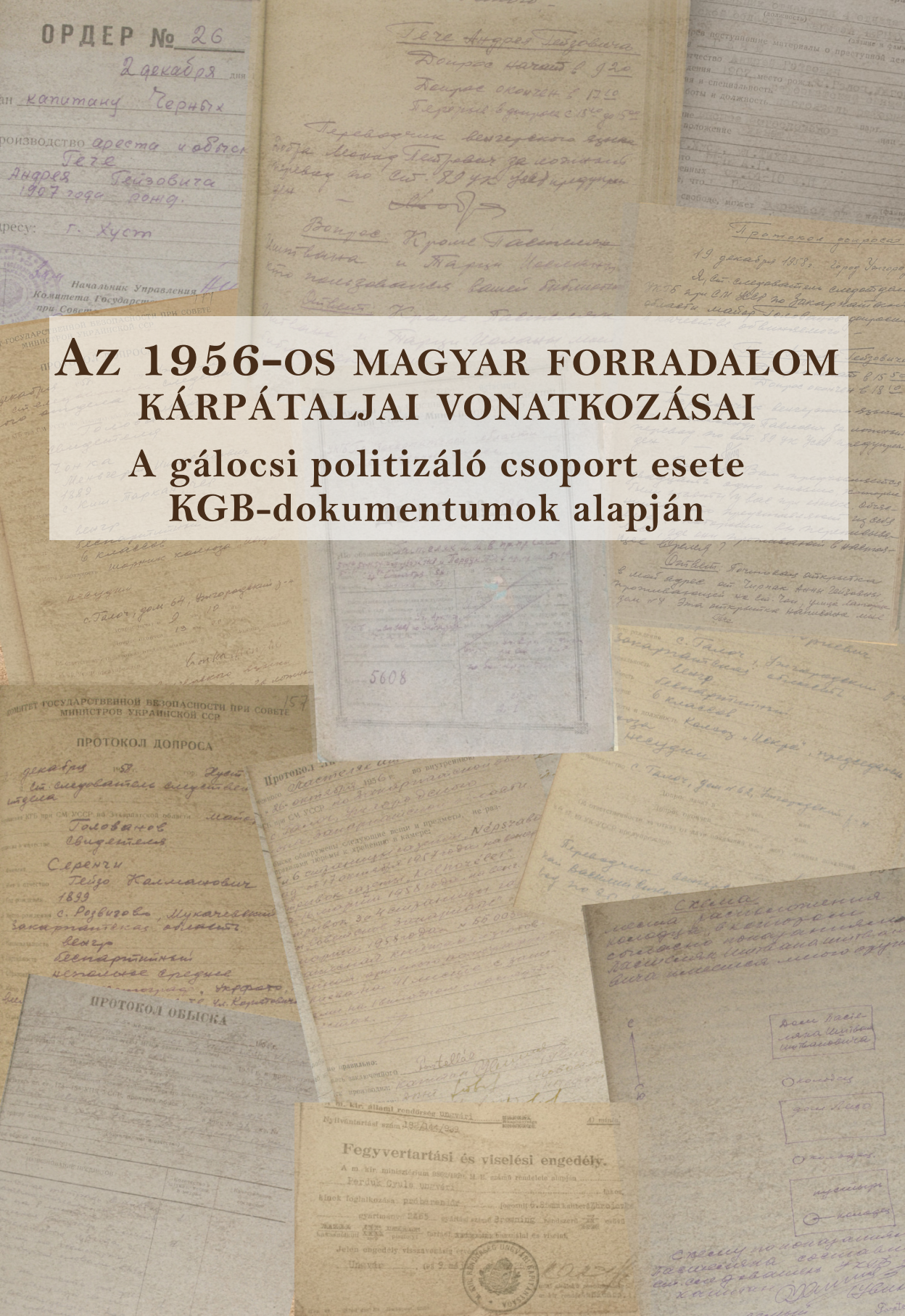

Az 1956-os magyar forradalom kárpátaljai vonatkozásai

A gálocsi politizáló csoport esete KGB-dokumentumok alapján

AZ 1956-OS MAGYAR FORRADALOM KÁRPÁTALJAI VONATKOZÁSAI

A gálocsi politizáló csoport esete KGB-dokumentumok alapján

Forráskiadvány

SCREENED BY

AZ 1956-OS MAGYAR FORRADALOM KÁRPÁTALJAI VONATKOZÁSAI

A gálocsi politizáló csoport esete KGB-dokumentumok alapján

Forráskiadvány

Az iratokat válogatta, magyar nyelvre fordította,
jegyzetekkel ellátta és közreadja:
Váradi Natália

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Egyetem
Beregszász
2026

ETO 930.253:94(477.87)”1956”
E 99

A jelen forráskiadvány a kárpátaljai úgynevezett szovjetellenes ifjúsági szervezetek egyikének, a gálocsi politizáló csoportnak az iratanyagából közöl válogatást. A kötet az Ukrajna Állambiztonsági Szolgálata Kárpátaljai Megyei Igazgatóságának Levéltárában őrzött, mindeddig publikálatlan forrásokat teszi közzé. A levéltári iratok közreadásával az 1956-os magyar forradalom kárpátaljai vonatkozásainak feltárásához, különösen a gálocsi politizáló csoport történetének megismeréséhez kívánunk hozzájárulni a korabeli KGB-dokumentumok alapján. A forráskiadványt egyaránt ajánljuk a témával foglalkozó történészeknek, valamint mindazoknak, akik érdeklődnek Kárpátalja 20. századi története és az 1956-os események helyi összefüggései iránt.

Nyomtatott és elektronikus formában (PDF-fájlformátumban) történő megjelentetésre javasolta a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Egyetem Tudományos Tanácsa (2026. március 23., 3. számú jegyzőkönyv).

Kiadásra előkészítette a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Egyetem
Kiadói Részlege, valamint Történelem- és Társadalomtudományi Tanszéke.

Az iratokat válogatta, magyar nyelvre fordította, jegyzetekkel ellátta és közreadja:
Váradi Natália

A bevezetést és a bevezető tanulmányt írta, valamint a névmutatókat összeállította:
Váradi Natália

Szakmailag lektorálta:
Dr. Dupka György PhD, a Magyar Értelmiségiek Kárpátaljai Közösségének elnöke,
a Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet igazgatója (Ukrajna)
Dr. Kovács Emőke PhD, a Gulágokban Elpusztultak Emlékének
Megörökítésére Alapítvány munkatársa (Magyarország)
Dr. Molnár D. Erzsébet PhD, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Egyetem
Történelem- és Társadalomtudományi Tanszékének docense (Ukrajna)

Műszaki szerkesztés: *Dobos Sándor és Tóth Vivien*
Tördelés és nyomdai előkészítés: *Tóth Vivien*
Előkészítés elektronikus formában (PDF-fájlformátumban) történő kiadásra: *Tóth Vivien*
Korrektúra: *Gricza-Varcaba Ildikó*
Borítóterv: *Váradi Natália és Tóth Vivien*
ETO-besorolás: *Rákóczi Egyetem Apáczai Csere János Könyvtára*

A kiadásért felel:
Dobos Sándor (a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Egyetem Kiadói Részlegének vezetője)

A forráskiadvány tartalmáért és hitelességéért
a levéltári iratok közreadója viseli a felelősséget.

A levéltári iratok gyűjteményének tartalmát a „StrikePlagiarism.com”
online plágium-ellenőrző program segítségével ellenőriztük.

A forráskiadvány megjelenését a Kárpátaljai Magyar Akadémiai Tanács támogatta.

Kiadó: II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Egyetem (cím: 90 202 Beregszász, Kossuth tér 6. E-mail: egyetem@kme.org.ua; office@kme.org.ua)
Nyomdai munkálatok: „RIK-U” Kft. (cím: 88 006 Ungvár, Kárpáti Ukrajna u. 36. E-mail: print@rik.com.ua)

ISBN 978-617-8143-63-3 (keménytáblás)
ISBN 978-617-8143-64-0 (PDF)

© Váradi Natália, 2026
© II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Egyetem, 2026

TARTALOM

BEVEZETÉS 17

KÁRPÁTALJA AZ 1956-OS FORRADALOM IDEJÉN ÉS A GÁLOCSI POLITIZÁLÓ CSOPORT 21

Történeti áttekintés 21

A gálocsi „szovjetellenes ifjúsági csoport” 39

Gecse Endre, a szovjet korszak kárpátaljai egyház-ellenes politika utolsó mártír lelkésze 48

FORRÁSOK 57

A 3429-es számú ügyirat első kötete 59

1. Iratjegyzék a 3429. számú nyomozati ügy dokumentumairól
Ungvár, d.n. 59
2. A 3429. számú ügy vádlottainak jegyzéke
Ungvár, d.n. 62
3. Határozat az ügy iratainak nyomozati kezelésbe vételéről egy eljárásba történő egyesítéséről
Ungvár, 1958. december 3. 62
4. Határozat büntetőeljárás kezdeményezéséről
Ungvár, 1958. október 23. 64
5. Határozat Pasztellák István őrizetbe vételéről
Ungvár, 1958. október 26. 65
6. Határozat letartóztatás végrehajtásáról
Ungvár, 1958. október 27. 66
7. Határozat házkutatás lefolytatásáról Pasztellák Istvánnál
Ungvár, 1958. október 25. 68
8. Jegyzőkönyv a Pasztellák Istvánnál lezajlott házkutatás anyagainak átvizsgálásáról
Ungvár, 1958. október 27. 69
9. Átvételi elismervény
H.n., 1958. december 2. 71
10. Jegyzőkönyv ismételt házkutatásról Pasztellák Istvánnál
Gálocs, 1958. október 26. 71

11. Határozat fegyverek lefoglalásáról
Ungvár, 1958. november 4. 73
12. Jegyzőkönyv a Pasztellák Istvánnál lezajlott házkutatás során lefoglalt tárgyakról
Gálocs, 1958. november 26. 74
13. Jegyzőkönyv a lefoglalt röplapokról
Gálocs, 1958. november 26. 76
14. Jegyzőkönyv a házkutatás során talált irodalom lefoglalásáról
Gálocs, 1958. december 18. 77
15. Jegyzőkönyv a lefoglalt irodalom megvizsgálásáról
Ungvár, 1959. január 8. 78
16. A vádlott, Pasztellák István magyarázó nyilatkozata
Gálocs, 1958. október 23. 82
17. Pasztellák István vádlott magyarázó nyilatkozata
H.n., 1958. október 25. 82
18. Pasztellák István vallomása
H.n., 1958. október 25. 83
19. Pasztellák István kihallgatási jegyzőkönyve
Ungvár, 1958. október 25. 84
20. Jegyzőkönyv helyszíni szemléről
Gálocs, 1958. október 26. 95
21. Vádemelési határozat Pasztellák István ügyében
Ungvár, 1958. október 31. 98
22. Pasztellák István kihallgatási jegyzőkönyve
Ungvár, 1958. október 31. 99
23. Pasztellák István kihallgatási jegyzőkönyve
Ungvár, 1958. november 14. 103
24. Pasztellák István kihallgatási jegyzőkönyve
Ungvár, 1958. november 22. 107
25. Pasztellák István kihallgatási jegyzőkönyve
Ungvár, 1958. november 22. 112
26. Helyrajzi vázlat
H.n., 1958. november 22. 121
27. Pasztellák István kihallgatási jegyzőkönyve
Ungvár, 1958. november 25. 122

28. Pasztellák István kihallgatási jegyzőkönyve
Ungvár, 1958. november 27. 125
29. Határozat a gyanúsított Pasztellák István vádlottként történő előállításáról
Ungvár, 1959. január 12. 133
30. Pasztellák István kihallgatási jegyzőkönyve
Ungvár, 1959. január 12. 136
31. Határozat őrizetbe vételről
H.n., 1958. november 24. 140
32. Határozat Perduk Tibor letartóztatásának elrendeléséről
Ungvár, 1958. november 26. 141
33. Határozat házkutatás elrendeléséről Perduk Tibornál
Ungvár, 1958. november 24. 143
34. Jegyzőkönyv a Perduk Tibornál lefolytatott házkutatásról
Gálocs, 1958. november 27. 144
35. Határozat Perduk Tibor büntetőeljárás alá vonásáról
Ungvár, 1958. december 3. 146
36. Határozat a vádlott apai nevének és születési helyének pontosításáról
Ungvár, 1959. január 9. 147
37. Perduk Gyula kihallgatási jegyzőkönyve
Ungvár, 1958. december 24. 149
38. Határozat házkutatás foganatosításáról
Ungvár, 1958. november 24. 153
39. Szanyi János kihallgatási jegyzőkönyve
Ungvár, 1958. november 21. 154
40. Szanyi János kihallgatási jegyzőkönyve
Ungvár, 1958. november 26. 159
41. Molnár László kihallgatási jegyzőkönyve
Ungvár, 1958. november 24. 162
42. Molnár László kihallgatási jegyzőkönyve
Ungvár, 1958. november 26. 171
43. Tóth János kihallgatási jegyzőkönyve
Ungvár, 1958. december 25. 174

A 3429-es számú ügyirat második kötete 178
44. Iratjegyzék a 3429. számú nyomozati ügy dokumentumairól
Ungvár, d.n. 178
45. Határozat Deák Ferenc őrizetbe vételéről
H.n., 1958. november 14. 181
46. Jegyzőkönyv a Tóth Ilona otthonában tartott házkutatásról
Gálocs, 1958. november 17. 182
47. Deák Ferenc kihallgatási jegyzőkönyve
Ungvár, 1958. november 25. 184
48. Letartóztatási határozat Gecse András ellen
Ungvár, 1958. december 1. 186
49. Határozat házkutatás elrendeléséről Gecse András ügyében
Huszt, 1958. november 22. 188
50. Jegyzőkönyv a Gecse András lakásán lefolytatott házkutatásról
Huszt, 1958. november 22. 189
51. Petruska Sándor tanú kihallgatási jegyzőkönyve
Huszt, 1958. december 10. 191
52. Prisztáj Mihály tanú kihallgatási jegyzőkönyve
Huszt, 1958. december 10. 197
53. Gecse András vádlott kihallgatási jegyzőkönyve
Huszt, 1958. december 3. 199
54. Gecse András vádlott kihallgatási jegyzőkönyve
Ungvár, 1958. december 3. 202
55. Gecse András kihallgatási jegyzőkönyve
Ungvár, 1958. december 4. 204
56. Vádemelési határozat Gecse András ellen
Ungvár, 1958. december 9. 206
57. Gecse András kihallgatási jegyzőkönyve
Ungvár, 1958. december 9. 208
58. Gecse András kihallgatási jegyzőkönyve
Ungvár, 1958. december 12. 209

59. Gecse András kihallgatási jegyzőkönyve
Ungvár, 1958. december 18. 215
60. Gecse András kihallgatási jegyzőkönyve
Ungvár, 1958. december 19. 224
61. Gecse András kihallgatási jegyzőkönyve
Ungvár, 1958. december 20. 227
62. Szerencsi Géza tanú kihallgatási jegyzőkönyve
Huszt, 1958. december 10. 229
63. Kukuly Lajos tanú kihallgatási jegyzőkönyve
Huszt, 1958. december 11. 231
64. Kukuly László tanú kihallgatási jegyzőkönyve
Huszt, 1958. december 11. 235
65. Ozsvát Kálmán tanú kihallgatási jegyzőkönyve
Huszt, 1958. december 11. 237
66. Csonka Menyhért tanú kihallgatási jegyzőkönyve
Huszt, 1958. december 24. 238
67. Béres Sándor tanú kihallgatási jegyzőkönyve
Huszt, 1958. december 24. 241
68. Orémus Endre tanú kihallgatási jegyzőkönyve
Ungvár, 1958. december 25. 242
69. Pápai Elek tanú kihallgatási jegyzőkönyve
Ungvár, 1958. december 25. 244
70. Ruszka Ferenc tanú kihallgatási jegyzőkönyve
Ungvár, 1958. december 26. 246
71. Ruszka Lőrinc tanú kihallgatási jegyzőkönyve
Ungvár, 1958. december 26. 248
72. Tárczy Lajos tanú kihallgatási jegyzőkönyve
Ungvár, 1958. december 26. 249
73. Tóth András tanú kihallgatási jegyzőkönyve
Ungvár, 1958. december 27. 250
74. Kótyuk Bertalan tanú kihallgatási jegyzőkönyve
Ungvár, 1958. december 29. 252
75. Tóth Bertalan tanú kihallgatási jegyzőkönyve
Ungvár, 1958. december 29. 254
76. Tóth János tanú kihallgatási jegyzőkönyve
Ungvár, 1958. december 29. 255

77. Gerskovics Lajos tanú kihallgatási jegyzőkönyve
Ungvár, 1958. december 29. 257
78. Tárczy Jolán tanú kihallgatási jegyzőkönyve
Ungvár, 1959. január 3. 258
79. Bocán István tanú kihallgatási jegyzőkönyve
Ungvár, 1959. január 3. 260
80. Ravasz László püspök körlevelének orosz nyelvből magyarra fordított változata
Budapest, 1942. október 10. 261
81. Határozat irodalomtudományi szakértői vizsgálat elrendeléséről
Ungvár, 1958. december 17. 263
82. Jegyzőkönyv a vádlott tájékoztatásáról az irodalomtudományi szakértői vizsgálat elrendeléséről
Ungvár, 1958. december 18. 266
83. Jegyzőkönyv irodalomtudományi szakértők kijelöléséről és tájékoztatásáról
Ungvár, 1958. december 18. 267
84. Jegyzőkönyv irodalomtudományi szakértői vizsgálatról
Ungvár, 1959. január 6. 268
85. Házkutatási és lefoglalási határozat tiltott irodalom felkutatására
Gálocs, 1958. december 30. 278
86. Szemlejegyzőkönyv a Csonka családnál
Gálocs, 1958. december 30. 279
87. Szemlejegyzőkönyv a Szanyi családnál
Gálocs, 1958. december 30. 280
88. Határozat levelezés megsemmisítéséről
Ungvár, 1959. január 15. 280
89. Elismervény a Gecsénél talált levelek megsemmisítéséről
Ungvár, 1959. január 15. 281
90. Orvosi igazolás a fogvatartott Gecse egészségi állapotáról
Ungvár, 1958. december 3. 282

91. Jegyzőkönyv az elhunyt Gecse börtöncellájának helyszíni szemléjéről
Ungvár, 1959. január 4. 283
92. Halotti értesítő
Ungvár, 1959. január 6. 287
93. Határozat a Gecse András ellen folytatott bűnügyi nyomozás megszüntetéséről
Ungvár, 1959. január 12. 287
94. Jegyzőkönyv Pasztellák és Perduk vádlottak szembesítéséről
Ungvár, 1959. január 2. 290
95. Jegyzőkönyv a Pasztellák I. vádlott és Szanyi J. tanú közötti szembesítésről
Ungvár, 1959. január 5. 298
96. Jegyzőkönyv az 1959. január 5-i szembesítés folytatásáról Pasztellák I. vádlott és Szanyi J. tanú között
Ungvár, 1959. január 6. 304
97. Szembesítési jegyzőkönyv Pasztellák I. vádlott és Molnár L. tanú között
Ungvár, 1959. január 7. 306

A 3429-es számú ügyirat harmadik kötete 310

98. Iratjegyzék a 3429. számú nyomozati ügy dokumentumairól
Ungvár, 1959. január 18. 310
99. Jegyzőkönyv a röplapok átvételéről
Ungvár, 1958. október 23. 313
100. Grünwald Viljám magyarázó nyilatkozata a talált röplapok kapcsán
Gálocs, 1958. október 23. 315
101. Jegyzőkönyv a röplap átvételéről
Gálocs, 1958. október 26. 316
102. Grünwald Viljám tanú kihallgatási jegyzőkönyve
Gálocs, 1958. november 13. 318

103. Kótyuk Lajos tanú kihallgatási jegyzőkönyve
Ungvár, 1958. október 23. 321
104. Id. Pasztellák István kihallgatási jegyzőkönyve
Gálocs, 1958. október 25. 327
105. Id. Pasztellák István tanú kihallgatási jegyzőkönyve
Gálocs, 1958. november 12. 330
106. Id. Pasztellák István tanú kihallgatási jegyzőkönyve
Gálocs, 1958. december 30. 334
107. Pasztellák Anna tanú kihallgatási jegyzőkönyve
Gálocs, 1958. november 12. 335
108. Határozat a nyomozati ügyben bűnügyi írás- és tárgyi szakértői vizsgálat indításáról
Ungvár, 1958. október 30. 338
109. Jegyzőkönyv kriminalisztikai szakértői vizsgálat elrendeléséről szóló határozat vádlottal történő ismertetéséről
Ungvár, 1958. október 30. 341
110. Jegyzőkönyv (AKT) kriminalisztikai írásszakértői vizsgálatról Pasztellák I. ügyében
H.n., 1958. november 20. 343
111. A Kijevi Igazságügyi Szakértői Tudományos Kutatóintézet szakértői véleményének melléklete 347
112. Határozat fegyverek vizsgálatra küldéséről
Ungvár, 1958. december 11. 348
113. Határozat a gránátok és robbanóanyagok vizsgálatra küldéséről
Ungvár, 1958. december 12. 351
114. Jegyzőkönyv robbanóanyagok, lőszerek vizsgálatáról
Ungvár, 1958. december 15. 353
115. Jegyzőkönyv lefoglalt fegyverekről
H.n., 1958. december 20. 358
116. Határozat robbanóanyagok, gránátok és puskapor megsemmisítéséről és a 3429. számú nyomozati ügyhöz való csatolásukról
Ungvár, 1958. december 16. 366
117. Határozat tárgyi bizonyítékok ügyhöz csatolásáról
Ungvár, 1958. december 30. 368

118. Határozat tárgyi bizonyítékok nyomozati ügyhöz való csatolásáról
Ungvár, 1959. január 12. 372
119. Határozat a büntetőeljárás megindításának elutasításáról
Ungvár, 1959. január 12. 376
120. Határozat a nyomozati szakasz és a vádlott fogvatartási idejének meghosszabbításáról
Ungvár, 1958. december 19. 378
121. Perduk Tibor iskolaigazgató által kiállított igazolása
Ungvár, d.n. 381
122. Pasztellák István iskolaigazgató által kiállított igazolása
Ungvár, d.n. 382
123. Jegyzőkönyv a nyomozás lezárásáról
Ungvár, 1959. január 19. 382
124. Jegyzőkönyv a nyomozás lezárásáról
Ungvár, 1959. január 19. 384
125. Vádirat Pasztellák István és Perduk Tibor ellen
Ungvár, 1959. január 19. 385
126. Bírósági intézkedés tanúk beidézéséről és tolmács kirendeléséről
Ungvár, 1959. január 26. 395
127. Bírósági tárgyalási jegyzőkönyv
Ungvár, 1959. január 30-31. 396
128. Ítélet Pasztellák István és Perduk Tibor ügyében
Ungvár, 1959. január 30-31. 416
129. Szolgálati tájékoztató Pasztellák Istvánra kiszabott ítélet jogerőre emelkedéséről
Ungvár, 1959. február 10. 421
130. Szolgálati tájékoztató Perduk Tiborra kiszabott ítélet jogerőre emelkedéséről
Ungvár, 1959. február 10. 422
131. Rendkívüli jogorvoslat Perduk Tibor elítélt ügyében
H.n., 1959. március 26. 422
132. Jogerős bírói döntés az ügyészi óvás elfogadásáról Perduk Tibor ügyében
Kijev, 1959. április 7. 425

133. Kísérőlevél a Legfelsőbb Bíróság végzésének megküldéséről a dubnói gyermeknevelő munkatábor részére
Ungvár, 1959. április 22. 427
134. Értesítés a KGB részére Perduk Tibor amnesztiájáról
Ungvár, 1959. november 3. 428
135. Jegyzőkönyvkivonat Perduk Tibor szabadon bocsátásáról
Dubnó, 1959. szeptember 18. 429
136. Záró rendelkezés Pasztellák István rehabilitációs kérelméről
Kijev, 1994. július 6. 430
137. Ukrajna Legfelsőbb Bíróságának 1994-es határozata Pasztellák István és Perduk Tibor rehabilitációjáról
H.n., 1994. október 7. 436
138. Értesítés az Ukrán Legfelsőbb Bíróság ítélet-felülvizsgálati határozatáról Perduk T. ügyében
Kijev, 1994. november 23. 440
139. Értesítés az Ukrán Legfelsőbb Bíróság ítélet-felülvizsgálati határozatáról Pasztellák I. ügyében
Kijev, 1994. november 23. 441
140. Ügyészségi megkeresés büntetőügy felülvizsgálata és rehabilitáció tárgyában
H.n., 1993. június 04. 442
141. Pasztellák István levele a Magyar Köztársaság ungvári főkonzuljának, Németh Jánosnak
H.n., 1998. október 26. 442

FORRÁS- ÉS IRODALOMJEGYZÉK 445

FÜGGELÉK 451

1. függelék. Pasztellák István letartóztatott személyi adatlapjában látható fényképe és ujjlenyomata 453
2. függelék. Molnár László megmutatja a robbanó-anyagot, a fegyvereket tartalmazó rejtekhelyeket 454

3. függelék. Pasztellák István megmutatja a robbanóanyag tárolásának helyét ... 456
4. függelék. Vázlat a 1958. október 26-i jegyzőkönyvhöz ... 457
5. függelék. Pasztellák István megmutatja a röplapok kihelyezésének helyét ... 458
6. függelék. Perduk Tibor személyi aktájában látható fénykép és ujjlenyomat ... 464
7. függelék. Szanyi János miközben megmutatja a pisztoly tárolási helyét ... 465
8. függelék. Pasztellák István kézzel írott beszámolója, 1958. október 23. és október 25. ... 466
9. függelék. Melléklet az 1958. december 29-i kihallgatási jegyzőkönyvhöz. A helyiségek elrendezésének vázlata Gálocs községben. Készítette Pasztellák István ... 469
10. függelék. Gecse Endre aktájában található fényképe és ujjlenyomata ... 470
11. függelék. Gecse Endre halálának cellahelyszíne ... 471
12. függelék. Pasztellák István által készített röplap ... 472
13. függelék. A Molnár Lászlónál lefoglalt robbanóanyagok, gránátok, házi készítésű aknák alkatrészei (házilag készített aknákhoz való alkatrészek) és lőpor általános képe ... 476
14. függelék. Pasztellák Istvántól lefoglalt fegyverek. Az 1958. december 20-i, 153. számú szakértői vélemény melléklete ... 476
15. függelék. Perduk Tibor a dubnói gyermekmunkakolóniában (a Perduk család tulajdona) ... 479
16. függelék. Perduk Tibor szabadon bocsájtó irata (a Perduk család tulajdona) ... 480

SZEMÉLYNÉVMUTATÓ ... 481

HELYSÉGNÉVMUTATÓ ... 489

BEVEZETÉS

Az 1956-os forradalom és szabadságharc kárpátaljai vonatkozásainak tudományos igényű feltárása csak a szovjet birodalom szétesését követő politikai átalakulás után vehette kezdetét. Bár az egykori szovjet állambiztonsági levéltárak forrásanyagának jelentős hányada továbbra is titkos, az utóbbi években folyamatosan kerülnek elő olyan helyi levéltári adatok, releváns dokumentumok, amelyek a szovjet diktatórikus berendezkedéssel szembeni totális kiszolgáltatottságot támasztják alá.

A forradalommal kapcsolatos iratokat Kárpátalján két levéltárban őrzik, a Kárpátaljai Területi Állami Levéltárban (a továbbiakban KTÁL) és az Ukrajna Állambiztonsági Szolgálata Kárpátalja Megyei Igazgatóságának Levéltárában.[1] Az előbbiben az úgymond „enyhébb, könnyű esetek" iratait, míg az utóbbiban a „súlyos bűncselekmények" iratait, azaz az 1956-os forradalomra vonatkozó KGB[2]-dokumentumokat őrzik.

Jelen forráskiadvány a kárpátaljai úgynevezett szovjetellenes ifjúsági szervezetek egyikét, a gálocsi politizáló csoportnak az Ukrajna Állambiztonsági Szolgálata Kárpátaljai Megyei Igazgatóságának Levéltárában őrzött dokumentumait mutatja be az iratok egymás után következő sorrendjében haladva. Nyilvánosságra hozza a csoport vádlottjainak, tanúinak kihallgatási jegyzőkönyveit, tanúvallomásait, önvallomásait, letartóztatási parancsokat, a szovjet hatóságok által róluk készített szolgálati feljegyzéseket, a kihallgatások utáni eljárásra vonatkozó utasításokat, jellemrajzokat, nyomozati iratokat, vádemelési határozatokat, a bírósági tárgyalások jegyzőkönyveit, szabaduló és rehabilitációs iratokat stb.

A közétett 141 forrás képet kíván nyújtani arról, hogyan zajlott a gálocsi „politizáló csoport" elleni nyomozás, majd az ungvári börtönben a kihallgatás.

A több száz oldalnyi irat áttanulmányozását követően – a terjedelmi korlátok miatt – nem mindegyik forrás került a kötetbe, főként

[1] Архів Управління Служби безпеки України в Закарпатській області (a továbbiakban Archív USZBU ZO).
[2] Állambiztonsági Bizottság

azért, mert más, a kötetben ismertetett dokumentumok tartalmával azonosak, új információval nem szolgálnak. A levéltári dossziékból a röplapterjesztő csoport vezetői szerepet játszó személyekkel kapcsolatos iratok mellett helyet kapnak a „mellékszereplőkre" vonatkozó dokumentumok is. Arra törekedtem, hogy minél sokoldalúbb képet rajzoljak meg. Nyilvánvaló, hogy teljességről semmilyen szempontból nincs szó, a források a kronológia, a folyamatok tekintetében is csak reprezentatív jellegűek, és a dokumentumok nem nyújtanak teljes képet a börtönnapokról sem. A további kutatások feladata a hiányosságok pótlása.

A levéltárban a csoportra vonatkozó dokumentumok a 3429-es számú ügyiratban találhatók 3 kötetben, 1023 oldalban. Az első kötet 380, a második 330, a harmadik 313 (281 oldal az ügy lezártáig: 1959. szeptember 18-ig, 31 pedig 1993 júniusától került csatolásra az ügyhöz) oldalt tesz ki.

Az iratok pontos lelőhelyét lábjegyzetben tüntetem fel. Megadom az őrző intézmény nevének rövidítését, a forrásanyag fondjának megnevezését, az opisz számát, az ügyirat számát, a kötet- és oldalszámot, az eredeti forrás nyelvét és azt, hogy a dokumentum kézzel vagy géppel íródott-e. A hivatkozásokban az alábbi rövidítéseket alkalmazom: „Archív USZBU ZO", ami az Архів Управління Служби безпеки України в Закарпатській області (Ukrajna Állambiztonsági Szolgálata Kárpátalja Megyei Igazgatóságának Levéltára) latin betűs rövidítése; „f.", Fond; „op.", Opisz, azaz állag vagy az állag raktári jegyzéke; „szpr.", szprava, azaz ügyirat; „t.", tom, azaz kötet; „ark.", azaz arkus, az oldalszám jelölésére.

A forrásokat eggyel kezdődően sorszámmal láttam el. Az egyes dokumentumok címének meghatározásakor törekedtem az általános forrásközlési elvek szerinti eljárásra, megadtam a forrás keletkezésének helyét, dátumát, tárgyát.

Az egyes dokumentumokban szereplő személyek beazonosítása olykor komoly nehézséget okozott, mivel nevüket nem személyazonosító okmányukból, hanem hallás után rögzítették kihallgatóik, a hatóságok kirendelt eljárói. Az utóbbi 25 évben megjelent szakirodalom segítségével a legtöbb esetben sikerült beazonosítani a szereplőket, de maradhattak a munkában hibás feloldások.

A kihallgatás orosz nyelven folyt, amit tolmácsok fordítottak: Bocskai László, Dobra Leonyid, Gajdos János, Grega Sándor,

Guljanics I., Kuzma László, Popenko V., Puglik János. Sajnos mivel leggyakrabban a keresztnevük első betűje sincs megadva, pontos nevüket nem minden esetben tudtam beazonosítani.

Az ügyben főként az USZSZK Minisztertanácsa mellett működő KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának főnyomozója – Uvin százados, Belocerkovec százados, a KGB kiemelt nyomozója – Golovánov őrnagy, a KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának vezetője – Kurennoj alezredes, helyettes vezetője – Szavcsuk P. ezredes, Kárpátalja megye ügyészhelyettese, igazságügyi tanácsos – Szagun járt el.

A tárgyaláson az elnöklő bíró Rafalovszki, titkár Gyicsko, Pasztellák István ügyvédje Glagola, Perduk Tiboré Kabanov volt.

A dokumentumok publikálásánál szöveghű közlésre törekedtem. A szöveget ezért lehetőség szerint szószerinti fordításban adom közre. A dokumentumokat teljes terjedelemben közlöm.

Az iratokat nagyrészt kézzel írták, a ceruzával, sőt a tintával írt szövegek is elhalványultak, nehezen vagy alig olvashatók.

A dokumentumokon belül, az oldalak alján, illetve az iratok végén szereplő saját kezű aláírásokra az [s.k.] jelzést használom.

A források orosz nyelvűek, csak néhány magyar és ukrán nyelvű van. A dokumentumok között szerepelnek olyan források is, amelyek eredetileg magyarul készültek, de csak annak oroszra fordított változata található meg a levéltárban, így az orosz nyelvű dokumentumot fordítottam vissza magyar nyelvre.

Gyakran előfordult, hogy egy személyt többször is kihallgattak, általában több nyomozó külön-külön, vagy több nyomozati feljegyzést készítettek róluk, ezért a források között egy személyre vonatkozóan több jegyzőkönyvet és nyomozati anyagot is talál az olvasó.

A kötetben szerepelnek olyan források, amelyek már megjelentek magyarul *Az 1956-os forradalom és hatása az Ukrajna Állambiztonsági Szolgálata Ungvári Levéltárában őrzött KGB-dokumentumok tükrében* című kötetben.[3] E dokumentumok fordítását minden esetben felülvizs-

[3] VÁRADI Natália: Az 1956-os forradalom és hatása az Ukrajna Állambiztonsági Szolgálata Ungvári Levéltárában őrzött KGB-dokumentumok tükrében. Budapest Főváros Levéltára, Budapest, 2022.

gáltam, szükség szerint pontosítottam és célszerűnek tartottam az ügyhöz tartozó dokumentumok egy kötetben történő kezelését.

A kötetben közreadott források rendkívül tanulságosak, ugyanakkor a jövőben további elemzést igényelnek.

Ezt a kiadványt a szakma képviselői, a történelem iránt érdeklődők és a felnövekvő nemzedékek számára egyaránt ajánlom, de mindenekelőtt azoknak és hozzátartozóiknak szánom, akik személyesen átélték a börtönbüntetést és a politikai meghurcoltatást.

KÁRPÁTALJA AZ 1956-OS FORRADALOM IDEJÉN ÉS A GÁLOCSI POLITIZÁLÓ CSOPORT

Történeti áttekintés

Kárpátalja a 20. században sok megpróbáltatáson, több országváltáson esett át. A leghosszabb, leggyötrelmesebb időszak azonban az a 46 év volt, amit a szovjet hatalmi rendszerben töltött. A szovjet hadsereg, a IV. Ukrán Front katonái, a Kárpátok galíciai, keleti előterében hosszú harcokat követően, 1944. szeptember 27-én törtek be a területre a Tatár-hágónál, október 27-ére Ungvárt és végül november 23-án Csapot is elfoglalták.[4] J. Sztálin írásban fejezte ki köszönetét Ivan Petrovnak, a IV. Ukrán Front parancsnokának, a hadműveletben résztvevőknek, ill. a kimagasló szolgálatot teljesítő katonák Kárpátok érdemrendet vehettek át.[5]

A Vörös Hadsereg előrenyomulását követően, František Němec a közigazgatás megszervezésének céljával, 1944. október 27-én Husztra érkezett és felszólította a lakosságot, hogy a szovjet csapatokat felszabadítóként fogadják, egyúttal a térség újbóli csehszlovák integrációját hangsúlyozta.[6]

A szovjetek 1944. november 19-én Munkácson megalapították a Kárpát-Ukrajnai Kommunista Pártot[7], a terület neve 1944–1946 között Zakarpatszka Ukraina (Закарпатська Україна), azaz Kárpátontúli Ukrajna lett, ami kikiáltotta függetlenségét. Egy héttel később, 1944. november 26-án, szintén Munkácson Kárpátontúli Ukrajna Népi Bizottságainak Első Kongresszusa manifesztumot fogadott el, amely Kárpátontúli Ukrajna Szovjet-Ukrajnával való „újraegyesítését" hirdette, egyúttal kimondta a terület kilépését Csehszlovákiából, és kezdeményezte csatlakozását az Ukrán Szovjet Szocialista Köztár-

[4] Kárpátaljai Területi Állami Levéltár (a továbbiakban KTÁL), f. p-14. op. 1. od. zb. 1. ark. 1.
[5] KTÁL, f. p-14. op. 1. od. zb. 1. ark. 2.
[6] KTÁL, f. p-14. op. 1. od. zb. 4. ark. 2.; KTÁL, f. p-14. op 1. od. zb. 6. ark. 1.; KTÁL, f. p-14. op 1. od. zb. 4. ark. 2.; KTÁL, f. p-14. op. 1. od. zb. 5. ark. 1.
[7] VEHES Mikola – MOLNÁR D. István – MOLNÁR József – OSZTAPEC Jurij – OFICINSZKIJ Román – TOKAR Marian – FEDINEC Csilla – CSERNICSKÓ István: Kárpátalja évszámokban 1867–2010. Ukrán–magyar kétnyelvű kiadvány. Hoverla Kiadó, Ungvár, 2011. 119. p.

sasághoz.[8] A kongresszus létrehozta a Néptanácsot mint központi hatalmi szervet, amely formálisan a helyi népbizottságokkal együtt gyakorolta a közigazgatási hatásköröket, miközben a tényleges irányítás Moszkvából történt. A 663 városi és falusi küldött-képviselő a Néptanács első elnökévé a munkácsi Ivan Turjanicát választotta meg, aki NKVD ügynökként a kezdetektől segítette a szovjet hatalmi rendszer kiépítését.[9] Szovjet állítások szerint 1945. január 1-ig több mint 250 ezer aláíró támogatta az „újraegyesítést" kérő manifesztumot, amelyet a szovjet propaganda Nyugat felé népszavazásként mutatott be, jóllehet az aláírásgyűjtés idején a magyar és német férfilakosság jelentős része már kényszermunkatáborokban volt. Számos településen az akciót megtévesztő módon az internáltak hazatérését célzó kérelemként, aláírásgyűjtésként tüntették fel.

Kárpátalja szovjet birodalomba történő integrálása tehát *de facto* már a Vörös Hadsereg bevonulását követően megkezdődött, míg *de jure* két lépcsőben valósult meg. 1944 novemberétől a térség átmeneti jogi státuszban működött, és a szovjet támogatással létrejött Néptanács irányítása alatt, a hivatalos dokumentumokban Kárpátontúli Ukrajnaként szerepelt. A folyamat jogi lezárására az 1945. június 29-én aláírt szovjet–csehszlovák szerződés ratifikációját (november 22-én Csehszlovákia ideiglenes nemzetgyűlése, november 27-én pedig a Szovjetunió Legfelső Tanácsának Elnöksége ratifikálta a dokumentumot) követően került sor.[10] Kárpátalját a Szovjetunió Legfelső Tanácsának Elnöksége 1946. január 22-től, az Ukrán SZSZK tipikus szovjet megyévé alakította át, Kárpátontúli terület (Закарпатська область) néven beolvasztva a vidéket a szovjet közigazgatási rendszerbe,[11] ahová a Szovjetunió összeomlásáig, azaz 1991-ig tartozott.

[8] KTÁL, f. p-14. op. 1. od. zb. 10. ark. 1–8..; KTÁL, f. p-14. op. 1. od. zb. 11. ark. 1–4.

[9] BOTLIK József: Hármas kereszt alatt. Görög katolikusok Kárpátalján az ungvári uniótól napjainkig (1946–1997), Hatodik Síp Alapítvány, Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest, 1997. 52. p.

[10] KTÁL, F. p-14. op. 1. od. zb. 13. 1–2. p.; VIDA István – ZSELICZKY Béla: Az 1945. június 29-ei szovjet–csehszlovák szerződés Kárpátaljáról, *Külügyi Szemle*, 2004. tavasz–nyár, 1. sz. 252. p.

[11] BOTLIK József: *Hármas kereszt alatt…*, 276. p., valamint OFICINSZKIJ Román: A szovjet időszak sajátosságai Kárpátalja történelmében. In: FEDINEC Csilla – VEHES Mikola (szerk.): Kárpátalja 1919–2009 történelem, politika, kultúra. Argumentum MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete, Budapest, 2010. 217. p.

1944. november 26-án Kárpátontúli Ukrajna Néptanácsa elfogadta Kárpátontúli Ukrajna Alkotmányát is, ami teljesen megegyezett a Szovjet Alkotmánnyal.[12] A kongresszust követően haladéktalanul megindult Kárpátalja szovjet típusú átalakítása, amelynek keretében a lakosságot a helyi népbizottságok megválasztására, a népi milíciák megszervezésére, valamint a községi vagyon átadására kötelezték az újonnan létrejövő népbizottság vezetése részére.[13]

1944. december 5-én a Néptanács levelet írt Edvard Benešhez, a Csehszlovák Köztársaság elnökéhez, Londonba, amelyben kérte a csehszlovák kormányküldöttség visszahívását Kárpátontúli Ukrajna területéről, tekintettel arra, hogy a népbizottságok első kongresszusának küldöttei elfogadták a Kárpátontúli Ukrajna Szovjet-Ukrajnával való „újraegyesüléséről" szóló manifesztumot, valamint kimondták Kárpátontúli Ukrajna kilépését a Csehszlovák Köztársaság kötelékéből. Továbbá felszólította a Huszton működő csehszlovák kormányzati képviseletet, élén František Němeccel, a térség azonnali elhagyására.[14] December 9-én megtiltották a csehszlovák hadseregbe történő toborzást,[15] helyette a Vörös Hadseregbe történő jelentkezésre ösztönözték az embereket, amit 1945 januárjától adókedvezményekkel is támogattak. 1945. január 23-án Sztálin levelet ír Benešhez: *„[...] A Szovjet Kormány nem tiltotta meg, és nem is tilthatta meg Kárpátontúli Ukrajna lakosságának, hogy kifejezze nemzeti akaratát [...]. Abból a tényből azonban, hogy a Szovjet Kormány nem akadályozta meg a kárpátontúli ukránokat akaratuk kinyilvánításában, semmiképpen sem következik, hogy a Szovjet Kormánynak szándékában állt volna megsérteni az országaink közötti megállapodást, és egyoldalúan dönteni Kárpátontúli Ukrajna kérdésében. Egy ilyen feltételezés sértő lenne a Szovjet Kormány számára [...]. Mivel Kárpátontúli Ukrajna kérdését maga a térség lakossága vetette fel, annak megoldása természetesen elkerülhetetlenné vált [...]. Kérem, higgye el, hogy a Szovjet Kormánynak nem áll szándékában semmiféle kárt okozni a Csehszlovák Köztársaság érdekeinek vagy tekintélyének [...].*

[12] KTÁL, f. p-14. op. 1. od. zb. 12. ark. 1–2.
[13] KTÁL, f. p-14. op. 1. od. zb. 3. ark. 1.
[14] KTÁL, f. p-14. op. 1. od. zb. 13. ark. 1–2.
[15] KTÁL, f. p-14. op. 1. od. zb. 1. ‚a'.

Turjanica pedig 1945. július 1-én levelet írt Sztálinhoz és Hruscsovhoz, amelyben üdvözölte az „újraegyesülést".[16]

1945. január 12-én dekrétumot adtak ki Kárpátontúli Ukrajna zászlajára, himnuszára vonatkozólag, valamint az itt élők állampolgárságát illetően.[17] Ennek értelmében a szovjet himnusz és a sarlókalapácsos vörös zászló lett a hivatalos. Ugyanezzel a keltezéssel dekrétum jelent meg az adminisztrációs irányítóhatóság felállításáról. Egy sor rendeletet adtak ki a különböző hivatalok felállítására megyei, járási, városi, falusi szinteken.[18] Minden vezető beosztású személynek, hivatalnoknak hűségesküdt kellett tennie Kárpátontúli Ukrajna Néptanácsára és Kárpátontúli Ukrajna népi bizottságai első kongresszusának kiáltványára, amely így hangzott:[19] *„Én, Kárpátontúli Ukrajna állampolgára, ünnepélyesen esküszöm, hogy hű leszek hazámhoz, Kárpátontúli Ukrajna Néptanácsához és Kárpátontúli Ukrajna népi bizottságai első kongresszusának Kiáltványához, mely kinyilvánította az újraegyesülést és a Csehszlovákiából való kiválást."*[20]

1944 őszétől, a helyi vezetést fokozatosan felváltotta a hatalom által kinevezett, de *„megválasztottnak"* hazudott népbizottság, ezzel megsemmisítve a korábbi demokratikus közigazgatást. Meghirdették és érvénybe léptették a lenini nemzetiségi politikának[21] a nemzetek vagy nemzetiségek önrendelkezési jogát hirdető törvényét. Ennek értelmében engedélyezett volt a szabad társulás joga, pártot lehetett alapítani, akár saját etnikai csoportok tagjaival is, és többek között garantálta a szólásszabadságot. Ez jól hangzott, de a valóságban ennek jelei a társadalomban nem mutatkozhattak. Bevezették az egypártrendszert, azaz csak a Kommunista Párt működhetett,[22] és moszkvai időre állíttatták át az órát.

[16] KTÁL, f. p-14. op. 1. od. zb. 249. ark. 1-7.
[17] KTÁL, f. p-14. op. 1. od. zb. 54. ark. 1–17.
[18] KTÁL, f. p-14. op. 1. od. zb. 55. ark. 1–55.; KTÁL, f. p-14. op. 1. od. zb. 57. ark. 1–32.; KTÁL, f. p-14. op. 1. od. zb. 58. ark. 1–14.; KTÁL, f. p-14. op. 1. od. zb. 59. ark. 1–8.
[19] KTÁL, f. p-14. op. 1. delo Nr. 1. ‚a'. ark. 3.; KTÁL, f. p-14. op. 1. od. zb. 10. ark. 1–8.; KTÁL, f. p-14. op. 1. od. zb. 11. ark. 1–4.; KTÁL, f. p-14. op. 1. od. zb. 13. ark. 1–2.
[20] KTÁL, f. p-14. op. 1. od. zb. 54. ark. 1–17.
[21] LENIN Vlagyimir Iljics: *„Törvénytervezet a nemzetek egyenjogúságáról és a nemzeti kisebbségek jogainak védelméről."* In: Tóthné Szendrényi Jolán (szerk.): V. I. Lenin művei. 20. kötet. 1913. december – 1914. augusztus. Szikra Kiadás, Budapest, 1955. 284–286. p.
[22] CZÉBELY Lajos: Visk története. KMKSZ, Ungvár, 2002. 239. p., valamint BÍRÓ Gáspár: Az identitásválasztás szabadsága. Osiris–Századvég, Budapest, 1995. 161. p.

Miután a régió szovjet ellenőrzés alá került, a kárpátaljai magyarok számos megpróbáltatáson mentek keresztül: a párthatalomnak való teljes kiszolgáltatottság; a magyar és a német etnikumú lakosság meghurcolása; a senkit nem kímélő tisztogatás; kolhozosítás; egyházellenesség; az erőszakos oroszosítás; a magántulajdon megszüntetése stb. a kárpátaljai lakosság mindennapjaivá váltak.[23]

1944 novemberétől a kárpátaljai magyarok és németek, etnikai alapon megtorló intézkedések áldozatai lettek.[24] Az etnikai tisztogatások legsúlyosabb megnyilvánulása az úgynevezett háromnapos *málenkij robot* volt.[25] A levéltári források között számos lista szerepel az elhurcoltakról, amit 1945-ben állítottak össze, településenként. A listáknak ezekhez hasonló címet adtak: *„Azon állampolgárok névsora, akik a különböző katonai fogoly- és munkatáborokban vannak Beregszász[26]/ Munkács[27]/ Ungvár[28]/ Huszt[29] városából/ Nagybereznai[30]/ Nagyszőlősi[31] körzetből"* stb. Máig sem tudjuk pontosan hány magyart hurcoltak el a Szovjetunió különböző lágereibe. A kutatások jelenlegi állása szerint 25–30 ezer fő,[32] de akár 40 ezer

[23] BOTLIK József: *Hármas kereszt alatt...* 274. p.
[24] KTÁL, f. p-14. op. 1. od. zb. 8. ark. 1.; KTÁL, f. p-14. op. 2. od. zb. 11. ark. 1–11.; KTÁL, f. p-14. op. 1. od. zb. 52. ark. 1–10.; KTÁL, f. p-14. op. 1. od. zb. 133. ark. 1–19.; KTÁL, f. p-14. op. 1. od. zb. 168. ark. 1–2.
[25] 1944. november 12-én, a 4. Ukrán Front Katonai Tanácsa 0036. számmal határozatot hoz. Ennek értelmében háromnapos munkára hívták be a hadköteles, 18–50 év közötti kárpátaljai magyar és német férfi lakosságot a romok eltakarítására, hidak, utak stb. építésére. Aki nem tett eleget a behívásnak, a hadbíróság előtt kellett felelnie. A megjelent férfiakat a szolyvai gyűjtőtáborba irányították, ahol a járványok, ütlegelés, éheztetés, az embertelen körülmények miatt több ezren haltak meg. Akik túlélték, azokat a Szovjetunió különböző lágereibe szállították, ahol szintén sokan meghaltak, megbetegedtek. Hasonló cím alatt szereplenk a rendeletek településenként: *„A nagyszőlősi kerületi népbizottság rendelete arról, hogy minden 8–40 [sic!] éves kor között hadköteles férfi jelenjen meg az újlaki katonai parancsnokságon 5 napi élelemmel."* KTÁL, F. p-14. op. 1. od. zb. 197. 1. p.
[26] KTÁL, f. p-14. op. 1. od. zb. 216. ark. 1–32.
[27] KTÁL, f. p-14. op. 1. od. zb. 217. ark. 1–9.
[28] KTÁL, f. p-14. op. 1. od. zb. 218. ark. 1–132.
[29] KTÁL, f. p-14. op. 1. od. zb. 219. ark. 1–14.
[30] KTÁL, f. p-14. op. 1. od. zb. 221. ark. 1–2.
[31] KTÁL, f. p-14. op. 1. od. zb. 222. ark. 1–207.
[32] MOLNÁR D. Erzsébet: Kárpátaljai magyarok a Szovjetunió hadifogoly- és munkatáboraiban (1944-1953). Doktori (PhD) értekezés. Debreceni egyetem. BTK. 2015. 8. https://dea.lib.unideb.hu/dea/bitstream/handle/2437/217124/dolgozat_Molnar_D._E.pdf (Utolsó letöltés: 2021. július 20.); DUPKA György: A kollektív bűnösség elvének alkalmazása a kárpátaljai magyarokkal és németekkel szemben, a 4. Ukrán Front Katonai Tanácsa határozatainak végrehajtása az NKVD-jelentések tükrében, 1944–1946. Doktori (PhD) értekezés.

is lehet.[33] Számos kérelem olvasható a levéltári források között szabadon bocsájtásuk kapcsán,[34] de sajnos egyik sem talált halló fülekre. Még azok sem, amelyek a kiskorúak érdekében egy-egy település népbizottságától, kommunista vezetésétől érkeztek a megyei vezetőkhöz.[35]

A földreform végrehajtásáról szóló határozat 1944. november 27-én,[36] a földosztásról szóló rendelet november 29-én jelent meg. Egyértelművé tették, hogy a magyar és német, *„áruló"* földbirtokosok földtulajdonát szét kell osztani.[37] 1944. december 29-én kimondták, hogy a földek államosítva lettek.[38] 1945 márciusában felszámolták a nagybirtokokat.[39] A településeken az ún. földosztó bizottságok önkényes módon irányították a földosztás lebonyolítását.[40] Miután megalakultak a népbizottságok, megtörtént az államosítás, elkezdődött a lakosság jószágainak, földjeinek és földművelő eszközeinek eltulajdonítása, az erőszakos kolhozosítás is.[41]

1944–1945 között, számos dekrétum alapján, az egykori Magyarország és Csehszlovákia minden ingó és ingatlan tulajdona, vagyis az intézmények, erdők, vállalatok, üzemek, bányák,[42] cukrászdák,

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar. Történettudományi Doktori Iskola. Budapest. 2014. https://karpataljaiadatbank.com/wp-content/uploads/2021/10/Dupka-Gyorg-Disszert.-vegleges-2014-2.pdf Tézisfüzetek. 13. p. https://real-phd.mtak.hu/128/2/t%C3%A9zisek_magyar_Dupka%20Gy%C3%B6rgy.pdf

[33] DUPKA György: Egyetlen bűnük magyarságuk volt. Patent–Intermix, Ungvár–Budapest, 1993. 200 p.

[34] Többek között: KTÁL, f. p-14. op. 1. od. zb. 51. ark. 1–14.; KTÁL, f. p-14. op. 1. od. zb. 204. ark. 1–3.; KTÁL, f. p-14. op. 1. od. zb. 205. ark. 1–91.; KTÁL, f. p-14. op. 1. od. zb. 213. ark. 1–13.; KTÁL, f. p-14. op. 1. od. zb. 212. ark. 1–30.

[35] KTÁL, f. p-14. op. 1. od. zb. 214. ark. 1–5. Pld. *„Az aknaszlatinai sóbánya üzemi bizottságának, a Volóci Városi Népbizottságnak és más szerveknek a kérelmei és beadványai a munkások, irodai alkalmazottak, munkásértelmiségiek, valamint ukrán nemzetiségű állampolgárok munkatáborokból történő hazaengedése érdekében."* KTÁL, f. p-14. op. 1. od. zb. 51. ark. 1–14.

[36] KTÁL, f. p-14. op. 1. delo Nr. 1., a'., KTÁL, f. p-14. op. 1. od. zb. 22. ark. 1–25.

[37] KTÁL, f. p-14. op. 1. delo Nr. 1., a'. 6. p.; KTÁL, f. p-14. op. 1. od. zb. 16. ark. 1–15.

[38] KTÁL, f. p-14. op. 1. od. zb. 15. ark. 1.; KTÁL, f. p-14. op. 1. delo Nr. 1., a'. ark. 3.

[39] KTÁL, f. p-14. op. 1. od. zb. 438. ark. 1–5.

[40] KTÁL, f. p-14. op. 1. od. zb. 439. ark. 1–48.

[41] OFICINSZKIJ Román: Mezőgazdaság, In: *Kárpátalja 1919–2009 történelem, politika, kultúra*, 2010, 275. p.

[42] KTÁL, f. p-14. op. 1. delo Nr. 1., a'. ark. 5.; KTÁL, f. p-14. op. 1. od. zb. 23. ark. 1–17.; KTÁL, f. p-14. op. 1. od. zb. 122. ark. 1–5.; KTÁL, f. p-14. op. 1. od. zb. 123. ark. 1–33.; KTÁL, f. p-14. op. 1. od. zb. 124. ark. 1–50.; KTÁL, f. p-14. op. 1. od. zb. 126. ark. 1.

fodrászüzletek, boltok, szabó-, bodnár-, asztalos-szűcsműhelyek[43] különféle iparágak, kereskedelmi vállalkozások, a vasúti közlekedés és a távközlés[44] stb. a *„nép tulajdonává"* váltak, azaz államosítva lettek.

1945. április 5-én megszüntették a csehszlovák határrendészetet a Tiszaújlak és Terebes vonalon, helyettük felállították az általuk felügyelt átkelési pontokat.[45] Így 1945. augusztus 7–15. között felállították a hivatalos határokat Magyarország és Románia felé[46], majd augusztus végig a Tisza-folyó mentén is.[47] Fokozatosan legördült a vasfüggöny.

A második világháborút követően a Szovjetunióban élő kárpátaljai magyarság kapcsolata az anyaországgal és a többi elcsatolt régióval szinte teljesen megszakadt. A határokat lezárták, az utazásokat korlátozták. Emiatt a világ eseményeiről az itteni magyarság általában csak a szovjet sajtó hasábjairól – ami azonban a Szovjet Kommunista Párt szócsöve volt – és néhány rádióadón keresztül tájékozódott.

Az 1956-os forradalom idején Kárpátalja kulcsszerepet töltött be, hiszen Magyarországgal határos vidék lévén, ahol 151 516 magyar[48] élt, színterévé vált a deportálásoknak, kihallgatásoknak, a katonai és politikai műveletek irányításának. Többek között a területen vonultak keresztül a szovjet tankok Magyarországra; Ungváron rendezkedett be az a szovjet politikai vezetés, ami kapcsolatot tartott fent Budapest, Ungvár, Sztrij és Moszkva között, valamint fogadta a deportáltakat az ungvári börtönben.[49] A Kárpáti Katonai Körzet már október 23-án este elrendelte a hadgyakorlatot, majd összevonta a támadásra felkészített csapatokat a szovjet–magyar határ mentén. A szovjet katonák visszaemlékezéséből kiderül, hogy az első katonai alakulat, a 128. lövész gárdahadosztály a „rendfenntartás" céljából már október 24-én, a korahajnali órákban átlépte a szovjet–magyar határt.

[43] KTÁL, f. p-14. op. 1. delo Nr. 1., a'. ark. 3., ark. 7–8.
[44] KTÁL, f. p-14. op. 1. od. zb. 123. ark. 1–33.; KTÁL, f. p-14. op. 1. od. zb. 139. ark. 1–6.
[45] KTÁL, f. p-14. op. 1. od. zb. 101. ark. 1–7.
[46] KTÁL, f. p-14. op. 1. od. zb. 99. ark. 1–2.
[47] KTÁL, f. p-14. op. 1. od. zb. 100. ark. 1.
[48] MOLNÁR József – MOLNÁR D. István: *Kárpátalja népessége és magyarsága a népszámlálási és népmozgalmi adatok tükrében*, PoliPrint, Ungvár, 2005, 9. p.
[49] Archív USZBU ZO, f. 43. op. 1. delo Nr. 22. ark. 1–207.

A tankok Kárpátalja falvain, így például Beregszászon keresztül haladt át a magyar határ felé, amit a beregszászi járási postahivatal dolgozói jelentettek a budapesti kollégáiknak. Ezt a tényt megerősíti az 1958. október 31-én kelt Bubrjak J., az UKP Beregszászi Járási Bizottsága titkárának jelentése is az UKP Kárpátontúli Területi Bizottsága Pártszervek Osztályához: *„[…] Megállapítást nyert az állami titkok, adatok kifecsegése tényének egész sora. Így, 1956 októberében a Beregszászi járási postairoda nemzetközi telefonvonalak részlegének technikusa, Lődár E., a budapesti főpostán dolgozó gyanús személyeknek kifecsegte a szovjet csapatok Beregszászon keresztüli áthaladásról szóló adatokat […].”*[50] A KGB illetékes szervei az ügyben nyomozást indítottak.

A jelenlegi tények szerint a kárpátaljai 1956-os események többsége a helyi magyar kisebbség szimbolikus szolidaritásvállalása. Összesen 46 fő ellen zajlott bírósági eljárás, 18 főt ítéltek el, akik összesen közel 24 évet töltöttek börtönben, 8 főt kizártak az egyetemről, 1 református lelkész, Gecse Endre pedig kihallgatás közben elhunyt.

Az USZBU levéltárában található több ezer oldalnyi KGB-irat az alábbiak szerint csoportosítható: a Szovjetunióba deportált magyar állampolgárok, forradalmárok névsoraira; az őket kísérő katonák, tisztek, sofőrök névsoraira; a fogvatartottak kihallgatásáról készült jegyzőkönyvekre, vallomásokra; feljegyzésekre; a forradalmároknál talált néhány irat orosz fordítására, illetve a náluk talált tárgyak listájára; a KGB-nyomozók és az ungvári börtön vezetőjének megállapításait tartalmazó iratokra; a hatóságok egymás közötti levelezéseire; a deportált Vöröskereszt munkatársainak kihallgatási jegyzőkönyveire, beszámolóira; a tököli kormánydelegáció kíséretének kihallgatási jegyzőkönyveire; a kárpátaljai magyar forradalommal szimpatizáló politizáló csoportok tagjainak kihallgatási jegyzőkönyveire; a meghozott ítéltetekről szóló határozatokra, döntésekre; fotókra és röplapokra.

A KGB-iratok egyik fontos részét képezik az 1956-os forradalom idején a Szovjetunióba deportáltak kihallgatási jegyzőkönyvei, névsorai. A jegyzőkönyvekben, listákon szerepelt magyar nevek és más adatok leggyakrabban oroszul, gyakran kézírással, esetenként

[50] KTÁL, f. 15., op. 7., ed. hr. 36., ark. 1–2.

grafitceruzával vannak leírva, ezért sokszor kiolvashatatlanok, felismerhetetlenek. Főként, mivel a cirill betűkészlettel nem lehet leírni a magyar ékezetes magánhangzókat, továbbá a „cz", „th", „ch", „sch" stb. betűkapcsolatokat, de az oroszban nincs w, y és ly betű sem. A rövid és hosszú magán- és mássalhangzók, valamint a hangsúlyos és hangsúlytalan szótagok közötti különbséget sem mindig érzékelték a leírók. Mivel a letartóztatottaknál az esetek többségében semmilyen hivatalos irat nem volt, ezért a neveket bemondás után rögzítették, ami csak fokozza a név beazonosításának nehézségét.

A deportáltakkal kapcsolatos dokumentumok arról tanúskodnak, hogy a magyarországi ÁVH és a kárpátaljai KGB szoros együttműködésben végezték a deportálásokat. Ezt megerősítik a szovjet börtönöket megjárt foglyok is.

Az iratokból jól látszik, hogy a foglyokra rá akarták erőltetni az általuk valóságnak vélt válaszokat. Keresték a forradalom magas beosztású vezetőit, nyugati irányítóit, és hogy hol vannak az ellenállás gócpontjai. Érdeklődtek, hogy a fogoly milyen konkrét szerepet töltött be az eseményekben, volt-e fegyvere, stb.[51] Egy-egy foglyot többször is kihallgattak, hosszú órákon át, éjjel-nappal.

Az USZBU levéltárban őrzött iratok szerint 38 nő[52] és 50 kiskorú is megjárta az ungvári börtönt. A gyerekek valószínűleg véletlenül keveredtek a letartóztatottak közé. (17 éves – 22 fő, 16 éves – 16 fő, 15 éves – 7 fő, 14 éves – 4 fő, 13 éves – 1 fő.[53]).

A deportáltak névsora korán sem tekinthető véglegesnek, így ma még nem tudjuk pontosan, hány ezer fő járta meg a szovjet börtönöket. Mihail Holodkov, a Szovjetunió belügyminiszter-helyettese november 6-án Munkácsra érkezett, majd november 7–13. között

[51] Az alábbiakhoz hasonló kérdéseket tettek fel a kihallgató nyomozók: *Részt vett-e a magyarországi ellenforradalmi lázadásban? Mivel foglalkozott az ellenforradalmi lázadás idején? Kik készítették elő a magyarországi ellenforradalmi eseményeket? Nevezze meg azokat az Ön által ismert személyeket, akik vezetői szerepet töltöttek be a lázadásokban, vagy aktív résztvevői voltak azoknak! Kikről tud azon személyek közül, akik terrorista akciókat hajtottak végre kommunisták és magyar hazafiak ellen? Van tudomása olyan személyekről, akik magyar kommunistákat gyilkoltak és velük vagy más magyar állampolgárokkal szemben megtorlásokat hajtottak végre, szovjet katonákra lőttek? A rokonai közül ki lakik a kapitalista ország területén?* stb.

[52] Archív USZBU ZO, f. 43., op. 1., delo Nr. 17. ark. 3.

[53] Archív USZBU ZO, f. 43., op. 1., delo Nr. 12., ark. 8–9.

Ungváron tartózkodott, ahol a magyar „ellenforradalmi felkelés" letartóztatott és a szovjet hadsereg egységei által odaszállított résztvevőinek fogadásával, elhelyezésével, kihallgatásával foglalkozott és jelentéseket tett Nyikolaj Dudorovnak, a Szovjetunió belügyminiszterének.[54] Az egyik dokumentumban 4–5 ezer letartóztatottról tesz jelentést.[55] A Viktor Juscsenko, Ukrajna elnöke által 2007. július 10-én Sólyom László köztársasági elnöknek átadott lista pedig közel háromezer nevet tartalmaz.[56] Az eddig feldolgozott dokumentumok alapján elmondható, hogy több mint ezer magyar állampolgár járta meg a szovjet börtönöket.

A deportáltak közé véletlenül keveredtek olyan katonák, rendőrök is, akik a pártbizottság épületét őrizték. Közülük többen az ungvári tartózkodásuk ideje alatt segítették a kihallgatók munkáját.[57] Az egyik összesített listából kiderül, hogy összesen 230 katonát tartóztattak le a különböző katonai alakulatokból.[58]

A forradalom napjaiban több magyarországi vezető is Kárpátaljára menekült, akikről a Kárpátaljai Megyei Tanácsnak kellet gondoskodnia, összesen 132 főről, akik Ungváron és Munkácson tartózkodtak. Munkácson tartózkodott többek között Szobek András – egykori begyűjtési miniszter, Matolcsi János – egykori földművelésügyi miniszter, Bethlen Oszkár – a Szabad Nép egykori főszerkesztője, Csáki István – az MDP Szolnok megyei pártiskolájának egykori vezetője, az MDP Szolnok megyei pártbizottság egykori másodtitkára, dr. Háy László – a Magyar Nemzeti Bank egykori elnöke, Fodor Zoltán – az MDP Nemzetközi Kapcsolatok Osztálya vezetője és még sokan mások. Rákosi Mátyás, Gerő Ernő, Hegedüs András, Révai József, Kovács István, Piros László, Bata István, Egri Gyula, Andics Erzsébet, Bíró Zoltán, Bíró Ferenc, Bíró Dezső és számos más vezető beosztású pártvezető és azok családjai pedig Moszkvában tartózkodtak. Össze-

[54] Vjacseszlav SZEREDA – Alekszandr SZTIKALIN (szerk.): *Hiányzó lapok 1956 történetéből. Dokumentumok a volt SZKP KB levéltárából*, Móra Ferenc Könyvkiadó, Budapest, 1993, 154. p.
[55] Uo., 155. p.
[56] S.n. Kölcsönös gesztusok. *Magyar Nemzet*. 2007. július 11. LXX évf. 187. sz.
[57] Archív USZBU ZO, f. 43., op. 1., delo Nr. 9. ark. 14-15.
[58] Archív USZBU ZO, f. 43., op. 1., delo Nr. 15. ark. 11-35.

sen 50 fő. Valamennyien szállást, étkezést és orvosi ellátást kaptak.[59] Ez derül ki Ponomarjov B., az SZSZKSZ Kommunista Pártja Központi Bizottságának külföldi kommunista pártokkal való kapcsolattartásért felelős vezetőjének az 1956. november 17-i jelentésből.

Hosszas tagadás után, 1956 decemberében Kádár János megerősítette, hogy a deportálásokról szóló hírek igazak voltak, de azt is bejelenti, hogy valamennyi állampolgárt visszaszállítottak, ami lényegében azt jelentette, hogy az ügy le van zárva.[60]

Az egyház puszta jelenlétével is kihívást jelentett az ateista szovjet vezetésnek Kárpátalján is, és mindent megtettek annak érdekében, hogy a hitéletet korlátozzák, a papokat, lelkészeket üldözték, meghurcolták, a híveket állandó megfigyelés alatt tartották. Azonban '56 őszén a szovjet hatóságok elvárták volna, hogy a szovjet–magyar határ menti falvakban a lelkipásztorok, papok cáfolják a deportálást, amit azok a legtöbben nem tettek meg. Sőt a forradalom idején a református falvakban a gyülekezet aktív tagjaival járták a hívek otthonait és a Szabad Európa Rádióban elhangzottakról tájékoztatták azokat.[61]

Voltak azonban, akik szovjet ráhatásra engedtek és cáfolták a nyilvánvaló tényt. Igy például Gencsy Béla református püspök a szovjet vezetéshez és az ENSZ-hez írt levelében cáfolta a hírt.[62] Pedig tudhatta, hogy ez igaz, hiszen a kisebbségi létben élők számára az egyházi vezető fontos hivatali személy, és számos helybeli magyar hívő tudott a deportálásokról, főként a szovjet–magyar határ mentén fekvő településeken, amit valószínűleg jelentettek a lelkészeknek. Rotman M., az Ukrán Kommunista Párt Kárpátalja Megyei Biztonságának lektora 1959. évi pártértekezleten tartott összefoglalójából is tudjuk, hogy 1956 őszén előfordult, hogy a hívők egy része, kifejezte nemtetszését amiatt, hogy Gencsy levelet írt az ENSZ-hez, amiben

[59] ЗДАНОВИЧ, А. А. – БЫЛИНИН, В. К. – ГАСАНОВ, В. К. – КОРОТАЕВ, В. И. – ЛАШКУЛ, В. Ф.: *Венгерские события 1956 года глазами КГБ и МВД СССР: сборник документов*, Объединенная редакция МВД РФ, Москва, 2009, 178. p.

[60] GÁL Éva – HEGEDÜS B. András – LITVÁN György – RAINER M. János (szerk.): *Jelcin-dosszié. Szovjet dokumentumok 1956-ról*, Századvég Kiadó – 56-os Intézet, Budapest, 1993, 132–133. p.

[61] Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (Az ukrán legfelsőbb hatóságok és közigazgatási hivatalok központi állami archívuma, a továbbiakban: ЦДАВОУ), f. 4648., op. 4., od. zb. 214., ark. 33.

[62] ЦДАВОУ, f. 4648., op. 4., od. zb. 182., ark. 278.

elutasította a deportálás tényét és *„[…] előfordult, hogy bojkottálni akartak Gencsy ellen […]”*[63]– fogalmazott.

A magyar állampolgárok Szovjetunióba történő deportálásra vonatkozó tényét, és az ehhez kapcsolódó nemzetközi híreket Mocsárkó M., a kárpátaljai baptista egyház főpresbitere, Kovács F., a munkácsi baptista egyházközség presbitere és Trohak J., a beregszászi baptista egyházközség presbitere is levélben cáfolta.[64] A levelet több település gyülekezetében is felolvasták, többek között az oroszmokrai gyülekezetben is, ahol a hívek egy része a levélben fogalmazottakkal nem értett egyet: *„[…] Mi alapján feltételezhetjük, hogy a szovjet csapatok nem hurcoltak el magyarokat, előfordulhat, hogy éjszaka vitték el őket, és ezt nem láthattuk, ezért nem állíthatjuk, hogy ez igaz vagy nem igaz […]”*[65]– hangsúlyozták. Erre válaszul Mocsárkóék 8 tagot kizártak a gyülekezetből.[66]

Azonban a források azt is bizonyítják, hogy Gencsy védte az 1956-os forradalom alatt Magyarországon tartózkodó, majd onnan hazatérő lelkészeket, azaz Horkay Lajos[67] salánki és Szécsényi István huszti lelkészt. Biztosítva a hatóságokat arról, hogy azok Magyarországon tartózkodásuk ideje alatt semmilyen formában nem vettek részt az 56-os forradalom eseményeiben.[68] Továbbá nem ítélte el Ravasz László püspök forradalom idején tett kijelentéseit és tevékenységét sem[69] annak ellenére, hogy annak felszólalásai nyilvánvalóan szovjetellenesek voltak.

A római katolikus egyház vezetői azonban nem tagadták a deportálás tényét, amit szóvá is tesz az USZSZK Minisztertanácsa mellett működő Vallási Kultuszok Ügyei Tanácsa meghatalmazottjának, P. Viljhovijnak tett 1957. április 5-i jelentésében, M. Raszputyko, a Vallási Kultuszok Ügyei Tanácsa Kárpátalja megyei megbizottja: *„[…] A magyarországi ellenforradalmi lázadás idején rendkívül sokan voltak a ka-*

[63] KTÁL, f. 1., op. 1., delo Nr. 3485., ark. 148.
[64] ЦДАВОУ, f. 4648., op. 4., od. zb. 182., ark. 279.
[65] KTÁL, f. p-195., op.12., od. zb. 41., ark. 117.
[66] KTÁL, f. p-195., op.12., od. zb. 41., ark. 118.
[67] KTÁL, f. p-195., op.12., od. zb. 41., ark. 119–121., valamint KTÁL, f. p-195., op.12., od. zb. 41., ark. 115–118.
[68] KTÁL, f. p-195., op. 12., od. zb. 41., ark. 111–115.
[69] KTÁL, f. p-195., op. 12., od. zb. 41., ark. 112., valamint KTÁL, f. 1., op. 1., delo Nr. 3485., ark. 150.

tolikus templomokban. A rágalmak ellen, amit a kubai ENSZ-delegáció és a Szabad Európa Rádió a Szovjetunió ellen felhozott a római-katolikus papok közül senki nem óhajtott felszólalni […].”[70] 1956. október 31-én, Aknaszlatinán a temetőben az 1914–1918-ban elhunyt katonák tiszteletére felállított emlékműnél valaki kitette a régi magyar állami zászlót. Ezekben a napokban megsokszorozódott a misék száma is a különböző településeken. Ugyanebből a jelentésből ismeretes, hogy a Beregszászi járásban, Bótrágyon a hívek kérték, hogy adják vissza az 1946–1947-ben elvett templomukat, amit azóta a kolhoz malomépületként használt.[71] Rahón a katolikus imaház homlokzatán az óra a forradalom napjaiban az európai időt mutatta. A rahói papot emiatt behívatták a járási végrehajtó bizottság titkárához és figyelmeztették az elkövetett törvénysértésre, majd az órát újra moszkvai időre állították át.[72]

„[…] Teljesen más a helyzet a katolikus magyarokkal. Gondolok itt a katolikus papokra és egyházi személyekre. A kárpátaljai katolikus egyház vezetősége semmilyen módon nem fejezte ki a véleményét a magyarországi események kapcsán, még Gencsy püspök, Mocsárkó lelkész és Varlaam püspök által az ENSZ-nek címzett levelek közreadása után sem […].” – Teszi szóvá A. Sersztyuk, az SZSZKSZ Minisztertanácsa mellett működő Orosz Pravoszláv Egyházi Tanács Kárpátaljai megyei megbízottja is G. Karpovnak, az SZSZKSZ Minisztertanácsa mellett működő Orosz Pravoszláv Egyházi Tanács elnökének, 1956. december 1-én tett jelentésében.

A forradalom hírein felbuzdulva az újlaki lelkész aláírásgyűjtést szervezett annak érdekében, hogy Újlakon templom nyílhasson. A KGB képviselője beszámolójában a beregszászi járási pártértekezleten ezt kemény hangnemben szóvá teszi és követeli a helyzet orvoslását.[73]

[…] Nagydobronyban a református templom udvarán állt egy, az 1914–1918. évi háború idején elesett katonák emlékére állított emlékmű, amit néhány éve elvittek, de nem semmisítették meg, hanem az összes katonai fegyverzetet (puskát, oldalfegyvert, rohamsisakot) rajta hagytak és a temetőben helyezték el úgy, hogy kelet felé nézzen,

[70] ЦДАВОУ, f. 4648., op. 4., od. zb. 214., ark. 30.
[71] ЦДАВОУ, f. 4648., op. 4., od. zb. 214., ark. 29.
[72] ЦДАВОУ, f. 4648, op. 4, od. zb. 214. ark. 96–103.
[73] KTÁL, f. 454., op. 74., ed. hr. 33. ark. 7.

azaz, hogy továbbra is a keleti határokat védje és nem a nyugatiakat […] – sérelmezi Raszputykó 1957. április 5-i jelentésében.[74]

Az eddig előkerült KGB-dokumentumokból tudjuk, hogy az 1956-os szabadságharccal egy időben, valamint a forradalmat követő néhány hónappal később, Nagyszőlősön, Mezőkaszonyban és Gálocson középiskolásokból, fiatalokból álló *„szovjetellenes politizáló, röplapterjesztő csoportosulások"* jöttek létre.

A vádirat szerint a Beregszászi járásban található mezőkaszonyi csoport tagjai: Szécsi Sándor, Ormos Mária és Ormos István József, 1956. november 2-án, a *„szovjet hatalommal való személyes ellenségeskedésük indíttatásából"* a *„magyar ellenforradalmi követelésekkel vállalt szolidaritásból"*, *„a kárpátaljai magyarság nemzeti érzelmét kihasználva szovjetellenes, magyar-nacionalista tartalmú"* röplapot készítettek és függesztettek ki. A röplapokban a szovjet hatalom elleni harcra, Kárpátalja Magyarországhoz való csatolására, illetve a *„magyarországi lázadók támogatására"* szólították fel Kárpátalja magyar lakosságát.[75] A jegyzőkönyvek szerint, tették ezt a Magyarországról sugárzott rádióadások, illetve a szomszédos magyarországi Barabás település lakossága kérésének hatására, valamint, hogy az ellenségeskedést fokozta az a tény, hogy Ormosék édesapját 1948-ban a szovjet hatalom letartóztatta.[76] A röplapkészítés Szécsi Sándor kezdeményezésére történt, azokat a Kárpátaljai Magyar Forradalmi Egyesület nevében írták alá. A jelenlegi kutatások szerint ilyen szervezet nem volt. Azonban a csoport által készített röplapon tényleg ez az egyesület szerepel, egyfajta aláírásként.

Szécsi Sándor vallomásában a röplap készítését azzal magyarázta, hogy annak készítésekor még nem tudta, hogy Magyarországon forradalom vagy ellenforradalom zajlik, s így Ormosék lakásán, a magyarországi rádióadások hatására úgy vélte, hogy az inkább forradalom. Az iskolában pedig nem magyarázták el, hogy mi is történik valójában. Állítása szerint a röplap készítésével semmilyen célja nem volt, egyszerűen úgy gondolta, hogy ez egyfajta hősiesség. A röplap szövegét Petőfi Sándor verséből vették, mivel úgy vélték, hogy a

[74] ЦДАВОУ, f. 4648., op. 4., od. zb. 214., ark. 27–36.
[75] Archív USZBU ZO, f. 2558., op. 1., delo Nr. 3395., 2. kötet, ark. 140–141.
[76] Archív USZBU ZO, f. 2558., op. 1., delo Nr. 3395., 2. kötet, ark. 187–189.

verssorok az adott helyzetben is érvényesek. A röplap a következő címet viselte: *„Felhívás a kárpátaljai magyarokhoz!”*[77]

Ormos Mária vallomásából tudjuk, hogy a rádióadások mellet az is motiválta őket, hogy hallották, ahogy a szomszédos magyarországi településről, Barabásról a határhoz vonult fiatalok azt kiabálták, hogy: *„Szabadság! Kárpátalját Magyarországhoz kell csatolni! A kommunistákat el kell kergetni!”*[78] Ezt az állítást alátámasztja Ormos István József vallomása is: *„Meg kell szüntetni a kolhozokat és a szövetkezeteket! Ki kell űzni a kommunistákat! Kárpátalját Magyarországhoz kell csatolni! Az oroszokat el kell kergetni!”*[79]

Hosszas nyomozás, számos kihallgatás után 1958. január 2-án ítélték el Szécsi Sándort, Ormos Máriát és Ormos István Józsefet az USZSZK Büntető Törvénykönyve 54–10. cikkely II. bekezdése és az 54–11. cikkelye alapján. A szabadságvesztést javító-munkatáborban

[77] Archív USZBU ZO, f. 2558., op. 1., delo Nr. 3395., 2. kötet, ark. 175–185.

[78] Részlet Ormos Mária vallomásából: *„[...] A magyarországi ellenforradalmi események idején én több alkalommal hallgattam a Budapestről és más magyarországi városokból sugárzott rádióadásokat. 1956. november 2-án eljött hozzánk az unokatestvérem, Szécsi Sándor, majd megjött munkából a testvérem, István is. A rádióadásokról kezdtünk el beszélgetni. A testvérem, István elmondta, hogy ő hallotta, amint a szomszédos Barabásról a határhoz vonultak és azt kiabálták: „Szabadság! Kárpátalját Mgyarországhoz kell csatolni! A kommunistákat el kell kergetni!” Erre Szécsi S. azt mondta, hogy mi lenne, ha mi is készítenénk egy röplapot. Én és István azt válaszoltuk, hogy, gyerünk, csináljuk. Én vettem egy papírt, a kezemre kesztyűt húztam és elkezdtem írni a röplapot. Amikor elkészült, hangosan felolvastam. Felmerült a kérdés, hogy hogyan függesszük majd ki a röplapot. Szécsi S. elutasította ennek az elvégzését. Én a következő napon tudtam meg, hogy a testvérem, István kifüggesztette a röplapot. Amikor a testvérem és Szécsi kimentek a lakásból, édesanyám megkérdezte tőlem, hogy miért vagyok olyan nyugtalan, erre én azt válaszoltam, hogy csináltunk egy butaságot, egy felhívást. Ekkor édesanyám megszidott és kiment, hogy elvegye a röplapot, de az akkor már nem volt sehol sem [...].”* Archív USZBU ZO, f. 2558., op. 1., delo Nr. 3395., 2 kötet., ark. 175–185.

[79] Részlet Ormos István József vallomásából: *„[...] A magyarországi lázadások idején a pezsgőgyárban dolgoztam, amely mindössze 400 méternyire fekszik a határtól. Este munka közben hallottam, hogy a magyarországi lázadók a határhoz jönnek, és átkiabálnak [...]. Ekkor a faluban senki sem beszélt ellenforradalomról, hanem mindenki forradalomnak tekintette a magyarországi eseményeket. A következő napon iskolába mentem, ahol a diákok ugyancsak a magyarországi forradalomról beszéltek [...]. Így én arra a következtetésre jutottam, hogy Magyarországon nem ellenforradalom, hanem forradalom zajlik, hogy az emberek a valódi szabadságért harcolnak [...]. 1956. november 2-án eljött hozzánk az unokatestvérünk, Szécsi S., aki ugyancsak azt mondta, hogy Magyarországon forradalom van, s azt javasolta, hogy készítsünk szovjetellenes röpiratot. Én és a nővérem, Mária, beleegyeztünk. A röplapot Mária írta, de a szöveget közösen találtuk ki, s alapjában véve az lett a röplapra írva, amit a lázadók kiabáltak a határon. Amikor elkészült a röplap, azt javasoltam, hogy alá is kell írni: „Kárpátaljai Magyar Forradalmi Egyesület” [...].”* Archív USZBU ZO, f. 2558., op. 1., delo Nr. 3395., 2. kötet, ark. 175–185.

letöltendő munkavégzés formájában rendelték el. Szécsi Sándor büntetését 5 év szabadságvesztésben, három év jogfosztásban és vagyonelkobzásában, Ormos Mária és Ormos István József büntetését 4-4 év szabadságvesztésben, két év jogfosztásban és a személyi vagyonuk elkobzásában állapították meg. Emellett mindhárman kötelesek voltak megfizetni a bírósági eljárás költségeit, fejenként 107 rubelt, illetve az igénybe vett jogi konzultációk díját, ami Szécsi S. esetében 300 rubel, Ormos M. és Ormos I. J. esetében pedig 250 rubel összeget tett ki. Valamennyiük büntetése letöltésének kezdete: 1957. november 2.[80]

A Nagyszőlősi 3. Számú Középiskola igazgatója, Tivadar Péter tanúvallomásából tudjuk, hogy a nagyszőlősi szovjetellenes politizáló ifjúsági csoport olyan középiskolásokból állt, akikről senki sem feltételezte volna a szovjetellenes tevékenységet. A 10. osztályos Dudás István pedig a legtehetségesebbek közé tartozott.[81] 1956 november 2-ától 1957 júliusáig röplapokat terjesztettek, titkos összejöveteleket tartottak. Röplapjaikban kérték, hogy *„Csatolják vissza Kárpátalját Magyarországhoz”*, és hogy *„az orosz hadsereg vonuljon ki Magyarországról.”*[82] A fiatalok – Milován Sándor, Varga János, Illés József, Dudás István, Kovács Zoltán – két alkalommal is készítettek röplapokat. Először egy ünnepélyes gyűlés után a röplapokat 1956. november 6-ról 7-re virradó éjszaka a Nagyszőlősi 3. Sz. Középiskola területén és annak folyosóján a hirdetőtáblára függesztették ki. Illés József vallomásából kiderül, hogy a röplapokat az 1956-os magyarországi eseményekről szóló hírek hallatára készítették, ugyanis a helyi lakosság körében elterjedt a hír, hogy az októberi események nem ellenforradalmi, hanem forradalmi események voltak, amivel ők egyetértettek és a röplapokon is ezt hirdették, illetve azt, hogy Magyarországon a nép a függetlenségéért harcolt. Illés a röplapokon főként *„a rossz elleni küzdelemre”*, azaz a Magyarországon tartózkodó szovjet csapatok ellen szólalt fel. A Milován által összeállított röplapban pedig Kárpátalja autonómiájáról és a többpártrendszerről volt szó, azaz a hatóságok szerint *„magyar nacionalista*

[80] Archív USZBU ZO, f. 2558., op. 1., delo Nr. 3395., 2. kötet, ark. 187–189.
[81] Archív USZBU ZO, f. 2558., op. 1., delo Nr. 3385., 4. kötet, ark. 166–181.
[82] KOVÁCS Elemér: *Az igazság mindenek felett! Kárpátaljai ötvenhatosok: Varga János*, Intermix Kiadó, Ungvár – Budapest, 2016, 28. p.

szovjetellenes szöveggel a szovjet hatalom elleni harcra szólítja fel Kárpátalja magyar nemzetiségű lakosságát."[83]

A csoport vádiratából kiderül, hogy miután Kovács nem vállalta a vezetői szerepet, nem volt vezetője a csoportnak, mindenki egyenrangú volt[84] és hogy a második körben, 1957. február végén – március elején, a röplapterjesztők munkáját segítette még Závdun Ferenc, aki egy írógépet szerzett, valamint Seres Jolán és Paládi Ida, akik 1957. március 15-re, vagyis az 1848–49-es magyar forradalom évfordulójának napjára készített szovjetellenes röplapok betűkliséinek az elkészítésében vettek részt az alábbi szöveggel: *„Oroszok, takarodjatok! Üssétek a moszkovitákat!"*[85] Varga és Dudás a direkt erre a célra összegyűjtött pénzből nyomtatópárnát és papírt vásárolt. 1957. március 13-án Milovánék lakásán Illés, Varga, Dudás és Milován elkészítették a röplap nyomtatásához szükséges betűklisék végleges változatát és ki is próbálták azokat.[86] A konkért munkamegosztás az alábbi volt:

[83] Archív USZBU ZO, f. 2558., op. 1., delo Nr. 3385., 4. kötet, ark. 166–181.
[84] Archív USZBU ZO, f. 2558., op. 1., delo Nr. 3385., 4. kötet, ark. 141–147.
[85] Részlet Varga János vallomásából: *„[...] 1956. november 6-án Illés ideadott nekem egy általa készített és kifüggesztett röplapot, hogy ismerkedjek meg annak tartalmával, s én azt a 3. sz. Középiskola bejáratánál található szőlőbokorra akasztottam. Az 1597. március 15-re készített röplapok munkálataiban is részt vettem, én vásároltam a rajzfüzetet, segítettem a betűklisék elkészítésében. A röplapokat a kádárüzemben sokszorosítottuk, akkor, amikor senki sem volt ott. A szovjetellenes röplapok készítésében én minden alkalommal részt vettem. 1957. március 14-én már nem csak egy–egy betű kliséit használtuk, hanem egész szavakét, hogy azzal is meggyorsítsuk a nyomtatást. [...] 1957. március 14-én a röplapok készítését egyrészről az akadályozta meg, hogy nem volt elég festék, s rosszak voltak a klisék, másrészről, pedig amikor megjött Milován, elmondta, hogy az állambiztonsági szervek elfogták Dudást [...].*" Archív USZBU ZO, f. 2558., op. 1., delo Nr. 3385., 4. kötet, ark. 166–181.
86 Részlet Milován Sándor vallomásából: *„[...] 1957 március elején vagy február végén Illés egy könyvet kért tőlem az 1848-as magyarországi szabadságharccal kapcsolatban. Amikor megkérdeztem tőle, hogy mire neki egy ilyen könyv, akkor ő azt mondta, hogy ő magyar nemzeti röplapot akar készíteni. Én támogattam őt ebben, s részt vettem a röplapok készítésében. Megírtam egy ilyen magyar nemzeti érzelmű röplap szövegét, s azt átadtam Illésnek. Varga vádlottal kartont szereztünk a klisék készítéséhez, melyet Dudásnak adtunk át, hogy ő megrajzolja és kivágja a betűket. 1957. március 12-én Illés és Varga eljöttek hozzánk a lakásomra, ahol a Dudás által elkészített betűket felragasztottuk egy fatáblára. Később úgy döntöttünk, hogy a kliséket nem betűnként, hanem szavanként fogjuk készíteni [...]. Ezután elmentünk a kádárüzembe, ahol Kovács dolgozott, és elkezdtük a röplapok nyomtatását, de a munka roszszul ment, mert nem voltak jók a klisék és a festék is elfogyott. Dudás nem volt ott, én elindultam érte, s ekkor ő azt mondta nekem, hogy menjek és égessem el a kliséket, hogy ne tudjunk több röplapot csinálni. Én azt mondtam neki, hogy én nem fogom elégetni a kliséket, hanem inkább azt fogom mondani, hogy Dudást behívták az állambiztonsági szervek. Ezt én meg is tettem, s a nyomtatás abba maradt, a kliséket pedig elégettük [...].* Archív USZBU ZO, f. 2558., op. 1., delo Nr. 3385., t. 4. kötet, ark. 166–181.

Milován a röplapok szövegének a megfogalmazását, megírását, Dudás a röplapok készítéshez szükséges klisék, azaz a kartonbetűk kivágását, Illés pedig a röplapok kinyomtatását és azok Nagyszőlős városában történő kifüggesztését vállalta. Varga János a röplap készítésének előkészületeiben vett részt. Március 14-én, Illés és Kovács a *„30-éves Ukrajna"* nevű kádárüzem épületében (ahol Kovács dolgozott) a fent említett klisék segítségével 4 példányt készített a röplapból és az éjszaka folyamán, szegekkel ki is függesztettek azokat a Nagyszőlősi Kolhozpiac területén az elárusító sorra, az istálló falára, a piac irodájának a falára, a WC női részének a belső falára.[87]

Hosszas nyomozás, számos kihallgatás, alapos vizsgálatok után, Ságun K., ügyész úgy vélte, hogy a vádlottaknak az USZSZK Büntető Törvénykönyve 54–10. cikkely II. bekezdése és az 54–11. cikkelye alapján bűnössége bizonyított. A következő mértékű szabadságvesztés kirovását kérte: Illés J., Varga J., Dudás I. számára hét-hét év, Kovács Z. és Milován S. részére három-három év büntetést, ugyanis egyértelműen igazolt a vádlottak *„nacionalista jellegű cselekedetei"*.[88] Végül a fiatalokat 3–6 évi börtönbüntetésre ítélték, a legtöbbet Illés József kapta – 6 évet.[89] Többen közülük a Mordvin ASZSZK-beli Gulág-táborokban töltötték le a rájuk mért büntetést. A börtönévek alatt sok szenvedésen mentek keresztül, de megaláztatásuk a hazatérés után sem ért végett. Állandó megfigyelés alatt tartották őket.[90]

[87] Archív USZBU ZO, f. 2558., op. 1., delo Nr. 3385., t. 4. kötet, ark. 141–147.
[88] Részlet Kovács Zoltán vallomásából *„[...] 1957 február közepétől nagyon jó kapcsolatba kerültem Milován Sándorral. Egyik alkalommal a nagyszőlősi mozi előtt Milován azt ajánlotta nekem, hogy be kellene szerezni egy írógépet a röplapok sokszorosításához. Később Milován a többi vádlottal is megismerkedtetett engem. Gyakran eljártunk a Nagyszőlősi 3. sz. Középiskola kollégiumába, ahol a csoport tevékenységével kapcsolatos kérdésekről beszélgettünk. Én azt javasoltam, hogy válasszunk vezetőt. A sorshúzás alapján nekem kellett volna a vezetőnek lennem, de én ezt nem vállaltam, s később ez a kérdés már fel sem vetődött. Én személyesen a nagyszőlősi piacon kifüggesztett röplapok készítésében és kifüggesztésében vettem részt, amit 1957. március 14-én, Illéssel együtt végeztem el. Valamint a röplapok nyomtatásában a „30-éves Ukrajna" kádárüzemben, ahol édesapám helyett dolgoztam. [...] Én és Illés a nagyszőlősi piacon négy darab szovjetellenes röplapot helyeztünk el [...]."* Archív USZBU ZO, f. 2558., op. 1., delo Nr. 3385., 4. kötet., ark. 166–181.
[89] Archív USZBU ZO, f. 2558., op. 1., delo Nr. 3385.
[90] Dupka György – Horváth Sándor: *'56 Kárpátalján*. Dokumentumgyűjtemény. Ungvár–Budapest, 1993. 52. p.

A gálocsi „szovjetellenes ifjúsági csoport”

A KGB levéltári dokumentumok között a harmadik nagy politizáló csoport az Ungvári járásban, Gálocson tevékenykedett, amelynek vezetője a nyomozati anyagok szerint Gecse Endre (a dokumentumokban András) volt. 1959. január 30–31-én a Kárpátalja Megyei Bíróság Büntetőjogi Bírói Testülete Ungváron nyilvános bírósági tárgyalás keretében tárgyalta Pasztellák István, Perduk Tibor perét.

Pasztellák Istvánt azzal vádolták, hogy 1957–1958 folyamán az Ungvári járásban található Gálocs községben a református tiszteletes-hez, Gecse Endréhez járt különböző szépirodalmi és a *„burzsoá Magyarország történelmét bemutató műveket”* kölcsönözni. A Gecse részéről elhangzó *„szovjetellenes megnyilvánulások, az elolvasott szovjetellenes irodalom”* és a meghallgatott Amerika Hangja, a BBC és a Szabad Európa Rádió adásainak hatására Pasztellák *„magyar burzsoá nacionalizmusra és a szovjet hatalommal szembeni ellenséges lépésekre szánta el magát.”*[91]

A vád szerint 1957 őszén Pasztellák (aki vegyes házasságú családban született, édesapja magyar, édesanyja ukrán és az apai nagymamája is ukrán nemzetiségű volt) saját *„magyar nacionalista burzsoá meggyőződésének hatására, a szovjet hatóságokkal szemben ellenérzéseket táplálva”* a Gálocs község iskoláskorú fiataljaiból „szovjetellenes csoportot” szervezett, amelynek célja a *„szovjet-hatalommal szembeni fegyveres küzdelem”* volt abban az esetben, ha kitörne egy Szovjetunió elleni háború. A szervezet tagjai voltak Perduk Tibor, Molnár László, Szanyi János, Tóth János, Deák Ferenc. 1957 őszén a Pasztellák lakásán tartott szervezeti megbeszéléseken Pasztellákot választották meg a csoport vezetőjének, Perdukot pedig a helyettesének, Szanyi Jánost titkárnak, Molnár Lászlót pedig a fegyverek és lőszerek raktárosának és pénztárosának. Molnár Szanyival leltárt is vezetett a gyűjtött fegyverekről. Molnár raktárosi feladata abból állt, hogy őrizze a csoport minden tulajdonát: fegyvereket, lőszereket. Ezenkívül neki kellett őriznie a pénzt is, amit megállapodásuk szerint a szervezet szükségleteire gyűjtöttek: hetente 1–2 rubelt.

A csoport tagjai hűségesküt tettek, elszánták magukat a szovjet hatóságokkal szembeni küzdelemre, és eldöntötték, hogy fegyve-

[91] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., delo Nr. 3429., 3. kötet., ark. 258–262.

reket, lőszereket fognak gyűjteni azzal a céllal, hogy a *„nemzetközi helyzet romlása vagy a Szovjetunió elleni háború esetén fegyveres harcot folytassanak a szovjethatalom ellen.”* Így 1957–1958 folyamán közösen lő- és hidegfegyvereket, töltényeket és robbanóanyagot gyűjtöttek egy raktárban. 1958 októberében Pasztellák azt javasolta a szervezet tagjainak, hogy az 1956. október–novemberi magyarországi események második évfordulójára készítsenek és terjesszenek röplapokat Gálocs községben.

Az iratok szerint, mivel a fiatalok visszautasították kérését, ő maga készített 1958. október 22-én tintával és ceruzával füzetlapon, indigót használva a *„Kárpátalja magyar lakosságát a szovjethatóságokkal, a Kommunista Párttal és a Szovjet Kormánnyal szembeni szervezett küzdelem folytatására felszólító szovjetellenes”* három darab röplapot, amit október 22-ről 23-ra virradó éjszaka kihelyezett Gálocs központjában: az Iszkra Kolhoz vezetőségi épülete udvarának bejáratánál található boltív oszlopára, a kiskereskedelmi bolt baloldali ajtószárnyára, a templom kerítése mellett található fabódé falára. A röplapokon Pasztellák *„Kárpátalja magyar lakosságát szervezkedésre, a szovjethatalom, a Kommunista Párt és a szovjet kormány elleni harcra szólította fel, egyúttal megrágalmazta a szovjet kormányt és a Kommunista Pártot a magyar népnek az 1956. októberi-novemberi ellenforradalmi lázadás leveréséhez nyújtott szovjet segítség kapcsán”.* Pasztellák a szülei tanácsára személyesen tett bejelentést arról, hogy terjesztette a röplapokat. 1958. október 25-én bement a kolhozirodába és beszámolt az állambiztonsági szervek munkatársának a röplapokról.

Arra a kérdésre, hogy milyen céllal készített röplapot, Pasztellák ezt válaszolta a nyomozóknak: *„Azzal a céllal terjesztettem a röplapokat, hogy a szovjet polgárok elolvassák azokat, hogy eszükbe jusson a magyarországi események második évfordulója, és megszülessen bennük a szolidaritás érzése azok iránt, akik a felkelők oldalán elhunytak, és a szovjethatalommal, valamint a kommunistákkal szembeni ellenségesség érzése, továbbá, hogy méltassák ezt az ünnepet, természetesen nem demonstrációk útján, hanem legalább lélekben megemlékezzenek erről. Hagy a gyakorlatban a polgárok hogyan valósították volna meg ezeket a felhívásokat a szovjet-*

hatalommal szembeni küzdelemre, én el se tudtam képzelni, és ezen a kérdésen nem is gondolkodtam."[92]

Az egyik gyűlésen Szanyi elkezdte megírni, majd Pasztellák befejezte a csoport hűségeskü szövegét. Ezt az esküt mindannyian (Pasztellák István, Szanyi János, Perduk Tibor, Molnár László) elfogadták és egymás előtt felolvasták. Az esküben az állt, hogy harcolni fognak hazájukért, Magyarországért, és nem árulják el egymást. Az 1959. január 7-i jegyzőkönyv szerint Pasztellák azt vallotta, hogy az eskü tartalmazta, *„hogy olyan hatalom felállításáért harcolunk Magyarországon, amilyenért a felkelők harcoltak 1956-ban. Úgy véltem, hogy Kárpátaljának is Magyarországhoz kellene tartoznia, és ezért harcolni kell a szovjethatalom ellen".* Ugyanebben a jegyzőkönyvben az eskü szövege kapcsán Molnár így vallott: *„Az én értelmezésemben ez a Kárpátalja Magyarországhoz való visszacsatolásáért folytatott harcot jelentette."* Az eskü szövegét tartalmazó írás a levéltári dokumentumok között nem található meg.

A nyomozás során számos gálocsi és huszti lakost tanúként (pl. Kovács Lajos, Orémus Endre, Vers János, Bocán István, Nyisztor István, Grünwald Viljám stb.) kihallgattak, akik közül senki nem támasztotta alá a vádat, hogy Gecse politizált és a szovjetrendszer ellen szervező munkát fejtett ki. Többen elmondták, hogy Gecsét jó, tisztességes embernek és jó lelkésznek ismerik, de politikai szempontból nem tudják jellemezni, mivel politikai témákról soha nem beszélgettek. Pasztellák visszaemlékezésében így ír: *„A nyomozó felszólított, valljam be, hogy a csoportunk eszmei vezetője Gecse Endre volt. Erre a társaimmal együtt megismételtük, Gecse Endrének fogalma sem volt a szervezetünkről, s ha ők mégis ezt akarják bizonyítani, akkor szembesítsenek vele; mi bebizonyítjuk az ellenkezőjét. A szembesítésre soha nem került sor."*[93]

A két elítélt, Pasztellák és Perduk többszöri kihallgatás során is állította, hogy nem álltak sem a tiszteletes, sem más személy befolyása alatt, senki sem irányította őket, saját elhatározásból cselekedtek.

[92] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 1., ark. 42–60.
[93] Pasztellák István: „Minél sötétebb az éjszaka, annál közelebb a hajnal". Emlékképek ifjúkoromból. In: Dupka György (szerk.biz. elnök): Együtt 2002. 3./1. évf. 3. sz. Kárpátaljai Szövetség, Magyarok Háza, Budapest, 104–106 p.

Az 1959. január 30–31-én megfogalmazott bírósági tárgyalási jegyzőkönyvben ugyan ez áll: *„[…] Az ötlet, hogy szovjetellenes csoportot hozzunk létre, 1957 szeptemberében fogalmazódott meg bennünk. […] Szovjetellenes rádióadásokat hallgattam, szovjetellenes irodalmat olvastam, beszélgettem Gecse tiszteletessel. Vele 1958 tavasza óta találkozgattam. Kétszer egy héten. […] Gecse tiszteletes mesélt nekem Magyarországról, az ellenforradalmi eseményekről, hogy az igaz ügy. Erről a témáról több beszélgetést is folytattunk. […] Gecse tiszteletes befolyása alatt álltam. […] Gecse azt mondta, hogy olyan független Magyarországért kell harcolni, amely nem áll semmilyen hatalom fennhatósága alatt. […] Gecse tiszteletes a röplapokról nem tudott. […] Gecse a fegyverekről nem tudott. […] Gecse nem beszélt egyértelműen, nyíltan egy ilyen szervezet létrehozásáról, de lehetséges, hogy gondolt erre. Én csak a lakására jártam hozzá. […] Azért cselekedtem így, mert a tiszteletes és a rádió befolyása alatt álltam […]”*,[94] azonban hogy a vád alapjául szolgáló mondatok valójában elhangzottak-e, vagy így hangzottak-e, vagy ha elhangzott, az milyen körülmények között, mekkora nyomásra és ráhatásra történt a több órás tárgyalásból készített 24 oldalas, füzetlapon kézzel írott ukrán nyelvű összefoglaló jegyzőkönyvből, amit ráadásul Pasztellák saját kezűleg alá sem írt, nem derül ki. Azonban az is tény, hogy több jegyzőkönyvben is szerepel, hogy Gecse beszédei hatással voltak Pasztellákra.

Többszöri házkutatás során a nyomozók lefoglaltak: irodalmat (pl. Jókai Mór, Gárdonyi Géza, Makkai Sándor műveit stb.), „fegyvereket” (pl. robbanóanyagokat, puskaport, gránátot, Faustpatrone robbanótöltet stb.) és az eszközöket, amivel a röplapok készültek (pl. indigópapír, iskolai füzet, egyszerű grafitceruza, egy üveg lila színű tinta stb.). Ezeket szakértői vizsgálatra küldték, amely bebizonyította, hogy azok az ügyhöz köthetők, terhelő bizonyítékként szolgálnak.

A visszaemlékezésekben szerepel lefoglalt irodalomként Hitler *Harcom* című könyve,[95] amibe beleírták Gecse nevét, azonban a KGB -iratok között sehol sem említik. Csakúgy, mint a huszti gyülekezettől kapott, Amerikából származó palástot, reverendát és az amerikai

[94] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 3., ark. 247-249.
[95] A Mein Kampf (Harcom) Adolf Hitler 1925-ben kiadott könyve. A könyvben megfogalmazta világnézetét, valamint politikai programját. A mű a nácizmus ideológiai alapvetése lett.

kapcsolatokra való hivatkozást sem említik a vádak között, sőt a kihallgatási jegyzőkönyvek egyikében sem szerepel. Maga Pasztellák is a visszaemlékezései során ír arról, hogy a Gecsétől kölcsönzött irodalom kapcsán a nyomozók Hitler „Mein Kampf"-ja iránt érdeklődtek. *„Ezt nem ismerem el, mert azt tudom, ki volt Hitler, de hogy a Mein Kampf micsoda, arról fogalmam sincs"*– válaszolta.[96]

A büntetőeljárás megindításának időpontjáig, azaz 1958. október 23-ig Szanyi J., Molnár L. és Tóth J. még nem töltötték be a tizennegyedik életévüket, aminek következtében az Ukrán SZSZK Büntető Törvénykönyvének 11. cikkelye alapján büntetőjogi felelősségre nem voltak vonhatók. A nyomozás során megállapították továbbá, hogy Deák F. letartóztatásához nincs elegendő bizonyíték az ő tényleges szovjetellenes tevékenységére vonatkozóan. Ezért Szanyi János, Molnár László és Tóth János ellen az USZSZK Btk. 4. cikkelyének „e" pontja alapján, Deák Ferenc ellen pedig az USZSZK Btk. 197. cikkelyének II. része értelmében büntetőeljárást nem indítottak.

A nyomozás során többször megkérdezték Pasztellákot arról, hogy tud-e más hasonló szervezet működéséről, a válasza nemleges volt és azt is gyakran firtatták, hogy mi indította a csoport létrehozására. Ennek igazi okát csak későbbi visszaemlékezéseiből tudjuk. *„[...] Tizenhárom évesen a sislóci hétosztályos iskola hatodikos tanulója voltam – Botfalván. [...] autóbusz-közlekedés híján messzebbre kellett gyalogolnunk. [...] az 1956. év sorsformáló történéseinek híre szórványosan, suttogva jutott el vidékünk lakosságához. Különben a KGB – népi szóhasználatban: «beszpeka» – árgus szemmel figyelte a kárpátaljai magyarságot, nehogy «erjedés» mutatkozzon köreikben. [...] 1956. október 24-én reggel hat órakor három társammal indultam el az iskolába. Egymást ugratva, diákosan vidám hangulatban róttuk az utat, mikor egyikünk felkiáltott: «Nézzétek, mit ragasztottak a telefonpóznákra!» Odarohantunk. Iskolásfüzetből kitépett lapok voltak, csodálkozva olvastuk rajtuk a kézzel írott nagybetűs szövegeket: «Muszkák, takarodjatok haza!»; «Elég volt a kommunista rendszerből!»; «Verjétek széjjel a kolhozokat!» stb. Leszedtük a lapokat, testvériesen elosztottuk egymás közt, és megfogadtuk: soha senkinek nem*

[96] Pasztellák István: „Minél sötétebb az éjszaka, annál közelebb a hajnal" ..., 104—106 p.

mutatjuk meg azokat, és nem beszélünk róluk. […] Iskolánkban még aznap megjelent a pallói határőrs őrmestere, és a tanítókat, tanulókat arra szólította fel, hogy bárki bármilyen szovjetellenes dologról szerez tudomást, azt azonnal jelentse. […] Ettől kezdve figyelni kezdtük a politikai híreket, főleg a magyarországi tudósításokat. A hallottakat megbeszéltük, kicseréltük egymás közt. Riasztó hírek is érkeztek, például a Csap felé vezető úton a magyar határ felé vonuló szovjet tankokról. A II. világháborút megjárt férfiak azt jósolták, hogy ebből háború lesz, mert Amerika és más nyugati országok be fognak avatkozni, hogy a felkelőket segítsék. […] A környékbeliek elmondása szerint Téglás és Csap közt egy tank sietségében belezuhant az út jobb oldalán tátongó hatalmas gödrök egyikébe, ahonnan nagy nehezen, más hadi gépekkel sikerült kiemelni. […] November 1-én este édesanyámmal és kishúgommal kimentünk a temetőbe, koszorút tettünk nagymama fejfájára és gyertyát gyújtottunk. […] Hazatérve édesanyám méternyi hosszú deszkát helyezett el az előszobában, arra is gyertyákat rakott, és meggyújtotta azokat. Ámulva kérdeztük, miért teszi. «Gyermekeim válaszolta –, Magyarországon mostanában sokan meghaltak miértünk is, és nincs, aki megemlékezzen róluk. Legalább mi tegyük meg.» […] jött a vigasztalan hír: a Szovjet vérbe fojtotta az «ellenforradalmat», megkezdődött a bosszúállás. A megtorlás során foglyul ejtett forradalmárokat a Szovjetunióba, pontosabban kárpátaljai börtönökbe szállították. Minket, fiatalokat különösen felháborított, hogy velünk egyidős és még fiatalabb gyerekek is voltak köztük. […] November vége felé az Ungváron dolgozó munkások hozták a hírt, hogy az ottani vasútállomás melletti utca tele van kilőtt szovjet tankokkal. Barátaimmal együtt azonnal eldöntöttük: megnézzük. […] Nem csoda, hogy a történtek hatására – részben kalandvágyból, de nagyon tudatosan – nálunk, Gálocson is megalakult a szovjetellenes ifjúsági csoport […].”[97]

A dokumentumok szerint a kihallgatás során a vádlottak a bűnösségüket beismerték. Rájuk az USZSZK Btk. 46. cikkét alkalmazva, Pasztellák vádlott vonatkozásában a büntetés mértékét 7 év, Perduk vádlott vonatkozásában 5 év szabadságvesztésben határozták meg.

[97] Pasztellák István: Emlékképek 1956-ból. In: Nagy Zoltán Mihály (felelős szerk.): Együtt. 2006. 8. évf. 3. sz. Kárpátaljai Szövetség, Magyarok Háza, Budapest, 2006. 42–44. p.

Glagola és Kabanov ügyvéd közbenjárására a bíróság figyelembe vett néhány enyhítő körülményt és csökkentették a büntetést. *„[…] Figyelembe véve azt a körülményt, hogy Pasztellák vádlott Gecse lelkész befolyása alatt állt, hogy a vádlott fiatal kora miatt öntudatlanul cselekedett, tetteinek súlyos következményei nincsenek, Pasztellák vádlott önként feladta magát, és saját maga mondta el, hogy ő készítette a röplapokat, a vádlott lelkiismeretesen elismerte vétkét a bíróság előtt, Pasztellák parasztcsaládból származik, az édesanyja sertésgondozó, az édesapja rokkant, a kolhoz éjjeliőre, kérem a bíróságot alkalmazzanak vele szemben enyhébb büntetést. […] Perduk vádlott kiskorú, semmilyen ellenséges tettet nem hajtott végre, tiltott irodalmat nem olvasott, társadalmilag hasznos munkát végzett, 1957-ben 105 ledolgozott munkanapja volt, kérem a bíróságot, alkalmazzanak Perdukkal szemben enyhébb büntetést […].”*

Egyúttal kérték a járási pártbizottságot, hogy határozatban lépjenek fel a gálocsi faluban folyó iskolán kívüli nevelőmunka hiányosságainak kiküszöbölésére.

Az ítélet módosításával a 16 éves Pasztellák Istvánt (1958. október 28-tól letöltendő) és a 17 éves Perduk Tibort (1958. november 28-tól letöltendő) az USZSZK Btk. 54–1a.[98] cikke, 54–11.[99] cikke,

[98] 54 1 „a”. За зраду батьківщини, тобто за дії, вчинені громадянами Союзу РСР на шкоду воєнній моці Союзу РСР, його державній незалежності або недоторканності його території, як-от: шпигунство, видача воєнної або державної таємниці, перехід на сторону ворога, втеча або переліт за кордон – вищий захід соціального захисту – розстріл з конфіскацією всього майна, а при пом'якшуючих обставинах – позбавлення волі на строк десять років з конфіскацією всього майна. [54 1. „a” §: Hazaárulásért, azaz a Szovjetunió állampolgárai által a Szovjetunió katonai ereje, állami függetlensége vagy területének sérthetetlensége rovására elkövetett cselekményekért (kémkedés, államtitok kiszolgáltatása, átállás az ellenséghez, szökés külföldre) – a társadalmi védekezés legfelsőbb foka – agyonlövés a teljes vagyon elkobzásával, enyhítő körülmények esetén tíz év szabadságvesztés teljes vagyonelkobzással.] Forrás: Кримінальний Кодекс УРСР. Затверджений Центральним Виконавчим Комітетом Української РСР 8 червня 1927 р. (3. У. УРСР 1927 р. № 26–27, ст. 131). Офіціальний текст із змінами і доповненнями на 1 листопада 1949 р., з постатейними матеріалами і додатками. Міністерство Юстиції УРСР, Державне Видавництво Політичної Літератури УРСР, Київ, 1950. ark. 16.

[99] 54 11. За всяку організаційну діяльність, спрямовану на підготування або вчинення передбачених в цьому розділі злочинів, а також за участь в організації, утвореній для підготування або вчинення одного з злочинів, передбачених в цьому розділі, застосовуються – заходи соціального захисту, зазначені у відповідних статтях цього розділу. [54 11. § Az e fejezetben meghatározott bűncselekmények előkészítésére vagy elkövetésére irányuló bármely szervezői tevékenységért, valamint az e fejezetben meghatározott bűncselekmények bármelyikének előkészítésére vagy elkövetésére létrehozott

54–10.[100] cikke 2. része és 196.[101] cikke szerint elkövetett bűncselekményekért, vagyonelkobzás nélkül 6, illetve 2 év gyermekjavító- és munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre ítélték.

Mivel fellebbezés az ügyben a törvényben meghatározott határidőn belül nem történt, Pasztellák esetében 1959. február 9-én, Perduk esetében 1959. február 10-én az ítélet jogerőre emelkedett.

1959. március 26-án rendkívüli jogorvoslat következtében a Perdukra vonatkozó ítéletet módosították. Perduk tetteit az 54–1 „a" cikkről átminősítették az USZK BTK 54–10 1. részére, azaz ítéletének mértéke nem változott, csak annak minősítése: 54–10 1. rész, 54–11 és 196. cikkek alapján.

Az Ukrán SZSZK Legfelsőbb Bíróságának büntetőügyi kollégiuma az 1959. április 5-én kelt végzését Pasztellák István és Perduk Tibor tekintetében megváltoztatta: „a Pasztellák I. elleni bűnügyi eljárást az Ukrán SZSZK BTK 54–1a, 54–10. § (2) bekezdése és 54–11. cikkei

szervezetben való részvételért – e fejezet vonatkozó cikkeiben meghatározott társadalmi védekezési eszközök alkalmazandók.] Forrás: Кримінальний Кодекс УРСР…, ark. 19.

[100] 54 10. За пропаганду або агітацію, яка полягає в заклику до повалення, підриву або послаблення радянської влади чи до вчинення окремих контрреволюційних злочинів (ст. ст. 54 2 – 54 9), а також за розповсюдження чи виготовлення або зберігання літератури того самого змісту застосовується – позбавлення волі на строк не менш, як шість місяців. За ті самі дії під час масових заворушень або з використанням релігійних чи національних забобонів мас, або у воєнній обстановці, або в місцевостях, оголошених на воєнному стані, застосовуються – заходи соціального захисту, зазначені в ст. 54[2]. [54. 10. § Olyan propaganda vagy agitáció kifejtéséért, amely a szovjet hatalom megdöntésére, aláásására vagy gyengítésére, illetve egyes ellenforradalmi bűncselekmények (54 2 – 54 9. §-ok) elkövetésére irányuló felhívást tartalmaz, valamint az ilyen tartalmú irodalom terjesztéséért, készítéséért vagy tárolásáért – legalább hat hónap szabadságvesztés alkalmazandó. Ugyanezen cselekményekért, amennyiben azokat tömegzavargások során, a tömegek vallási vagy nemzeti előítéleteinek kihasználásával, hadiállapot idején vagy hadiállapot alá vont területeken követik el – az 54 2. §-ban meghatározott társadalmi védekezési eszközök (akár halálbüntetés) alkalmazandók.] Forrás: Кримінальний Кодекс УРСР…, ark. 19.

[101] 196. За виготовлення, зберігання, збут, купівлю вибухових речовин або снарядів, вогнепальної (крім мисливської) зброї без належного дозволу, а так само за виготовлення, зберігання, збут і носіння кинджалів, фінських ножів та іншої холодної зброї без дозволу Наркомвнусправ у встановленому порядку – позбавлення волі на строк до п'яти років з конфіскацією зазначених речей, снарядів і зброї. [196. § Robbanóanyagok vagy lövedékek, lőfegyverek (kivéve a vadászfegyvereket) megfelelő engedély nélküli készítéséért, tárolásáért, értékesítéséért, vásárlásáért, valamint tőrök, finn kések és egyéb hidegfegyverek engedély nélküli készítéséért, tárolásáért, értékesítéséért és viseléséért a Belügyi Népbiztosság által meghatározott rend megszegéséért – öt évig terjedő szabadságvesztés alkalmazandó, a megnevezett tárgyak, lövedékek és fegyverek elkobzásával.] Forrás: Кримінальний Кодекс УРСР…, ark. 55.

alapján, valamint a Perduk T. elleni eljárást a BTK 54–10. § (1) bekezdése és 54–11. cikkei alapján – az USZSZK Btk. 6. cikkének 2. pontja értelmében, bűncselekmény hiányában – megszüntette; ugyanakkor az USZSZK Btk. 196. cikke alapján továbbra is bűnösnek nyilvánította őket, és ezért személyenként egy-egy év szabadságvesztésre ítélte.

Összefoglalásként a gálocsi ifjúsági csoport tagjai a KGB-iratok alapján:

1. Gecse Endre, apja neve Géza, letartóztatott református lelkész 1907. június 6-án született Gálocs községben, többgenerációs lelkészcsaládban. 1928-ban elvégezte a Sárospataki Református Akadémiát. Gálocson, majd 1958. május 1-től Huszton volt lelkész. A nyomozás során a csoport vezetőjének tartották a hatóságok. 1958. december 2-án tartóztatták le, 1959. január 4-én, 51 évesen elhunyt az ungvári börtönben.

2. Pasztellák István, apja neve István, 1943. január 25-én született. Magyar nemzetiségű, pártonkívüli, szegényparaszt származású, az ungvári 2. számú esti iskola 9. osztályos tanulójaként 1958. október 23-án (III. kötet adatai szerint) vagy október 28-án (a I. kötet feltűntetve) tartóztatták le. A csoport alapítója és vezetője. A rávonatkozó ítélethozatal dátuma: 1959. január 31. az USZSZK Btk. 54–1 „a", 54–11, 54–10 II. rész és 196. cikkelyei alapján. Szabadulásának dátuma: 1959. március 12. Börtönben töltött idő: 4 hónap és 20 nap. 1991-ben rehabilitálták, de a fegyverrejtegetés vádja alól nem mentették fel, ezért 2006. november 9-én 63. életévében hunyt el.

3. Perduk Tibor, apja neve Gyula, 1942. április 22-én született Sátoraljaújhelyen. Pártonkívüli, magyar nemzetiségű. Munkáscsaládból származik. Édesanyja elhunyt. Az édesapja a gálocsi Iszkra Kolhozban dolgozott szerelőként. Ő maga is a kolhozban dolgozott és az ungvári 2. számú esti iskola 9. osztályában tanult. 1957 őszén lépett be a csoportba, annak vezetőhelyettese. Letartóztatásának dátuma: 1958. november 26. (I. kötet szerint), november 28. (III. kötet szerint). Ítélethozatal dátuma: 1959. január 31. az USZSZK Btk. 54–10 1. része, 54–11. és 196. cikkelyei szerint. Szabadulásának dátuma: 1959. szeptember 18. Börtönben töltött idő: 4 hónap és 20 nap. 1991-ben rehabilitálták, de a fegyverek rejtegetése vádját ellene sem törölték. 2024 október elején hunyt el.

4. Molnár László, apja neve István, született 1945. november 19-én. Perduk Tibor unokatestvére. A csoport tagjaként lőszer-

és fegyverraktáros, továbbá a csoport pénztárosa. Kiskorúsága miatt börtönre nem ítélték, de megfigyelés alatt tartották.

5. Szanyi János, apja neve János, született 1944. október 27-én. A gálocsi református templom harangozója. 1957 szeptemberében Pasztellák szervezte be a csoportba. Részt vett a csoport gyűlésein, a hideg- és lőfegyverek, lőszerek gyűjtésében. A hűségeskü szövegének megfogalmazását ő kezdte el.

6. Tóth János, apja neve János, született 1945. február 24-én. Sislóci Hétéves Iskola 7. osztályos tanulója, 1955. óta pionír. Molnár László meghívására 1957 őszén beleegyezését adta abba, hogy a csoport tagja lesz, ugyanakkor a későbbiek során megtagadta, hogy a csoport tagja legyen, az iratok szerint bűncselekményt nem követett el.

7. Deák Ferenc, apja neve József, született 1942. szeptember 24-én, teljesen árva. 7 osztályos végzettséggel rendelkezett, az Iszkra Kolhozban dolgozott. 1958 nyarán Perduk és Pasztellák együtt keresték fel és szervezték be a csoportba. Beleegyezését adta, hogy a csoport tagja lesz. Nővére, Tóth Ilona házának udvarán lévő disznóóltető alatt fegyvereket rejtegetett, de az iratok szerint gyakorlatban bűncselekményt nem követett el, és a csoporttal a kapcsolatot korán megszakította.

Gecse Endre, a szovjet korszak kárpátaljai egyházellenes politika utolsó mártír lelkésze

A gálocsi csoport tagjainak kihallgatása során a hatóságok úgy vélték, hogy a csoport létrejöttét Gecse Endre református lelkész inspirálta, akihez Pasztellák olvasni és könyvet kölcsönözni járt.

Gecse Endre az egykor Ung megyei Mátyóci[102] Anyakönyvi Kerület születési kivonata szerint 1907. június 7-én született. A XVI. század óta református papok voltak a felmenői.[103] Édesapja

[102] Mátyóc (szlovákul: Maťovce) Mátyócvajkóc településrésze, korábban önálló község Szlovákiában, a Kassai kerület Nagymihályi járásában. Nagykapostól 6 km-re (légvonalban 4,5 km-re) keletre, az ukrán határ mellett fekszik. A mai Mátyócvajkóc keleti településrészét képezi.

[103] GECSE Géza: Bandi bácsi. In: GORTVAY Erzsébet (szerk.): Jó pásztor volt. Gecse Endre kárpátaljai mártír tiszteletes emlékezete. Emlékkönyv. Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest, 2003. 5–6. p.

Gecse Géza (1859–1930) református lelkész volt Gálocson, aki 14 hold egyházi földbirtokon gazdálkodott és az egyházközség tulajdonában lévő házban élt. Édesanyja, Gecse Erzsébet (1973–1946) Magyarországon, Kemecse községben, egy vidéki földbirtokos családban született. A szülein kívül az alábbi közeli rokonai voltak: bátyja, dr. Gecse Istvánt beregszászi jegyző (akit egy lódenkabátban otthonából vitték el az oroszok 1944 októberében, ma sem tudni, hogy hol halt meg, két kiskorú gyerek maradt utána); nővére, Gecse Anna (házasságkötés után Csirpák, tanító lett Kistárkányban), másik nővére, Gecse Terézia; a felesége, Gecse (leánykori nevén Rózsa) Leóna és a nevelt lánya, Golubec Jolán. Együtt lakott az apja után rámaradt paplakban a megözvegyült anyjával. Később, miután Gecse 1941-ben megházasodott, az édesanyja az idősebbik lányához költözött szülőfalujába, Kemecsére. Innen Gecse kapott az áttelepüléshez szükséges meghívót, 1948-ban, de nem kötözött el. Mivel saját gyermekük nem volt, 1955-ben örökbe fogadtak egy 8 éves árva kislányt, akinek az édesanyja orosz nemzetiségű volt.

Gecse Endre 1916 és 1924 között gimnáziumban tanult; az első, a harmadik és a nyolcadik osztályt Magyarországon, a Sárospataki Gimnáziumban végezte el, a 2., 4., 5., 6., 7. osztályokat pedig az ungvári magyar tannyelvű gimnáziumban. 1924 és 1928 között a Sárospataki Református Akadémián tanult, teológia szakon, ahol 1928-ban kapott diplomát.

1928 és 1930 között református segédlelkészként dolgozott Gálocs községben édesapja mellett; 1930-ban Ungtarnócon szolgál segédlelkészként. 1931-ben a gálocsi református gyülekezet megválasztotta lelkészének majd 1958. május 1-én Husztra költözött, ahol lelkészként szolgált.

1930 óta 14 holdnyi egyházi földbirtoka volt, amit a falu lakóinak adott ki bérbe, főként Tárczi Istvánnak, Pápai Eleknek, valamint Ruszkó Ferencnek. 1944 őszén az orosz csapatok megszállták Kárpátalját. Hamarosan orosz határőrök érkeztek a Gálocsba is. 1945 őszén a lelkésznek el kellett hagynia a parókiát. A parókiát ugyanis az új rendszer szolgálatába állították, kultúrházat alakítottak ki benne. Egyik híve, a közel 70 éves Tóth János fogadta be otthonába, 1945 szeptembere és 1946 márciusa között, ahol egy földpadlós szoba-konyhás melléképületben, közös konyhahasználattal húzta meg

magát a teljes elszegényedés, kifosztottság állapotában. Az egyik barátjának erről levélben ekként számol be: *„[…] Hivatásomat három faluban folytatom, a munkaadóim önkéntes adományaiból, 15 ár kertrészlegből élek. A templomkertből, mely valóságos kőbánya és gyökérdzsungel lett, remek kicsiny kertet varázsoltam. […] Az ősszel, ha Isten segít, talán már önálló lakásba sikerül költöznünk: egy közfallal 2 helyiséget létesítünk egy kamrából és istállóból; használt ablakok, vályog már megvannak. Nagy boldogság lenne oly hosszú idő után […]”.*[104]

A szép, új parókialakásból tehát kitették. Majd egy rövid időre, amikor a katonákat áthelyezték Szürtébe, visszaköltözött a parókiára, 1946 márciusától 1948-ig. Az üzlettel szemben egy agglegény, az 51 éves Orémus Endre lakott, aki a farm őrzését látta el. A lelkész a feleségével 1948-ban ide költözött és bérelt lakhelyet átmenetileg, azonban a gyakori zongorázás – amely a tiszteletes úr és felesége mindennapi gyakorlatához tartozott – zavarta a gazdát, aki munkából hazajövet pihenni kívánt. Az ebből fakadó konfliktusok miatt kénytelenek voltak ezt a lakhatási megoldást is feladni.

Ezt követően 1951 és 1955 között Tárczy Istvánnál kapott elhelyezést, ám ott sem maradhatott sokáig, mivel a házigazda lánya házasságkötése miatt igényt tartott a szobára. Ennek következtében a lelkész végül Tárczy István szomszédjába költözött, abba a lakásba, amely a fiatalabb Tárczy István Ungvárra történő nősülése után üresen maradt. Itt élt 1955-től 1958-ig. A ház lakhatatlan állapotban volt, ugyanakkor a kamra és az istálló viszonylag jó állapotban maradt, így ezeket élhetővé tette. A kamrát konyhává, az istállót pedig lakószobává alakították át. A belső válaszfalat szakember készítette el, míg az átalakításhoz szükséges vályogot a lelkész saját kezűleg készítette és hordta be, külső segítség nélkül. Az átfalazási munkálatok után az épület teljes meszelését is egyedül végezte el, valamint az építkezéshez szükséges faanyagot is maga vágta ki.

A háború jelentős károkat okozott a templomokban is, ezért 1945 után, amint lehetőség nyílt rá, megszervezte a környékbeli egyházi épületek helyreállítását. Munkájának köszönhetően több temp-

[104] Dr. SZALÓKY László: Ötvenes évek Kárpátalján. Gecse Endre lelkipásztor élete és sorsa. Reformátusok Lapja. A Magyarországi Református Egyház hetilapja. 1989. november 12. XXXIII. évf. 46. sz. 4. p. (Szalóky László által kiválasztott és közreadott levélrészletek).

lom is megújult, eredményes tevékenységére pedig az illetékes hatóságok is felfigyeltek. 1957-ben ekként ír Szalóky László barátjának: *„[...] Általában, külsőleg nézve itt örvendetes a kép: október-november hónapban majd minden vasárnapra esett egy templomszentelés, 11 templom egy évben [...].”*[105]

Gencsy Béla püspök 1947-ben kiadott egy körlevelet, melyben kérte a lelkészeket, hogy szüntessenek be minden gyülekezeti ifjúsági és egyesületi munkát. Ennek ellenére Gecse az istentiszteletek keretében hitoktatást folytatott. Ez azonban néhány alkalmat követően kiderült, aminek következtében Gencsy Ungvárra rendelte Gecsét a püspöki hivatalba, ahol a papi tanács elé állították. A meghallgatást komoly fenyegetések kísérték, végül a tanács bocsánatkérésre kötelezte.

Gecse Gálocsot, Tarnócot, Bátfát, Botfalvát, Pallót egy rossz biciklin járta, vagy gyalog télen–nyáron elnyűtt ruhában és cipőben. Egy hátizsákban vitte a Bibliát, az imakönyvet, a palástot, hogy a falu lakosainak Isten ügyét szolgálja.

A gálocsi templomfelújítás során a katedra fölé került a Kálvin-címer, melyben egy kézben tartott szív volt ezzel a latin nyelvű felirattal: *„Szívemet mint égő áldozatot Neked adom, óh Uram!”* Emiatt nagy nézeteltérés támadt a presbitérium és a lelkész között. A gálocsi templomszentelés után viszonylag sok pénz folyt be, mivel a környező településekről is jöttek, küldtek adományt. A tiszteletes az összegyűjtött pénzből kért egy bizonyos összeget, hogy tudjon magára ruhát, cipőt venni, illetve télire fát. Ezt egyesek durván elutasították, mivel mint minden kárpátaljai presbitérium, a gálocsi is a kommunista vezetés ellenőrzése alatt állt. Rágalomhadjárat indult ellene, hogy azért foglalkozik a templomok felújításával, helyreállításával, mert ebből közvetlen anyagi haszna származik.

1958 első felében, egy este tehergépkocsi követte, majd kerékpárostól az árokba kényszerítette, miután a szomszéd faluban végzett szolgálat után hazafelé kerékpározott. Az incidens komoly ijedtséget váltott ki benne és családjában. A húsvéti ünnepi istentiszteletet, szolgálatokat még elvégezte, ezután elköltözött Husztra,[106] mivel ott éppen megüresedett egy lelkészi állás, Szécsényi István lelkész ugyanis Magyarországra költözött. *„[...] Nagy szeretettel és oda-*

[105] Uo.
[106] TÁRCZY Lajos: Megemlékezés. In: GORTVAY Erzsébet: Jó pásztor volt..., 25–31. p.

adással készítettem elő a gálocsi templomszentelést. Agitáltam, gyűjtöttem, szerveztem, s a templom sikeres felszentelése után egy héttel olyan minősíthetetlen és gonosz támadást kaptam, hogy az egész hátralevő életemre kiábrándulttá tett […].”[107] – írja barátjának 1957. december 12-én.

1958. május 1-től a huszti református egyház lelkésze lett, ahol hívei szerették és tisztelték. 1958 második felében a tiszteletes a híveivel összefogva rendbe hozta a huszti templomot és a parókiát is.

Józan Lajos huszti tiszteletes szerint Husztra a református püspök, Gencsy Béla azért helyeztette át, hogy mentse a megtorlások elől.[108]

Gecse lelkén viselte a megritkult, elöregedett papság utánpótlásának a gondját is. Amikor 1958 őszén unokaöccse Csirpák Emil az észtországi Tartuban folytatott egyetemi tanulmányaiból hazaérkezve meglátogatta, Gecse arról tartott kiselőadást neki, hogy a református papság kiöregedése, az utánpótlásuk hiánya milyen tragikus következményekkel járhat az egyház és a magyarság számára Kárpátalján. Minduntalan visszatérő gondolata volt, hogy meg kell találni minél gyorsabban az erre elhivatott fiatalok intézményes felkészítésének módját a papi hivatásra. Arra kérte Csirpák Emilt, hogy Tartuban, alkalom adtán nézzen utána, az észt lutheránus testvéregyház lelkészképző intézményében nem tanulhatnának-e a hivatás iránt érdeklődő magyar fiatalok Kárpátaljáról. Mire egy tartui egyházi személlyel tisztázta, hogy az észtek számára is Rigában, az ottani hittudományi főiskolán képezik a lelkészeket, már levélben értesítette a család: „Bandi bátyád elment Pista bátyád után. Egyelőre ne gyere haza…”.[109]

Mivel az egyház puszta jelenlétével is zavarta az ateista szovjet vezetést, 1958. november 22-én és 29-én házkutatást tartottak nála a lelkész „ellenforradalmi tevékenységére” hivatkozva. Majd 1958. december 2-án letartóztatták, Ungvárra, a KGB börtönébe szállították, ahol 1959. január 4-ig vallatták. Lelkileg nem tudták megtör-

[107] Dr. SZALÓKY László: Ötvenes évek Kárpátalján…, 4 p.
[108] BADÓ Zsolt: „Mártír lelkész volt” Gecse Endre emlékezete. In: Kárpátalja. 2003. október 17., 144. www.karpataljalap.net/?q=2003/10/17/martir-lelkesz-volt Utolsó letölés: 2017.04.26.
[109] Csirpák Emil: Emlékeim anyai nagybátyámról, Gecse Endre egykori gálocsi lelkészről. In: GORTVAY Erzsébet: Jó pásztor volt…, 11–16.

ni, azonban 1959. január 4-én, 19 óra 55 perckor elhunyt. A haláláról szóló jelentésében ez áll: *„1959. január 4-én Gecse Endre váratlanul elhunyt a kárpátaljai KGB hivatal fegyházában kardioszklerózis és hipertónia által okozott szívrohamban.*" Rokonai, barátai azonban jól tudják: „agyonverték, ugyanis nem volt hajlandó elismerni, hogy 1956–1958 között Gálocsban magyar nacionalista szellemben szovjetellenes propagandát fejtett ki, és fegyveres felkelésre szólította a fiatalokat". Rózsa Leóna, a tiszteletes özvegye elmondta: *„[…] 1959. január 7-én láttam viszont holtan… közel nem szabad volt hozzá menni, csak néhány méterről láthattuk. A kezét eltakarták a palástjával csak az arca látszott, az egyik halántéka kék volt. Lelkészt nem engedtek hozzá hívni […] Őt, aki számtalan ember felett mondott beszédet és imát, ima nélkül hantolták el."*[110]

Az özvegyasszony nyugdíjat nem kapott, zongoraórákat adott, orgonistaként szolgált a református, a katolikus gyülekezetben.[111] Sokáig Csapon élt, mert nem kapott rá engedélyt, hogy kitelepüljön a rokonaihoz Szlovákiába. A nyolcvanas években Raisza Gorbacsova közbenjárására sikerült áttelepülnie a csehszlovákiai Vajkócra (Nagykapostól 4 km-re) édesanyjáékhoz.

A gálocsi református tiszteletes tehát az 1956 utáni megtorlásoknak lett vértanú áldozata. Mivel a röplapterjesztő politizáló csoportok tagjai nagyon fiatalok, szinte gyerekek voltak, szükség volt egy felnőttre, akit az egész kárpátaljai szervezkedés vezetőjének lehetett beállítani. *„A vallatások alatt a nyomozók mindig azt akarták megtudni, hogy ki volt az a felnőtt ember, aki bennünket fiatalokat irányított"* – emlékszik vissza a gálocsi csoport vezetője, Pasztellák István.[112]

Ha Gecse elismeri, hogy egy szovjet birodalom ellen tevékenykedő „fegyveres csoport" szervezője volt református lelkészként, emberek tucatjai kerültek volna a KGB ungvári börtön „kínzókamrájába", hogy ott „mindent beismerjenek," onnan pedig a Gulágra. Hiszen a vádlott beismerő vallomása volt a bizonyítékok királynője. Halálával

[110] Özv. GECSE Endréné: Életrajzunk. In: GORTVAY Erzsébet: Jó pásztor volt…, 19. p.
[111] Uo.
[112] Pasztellák István: Emlékeim Gecse Endre gálocsi református tiszteletesről. In: GORTVAY Erzsébet: Jó pásztor volt…, 25–31. p.

nem járt jól a KGB, hiszen így nem sikerült bizonyítani, hogy kapcsolatban állt a szovjetellenes csoport fiataljaival. Annak sincs garanciája, hogy ő túlélte volna a Gulág-rabságot; a református egyháznak pedig óriási károkat okoztak volna annak ürügyén, amire rá akarták venni gyilkosai. Csirpák Emil állítja, hogy ismerve gondolatait, emberi-erkölcsi tartását, református fatalizmusát, elképzelhetetlen, hogy mindezt ő ott, gyilkosai kezei között ne mérlegelte volna.[113]

A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség Gálocsi Alapszervezete és a református hívek 1992. október 15-én a református templomban emléktáblát állítottak tiszteletére, majd október 24-én holttestét az ungvári Kapos utcai temetőből (ahol szinte évente ledöntötték a sírkövét) átvitték a gálocsi temetőbe, ahol örök nyugalomra helyezték. Bár Huszton alig néhány hónapot töltött, az ottani gyülekezet sem feledte el, 1996 óta márványtábla örökíti meg emlékét a templom falán.

A gálocsi csoport tagjait, Gecse Endre református lelkészt (posztumusz), Pasztellák Istvánt, Perduk Tibort és Molnár Lászlót 1993. március 13-án a Magyar Köztársaság elnöke, Göncz Árpád 1956-os Emlékéremmel tüntették ki.[114] Ez a gesztus a magyar állam részéről hivatalos megerősítése volt Gecse mártíromságának és a diktatúrával szembeni helytállásának.

Az 1956-os forradalom eseményeinek híre gyorsan, bár töredékesen jutott el a határon túli magyar lakta területekre, így Kárpátaljára is. A lakosságot évtizedes megfélemlítés, információhiány és a KGB állandó megfigyelése jellemezte, ezért a forradalomról szóló értesülések többnyire suttogva, szóbeli híresztelések útján terjedtek.

A forradalom hírére felerősödött a szovjetellenes hangulat: röplapok jelentek meg, az emberek figyelni kezdték a rádióadások híreit, és a mindennapokban is kézzelfoghatóvá vált a feszültség. Szovjet csapatmozgásokról, tankoszlopokról terjedtek a hírek, amit a határ meneti településeken élők saját szemükkel láttak.

[113] CSIRPÁK Emil: Emlékeim anyai nagybátyámról, Gecse Endre egykori gálocsi lelkészről. In: GORTVAY Erzsébet: Jó pásztor volt…, 11–16.
[114] DUPKA György: „Jön még egy jobb világ…" A magyar '56 kárpátaljai kézikönyve (A forradalom visszhangja a „megrengetett Szovjetföldön", 1956–1959). Ungvár–Budapest, Intermix Kiadó, 2020. 187.; DUPKA György: A szovjet hatóság megtorló tevékenysége Kárpátalján (1944–1991). Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest, 2014. 113–114.

Mivel a hatalom Kárpátalján is attól tartott, hogy a helyi magyar lakosság körében megmozdulás bontakozhat ki, gyorsan és keményen reagált minden apró szimpátiamegnyilvánulásra: a határőrség és a biztonsági szervek igyekeztek megfélemlíteni a lakosságot, elfojtani minden ellenállási mozzanatot. A szolyvai haláltáborok megpróbáltatásait túlélő, súlyosan megfélemlített közösség azonban alig jutott túl a puszta túlélésen, így nyílt megszólalásra csak kevesen vállalkoztak. Ennek ellenére a hatóságok politikai bűncselekmények vádjával kiskorúakat is elhurcoltak az iskolákból, és gyermekcsínyeket is politikai jelentőségű cselekményként kezeltek.

1956 októbere ezért egyszerre volt a remény és a félelem időszaka. Reményt adott arra, hogy a szovjet uralom nem megdönthetetlen, ugyanakkor előrevetítette a megtorlás elkerülhetetlenségét.

A forradalom erkölcsi ereje messze túlmutatott Magyarország határain: mélyen beépült a kárpátaljai magyar közösségek tudatába, különösen a fiatalok gondolkodásába és önazonosságába.

A kutatás során feltárt adatok és a személyes visszaemlékezések együttesen bizonyítják, hogy a gálocsi ifjúsági csoport tevékenysége és Gecse Endre mártíromsága a kárpátaljai magyar ellenállás egyik legtragikusabb, mégis legpéldaértékűbb fejezete.

A vizsgált források alapján megállapítható, hogy a gálocsi ellenállás története a kárpátaljai magyar közösség önazonosságának egyik fontos részévé vált. A kutatás rávilágított, hogy a szovjet megtorló gépezetnek nem sikerült eltörölnie a csoport emlékét; a rendszerváltás utáni kutatómunka és a közösségi akarat sikeresen integrálta e hősies helytállást a nemzeti emlékezetbe. Az események későbbi értelmezése során világossá vált, hogy a megtorlás nem pusztán egyes személyek ellen irányult. Amikor például Gecse Endrét üldözték és megsemmisíteni próbálták, valójában nem csupán az embert akarták elpusztítani, hanem az Istenbe vetett hitet, amelyet képviselt. Ez a hit azonban – akkor is, ahogy más korszakokban is, bárhol a világon – elpusztíthatatlannak bizonyult.

FORRÁSOK

A 3429-es számú ügyirat első kötete

1.
Iratjegyzék
a 3429. számú nyomozati ügy dokumentumairól[115]
Ungvár, d.n.

S.sz.	Dokumentum megnevezése	Oldalszám
1.	A vádlottak jegyzéke	1.
2.	Határozat az ügy iratainak nyomozati kezelésbe vételéről	2.
3.	Határozat a büntetőeljárás megindításáról, őrizetbe vételről, letartóztatásról, kényszerintézkedés alkalmazásáról	3–7.
4.	Pasztellák István letartóztatott adatlapja	8–9.
5.	Fényképet tartalmazó csomag, ujjlenyomatlap	10–11.
6.	Születési igazolás, valamint a Belügyi Igazgatóság 1. számú nyomozó osztályának igazolása	12–13.
7.	Egészségi állapotról szóló orvosi igazolás	14.
8.	Házkutatás anyagai	15–24.
9.	Határozat fegyver lefoglalásáról, lefoglalási jegyzőkönyvek, lőszerlefoglalási jegyzőkönyvek, tárgyak szemléjének jegyzőkönyvei	25–36.
10.	Pasztellák István magyarázó nyilatkozata és annak fordítása	37–38., 39–41.
11.	Pasztellák István kihallgatási jegyzőkönyve	42–60.
12.	Nyomozási kísérlet jegyzőkönyve	61–67.
13.	Határozat a vádemelésről	68.
14.	Pasztellák István vádlott kihallgatási jegyzőkönyve (1958.10.03.)	69–72.
15.	Pasztellák István vádlott kihallgatási jegyzőkönyve (1958.11.14.)	73–80.

[115] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 1. Oldalszám nélkül, kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

Az 1. forrás folytatása

S.sz.	Dokumentum megnevezése	Oldalszám
16.	Pasztellák István vádlott kihallgatási jegyzőkönyve (1958.11.22.)	81–90., 91–107.
17.	Pasztellák István vádlott kihallgatási jegyzőkönyve (1958.11.25.)	108–114.
18.	Pasztellák István vádlott kihallgatási jegyzőkönyve (1958.11.27.)	115–129.
19.	Pasztellák István vádlott kihallgatási jegyzőkönyve (1958.12.11.)	130–138.
20.	Pasztellák István vádlott kihallgatási jegyzőkönyve (1958.12.17.)	139–144.
21.	Pasztellák István vádlott kihallgatási jegyzőkönyve (1958.12.19.)	145–153.
22.	Pasztellák István vádlott kihallgatási jegyzőkönyve (1958.12.29.)	154–159.
23.	Határozat Pasztellák István elleni vádemelésről	160–162.
24.	Pasztellák István vádlott kihallgatási jegyzőkönyve (1959.01.12.)	163–170.
25.	Határozat Perduk Tibor őrizetbe vételéről	171.
26.	Határozat letartóztatásról és kényszerintézkedés alkalmazásáról	172–174.
27.	Perduk Tibor letartóztatott adatlapja	175–176.
28.	Ujjlenyomatlap, fényképcsomag és hatósági igazolás	177–179.
29.	Orvosi igazolás az egészségi állapotról	180.
30.	Házkutatás anyagai	181–185.
31.	Perduk Tibor kihallgatási jegyzőkönyve (1959.11.21.)	186–196.
32.	Perduk Tibor kihallgatási jegyzőkönyve (1959.11.24.)	197–208.
33.	Perduk Tibor kihallgatási jegyzőkönyve (1959.11.25.)	209–215.
34.	Perduk Tibor kihallgatási jegyzőkönyve (1959.11.26.)	216–220.
35.	Határozat vádemelésről	221–222.
36.	Perduk Tibor vádlott kihallgatási jegyzőkönyve (1958.12.04.)	223–234.

Az 1. forrás folytatása

S.sz.	Dokumentum megnevezése	Oldalszám
37.	Perduk Tibor vádlott kihallgatási jegyzőkönyve (1958.12.15.)	235–239.
38.	Perduk Tibor vádlott kihallgatási jegyzőkönyve (1958.12.20.)	240–245.
39.	Perduk Tibor vádlott kihallgatási jegyzőkönyve (1959.01.08.)	246–247.
40.	Határozat a személyi adatok pontosításáról	248–249.
41.	Születési anyakönyvi kivonatot tartalmazó csomag	250.
42.	Határozat vádemelésről	251–252.
43.	Perduk Tibor vádlott kihallgatása (1959.01.12.)	253–257.
44.	Perduk Gyula (apja neve János) tanúkihallgatási jegyzőkönyve (1958. december 26.)	258–266.
45.	Perduk Gyula (apja neve Gyula) tanúkihallgatási jegyzőkönyve (1958.12.24.)	267–272.
46.	Szanyi János őrizetbe vételének és házkutatásának anyagai	273–278.
47.	Szanyi János tanú kihallgatási jegyzőkönyve (1958.11.21.)	279–286.
48.	Szanyi János tanú kihallgatási jegyzőkönyve (1958.11.24–26.)	287–320.
49.	Molnár László tanú kihallgatási jegyzőkönyve (1958.12.12.)	321–323.
50.	Szanyi János tanú kihallgatási jegyzőkönyve (1958.12.24.)	324–332.
51.	Házkutatás lefolytatásának anyagai Molnár lakásán	333–341.
52.	Molnár László tanúkihallgatási jegyzőkönyve	342–373.
53.	Tóth János tanúkihallgatási jegyzőkönyve	374–380.

Az ügyben eljáró vezető nyomozó: Golovanov őrnagy, az USZSZK Minisztertanácsa mellett működő KGB Kárpátaljai Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója [s.k.]

2.
A 3429. számú ügy vádlottainak jegyzéke[116]
Ungvár, d.n.

S.sz.	Vezetéknév, keresztnév	Születési dátum	Letartóztatás dátuma	A vád jogszabályi alapja	Őrizet helye
1.	Pasztellák István	1943. január 25.	1958. október 28.	USZSZK BTK 54–1/a 54–11 54–10/ II. és 196.	az USZSZK Állambiztonsági Bizottsága, Kárpátalja Megye, Ungvár
2.	Perduk Tibor	1942. április 22.	1958. november 26.	USZSZK BTK 54–1/a 54–11. és 196.	az USZSZK Állambiztonsági Bizottsága, Kárpátalja Megye, Ungvár

Az ügyben eljáró vezető nyomozó: Golovanov őrnagy, az USZSZK Minisztertanácsa mellett működő KGB Kárpátaljai Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója [s.k.]

3.
Határozat az ügy iratainak nyomozati kezelésbe vételéről egy eljárásba történő egyesítéséről[117]
Ungvár, 1958. december 3.

JÓVÁHAGYOM:

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt Állambiztonsági Bizottság (KGB) Kárpátalja Megyei Főigazga-

[116] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 1., ark. 1. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.
[117] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 1., ark. 2. Írógéppel írott, orosz nyelvű dokumentum.

tósága Felderítési Osztályának vezetője Kurennoj V. alezredes [s.k.]

Én, az USZSZK Minisztertanácsa melletti KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának főnyomozója, Uvin százados, megvizsgálva a 3429. számú nyomozati ügy anyagait Pasztellák István, Perduk Tibor és Gecse András gyanúsításáról

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

A nyomozati anyagok tanúsága szerint Pasztellák István, Perduk Tibor és Gecse András egymással kapcsolatban álltak. Gecse András szovjetellenes nézetei hatást gyakoroltak Pasztellák Istvánra, aki ezt követően szovjetellenes tevékenységet folytatott. Pasztellák István bevonta Perduk Tibort, valamint más személyeket is a szovjetellenes tevékenységbe, és ennek során az érintettek közösen több bűncselekményt követtek el.

A fentiek alapján, ill. az USZSZK Btk. 114. cikke értelmében,

ÚGY HATÁROZTAM:

hogy Pasztellák Istvánnal, Perduk Tiborral és Gecse Andrással kapcsolatos nyomozati anyagok egy nyomozati eljárásba történő egyesítését, és a nyomozati ügy 3429. szám alatt történő nyilvántartásba vételét a KGB Kárpátaljai Igazgatósága Nyilvántartási és Levéltári Osztályán.

Az ügyben a nyomozást a KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy bevonásával lefolytatni.

A határozat másodpéldányát megküldeni az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Nyilvántartási és Levéltári Osztályának, ill. Kárpátalja megye főügyészének.

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Felderítési Osztálya Uvin százados főnyomozó [s.k.]

4.
Határozat büntetőeljárás kezdeményezéséről[118]
Ungvár, 1958. október 23.

JÓVÁHAGYOM:

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt Állambiztonsági Bizottság (KGB) Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának helyettes vezetője Troják alezredes [s.k.]

Én, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának főnyomozója, Uvin százados, a KGB igazgatóságához beérkezett anyagok megvizsgálását követően

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

1958. október 23-án, 17 órakor a Kárpátalja megyei Ungvári járás Gálocs községében működő Iszkra [Szikra] Kolhoz pártszervezetének titkára, Grünwald Viljám (apja neve: József) a KGB igazgatóságának átadott két darab, szovjetellenes tartalmú röplapot. A röplapok magyar nyelven, iskolai kockás füzetlapra készültek.

A röplapok szövegei nyomtatott betűkkel, valamint gyorsírással készültek, lila tintával és egyszerű ceruzával.

Grünwald Viljám elmondta, hogy a röplapokat Gálocs községben Kótyuk Lajos kolhozista találta meg: az egyik röplapot 1958. október 22-én este az Iszkra Kolhoz irodaépületének udvarán, a bejáratnál található árkád bal oldali oszlopán, a másikat pedig 1958. október 23-án reggel a bolt ajtaján.

Az ismertetett anyagok alapján megállapíthatók az USZSZK Büntető Törvénykönyve 54–10. cikke 1. részében meghatározott bűncselekmény elkövetésének jelei.

[118] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 1., ark. 3–4. Írógéppel írott, orosz nyelvű dokumentum.

A fentiekre tekintettel, valamint az USZSZK Büntetőeljárási Törvénykönyve 88. cikke 4. pontja és 93. cikke 2. pontja alapján,

ELRENDELTEM:

az USZSZK Büntető Törvénykönyve 54–10. cikke 1. része szerinti bűncselekmény elkövetésének gyanúja miatt büntetőeljárás megindítását, az eljárás nyilvántartásba vételét, saját eljárásba történő befogadását, valamint a nyomozás megkezdését.

A határozat másolatát meg kell küldeni Kárpátalja megye ügyészének, valamint az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztálya vezetőjének.

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának főnyomozója Uvin százados [s.k.]

EGYETÉRTEK:

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának vezetője Kurennnoj alezredes [s.k.]

5.
Határozat Pasztellák István őrizetbe vételéről[119]
Ungvár, 1958. október 26.

JÓVÁHAGYOM:

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt Állambiztonsági Bizottság (KGB) Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának helyettes vezetője Troják alezredes [s.k.]

Én, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának főnyomozója, Uvin százados, megvizsgálva az Ungvári járási Gálocs községben készített

[119] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 1., ark. 5. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

és terjesztett szovjetellenes röplapok tényállásával kapcsolatos bűnügy anyagait,

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

A szovjetellenes röplapok készítésében és terjesztésében az 1943-ban született, Gálocs községben lakó Pasztellák István, magyar nemzetiségű, pártonkívüli, szovjet állampolgár gyanúsítható.

Pasztellák István személyazonosságának ellenőrzése, valamint a röplapok általa történő készítése és terjesztése körülményeinek tisztázása céljából, az USZSZK Büntetőeljárási Törvénykönyve 98. cikke értelmében

ELRENDELTEM:

Az 1943-ban született Pasztellák István 24 órás időtartamra történő őrizetbe vételét, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztálya ungvári belső börtönében történő fogva tartással.

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának főnyomozója Uvin százados [s.k.]

EGYETÉRTEK:

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának vezetője Kurennnoj alezredes [s.k.]

6.
Határozat letartóztatás végrehajtásáról[120]
Ungvár, 1958. október 27.

JÓVÁHAGYOM:

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt Állambiztonsági Bizottság (KGB) Kárpátalja Megyei Főigazga-

[120] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 1., ark. 6. Írógéppel írott, orosz nyelvű dokumentum.

tósága Felderítési Osztályának helyettes vezetője Szavcsuk P. ezredes [s.k.]

ENGEDÉLYEZEM:

Kárpátalja megye ügyészének ideiglenes helyettese, az igazságügy államtanácsosa Zsurbenko [s.k.]

Én, Timosko őrnagy, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának vezető operatív tisztje, megvizsgálva az alábbi személyre vonatkozó büntetőügy anyagait:

Pasztellák István (apja neve István) 1943. január 25-én született Gálocs községben, Ungvári járás, Kárpátalja megye, USZSZK, szovjet állampolgár, pártonkívüli, magyar nemzetiségű, szegény paraszti családból származó, az Ungvári 2. számú Esti Iskola 9. osztályának tanulója,

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

Pasztellák István 1958. október 22-ről 23-ra virradó éjszaka az Ungvári járás Gálocs községében három darab, szovjetellenes tartalmú röplapot készített és terjesztett, amelyekben Kárpátalja megye magyar lakosságát a szovjet hatóságokkal szembeni küzdelemre szólította fel.

A fenti körülményeket alátámasztják Pasztellák István saját tanúvallomásai, a lefoglalt tárgyi bizonyítékok, valamint a nyomozási kísérlet jegyzőkönyve.

A fentiek alapján

ELRENDELEM:

Az 1943-ban született Pasztellák István, az Ungvári járás Gálocs község 36. szám alatti lakos letartóztatását, valamint lakóhelyén házkutatás lefolytatását.

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának vezető operatív tisztje, Timosko őrnagy [s.k.]

EGYETÉRTENEK:

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága 4. Osztályának vezetője Belij alezredes [s.k.]

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának vezetője Kurennoj alezredes [s.k.]

7.
Határozat házkutatás lefolytatásáról Pasztellák Istvánnál[121]
Ungvár, 1958. október 25.

JÓVÁHAGYOM:

az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága vezetője Trojanik ezredes [s.k.]

Én, Uvin százados, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának főnyomozója, megvizsgálva a Gálocs községben (Ungvári járás) szovjetellenes röplapok készítése és terjesztése tárgyában indított büntetőügy anyagait,

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

A Gálocs községben készült és terjesztett szovjetellenes röplapok készítésével és terjesztésével Pasztellák István, 1943-ban született, Gálocs községben lakó személy gyanúsítható.

A tárgyi bizonyítékok felkutatása és a gyanúsított tevékenységének bizonyítása érdekében, az USZSZK Büntetőeljárási Törvénykönyve 173–188. cikkei alapján,

ELRENDELEM:

Pasztellák István Gálocs községben (Ungvári járás, Kárpátalja megye) található lakóhelyén házkutatás lefolytatását.

[121] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 15., ark. Írógéppel írott, orosz nyelvű dokumentum.

A házkutatás lefolytatásával Timosko elvtársat bízom meg.
Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának főnyomozója Uvin százados [s.k.]

8.
Jegyzőkönyv a Pasztellák Istvánnál lezajlott házkutatás anyagainak átvizsgálásáról[122]
Ungvár, 1958. október 27.

Én, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának főnyomozója, Uvin százados, Puglik Iván [magyar megfelelője János] (apja neve József) magyar nyelvű tolmács részvételével – akit a hamis fordításért járó felelősségre vonásról az USZSZK Büntető Törvénykönyve 89. cikke[123] értelmében figyelmeztettünk, és amit ő aláírásával tudomásul vett – az USZSZK Büntetőeljárási Törvénykönyve 186–189. cikkei alapján elvégeztem a Pasztellák Istvántól az 1958. október 25–26-án lefoglalt, házkutatás során biztosított anyagok vizsgálatát.

A vizsgálat során az alábbiak kerültek megállapításra:

1. Két darab tanulói füzet matematika, fizika és kémia tantárgyakhoz kapcsolódó jegyzetekkel, amelyek Pasztellák István tulajdonát képezik, és az

[122] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 1., ark. 18–20. Írógéppel írott, orosz nyelvű dokumentum.
[123] Az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 89. cikke a nyomozati és bírósági eljárások során tanúsított tudatosan hamis fordítást (tolmácsolást) bűncselekményként szankcionálta. A rendelkezés értelmében a tolmács büntetőjogi felelősséggel tartozott a vallomások szándékos eltorzításáért, elhallgatásáért vagy politikailag motivált módosításáért. A cselekményért a jogszabály szabadságvesztést írt elő, jellemzően egytől öt évig terjedő időtartamban, amelyet súlyosabb esetekben javító-nevelő munkatáborban kellett letölteni; politikai ügyekben a gyakorlat kifejezetten szigorú volt. A cikk alkalmazása a tolmácsokat a nyomozati apparátus jogi és ideológiai ellenőrzésének eszközévé tette.

órákra való felkészülés során készültek. A bennük található bejegyzések Pasztellák István kézírásmintájaként felhasználhatók.

2. Egy darab füzetlap ceruzával írt bejegyzésekkel, amely a következő szavakkal kezdődik: „Mikszáth K. 1847”. A bejegyzést Pasztellák István a magyar irodalom órákra való felkészülés során készítette. A feljegyzés kézírásmintaként szolgálhat.

3. *A bizalmi ember (Doverennij cselovek)* című könyv, szerzője Max Brand, 1938-ban kiadva, angol nyelvből készült fordítás. A mű regény, amely banditák, útonállók és tolvajok kalandjait tárgyalja.

4. A *Népszabadság* című újság 1957. október 17-i számának 5. és 6. oldala magyar nyelven. Az újság a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának központi lapja.

5. A *Kolhozélet* című újság egy darabja magyar nyelven, amely az Ukrán Kommunista Párt Ungvári Járási Pártbizottságának hivatalos lapja. Keltezése: 1958. március 16.

6. Az 1958. március 5-i keltezésű *Szovjetszkoje Zakarpatyje (Szovjet Kárpátalja)* című újság 3. és 4. oldalainak darabja.

7. Egy 41 oldalas notesz, amelyben több oldal kitépésének nyomai láthatók, összesen hat darab oldal hiányzik. A notesz első és utolsó oldalán tintával készített jegyzetek találhatók, amelyek heti órarendet, valamint a csonka gúla mértani alakzat ábrázolását tartalmazzák.

A noteszben szovjetellenes vagy egyéb gyanús tartalmú bejegyzés nem került feltárásra.

Az újságlapok darabjai gyűröttek, továbbá olajos anyagokkal szennyezettek, amelyek szaga vajra, növényi, illetve sertészsiradékra és kolbászra emlékeztet.

A vizsgálatot végezte: az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága

Felderítési Osztályának főnyomozója Uvin százados [s.k.]
Tolmács: Puglik [s.k.]

9.
Átvételi elismervény[124]
H.n., 1958. december 2.

Én, Pasztellák István kézhez kaptam az 1958. október 25–26-i házkutatások során lefoglalt tárgyakat:

1. Az 1938-as kiadású *A bizalmi ember* c. könyv.
2. A *Népszabadság* c. újság 1957. október 17-i számának 5. és 6. oldala, magyar nyelven.
3. A *Kolhozélet* c. magyar nyelvű újság 1958. március 16-i számának darabja.
4. Az 1958. március 5-ei kiadású *Szovjetszkoje Zakarpatyje (Szovjet Kárpátalja)* c. újság 3. és 4. oldalainak darabja.
5. 41 lapból álló notesz.

A fentieket átvettem: Pasztellák [s.k.]
Átadta: Uvin százados főnyomozó [s.k.]
Magyar nyelvű tolmács: Puglik [s.k.]

10.
Jegyzőkönyv ismételt házkutatásról Pasztellák Istvánnál[125]
Gálocs, 1958. október 26.

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának főnyomozója, Uvin százados, valamint a KGB igazgatóságának vezető operatív tisztje, Timosko őrnagy, Kuzma magyar nyelvű tolmács részvételével,

[124] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 1., ark. 22. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.
[125] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 1., ark. 23–24. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

továbbá Leco Nyikolaj és Némethy Zsuzsanna tanúk jelenlétében – akik közül az előbbi Gálocs község 37. szám alatti lakos, az utóbbi a gálocsi iskola épületében lakik – az 1958. október 25-én kelt határozat alapján ismételt házkutatást tartottunk a Pasztellák István tulajdonában álló, Gálocs község 36. szám alatt található lakóházban.

A házkutatásnál jelen volt a háztulajdonos, Pasztellák István, valamint fia, az 1943-ban született Pasztellák István.

Az ismételt házkutatás során az alábbi tárgyak kerültek feltárásra és lefoglalásra:

1. Egy darab fekete indigópapírral írt lap, amelyen mértani alakzatok (gyűrűk, szektorok és téglalapok) nyomai láthatók, továbbá magyar nyelvű, összesen hat sorból álló szöveg található. A lap felső részén négy sor, középső részén két sor helyezkedik el. A felső sorok szövege az „Október 23-án, …” szavakkal kezdődik, az alsó sorok pedig a „fojtottak” szóval zárulnak.

2. Egy kék borítójú tanulói füzet, amelyben három különálló lap található; ezek egyikén indigóval készült, „Október 23” szöveg olvasható. A füzetet az első szobában, egy szekrény tetején találtuk meg.

3. Egy zöld színű tanulói töltőtoll tollhegygyel, amelynek nyakán római „II” jelzés látható. A tollhegyen rászáradt lila színű tinta nyomai találhatók. A tárgy az iskolatáskába helyezve került elő.

4. Egy piros színű ceruza, 7,7 cm hosszúságú, kék festékkel bevonva. A ceruzán fognyomok láthatók, a grafitbél kilátszik, mindkét vége kihegyezett, egyik oldalán hasadás található. A ceruza a Pasztellák István tulajdonában lévő sportfelső zsebében volt elhelyezve.

5. Egy tintatartó lila színű tintával, egyszerű parafa dugóval ellátva. A palack magassága 10,5 cm.

A lefoglalt tárgyakat külön csomagba helyeztük, és viaszpecséttel lezártuk. A tárgyakat tartalmazó csomag az ügy irataihoz csatolásra került.

Panasz vagy ellenvetés nem történt.
A jegyzőkönyv felolvasásra került, észrevétel nem merült fel.
Tanúk: Leco [s.k.]
Némethy [s.k.]
Háztulajdonos: Pasztellák István [s.k.]
A háztulajdonos fia: Pasztellák István – [s.k.]
Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának főnyomozója Uvin százados [s.k.]
Timosko őrnagy, vezető operatív tiszt [s.k.]
Tolmács: Kuzma [s.k.]

11.
Határozat fegyverek lefoglalásáról[126]
Ungvár, 1958. november 4.

JÓVÁHAGYOM:
az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága
Felderítési Osztályának vezetője, Kurennoj alezredes [s.k.]

Én, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának főnyomozója, Uvin százados, megvizsgálva a Pasztellák István gyanúsításával kapcsolatos 3429. számú nyomozati ügy anyagait,

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

Az ügyiratok alapján megállapítható, hogy Pasztellák István és tettestársai szovjetellenes tevékenységük során fegyverszerzésre irányuló cselekményeket hajtottak végre, és tudomást szereztek arról, hogy Gálocs községben, Pasztellák lakóházától déli

[126] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 1., ark. 25. Írógéppel írott, orosz nyelvű dokumentum.

irányban, a második portán található, lerombolt ház udvarán elhelyezkedő, elhagyatott régi kútban különböző fegyverek vannak elrejtve.

Az USZSZK Büntetőeljárási Törvénykönyve 173–184. és 186–189. cikkei értelmében

ELRENDELEM:

A fent megjelölt kút átkutatását, valamint az ott található fegyverek lefoglalását.

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának főnyomozója, Uvin százados [s.k.]

12.
Jegyzőkönyv a Pasztellák Istvánnál lezajlott házkutatás során lefoglalt tárgyakról[127]
Gálocs, 1958. november 26.

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának főnyomozója, Uvin százados, Kuzma alhadnagy magyar nyelvű tolmács, továbbá Tóth Máté és Klein Erneszt tanúk, valamint a letartóztatott Pasztellák István édesapja, Pasztellák István (apja neve János) részvételével a Kárpátalja megye Ungvári járásában található Gálocs községbe érkeztünk annak érdekében, hogy Pasztellák István tanúvallomását ellenőrizzük, és ismételt házkutatást hajtsunk végre Pasztellák István lakóhelyén.

Az ismételt házkutatás során az alábbi tárgyak kerültek megtalálásra és lefoglalásra:

1. Egy hatlövetű revolver, amelyet rozsda borít, markolatbetétek, ütőrúgó és ravasz nélkül. A fegyvert a ház udvarán található kútban találtuk

[127] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 1., ark. 26–27. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

meg, miután a kútból a vizet tűzoltó gépjármű segítségével kiszivattyúztuk.

2. A ház padlásának átvizsgálása során tárgy nem került elő. Ezt követően a háztulajdonos, Pasztellák István közölte, hogy a padláson korábban elhelyezett magyar gyártmányú puskaszuronyt az illemhely mellé dobta. Az illemhely mellett egy külföldi gyártmányú puskaszuronyt találtunk, törött nyéllel, tok nélkül. A puskaszurony pengéjének hossza 34 cm, felületét rozsda borítja.

3. Egyidejűleg kiszivattyúztuk a vizet a Leco Miklós háza melletti udvaron található kútból is, amely a Pasztellák István lakóházától déli irányban, egy ingatlannal távolabb helyezkedik el. A kút átvizsgálása során üvegpalackok, fém- és egyéb háztartási hulladék került elő, fegyvert azonban nem találtunk.

4. Ezzel egy időben kiszivattyúzásra került a víz Leco Miklós, Pasztellák István szomszédja udvarában található kútból is. A kútból egy levágott csövű puska került elő, amelynek csőhossza 35 cm.

A megtalált tárgyak lefoglalásra kerültek, papírba csomagoltuk őket.

A jegyzőkönyv két lap terjedelemben készült, felolvasásra került, és a benne foglaltakat a jelenlévők megerősítik.

Tanúk:

Klein Erneszt [s.k.]

Tóth Máté [s.k.]

Tulajdonos:

Pasztellák István [s.k.]

A jegyzőkönyvet készítette:

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának főnyomozója, Uvin százados [s.k.]

Tolmács: Kuzma alhadnagy [s.k.]

13.
Jegyzőkönyv a lefoglalt röplapokról[128]
Gálocs, 1958. november 26.

Én, az UKGB nyomozója, a jelen jegyzőkönyvet abból a célból vettem fel, hogy rögzítsem az ellenforradalmi röplapok terjesztésével kapcsolatos ügyben végrehajtott helyszíni intézkedések és megállapítások körülményeit.

A nyomozás során megállapítást nyert, hogy a röplapok szövegének tartalma az ellenséges propaganda jegyeit hordozza, és alkalmas arra, hogy a lakosság körében ellenséges hangulatot keltsen, illetve a fennálló államrend ellen irányuló nézeteket terjesszen.

A lefoglalt anyagok – kézírásos feljegyzések, röplapok és egyéb írásos dokumentumok – tartalmuk és megfogalmazásuk alapján összefüggésbe hozhatók Pasztellák István tevékenységével, aki Gálocs község lakosa.

A vizsgálat során figyelembe vettük a tanúk vallomásait, valamint azokat a körülményeket, amelyek a gyanúsított személyét és cselekményét érintik. A beszerzett adatok alapján megalapozott a gyanú, hogy az érintett személy tudatosan vett részt a röplapok előállításában és terjesztésében.

A jegyzőkönyvet felolvastuk, annak tartalmát a jelenlévők megértették, és észrevételt nem tettek.

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának főnyomozója, Uvin százados [s.k.]

Tolmács: Kuzma alhadnagy [s.k.]

Tanúk:

Klein Erneszt [s.k.]

Tóth Máté [s.k.]

[128] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 1., ark. 29. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

14.
Jegyzőkönyv
a házkutatás során talált irodalom lefoglalásáról[129]
Gálocs, 1958. december 18.

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának főnyomozója, Uvin százados, Kuzma alhadnagy magyar nyelvű tolmács, továbbá Leco Anna és Leco Sándor tanúk (Gálocs község 37. szám alatti lakosok) jelenlétében átvizsgáltuk Pasztellák István lakóházában (Gálocs község 36. szám) található irodalmi műveket.

Az irodalmi művek átvizsgálásánál és lefoglalásánál a ház tulajdonosa, Pasztellák István (apja neve János) is jelen volt.

A vizsgálat megállapította, hogy a lakásban található valamennyi irodalom egy faládában, az ágy alatt volt elhelyezve.

A tankönyvek és szépirodalmi művek közül az alábbi könyvek kerültek lefoglalásra:

1. Jókai Mór: *A janicsárok végnapjai*, magyar nyelvű kiadás, Budapest, 1893, 232 oldal, egy kötet.
2. Jókai Mór: *Milyenek a nők*, magyar nyelvű kiadás, Budapest, 1906, 346 oldal, egy kötet.
3. Makkai Sándor: *Magyarok csillaga*, magyar nyelvű kiadás, Budapest, 1937, 344 oldal, egy kötet.
4. Göre Gábor: *Bojgás az világba*, magyar nyelvű kiadás, Budapest, Singer és Wolfner, egy kötet.[130]
5. Göre Gábor: *Vakarts*, magyar nyelvű kiadás, Budapest, 1925, 104 oldal, egy kötet.

[129] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 1., ark. 31–33. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

[130] Göre Gábor egy fiktív kitalált személy Gárdonyi Géza által kitalált falusi bíró, akinek a nevében humoros könyveket írt. Gárdonyi Gézának műve: Göre Gábor Bíró úr könyvei: 8. Bojgás az Világba; Göre Gábor Biró úr 9. Vakarts, vagyis a zutolsó könyvem.

6. Gárdonyi Géza: *Julcsa kútja*, magyar nyelvű kiadás, Budapest, 1916, 152 oldal, egy kötet.

7. Barna Jónás: *A hazáért és szabadságért*, magyar nyelvű kiadás, 1908 előtt, 96 oldal, egy kötet, a következő bejegyzéssel: *„Emlékül Magyar Máriának, Ungvár, 1908. június 29."*

8. *Ellenforradalmi erők a magyar októberi eseményekben* című magyar nyelvű könyv II., III. és IV. része, a magyar forradalmi kormány kiadásában, Budapest (Fehér könyv), három kötet.

9. *Az ellenforradalom vérengzései Magyarországon* című könyv, Ungvár, 1956, egy kötet.

10. *Nagy Imre és bűntársai ellenforradalmi összeesküvése* című magyar nyelvű könyv, Magyarországon kiadva, 184 oldal, egy kötet.

11. *Világtörténelem* című könyv, 1838-ban kiadva, egy kötet.

Enciklopédiák nem kerültek elő.

Észrevétel és kiegészítés nem történt.

A jegyzőkönyv felolvasásra került, és a benne foglaltakat a jelenlévők megerősítik.

Tanúk: Leco Anna [s.k.], Leco Sándor [s.k.]

A ház tulajdonosa: Pasztellák István [s.k.]

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának főnyomozója Uvin százados [s.k.]

Tolmács: Kuzma alhadnagy [s.k.]

15.
Jegyzőkönyv a lefoglalt irodalom megvizsgálásáról[131]
Ungvár, 1959. január 8.

Én, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osz-

[131] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 1., ark. 34–36. Írógéppel írott, orosz nyelvű dokumentum.

tályának főnyomozója, Uvin százados, Puglik magyar nyelvű tolmács részvételével, az USZSZK Büntetőeljárási Törvénykönyve 186–189. cikkei értelmében átvizsgáltam a Pasztellák István lakásában 1958. december 18-án lefoglalt, valamint Guzinec Sztepan tanú által 1958. december 23-án átadott irodalmi műveket.

Az irodalmi művek átvizsgálásánál a gyanúsított, Pasztellák István is jelen volt.

A vizsgálat az alábbiakat állapította meg:

A tankönyvek és szépirodalmi művek közül az alábbi könyvek kerültek lefoglalásra:

1. Jókai Mór: *A janicsárok végnapjai*

Budapest, 1893, 232 oldal.

A műben a szerző irodalmi formában ismerteti a törökországi történelmi eseményeket Ahmed szultán uralkodásának időszakában, valamint az ellene indított felkelést, amelyet Ali vezetett, és amelynek során a szultán rokonai elpusztultak. A felkelést a szultán kegyetlen eszközökkel leverte. A könyv második részében humoros elbeszélések szerepelnek a magyarok életéből.

2. Jókai Mór: *Milyenek a nők*

Budapest, 1906, 346 oldal.

Ebben a könyvben a szerző leírja a világ ismert nőinek történetét. A szerző ismerteti többek között az oroszországi cári trónért folytatott hatalmi küzdelmet I. Péter uralkodását követően. Rámutat, hogy Erzsébet a férje megölésével jutott a trónra.

Az *Egy lengyel történet* című elbeszélésben a szerző francia művészek varsói megérkezését írja le, akik fellépését a francia politikai befolyástól való félelem miatt megtiltották. A főszereplő, Lariszsza, miután nem folytathatta művészi tevékenységét, prostitúcióra kényszerült.

A könyv további részei különböző nők életéről és azok katonai beosztásban lévő férfiakra gyakorolt

hatásáról szólnak. A mű második része, *Milyenek a férfiak?* címmel, a férfiak jellemét, erejét, értelmi képességeit, helyenként pedig pimaszságukat, és a nőkkel szemben tanúsított rossz bánásmódjukat mutatja be különböző élethelyzetek ismertetésével.

3. Makkai Sándor: *Magyarok csillaga*

Budapest, 1937, 344 oldal.

A mű Magyarország megalapításának történelmi eseményeit és az első magyar király, István uralkodásának időszakát ismerteti. A szerző Istvánt „a magyarok csillagaként" ábrázolja, mivel törekedett a kereszténység felvételére, valamint a hatalomra törő többi fejedelem törekvéseinek visszaszorítására.

4. Göre Gábor: *Bojgás az világba*

Budapest, megjelenési év nélkül.

A műben egy magyar falu elöljárójának és annak sógorának humoros kalandjait ismerteti a szerző, amelyek főként Franciaországban játszódnak.

5. Göre Gábor: *Vakarts* (Utolsó könyvem)

Budapest, 1925, 104 oldal.

A kötet humoros kalandtörténeteket tartalmaz. A 45–49. oldalakon szereplő *Méris nem tanálkoztam Kun Bélával* című elbeszélésben a szerző leírja, hogy egy magyar falu elöljárója 1919-ben Budapestre érkezik, és a rendőrségen érdeklődik „Kun Béla, a veszett főnépbiztos" lakhelye felől (Kun Béla az 1919. évi magyarországi forradalom egyik vezetője). A rendőr az elöljárót a Pasteur Intézethez[132] irányítja, ahol veszettségben szenvedő embereket és állatokat kezelnek. Az intézetben azt a választ adják, hogy „jó lenne, ha Kun Béla már a veszettséget

[132] A Pasteur Intézet 1887–ben jött létre Párizsban, Louis Pasteur munkásságára épülve. A 19–20. század fordulóján a veszettség és más fertőző betegségek kutatásával és kezelésével foglalkozó orvosi–kutató intézmény volt. A szövegben való említése nem tényszerű utalás, hanem szatirikus–gúnyos politikai célzatú megjegyzés, amely Kun Béla megbélyegzését szolgálja.

vizsgáló intézetben lenne, ahonnan – úgymond – az ország dolgát is jobban intézhetné”.

A történet ilyen módon rágalmazó tartalmat hordoz a magyarországi forradalomra és annak vezetőire vonatkozóan.

6. Gárdonyi Géza: *Julcsa kútja*

Budapest, 1916, 152 oldal.

A mű tartalmát tekintve szerelmi regény.

7. Barna Jónás: *A hazáért és szabadságért*

Budapest, 1908, 96 oldal.

A könyv magyarországi történelmi eseményeket tárgyal, a magyar nép osztrák uralom elleni felkelését, valamint a felkelés leverését az osztrák hatóságok által, német segítséggel.

8. *Ellenforradalmi erők a magyar októberi eseményekben* (Fehér könyv) II., III. és IV. rész

A kötetek Nagy Imre összeesküvésével, valamint a magyarországi ellenforradalmárok 1956-os gaztetteivel foglalkoznak, és a zavargások imperialista előkészítésének körülményeit ismertetik.

9. *Tolnai világlexikon* (Tolnai világlexikona)

Budapest, 1912.

A kötetet Guzinec tanú adta át, mint olyan művet, amelyet Pasztellák Istvántól kapott. A könyv az enciklopédia első, „A” betűs kötete, amely történelmi, anatómiai és egyéb ismereteket, valamint „A” betűvel kezdődő szakkifejezéseket tartalmaz.

A jegyzőkönyv felolvasásra került, a benne foglaltakat megerősítem.

Gyanúsított: Pasztellák [s.k.]

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának főnyomozója, Uvin százados [s.k.]

Tolmács: Puglik [s.k.]

16.
A vádlott, Pasztellák István magyarázó nyilatkozata[133]
Gálocs, 1958. október 23.

UKGB Kárpátontúli terület
Felvilágítás

1958. október 22-én, szerdán este eljöttem a kolhozudvarra apámhoz, aki itt [dolgozik], hogy megkérdezzem tőle, reggel jön-e Ungvárra. Az udvaron nem találtam, ezért bementem a tehénistállóba, és ott találtam Kótyuk Lajost, aki egy levelet mutatott nekem, amit a disznóólban talált. A levélben benne volt, hogy ma van a forradalom napja, az orosz hadsereg leverte ezt, meg Nagy Imrét és a többieket, majd felhívás szerepelt benne a kommunisták elleni harcra. A levél aljára két zászló volt rajzolva. Amikor mentem haza, az utcán nem láttam senkit. Elolvasás után visszaadtam a levelet Kótyuk Lajosnak.

Pasztellák István [s.k.]

17.
Pasztellák István vádlott magyarázó nyilatkozata[134]
H.n., 1958. október 25.

UKGB, Kárpátalja megye
Magyarázat

1958. október 22-én, szerdán este elmentem a kolhozudvarra apámhoz, aki ott dolgozik mint éjjeliőr, hogy megkérdezzem tőle, reggel bemegy-e Ungvárra. Apámat nem találtam a helyén, ezért bementem a tehénistállóba, ahol Kótyuk Lajossal találkoztam.

[133] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 37., ark. 37. Kézzel írott, magyar nyelvű dokumentum.
[134] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 38., ark. 38. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

Ő megmutatott nekem egy levelet, amelyet a disznóólban talált.

A levél tartalma szerint aznap van a forradalom napja, továbbá az szerepelt benne, hogy az orosz hadsereg leverte azt. A levélben Nagy Imréről és más személyekről is említés történt, valamint felhívás szerepelt benne a kommunisták elleni harcra. A levél alján két zászló volt rajzolva.

A levelet elolvastam, majd visszaadtam Kótyuk Lajosnak. A levél készítésében vagy terjesztésében nem vettem részt, annak tartalmáról korábban nem tudtam. Hazamentem, az utcán semmi rendkívülit nem láttam.

Pasztellák István [s.k.]

Fordította: Kuzma, magyar nyelvű tolmács [s.k.]

18.
Pasztellák István vallomása[135]
H.n., 1958. október 25.

UKGB, Kárpátontúli terület

1958. október 21-én este 11:30-kor hazajöttem az iskolából, és bekapcsoltam az angol rádiót. A rádió a hírek után a magyar kérdésekkel foglalkozott. Ezalatt, az adás hatása alatt, elhatároztam, hogy megírok néhány röplapot. Ezt másnap este, szerdán meg is tettem. Megírtam 3 röpcédulát. Majd elmentem a kolhozudvarra, hogy megkérdezzem apámat, fog-e másnap Ungvárra menni. Amikor mentem fel az udvarra, szétnéztem, és mivel senkit sem láttam, egy röplapot kiszegeztem a kapura. Bementem az ólba és ekkor Kótyuk Lajos megmutatta nekem azt a röplapot, amit én föltettem a kapura. Ideadta nekem és én elolvastam. Ekkor bejött apám és Kótyuk Lajos odaadta

[135] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 1., ark. 39–40. Kézzel írott, magyar nyelvű dokumentum. A 41. oldal ugyanez a dokumentum kézzel írva orosz nyelvű fordításban.

neki a röplapot. Ő megnézte, és rögtön visszaadta Lajosnak, így elolvasni nem nagyon tudta.

Ezután hazamentem, és azt mondtam anyámnak, hogy elmegyek a szövetkezetbe küllőt vásárolni. Az üzlet zárva volt, én szétnéztem, mivel nem láttam senkit, ide is kiragasztottam egyet. Aztán mentem hazafelé, nem láttam senkit, ekkor még egy röplapot ragasztottam ki a templom melletti bódéra. Aztán hazamentem és lefeküdtem. Ezt külön kihangsúlyozom, hogy ezeket magam írtam és senki sem segített. Sokszor hallgattam a Szabad Európa Rádiót, Amerika Hangját, a BBC-t és az olasz rádidót. Ezeknek a hatására írtam meg a röplapokat. Külön kihangsúlyozom, hogy szüleim minderről semmit sem tudtak, és kérem, hogy nekik semmiféle bántódásuk ne legyen.

Pasztellák István [s.k.]

A magyarázó nyilatkozatot 1958. október 25-én vettük fel. Timosko őrnagy [s.k.]

19.
Pasztellák István kihallgatási jegyzőkönyve[136]
Ungvár, 1958. október 25.

Én, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának főnyomozója, Uvin százados, tanúként kihallgattam:

Családneve: Pasztellák

Utóneve: István

Apai utóneve: István

Születési éve: 1943. január 25.

Születési helye: Gálocs község, Ungvári járás, Kárpátalja megye

[136] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 1., ark. 42–60. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

Nemzetisége: magyar
Párttagsága: párton kívüli
Végzettsége: 8 osztály
Munkahelye és beosztása: az Ungvári 2. Számú Esti Iskola 9. osztályos tanulója
Büntetett előélet: büntetlen előéletű
Lakcíme: Gálocs község, 36. házszám.
Kihallgatás kezdete: 14 óra 50 perc
Kihallgatás vége: 22 óra 30 perc
A tanút az USZSZK Büntető Törvénykönyve 87. és 89. cikkei alapján figyelmeztették a vallomástétel megtagadásáért, valamint a hamis vallomásért fennálló büntetőjogi felelősségre, amelyet aláírásával igazolt.
A kihallgatásra meghívtuk Gajdos Iván [magyar nyelvű megfelelője János]. magyar nyelvű tolmácsot, akit az USZSZK Büntető Törvénykönyve 89. cikke értelmében a tudatosan helytelen fordításért fennálló büntetőjogi felelősségre figyelmeztettünk, amelyet aláírásával igazolt.
Kérdés: Milyen nyelveken beszél, és milyen nyelven szeretne vallomást tenni?
Válasz: Én csak magyar nyelven beszélek, ugyanakkor értek oroszul is, de azt nehezen beszélem. A vallomásomat magyar nyelven szeretném tenni.
Kérdés: Mikor és milyen családban született?
Válasz: 1943. január 25-én születtem szegény földműves családban Gálocs községben, Ungvári járás, Kárpátalja megye, nemzetiségem magyar.
A nevem magyarul István, ugyanakkor ezt a nevet oroszra Sztepan vagy Sztefanként fordítják.
Édesapám jelenleg a kolhozban dolgozik, a Gálocs községi Iszkra Kolhoz vezetőségi épületének és ennek az épületnek az udvarában található valamennyi melléképület őreként.
Kérdés: A rokonai közül ki él külföldön?

Válasz: Külföldön, Csehszlovákia területén édesapám három fiútestvére él: Pasztellák János, Pasztellák Miklós, a harmadik nevét nem tudom.

Írnak nekünk leveleket, amelyekből tudom, hogy egyik nagybátyám gépkocsivezető, a másik traktorista.

Senki sem él a rokonaim közül burzsoá országok területén.

Szintén Csehszlovákia területén él az édesapám lánytestvére, Balogh Barbara, akinek a férje, Balogh Joszif szintén ír levelet a családunknak.

Kérdés: A rokonai közül ki szolgált, illetve szolgál a szovjet hadseregben vagy tölt be választott tisztségeket a szovjet intézményekben vagy szervezetekben?

Válasz: A rokonaim közül senki sem szolgált és szolgál a szovjet hadseregben, illetve nem tölt vagy töltött be választott tisztségeket a szovjet intézményekben és szervezetekben, továbbá senki sem kapott kormánykitüntetéseket.

Kérdés: A rokonai közül ki szenvedett üldöztetést a szovjethatóságok részéről?

Válasz: A rokonaim közül senki sem szenvedett üldöztetést a szovjethatóságok részéről sem bűnügyi, sem egyéb módon.

Kérdés: A rokonai közül ki szolgált külföldi hadseregekben?

Válasz: Az 1941–1944-es időszakban az édesapám a magyar hadseregben szolgált, volt a szovjet-német fronton, ahol megsérült és elvesztette a lábát.

Kérdés: Gálocs községben mivel foglalkozott?

Válasz: Az elemi iskola első két osztályát Gálocsban végeztem el, aztán az Ungvári járásban található Sislóci Hétéves Iskolában tanultam, ahol 1957-ben befejeztem a 7. osztályt. Ezt követően felvettek tanulni az Ungvári 2. Számú Esti Iskolába, ahol jelenleg is tanulok a 9. osztályban. A nyári időszakban, vagyis a nyári szünet idején a kolhozban

dolgoztam, a dohányművelő brigádban, a tanulmányi időszakban pedig a háztáji gazdaságban dolgoztam.

Kérdés: Mutassa meg, ki készítette és terjesztette 1958. október 23-ra virradó éjszaka a Kárpátalja megyei, Ungvári járásban található Gálocs községben a szovjetellenes röplapokat.

Válasz: Ezt személyesen én, Pasztellák István tettem.

Kérdés: Milyen mennyiségben készített röplapokat?

Válasz: Általam három röplap lett készítve, amelyek Gálocs községben lettek terjesztve 1958. október 22-én este.

Kérdés: Kivel készítette közösen és terjesztette a szovjetellenes röplapokat?

Válasz: Ezt egyedül én tettem, minden külső segítség nélkül.

Kérdés: Milyen oknál fogva döntött úgy, hogy éppen a magyarországi ellenforradalmi események második évfordulóján készít és terjeszt röplapokat?

Válasz: 1958 júniusától kezdve, vagyis amikortól a családunk egy Dnepr-52 rádiókészüléket vásárolt, elkezdtem rendszeresen, szinte mindennap külföldi rádióadásokat hallgatni magyar nyelven. Így hallgattam az Amerika Hangja, a Szabad Európa, BBC és a Róma rádiókat. Ezek az adások nyilvánvalóan szovjetellenes jellegűek voltak, a Szovjetunióra és a népi demokrácia országaira, valamint azok bel- és külpolitikájára vonatkozó rágalmat tartalmaztak. Néhány rádióadást igaznak véltem, néhány viszont még a számomra is egyértelműen rágalmazó volt, mivel én magam a szovjet valóság más körülményeit tapasztaltam.

A lakásomban 1958. október 21-én este, pontosabban éjszaka fél egykor moszkvai idő szerint a BBC rádióadásait hallgattam az 1956. október-novemberi magyarországi ellenforradalmi események közeledő második évfordulója kapcsán. Abban az adásban arról volt szó, hogy 1958. október 23-án lesz két éve

annak, amikor a magyar nép állítólag harcba lépett a szabadságért, de a szovjet seregek állítólag leverték ezt a mozgalmat.

Ezzel együtt az adásban általános küzdelemre is felszólítottak a kommunizmus ellen.

Én mint magyar nemzetiségű, ezt az adást a valóságnak megfelelőnek véltem, és úgy gondoltam, hogy a magyar nép, pontosabban a felkelők úgymond a valódi szabadságért küzdöttek, a szovjet csapatok pedig úgymond leverték ezt a mozgalmat.

Akkor döntöttem úgy, hogy megírom a röplapokat, és felszólítom a magyar lakosságot, hogy méltassák az úgynevezett magyar felkelők forradalmi tetteinek második évfordulóját harccal, a hazáért és a szabadságért.

Vagyis úgy döntöttem, hogy leírom a röplapon az általam hallgatott BBC rádióadás tartalmát, aztán pedig széthordom a röplapokat a községünkben, hogy a szovjet polgárok azokat elolvassák.

Akkor egyáltalán nem gondoltam a tetteim következményeire, és arra sem, hogy milyen hatással lesznek ezek a röplapok a szovjet polgárokra.

Ezt a döntést önállóan hoztam, kívülálló személy befolyásolása nélkül, kizárólag a burzsoá országok általam meghallgatott rádióadásainak a hatására.

Eddig az esetig szovjetellenes röplapok készítésére és terjesztésére egyáltalán nem gondoltam.

Kérdés: Milyen körülmények között készítette a röplapokat?

Válasz: 1958. október 22-én, körülbelül este 9-től 9.30-ig moszkvai idő szerint a lakásom elülső szobájában elkezdtem a röplapok készítését. Ebben az időben édesanyám és a 9 éves Márta húgom tartózkodott otthon, de ők a konyhában voltak. Amikor a szobába indultam azt mondtam nekik, hogy a házi feladatomat megyek írni.

Amíg a szobában voltam, ugyan édesanyám bejött hozzám, de nem kérdezte, hogy mivel foglalkozok, csak gyufát vett el, és újra a konyhába ment.

A röplapok elkészítéséhez kitéptem három papírlapot egy üres kockás füzetből. Meg kell jegyeznem, hogy ebből a füzetből korábban is sok papírlapot téptem ki, és otthon kell lennie a szekrényben a többi füzet és könyv között, amelyek tanulóként az enyémek.

Fogtam egy papírlapot meg egy tollat, és elkezdtem írni a röplapot nyomtatott betűkkel magyarul. Amikor leírtam körülbelül öt sort, akkor láttam, hogy lassan haladok, ezért félretettem a tollat és a röplap szövegét grafitceruzával írt gyorsírással fejeztem be. A röplap aljára két zászlót rajzoltam, az egyikre csillagot rajzoltam, áthúztam és ráírtam, hogy „Nem”. A másik zászlóra három szót írtam magyarul: Istenért, a hazáért, a szabadságért.

Aztán úgy döntöttem, hogy írok néhány röplapot indigó papírral.

De amikor elkezdtem írni, és már leírtam néhány sort nyomtatott betűkkel, észrevettem, hogy a röplap második példánya rosszul láthatóra sikerül. Ezért az indigó papírt kidobtam, és a röplap első példányát grafitceruzával írt gyorsírással fejeztem be, valamint lerajzoltam ugyanazt a két zászlót, amit az első röplapra is rajzoltam, ugyanazokkal a szavakkal.

A második példányt (összesen pedig a harmadik röplapot) átírtam a második röplapról, viszont az első öt vagy hat sort, amit indigóval készítettem és halványan látszott, ceruzával kiemeltem, amitől azok sötétebbek lettek, mint a többi szöveg. Ily módon elkészítettem három szovjetellenes tartalmú röplapot, felszólítva a magyar lakosságot, hogy a magyarországi ellenforradalmi események második évfordulójának tiszteletére harcoljanak, úgymond, a szabadságért és függetlenségért, továbbá küzdjenek a kommunizmus ellen.

Kérdés: Mondja el milyen módon terjesztette az ön által készített röplapokat?

Válasz: Az általam készített három röplapot együttesen négyrét hajtottam, és a nadrágzsebembe tettem. Aztán bementem a spájzomba, ahol egy komódban a ládák egyikén különböző vastárgyak és szegek között találtam egy rozsdás rajzszeget és két kisebb szeget, amelyek közül mellesleg az egyiknek nagy, sárga színű, fém alakzatos feje volt. Ez egy úgynevezett kárpitos díszszeg volt. Ezenkívül, elvettem még néhány kis szeget, és ha jól emlékszem, ezek közül a szegek közül is az egyiknek szintén alakzatos, kalapos feje volt.

Néhány darab szeg, amelyeket magammal vittem, annak a kabátnak a zsebében kellett, hogy maradjon, amelyik rajtam volt.

Akkor úgy döntöttem, hogy a röplapokat olyan helyekre rakom ki, ahol több ember fordul meg, és úgy hogy közben engem senki ne vegyen észre, de ezeket a helyeket korábban nem jelöltem ki.

Kilépve a házból, odamentem ahhoz a boltívhez, amely a Gálocs községi Iszkra Kolhoz vezetőségi épülete udvarának bejáratánál található, megláttam, hogy nincs senki a közelben, elővettem az egyik lapot és a rajzszeggel rögzítettem a boltív bal oszlopának külső felületére, körülbelül saját mellmagasságom szintjén, vagyis kevesebb, mint másfél méter magasan. Azt követően azonnal bementem az udvarra, és úgy gondoltam bemegyek édesapámhoz megkérdezni, hogy megy-e reggel Ungvárra.

Az udvarban körbejártam a melléképületeket, de édesapámat nem találtam, amikor az ól mellett voltam, akkor megláttam egy embert bejönni az udvarba egy papír fecnivel a kezében. Azt gondoltam, hogy Ádám Ferenc farmmunkás az, és kiáltottam neki, de az ember folytatta útját tovább az udvarban. Amikor közelebb jött, akkor láttam, hogy tévedtem. Kótyuk

Lajos fejő volt az. Azonnal bementünk az ólba, ahol Kótyuk megmutatta nekem a röplapot és azt mondta, hogy az udvar bejáratánál lévő boltív bal oszlopán találta, hogy a lapot elvette, a rajzszeget meg eldobta. Amikor Kótyuk széthajtotta a papírlapot azonnal ráismertem az általam készített röplapra, amelyen a szöveg felső része tintával lett írva. Kótyukkal közösen elkezdtük olvasni a lapot, de aztán Kótyuk megkért, hogy olvassam el a lapot, amit én fennhangon meg is tettem.

Ez idő alatt a farm óljába bejött az apám, akinek Kótyuk odaadta a lapot, hogy nézze meg, mondván, hogy azt a bejárati boltíven találta. Apám, Pasztellák István elvette a lapot, megnézte, de nem olvasta el, hanem visszaadta Kótyuknak.

Ezután megkérdeztem apámat, nem megy-e reggel Ungvárra, amire nemet mondott, és azt mondta nekem, hogy menjek haza. Ez körülbelül moszkvai idő szerint este tíz órakor történt.

Úgy gondolom, hogy apám felismerhette a kézírás alapján, hogy a röplapot én írtam.

Kilépve a kolhoz vezetőségi épületének udvarából, a községi bolt felé vettem az irányt, mert a biciklimhez szerettem volna kerékküllőt venni. Odaérve az üzlethez láttam, hogy zárva van, ezért odamentem az ajtajához és a sárgakalapos szeggel a baloldali ajtószárnyra erősítettem az egyik röplapot, nagyjából magasabban, mint másfél méter, de alacsonyabban, mint amilyen magas én vagyok, vagyis körülbelül a szemem magasságában. A szeget a boltajtóba nem bevertem, hanem puszta kézzel nyomtam bele.

Az üzlettől hazafelé indultam. Elhaladtam az Iszkra Kolhoz vezetőségi épülete udvarának bejáratánál lévő boltív mellett, és a templom felé tartva úgy döntöttem, hogy a tűzoltó bódéhoz rögzítem. A bódé út felé lévő falának bal oldalára, körülbelül az én magasságom szintjén, egy egyserű szeg segítségé-

vel a harmadik röplapot is rögzítettem. Bár a szeg kalapja kicsi volt, mégis sikerült puszta kézzel belenyomnom a falba. Ezt követően hazamentem, és lefeküdtem aludni.

1958. október 23-án nappal a falubeliek elbeszéléséből megtudtam, hogy a bolt ajtajához rögzített röplapot Orémus Endre találta meg, és átadta azt Nyisztornak, utóbbi pedig a kolhoz pártszervezeti titkárának, Grünwald Viljamnak.

Hogy ki találta meg a harmadik röplapot, azt nem tudom.

Kérdés: Ki látta Önt a röplapok terjesztése közben?

Válasz: A röplapok terjesztése közben senkivel sem találkoztam. Szerintem, senki sem látott, legalábbis én úgy vélem.

Kérdés: Kinek mesélt a röplapkészítési szándékáról, és arról, hogy elkészítette és széthordta azokat?

Válasz: A szovjetellenes röplapok készítésének, és széthordásának szándékáról senkinek sem beszéltem. De arról, hogy én készítettem a röplapokat és széthordtam azokat, ma reggel beszéltem a szüleimnek, édesanyámnak – Pasztellák Annának és apámnak – Pasztellák Istvánnak. Édesapám és édesanyám megszidott ezért, aztán meg azt javasolták, hogy személyesen jöjjek el, és tegyek vallomást erről a hatóságoknak, amit a Kárpátalja Megyei KGB nevére címzett saját kezűleg írt magyarázattal meg is tettem.

Ezt a magyarázatot kézírással két füzetlapra írtam grafitceruzával.

Erről más senkinek nem beszéltem.

Kérdés: Hol található az indigópapír, amelynek segítségével megpróbálta sokszorosítani a szovjetellenes röplapokat?

Válasz: Az indigópapírt az édesanyám testvérétől, Knyazeva Jelizavettától kaptam, aki Ungváron, a Dobroljubov utcában lakik, a házszámra nem emlékszem. Ez körülbelül egy éve történt. Knyazeva körül-

belül három lapot adott nekem, amelyek közül kettőt felhasználtam és kidobtam, a harmadik segítségével pedig megpróbáltam sokszorosítani a röplapokat. Ezt az utolsó indigólapot valahová bedobtam, de hogy hová, arra nem emlékszem és felidézni sem tudom.

Kérdés: Hol található a toll, a ceruza és a tinta, amelyek segítségével a szovjetellenes röplapokat készítette?

Válasz: A tinta otthon van abban a tintatartóban, amelyben véve lett, a toll egyszerű iskolai, piros vagy kék színű, egyszerű iskolai tollheggyel, a táskámban található, amellyel iskolába jártam; a ceruza, ha jól emlékszem, annak a nadrágomnak a zsebében van, amelyik akkor rajtam volt, vagyis az új szürke nadrágom zsebében.

Kérdés: Meséljen részletesebben az 1958. október 23-ára virradó éjszaka készített és terjesztett röplapok tartalmáról!

Válasz: Mindenekelőtt el kell mondanom, hogy mind a három röplap azonos tartalmú, a második és harmadik csak egy-két mondattal különbözik az elsőtől, de azok nem változtatnak a röplap lényegén.

Mindegyik röplap a következő szavakkal kezdődik „Október 23 hangja”, vagy egyszerűen „Október 23.” A továbbiakban az űrlapon, ha jól emlékszem, az szerepel, hogy ma október 23. van, a magyar forradalom második évfordulója, hogy két évvel ezelőtt a magyar hazafiak ki akarták harcolni az úgymond szabadságot, de ez nekik úgymond nem sikerült, annál az oknál fogva, hogy a szovjet diktátorok, akiknek úgymond vér tapad a kezéhez, vérbe fojtották ezt az igaz ügyet.

A továbbiakban azt írtam, hogy minden magyar hazafinak nyíltan vagy lélekben együtt kell éreznie azokkal, akik harcoltak és meghaltak, úgymond a szabadságért.

Aztán azt írtam, hogy a kommunisták, úgymond likvidálták Nagy Imrét és úgymond több száz hazafit, hogy ők úgymond sanyargatják az embereket.

A továbbiakban a röplapon egy felhívás szerepelt a magyar fiatalsághoz, hogy úgymond harcba kell szállni a szabadságért és a függetlenségért, hogy ebben a harcban a szenvedéstől sem kell félni. Ezenkívül, a röplapon azt írtam, hogy a szovjethatalom, úgymond eltaposta a magyar népet, és annak kicsiny országát. Összességében a röplap tartalmát a BBC rádióadón a magyarországi ellenforradalmi események kapcsán hallott rádióadással összhangban állítottam össze.

Kérdés: Konkrétan kihez szólt a felhívása, hogy fogjunk össze és harcoljunk a szabadságért és függetlenségért?

Válasz: Ahogyan az a röplapon szerepel, a felhívás a magyar fiatalokhoz, a magyar hazafiakhoz szól, a kárpátaljai magyar lakosság köréből. Felszólítottam őket, hogy harcoljanak a kommunizmus ellen általában, és a szovjethatalom ellen.

Kérdés: Mire számított, milyen hatással lesznek a röplapjai a szovjet polgárokra?

Válasz: Azzal a céllal terjesztettem a röplapokat, hogy a szovjet polgárok elolvassák azokat, hogy eszükbe jusson a magyarországi események második évfordulója, és megszülessen bennük a szolidaritás érzése azok iránt, akik a felkelők oldalán elhunytak, és a szovjethatalommal, valamint a kommunistákkal szembeni ellenségesség érzése, továbbá, hogy méltassák ezt az ünnepet, természetesen nem demonstrációk útján, hanem legalább lélekben megemlékezzenek erről.

Hagy a gyakorlatban a polgárok hogyan valósították volna meg ezeket a felhívásokat a szovjethatalommal szembeni küzdelemre, én el se tudtam képzelni, és ezen a kérdésen nem is gondolkodtam.

Most nagyon jól és világosan értem, hogy a szovjethatalommal és szovjet néppel szembeni súlyos bűncselekményt követtem el. Ezt értettem és tudtam a röplapok előkészítésénél és terjesztésénél is, de

úgy gondoltam, hogy a szovjethatalom szervei nem fognak megtalálni, mivel elferdítettem az írásomat oly módon, hogy balra döntve írtam a betűket.

A kihallgatás 22.30-kor félbeszakadt.

A jegyzőkönyvet számomra felolvasták, az abban foglaltak az általam elmondottakkal megegyeznek.

Pasztellák [s.k.]

Kihallgatta:

az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága részéről,

Uvin százados, főnyomozó [s.k.]

Magyar nyelvű tolmács, Gajdos [s.k.]

20.
Jegyzőkönyv helyszíni szemléről[137]
Gálocs, 1958. október 26.

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának főnyomozója, Uvin százados, valamint a KGB igazgatóságának vezető operatív tisztje, Timosko őrnagy, Kuzma magyar nyelvű tolmács részvételével, továbbá tanúként Grünwald Viljam, az Ungvári járás Derevci[138] községének lakosa, valamint Szolodkij Endre, Ungvár város, Ukrajinszkij utca 6. szám alatti lakos jelenlétében, 1958. október 26-án, moszkvai idő szerint 13 órakor Pasztellák István tanúval megérkeztünk a Kárpátalja megye Ungvári járásában található Gálocs községbe.

Az érkezés célja Pasztellák István tanúvallomásának ellenőrzése, különös tekintettel az általa készített és 1958. október 22-ről 23-ra virradó éjszaka

[137] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 1., ark. 61–65. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

[138] Ma Bátfa, a falu Ungvártól 10 km–re délnyugatra fekszik, Gálocshoz tartozik, tőle két km–re északra van.

Gálocs községben kifüggesztett szovjetellenes röplapok elhelyezésének helyszíneire.

Kuzma tolmácsot a helytelen fordításért járó felelősségre vonásról, a tanút Pasztellák István Istvánovicsot pedig a hamis tanúzásért járó felelősségre vonásról az USZSZK Büntető Törvénykönyve 89. cikke értelmében figyelmeztettük:

Pasztellák István tanút felszólítottuk, hogy a helyszínen mutassa meg az általa terjesztett röplapok kifüggesztésének helyeit az Ungvári járásában található Gálocs községben.

Pasztellák kijelentette, hogy a feladatát megértette és beleegyezik, hogy a helyszínen megmutassa az általa 1958. október 22-ről 23-ra virradó éjszaka terjesztett röplapok kifüggesztésének pontos helyeit.

Odalépve a Gálocs községi Iszkra Kolhoz vezetőségi épülete udvarának bejáratánál található boltívhez, Pasztellák rámutatott a boltív bal oszlopára, és megmutatta, hogy az oszlop utca felőli oldalára 1 méter 40 centiméter magasságban rajzszeggel odarögzítette az egyik szovjetellenes tartalmú röplapot. A boltív baloldali oszlopának a sok repedéstől már lepergőben lévő piros festékkel bevont külső deszkáján Pasztellák megkereste a rajzszeg ütötte bemélyedést. A bemélyedés hosszúsága 1,5 milliméter, szélessége 1 milliméter, mindemellett a bemélyedés hosszúsága a deszka erezetéhez képest merőlegesen helyezkedik el.

Az adott bemélyedés körül a festék lepergésének friss helye figyelhető meg, amelynek méretei 0,5x0,6 centiméter.

A boltív összképe és a röplap rögzítésének Pasztellák által megmutatott helye a boltíven lefényképezve.

Odalépve a bolt (3. számú kiskereskedelmi bolt) ajtajához, ami a boltívtől Gálocs utcáján északra 197 párlépésre (kb. 285 méter) Pasztellák István rámutatott a bolt baloldali ajtószárnyára, és a

földfelszíntől 1 méter 60 centiméter magasságban megkereste a tárgy ütötte friss nyomot, ami legfeljebb másfél milliméter átmérőjű. A nyom körül egy 0,7x0,7 centiméteres festékleverődés figyelhető meg és látható a fa sárga színű erezete. Pasztellák elmagyarázta, hogy ezt a nyomot a kárpitszeg okozta, amikor azt benyomta az ajtó anyagába.

A bolt összképe és a röplap rögzítésének Pasztellák által megmutatott helye (a szeg nyoma) lefényképezve.

Ezt követően Pasztellák István visszafordult, útközben elhaladt a boltív mellett és a templom mellett vezető úton balra fordult. Az út menetirány szerinti jobb oldalán a templom kerítése mellett található egy fabódé, amelyben a tűzoltó felszerelés van. Odalépve a bódé külső falához Pasztellák rámutatott a röplap egy szeg segítségével történő rögzítésének helyére. A megmutatott helyen egy szeg friss, körülbelül egy milliméter átmérőjű nyoma figyelhető meg. Ez a nyom a földfelszíntől 1 méter 40 centiméter magasságban található és 35 centiméterrel jobbra a bódé falának bal oldali szélétől.

A bódé összképe és a röplap rögzítésének Pasztellák által megmutatott helye lefényképezve.

A helyszíni szemle borús időben történt, 30 percet vett igénybe. 13 óra 30 perckor ért véget.

Bármilyen rögzítés vagy röplap nyoma a Pasztellák által megmutatott helyeken, a szegek (rajzszegek) helyén kívül nem észlelhető. Az út felülete és a bódé körüli talaj: vastag sár.

A boltív, az üzlet és a bódé elhelyezkedésének sematikus rajza elkészült, az a jelen jegyzőkönyvhöz mellékelve van.

Észrevétel és kiegészítés nem történt. A jegyzőkönyv terjedelme 5 lap.

A jegyzőkönyv elolvasva, a benne foglaltakat igazoljuk:

Eljárási tanúk:

Grünwald [s.k.]

Szolodkij [s.k.]
Tanú: Pasztellák [s.k.]
A KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága részéről:
Uvin százados, főnyomozó [s.k.]
A KGB igazgatóságának vezető operatív tisztje:
Timosko őrnagy [s.k.]
Magyar nyelvű tolmács:
Kuzma [s.k.]

21.
Vádemelési határozat Pasztellák István ügyében[139]
Ungvár, 1958. október 31.

JÓVÁHAGYOM:
Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának vezetője, Kurennoj alezredes [s.k.]

Én, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Uvin százados, megvizsgálva az 1943-ban született Pasztellák István ellen folytatott, 3429. számú nyomozati ügy iratait, megállapítottam, hogy a nevezett személy megalapozottan gyanúsítható azzal, hogy az általa rendszeresen hallgatott, ellenséges és reakciós irányultságú külföldi rádióadók – így különösen az Amerika Hangja és a BBC – szovjetellenes tartalmú műsorainak befolyása alatt 1958. október 22-ről 23-ra virradó éjszaka a Kárpátalja megye Ungvári járásában található Gálocs községben személyesen három szovjetellenes röplapot készített, majd azokat a község területén elhelyezte és terjesztette.

A röplapok tartalmuk szerint a magyarországi ellenforradalmi események második évfordulója kapcsán

[139] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 1., ark. 68. Írógéppel írott, orosz nyelvű dokumentum.

arra szólították fel Kárpátalja magyar nemzetiségű lakosságát, hogy egyesüljenek, és harcot folytassanak a szovjethatalom, valamint a kommunista rendszer ellen, továbbá rágalmazó állításokat tartalmaztak a Szovjet Kormánnyal és a Kommunista Párttal szemben, különösen a magyarországi ellenforradalmi lázadás leverésében nyújtott szovjet segítség vonatkozásában.

Az USZSZK Büntetőeljárási Törvénykönyve 126. és 127. cikkeinek rendelkezései alapján

ELRENDELEM:

Pasztellák Istvánt az USZSZK Büntető Törvénykönyve 54-10. cikke 1. része alapján gyanúsítottként eljárás alá vonni, és erről a gyanúsítottat jelen határozatban foglaltak szerint, aláírása ellenében tájékoztatni.

A határozat egy példányát tájékoztatás céljából megküldeni Kárpátalja megye ügyészének, valamint az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyilvántartási és Leléltári Osztálya vezetőjének.

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Uvin százados [s.k.]

Jelen határozatot számomra 1958. október 31-én kihirdették.

A gyanúsított aláírása: Pasztellák [s.k.]

22.
Pasztellák István kihallgatási jegyzőkönyve[140]
Ungvár, 1958. október 31.

Én, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osz-

[140] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 1., ark. 69–72. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

tályának főnyomozója, Belocerkovec százados, az állambiztonsági szervek nyomozási eljárásainak felügyeletét ellátó Kárpátalja megyei helyettes ügyész, Szagun jogtanácsos részvételével, valamint az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Uvin százados megbízásából gyanúsítottként kihallgattam Pasztellák Istvánt.

A kihallgatás kezdete: 16 óra 00 perc

A kihallgatás vége: 18 óra 00 perc

A kihallgatáshoz magyar nyelvű tolmácsot vontunk be, Dobra Leonyidot (apja neve Péter), akit az USZSZK Büntető Törvénykönyve 89. cikke alapján a tudatosan helytelen fordításért fennálló büntetőjogi felelősségre figyelmeztettünk, amelyet aláírásával igazolt.

Dobra [s.k.]

Kérdés: Önt tájékoztatták arról, hogy gyanúsítottként állítják elő az USZSZK Büntető Törvénykönyve 54-10. cikkének 1. része értelmében, amelynek lényegét Önnel ismertették? Érti-e Ön, hogy mivel vádolják és elismeri-e bűnösségét abban, amivel vádolják?

Válasz: Az 1958. október 31-i határozatot arról, hogy gyanúsítottként állítanak elő az USZSZK Büntető Törvénykönyve 54-10. cikkének 1. része értelmében számomra kihirdették, tartalmával megismerkedtem, mind annak elolvasásával, mind a magyar nyelvű tolmácson keresztül. Hogy mivel vádolnak – értem, az USZSZK Büntető Törvénykönyve 54-10. cikkének 1. része szerinti büntethetőséget számomra elmagyarázták. Az előterjesztett vád szerint teljes mértékben bűnösnek vallom magamat.

Kérdés: Konkrétan mely cselekmények elkövetésében ismeri el bűnösségét?

Válasz: Abban ismerem el magamat bűnösnek, hogy körülbelül 1958 júniusa óta rendszeresen hallgattam az Amerika Hangja, a BBC, valamint más külföl-

di rádióadók szovjetellenes rádióadásait, és hogy ezen rádióadások tartalmának hatására 1958. október 22-ről 23-ra virradó éjszaka az otthonomban személyesen készítettem el és terjesztettem a Kárpátalja megye Ungvári járásában található Gálocs község különböző pontjain három szovjetellenes tartalmú röplapot. Ezekben a röplapokban a magyarországi ellenforradalmi események második évfordulója kapcsán arra szólítottam fel Kárpátalja magyar nemzetiségű lakosságát, hogy egyesüljenek és harcoljanak a szovjethatalom és a kommunizmus ellen. Ugyanezekben a röplapokban megrágalmaztam a Szovjet Kormányt és a Szovjet Kommunista Pártot a magyar népnek az ellenforradalmi lázadás felszámolásában 1956 őszén nyújtott segítségnyújtási politikájának ügyében. Az SZKP és a Szovjet Kormány vezetőit a röplapjaimban „szovjet diktátoroknak" neveztem, az ellenforradalmi lázadókat pedig „magyar hazafiaknak" és „szabadságharcosoknak".

Kérdés: A szovjetellenes rádióadások hallgatásán kívül milyen okok vezették még arra, hogy szovjetellenes röplapok készítéséhez és terjesztéséhez lásson?

Válasz: A szovjetellenes rádióadások hallgatásán kívül nem volt más okom arra, hogy szovjetellenes röplapokat készítsek és terjesszek.

Kérdés: Miért hallgatta rendszeresen a külföldi szovjetellenes rádióadásokat, mivel vonzották és keltették fel az érdeklődését?

Válasz: Azért hallgattam rendszeresen a külföldi szovjetellenes rádióadásokat, mert ezekben a rádióadásokban egészen másról volt szó, mint a szovjet rádióadásokban, vagy például a Magyar Népköztársaság rádióadásaiban. Részben hittem a külföldi szovjetellenes rádióadások tartalmának, részben meg csak érdeklődésből hallgattam azokat, vagy pedig találtam bennük valami újat, amit nem hallottam a szovjet rádióadásokban.

Kérdés: Ki bízta meg azzal, hogy hallgassa és rögzítse a külföldi szovjetellenes rádióadások tartalmát?

Válasz: Senki sem bízott meg azzal, hogy hallgassam és rögzítsem a külföldi szovjetellenes rádióadások tartalmát. A nevezett rádióadásokat saját elhatározásomból hallgattam. Tartalmukat nem rögzítettem írásban, sem külön feljegyzések formájában, sem a röplapok elkészítéséhez nem készítettem írásos kivonatot; az adásokban elhangzottakat megjegyeztem, és azokat később, a röplapok megszövegezése során emlékezetből használtam fel.

Kérdés: Kinek mesélt az ön által hallgatott külföldi szovjetellenes rádióadások tartalmáról?

Válasz: A külföldi szovjetellenes rádióadásokat otthon, egyedül hallgattam, az éjszakai órákban, amikor a szüleim és a lánytestvérem már aludtak. Ezeknek a rádióadásoknak a tartalmát senkinek, még a szüleimnek és a rokonaimnak sem meséltem el.

A kihallgatási jegyzőkönyvet a tolmács számomra anyanyelvemen, magyar nyelven felolvasta, a vallomásomat helyesen és a valóságnak megfelelően rögzítették.

Pasztellák [s.k.]

Kihallgatták: az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Belocerkovec százados [s.k.]; Kárpátalja megye helyettes ügyésze, Szagun jogtanácsos [s.k.].

Magyar nyelvű tolmács: Dobra [s.k.]

23.
Pasztellák István kihallgatási jegyzőkönyve[141]
Ungvár, 1958. november 14.

Én, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Uvin százados, Popenko V., magyar nyelvű tolmács részvételével gyanúsítottként kihallgattam Pasztellák Istvánt.

A kihallgatás kezdete: 10 óra 00 perc

A kihallgatás vége: 14 óra 00 perc

Popenko V. magyar nyelvű tolmácsot az USZSZK Büntető Törvénykönyve 89. cikke alapján a tudatosan helytelen fordításért fennálló büntetőjogi felelősségre figyelmeztettük. A figyelmeztetés tényét aláírásával igazolta. Popenko [s.k.]

Kérdés: Megnevezné a jó barátait?

Válasz: A falunkban, Gálocson van egy gyerekkori barátom, Szanyi János, 1944-es születésű. Hét osztályt végzett, de különböző időben tanultunk, mivel én idősebb vagyok nála. Szanyi jelenleg Gálocs községben lakik az édesanyjával, mivel az apja 1956 májusában elhunyt.

Habár Szanyi fiatalabb nálam, én barátkozom vele, és időközönként ellátogat a lakásunkra is azzal a céllal, hogy néha elkérjen tőlem egy-egy könyvet olvasni.

Az esti iskolában Ungváron együtt tanulok a falumbeli Perduk Tiborral, aki ugyan 1942-es születésű, de különböző osztályokban tanulunk. Perduk édesanyja elhunyt, az édesapja pedig újranősült és Gálocs községben lakik, a kolhozban dolgozik szerelőként. Perdukkal különösebben nem barátkozom, de mivel falubeliek vagyunk, és egy iskolában tanulunk, ezért

[141] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 1., ark. 73–80. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

néha kellett vele közösen végeznem házi feladatot. Más barátom nincs.

Kérdés: Szanyival és Perdukkal milyen témákról beszélgettek?

Válasz: A beszélgetéseim Szanyival és Perdukkal hétköznapiak voltak. Néha megosztottuk egymással, hogy milyen benyomást tettek ránk a megnézett mozifilmek, vagy az elolvasott könyvek. Politikai témákról nem beszélgettünk.

Kérdés: Beszélgettek-e az 1956. október-novemberi magyarországi ellenforradalmi eseményekről?

Válasz: Nem, nem beszélgettünk.

Kérdés: És az ön által hallgatott kapitalista országok rádióállomásainak adásairól?

Válasz: Benyomásaimat az általam meghallgatott reakciós irányultságú külföldi rádióadásokról senkivel sem osztottam meg.

Kérdés: Az otthonán kívül még hol hallgatta a BBC, az Amerika hangja és a hasonló reakciós irányultságú rádióadásokat?

Válasz: 1957 szeptemberétől, vagyis amikor elkezdtem tanulmányaimat az ungvári esti iskola 8. osztályában, a nagynéném, Knyazeva Jelizavetta lakásán laktam, ha jól emlékszem, a Dobroljubov utcában, a házszámra nem emlékszem.

Knyazeva Jelizavettának, az édesanyám lánytestvérének, volt egy Ural típusú rádiója.

Általában reggel, amikor a férje, Mitrofán elment dolgozni az Ungvári Közlekedési Vállalathoz, a nagynéném meg elment a piacra, bekapcsoltam a rádiót, és hallgattam a BBC, az Amerika Hangja és a Szabad Európa rádióadásait. Nappal az erős adászavarok miatt csak ritkán sikerült meghallgatnom ezeket a rádióadásokat, este meg féltem bekapcsolni a rádiót, mert otthon volt a nagynéném férje.

Ezenkívül Ungváron, Radváncon laknak a rokonaim, az édesanyám lánytestvére, Markina Polina (apja neve

Mihály) és a férje, aki gépkocsivezető. Néha benéztem hozzájuk, de náluk nem hallgattam rádiót.

Kérdés: Kizárólag csak az ön által hallgatott kapitalista országok reakciós irányultságú rádióadásai alapján alakult ki önben a szovjet hatóságokkal szembeni ellenséges magatartás?

Válasz: Nem, nemcsak az amerikai és angliai rádióállomások szovjetellenes rádióadásainak hatására alakult ki bennem a szovjet hatóságokkal szembeni ellenséges viszonyulás.

Sokat olvastam különféle történelmi- és szépirodalmat, főleg Magyarország történelméről. Így a keresztapámtól, Pasztellák József, 30–35 éves ungvári lakostól még 1955-ben kölcsönvettem a *Magyarország történelme* c. könyvet. Ez a könyv Magyarország történelméről szóló tankönyv volt még Kárpátalja USZSZK-hoz való csatlakozása előtti időkből. Miután elolvastam ezt a könyvet, arra a következtetésre jutottam, hogy Magyarország a teljes történelme során mindig úgymond harapófogóban van, hogy Magyarország mindig nálánál erősebb országok befolyása alatt állt, amelyek zavarták a gazdasági, kulturális és történelmi fejlődésében. Ezt a benyomásomat átültettem a mai Magyarországra is, úgy gondolva, hogy a Szovjetunió is úgymond korlátozza Magyarország fejlődését, az általam forradalmiaknak vélt ellenforradalmi események idején pedig a Szovjetunió, ahogyan azt én gondoltam, úgymond elfojtotta a magyar nép szabadsága és függetlensége iránti küzdelmét.

Ezen meggyőződésemet alátámasztották a magyarországi ellenforradalmi lázongások második évfordulójára vonatkozó, általam hallgatott BBC rádióadások is, ezért én mint magyar, elkészítettem a szovjetellenes röplapokat azzal a céllal, hogy a kárpátaljai magyar lakosságban együttérzést keltsek a magyar felkelők iránt, akiket én „szabadságharcosoknak, a függetlenségért küzdőknek” tartottam.

Most már értem az erre az eseményre, valamint a Szovjetunió Magyarországgal kapcsolatos tetteire vonatkozó nézeteim teljes gyarlóságát.

Semmi okom nem volt a szovjet hatóságokkal szembeni ellenséges viszonyulásra, mivel a családunk anyagilag nem él rosszul, én iskolában tanultam és a szüleim mindent megtettek azért, hogy továbbtanulhassak, hogy végzettséget és szakmát szerezzek, de a külföldi rádióadások és a tiltott könyvek olvasása iránti érdeklődésem bűncselekmény elkövetéséhez vezetett.

Kérdés: Milyen hatással volt önre a keresztapja, Pasztellák József?

Válasz: Pasztellák József a szovjetellenes nézeteim kialakulására semmilyen befolyást nem gyakorolt. Még azt sem tudta, hogy kölcsönvettem a *Magyarország történelme* c. könyvét, mivel azt saját elhatározásomból vettem el, Pasztellák József édesanyja, egy idős asszony, Boris néni engedélyével.

Kérdés: Hol található ez a könyv jelenleg?

Válasz: Ezt a könyvet Pasztelláknak nem adtam vissza, hanem odaadtam valakinek elolvasni, de hogy kinek arra nem emlékszem, viszont az biztos, hogy nem Szanyi Jánosnak, mert ő visszaadta volna.

Kérdés: Mivel szeretné kiegészíteni a vallomását?

Válasz: Semmivel sem tudom kiegészíteni a vallomásomat. A jegyzőkönyvet előttem felolvasták, a vallomásomat szavaim alapján, helyesen rögzítették.

Pasztellák [s.k.]

A kihallgatást végezte: Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Uvin százados [s.k.]

Popenko V. magyar nyelvű tolmács [s.k.]

24.
Pasztellák István kihallgatási jegyzőkönyve[142]
Ungvár, 1958. november 22.

Én, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Uvin százados, Dobra L. magyar nyelvű tolmács részvételével gyanúsítottként kihallgattam Pasztellák Istvánt.

A kihallgatás kezdete: 10 óra 30 perc

A kihallgatás vége: 15 óra 10 perc

A magyar nyelvű tolmácsot, Dobra L.-t az USZSZK Büntető Törvénykönyve 89. cikke alapján a tudatosan helytelen fordításért fennálló büntetőjogi felelősségre figyelmeztettük, amelyet aláírásával igazolt.

Kérdés: Mondja el, kivel beszélte meg korábban, hogy közösen készítenek és terjesztenek szovjetellenes röplapokat?

Válasz: A korábbi kihallgatások során igyekeztem titkolni a nyomozati szervek elől, hogy miután elhatároztam, hogy valamivel meg kell emlékezni a magyarországi ellenforradalmi események második évfordulójáról, egy sor barátommal beszéltem erről, akiket igyekeztem bevonni a szovjetellenes röplapok közös elkészítésébe, de ők ezt elutasították, ezért saját magam készítettem el, aztán meg hordtam szét a szovjetellenes röplapokat.

Ezek a barátaim Perduk Tibor és Szanyi János, akiket én az 1958. november 14-ei kihallgatás során általánosságban jellemeztem, de akkor elhallgattam, hogy megpróbáltam őket is bevonni a röplapok elkészítésébe, mivel nem szerettem volna nekik nyugtalanságot és kellemetlenségeket okozni.

[142] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 1., ark. 81–90. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

Így Perduk Tiborral a szovjetellenes röplapok készítésének kérdéséről a következő körülmények között beszélgettem: 1958. október 21-én, kedden, én és Perduk közösen kerékpáron indultunk Ungvárra az esti iskolában tartandó foglalkozásokra. Míg Ördarma községig értünk ketten voltunk, aztán még két idősebb korú fiú csatlakozott hozzánk: Perduk József és Tóth István. Sztorozsnyica községig haladva beszéltem Perduk Tiborral a magyarországi ellenforradalmi eseményekről, és ennek a beszélgetésnek a folyamán javasoltam Perduknak, hogy valamilyen módon meg kellene emlékezni a magyarországi ellenforradalmi események második évfordulójáról, magyarországi forradalomnak nevezve ezeket az eseményeket. Azt mondtam Perduknak, hogy valami szovjethatalom-ellenes plakátot vagy röplapfélét kellene készíteni a magyarországi események apropóján. Erre a javaslatomra Perduk kijelentette, hogy semmi ilyesfélét nem fog tenni.

Kérdés: És 1956. október 20-án, hétfőn beszélgetett Perdukkal a szovjetellenes röplapok készítésének kérdéséről?

Válasz: 1956. október 20-án, hétfőn én szintén Perdukkal együtt mentem kerékpárral Ungvárra, az iskolai foglalkozásokra. Teljes mértékben lehetséges, hogy akkor is felajánlottam neki, hogy vegyen részt velem együtt a szovjetellenes röplapok vagy plakátok elkészítésében, a magyarországi események második évfordulója alkalmából, de erre én nem emlékszem.

Kérdés: Folytassa a vallomástételt!

Válasz: 1958. október 24-én, pénteken újra Perdukkal közösen mentünk Ungvárra, az esti iskolai foglalkozásokra. Útközben elmeséltem Perduknak, hogy engem már hívattak a hatóságok a községünkben talált szovjetellenes röplapok miatt, és magyarázatot írtam, de abban nem tüntettem fel, hogy a röplapokat én saját magam készítettem elváltoztatott kézírás-

sal, és aggattam szét 1958. október 23-ra virradó éjszaka Gálocs községben a boltajtóra, a bódéra és a kolhozi boltívre. Hogyan reagált erre Perduk, nem emlékszem, mindenesetre nem támogatott, mivel korábban is negatívan állt ehhez a kérdéshez.

Ugyanakkor megkértem Perdukot, hogy a neki elmondottakról a szovjetellenes röplapok készítése és terjesztése kapcsán senkinek ne mondjon egy szót se, amit akkor Perduk meg is ígért nekem.

Amikor Perdukhoz fordultam azzal a javaslattal, hogy közösen készítsük el és terjesszük a röplapokat, arra számítottam, hogy ő mint magyar nemzetiségű, szolidáris lesz a magyar felkelőkkel és elfogadja a javaslatomat. De kiderült, hogy tévedtem Perduk szovjethatalom iránti érzéseit illetően.

1958 októberében, a napra nem emlékszem, de nem sokkal október 23-a előtt, találkoztam a barátommal, Szanyi Jánossal a lakásomban vagy a lakásán, nem emlékszem pontosan. Előtte olvastam el a negyedik részét a *Fehér könyvnek*, a magyarországi ellenforradalmi eseményekről. Szanyi Jánossal folyó beszélgetésem során elmondtam neki, hogy 1958. október 23-án lesz a magyarországi forradalom második évfordulója (én az ellenforradalmi eseményeket forradalomnak neveztem és véltem), és erre a napra írni kellene valami szovjetelleneset, és kifüggeszteni a községünkben. Szanyi János nem értett egyet a javaslatommal, amire kijelentettem neki, hogy akkor egyedül fogom megcsinálni. Azért fordultam Szanyi Jánoshoz azzal a javaslattal, hogy közösen készítsünk valami szovjetelleneset a magyarországi ellenforradalmi események második évfordulója alkalmából, mert Szanyi Jánosra jó barátként tekintettem, és úgy gondoltam, hogy szolidáris a magyar felkelőkkel, de a várakozásaim nem igazolódtak be.

Most nem emlékszem, hogy mondtam-e Szanyinak, hogy erről a kérdésről beszéltem Perdukkal vagy fordítva,

hogy meséltem-e Perduknak a beszélgetésemről Szanyival. Úgy emlékszem, hogy a röplapok készítésére vonatkozóan először Perduk Tiborral beszélgettem.

1958. október 23-án, csütörtökön, ha jól emlékszem, elmentem Szanyi János lakására. Egyedül volt otthon. Szanyival való beszélgetésünk közben elmondtam neki, hogy a faluban talált szovjetellenes röplapokat én írtam és függesztettem ki saját kezűleg. Hogy hogyan reagált erre Szanyi, nem emlékszem.

1958. október 24-én, pénteken újra meglátogattam Szanyi Jánost. Nemsokára Szanyi lakására megérkezett a testvére, Szanyi Béla. Megkérdeztem Szanyi Bélát, hogy hallott-e valamit a falunkban kiaggatott röplapokról. Szanyi azt válaszolta, hogy ő még semmit nem hallott, de ha meg is jelentek a röplapok, akkor azt csak valami idegen tehette, valamilyen kém.

Ezenkívül még beszélgettem a szovjetellenes röplapok készítése és terjesztése vonatkozásában a falubelimmel, az 1944. vagy 1945-ös születésű Molnár Lászlóval (apja neve István), a Sislóci Hétosztályos Iskola hetedik osztályos tanulójával. Ez a következőképpen történt.

1958. október 22-én, szerdán napközben bementem Molnár László lakására azzal a céllal, hogy bicikliküllőt kérjek tőle. Molnár lakásában volt valaki a rokonai közül, akiket megkérdeztem, hogy otthon van-e Molnár László. Azt válaszolták, hogy otthon van, és bementem hozzá előre, az első szobába, ahol megláttam Molnárt és Szanyi Jánost. Valamiről beszélgettek. Amikor megjöttem, Szanyi János rögtön el is ment, én meg Molnárral maradtam. Megkértem Molnárt, hogy adja ide a *Fehér könyv* negyedik részét. Amikor elvettem a könyvet, elkezdtem Molnárral arról beszélgetni, hogy 1958. október 23-án lesz a magyarországi „forradalom” második évfordulója, és hogy ennek az „ünnepnek” – ahogyan megfogalmaztam - a tiszteletére röplapokat kellene készíteni és

terjeszteni a faluban, továbbá készíteni egy táblát a magyar katonák sírjára azzal a felirattal, hogy a hazáért haltak meg. Molnár nem egyezett bele a röplapok készítésébe, de megígérte, hogy a táblát a magyar katonák sírjaira elkészíti. Ezt követően elmentem. Este újra bementem Molnár Lászlóhoz, aki mutatott nekem egy átlagos papírlap méretű deszkalapot nagyjából azzal a felirattal, hogy ezek a magyar katonák a hazájukért haltak meg. A feliratos tábla nem tetszett nekem, ezért azt azon nyomban felhasogattuk és elégettük, pontosabban ezt én magam tettem meg, otthon.

Egy ilyen feliratról közvetlenül Szanyi Jánossal is beszélgettem vasárnap, 1958. október 19-én, amikor a temetőben sétáltunk. Ott meglátva az 1944-ben elesett magyar katonák sírhelyeit, azt mondtam Szanyi Jánosnak, hogy mivel közeledik az általam forradalomnak nevezett magyarországi események második évfordulója, nem lenne rossz ezeknek a katonáknak a sírhelyeire elhelyezni egy táblát arról, hogy ők a hazáért haltak meg. Szanyi egyetértett ezzel a javaslattal, de a későbbiekben sem én, sem ő nem valósítottuk meg ezt a szándékunkat, a Molnár által készített táblát pedig megsemmisítettük.

El kell mondanom, hogy 1958. október 24-én nappal, Molnár László háza mellett találkoztam vele és Perduk Tiborral. Elmondtam nekik, hogy a községünkben talált szovjetellenes röplapokat én készítettem és függesztettem ki. Nem emlékszem, hogy erre mit mondtak nekem.

Több senkinek sem ajánlottam, hogy vegyen részt a szovjetellenes röplapok készítésében és terjesztésében.

Kérdés: Mit szeretne még hozzátenni a tanúvallomásához?

Válasz: Semmit sem tudok hozzátenni a tanúvallomásomhoz.

A jegyzőkönyvet számomra felolvasták, tanúvallomásomat szavaim alapján, hitelt érdemlően jegyezték le. Pasztellák [s.k.]

A kihallgatást végezte: Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Uvin százados [s.k.]

Dobra, magyar nyelvű tolmács [s.k.]

25.
Pasztellák István kihallgatási jegyzőkönyve[143]
Ungvár, 1958. november 22.

Én, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Uvin százados, magyar nyelvű tolmács részvételével gyanúsítottként kihallgattam Pasztellák Istvánt.

A kihallgatás kezdete: 16 óra 15 perc

A kihallgatás vége: 23 óra 30 perc

A magyar nyelvű tolmácsot, Dobra L.-t az USZSZK Büntető Törvénykönyve 89. cikke alapján a tudatosan helytelen fordításért fennálló büntetőjogi felelősségre figyelmeztettük, amelyet aláírásával igazolt.

Kérdés: Van-e fegyvere?

Válasz: Gyerekkoromban, vagyis amikor még harmadik osztályban tanultam, akkor saját kezűleg készítettem valami pisztolyszerűt egy fémcsőből, aminek az egyik végét beöntöttem ólommal, és ebben a végében csináltam egy rést. Ezt a csövet hozzáillesztettem egy fa markolathoz, betömtem a csövet puskaporral vagy gyufafejekkel, amit aztán papírgalacsinnal fedtem be. Aztán a résen keresztül gyufával

[143] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 1., ark. 91–107. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

meggyújtottam a tölteléket, és lőttem. Sok iskolás csinált ilyen házi készítésű pisztolyokat.

Úgy két évvel ezelőtt a salamoni, vagyis rosszul mondom, a sislóci erdőben, ahová fáért mentem, találtam 10 (tíz) darab töltényt, úgy gondolom, hogy puskába valót. A töltényekből kivettem a lövedékeket, a puskaport meg valakinek eladtam, de hogy kinek és mi célból arra nem emlékszem.

Továbbá történt egyszer, amikor a kertemben találtam egy kis, úgy gondolom, hogy pisztolytöltényt, amelyet aztán valahová bedobtam.

Semmilyen lőfegyvert nem találtam és nincs is ilyen a birtokomban.

Igaz, 1958 szeptemberében láttam a kolhozunk silógödre melletti árokban két aknát vagy lövedéket, amelyeket az árok ásása közben találtak. Ezek az aknák és lövedékek, gondolom még mindig ott hevernek. Amúgy a faluban a szántásokon és kertekben sok aknát és lövedéket találtak, amelyeket a katonák összeszedtek és elvittek valahová felrobbantani.

Kérdés: Ez minden?

Válasz: Igen, ennyi.

Kérdés: A nyomozati szerv nem hisz önnek. Mondja el az igazat.

Válasz: Igen, én még nem mondtam el a nyomozati szervnek mindent. Most úgy döntöttem, hogy az általam elkövetett bűncselekményt teljes mértékben beismerem.

Mi, vagyis én, Perduk Tibor, Molnár László és Szanyi János még 1957 őszén megállapodtunk, hogy fegyvereket fogunk keresni. Ezért elkezdtük járni a mezőket és az erdőket, a korábbi csaták helyszíneit.

1958 nyarán Molnár és Szanyi a legelő bozótosában, egy régi lövészárokban találtak körülbelül 50 puskába való töltényt, amiről beszámoltak nekem, és akkor azt is elárulták, hogy ezek a töltények Molnárnál vannak.

Később Szanyival együtt, ugyanezen a legelőn egy régi lövészárokban 15 darab puskatöltényt és egy farokkal ellátott aknát[144] találtunk. A töltényeket elvettük, de az aknát ott hagytuk. Ezeket a töltényeket, ha jól emlékszem, átadtuk Molnár Lászlónak megőrzésre.

Körülbelül 1951-ben vagy 1952-ben találtam egy régi puskaszuronyt, amit hazavittem, hogy kést készítsünk belőle, de az a szurony a mai napig ott hánykolódik a házunk padlásán.

1958 tavaszán vagy nyarán Szanyi János elmesélte nekem, hogy van egy magyar pisztolya töltények nélkül, de azt nem árulta el, hogy mikor és hol szerezte. Ezt a pisztolyt többször is láttam nála és tartottam is a kezemben, sőt még valamiféle, általam a kertben talált, töltényt is próbáltam betölteni a csövébe, de a töltény nem felelt meg, mert kicsi volt.

1958. október 23-án vagy 24-én találkoztam Szanyi Jánossal a lakásán, és elmondtam neki, hogy mivel a nyomozati szervek köröznek engem mint a szórólapok készítőjét és terjesztőjét, ezért neki mint a barátomnak, el kell dugnia a pisztolyt. A jelenlétemben Szanyi bekente a pisztolyt sűrű kenőanyaggal, de hogy hova rejtette, azt nem láttam, mivel hazamentem.

1958 nyarán Molnár László elmondta nekem, hogy valahol a forrás környékén talált egy cseh civil típusú pisztolyt töltények nélkül, és meg is mutatta nekem. 1958 szeptember végén vagy október elején másodszor is megvizsgáltam ezt a pisztolyt és kipróbáltam, hogy működnek a mechanizmusai. Kiderült, hogy minden mechanizmusa működik. Úgy emlékszem, hogy 1958. október 23-án vagy 24-én csakúgy, mint Szanyit, Molnárt

[144] Stabilizáló szárnyakkal ellátott gránát, a gránát farokrészén vannak szárnyak, amik repülés közben stabilizálják a gránát útját, hasonlóan egy nyílvessző tollazatához.

is figyelmeztettem, hogy a lehető legbiztonságosabb helyre rejtse el a pisztolyt, mivel az állambiztonsági szervek vizsgálják a röplapok ügyét és tudomást szerezhetnek a pisztolyról is.

Molnár és Szanyi kölcsönösen tudnak az egymásnál lévő pisztolyokról, mivel személyesen nekem meséltek erről, bejelentve külön-külön, hogy van pisztolyuk, de töltények nélkül.

Én is igyekeztem beszerezni egy fegyvert. Négyen, azaz én, Perduk Tibor, Szanyi János és Molnár László a falubeliek elbeszéléseiből megtudtuk, hogy a szomszédságban, a házunk melletti üres telken lévő kútban állítólag sok különböző fegyver található, így mi megpróbáltuk azokat onnan kiszedni.

1958 nyarán saját kezűleg egy kötélen, vagyis roszszul mondom, a kútostoron lévő vasmacska segítségével megpróbáltam kiszedni a fegyvereket, de a kútostor túl rövidnek bizonyult.

1958. október 23-án vagy 24-én Szanyi Jánossal együtt elmentünk az erdőbe, kivágtunk egy hosszú kútostornak valót, amit elvittünk hozzám az udvarra, de féltünk kiszedni a fegyvereket a kútból, mivel a faluban tartózkodtak az állambiztonság munkatársai, akik a röpcédulák ügyét vizsgálták.

Ez minden, amit a fegyverről tudok.

Kérdés: Mivel magyarázható a szoros barátsága Perduk Tiborral, Szanyi Jánossal és Molnár Lászlóval, valamint a közös törekvésük, hogy lőfegyverhez jussanak?

Válasz: A szoros barátságunk nem egyszerű falubeliek barátságaként magyarázható, hanem hogy egy szovjetellenes csoportot akartunk létrehozni, fegyvert szerezni és bármilyen zavargások esetén fegyverrel a kezünkben fellépni a szovjethatalom ellen. Ebben a kérdésben szeretném a nyomozati szervekkel a következőket tudatni.

Az 1956 októberében-novemberében történt magyarországi ellenforradalmi zavargások idején nagyon

hevesen éltem át ezeket az eseményeket, forradalomként éltem meg azokat, a szovjet csapatok magyar népnek nyújtott segítségét a zavargások elfojtásában pedig a magyar nép szabadságáért és függetlenségéért folytatott küzdelmének elfojtásaként érzékeltem. Továbbá a felnőtt falubeliektől hallott beszélgetések is befolyásolták az értékítéletem kialakulását, de hogy pontosan kik voltak ezek, azt nem tudom megmondani, nem emlékszem.

1956 folyamán, egészen 1957 őszéig sokat gondolkodtam ezen a kérdésen, történelmi irodalmat olvastam Magyarország történelméről, és egymagam arra a következtetésre jutottam, hogy Magyarország az egész történelme során úgymond a sokkal erősebb országok elnyomása alatt van, hogy a szabad gazdasági és kulturális fejlődését hátráltatják a nálánál erősebb országok, köztük úgymond a Szovjetunió is, amit értékítéletem alapján a magyarországi ellenforradalmi események idején is felfedezni véltem.

Saját magam jutottam arra a gondolatra, hogy létre kell hozni valamilyen szervezetet, fegyverhez jutni, és szükség esetén fellépni a szovjethatalommal szemben, úgymond a magyar nép védelmében.

1957 szeptemberében találkoztam Szanyi Jánossal, akivel barátkoztam, a kertjében, ahol éppen krumplit vájt, és elmondtam neki a tervemet. Már nem emlékszem, hogy pontosan mit mondtam, de a lényege az volt, hogy létre kell hozni egy szervezetet, fegyvert szerezni, és fellépni a szovjethatalommal szemben, úgymond a magyar nép érdekeinek védelmében. Szanyi egyetértett velem, és a maga részéről azt javasolta, hogy megfelelő ember lehet egy ilyen szervezethez Molnár László. Ezzel a jelölttel teljes mértékben egyet értettem, mivel jól ismertem Molnár Lászlót.

Most nem emlékszem, hogy ki beszélt Molnár Lászlóval a szervezet létrehozásáról: én vagy Szanyi, de Molnár ráállt a javaslatunkra.

Perduk Tiborral személyesen én beszéltem, de már nem emlékszem, hogy hol és milyen körülmények között.

Végül megbeszéltük, hogy a közelgő vasárnap délutánján összeülünk a lakásunkban, mivel apám elmegy őrségbe, édesanyám pedig szinte mindig késő estig dolgozott a disznófarmon.

A házunkban én, Perduk, Szanyi és Molnár megbeszéltük, hogy létrehozunk egy szervezetet, szerzünk fegyvert, és bármilyen esemény bekövetkezte esetén fellépünk a szovjethatalommal szemben a magyar nép védelmében.

Ugyanakkor azt is megbeszéltük, hogy én leszek a szervezet vezetője, Szanyi János a titkár és jegyző, Molnár László lesz a raktáros, Perduk Tibor pedig a helyettesem.

Egyidejűleg abban is egyetértettünk, hogy mindegyikünk minden második vasárnap betesz a közös pénztárba Molnárnak két rubelt fejenként: fegyver, töltények és egyéb felszerelés vásárlására.

A szervezet hivatalos vezetőjének megválasztása érdekében úgy döntöttünk, hogy az ügyünkben a következő vasárnap délután is összejövünk.

Így is történt.

A következő vasárnap, 1957 szeptemberében én, Perduk, Szanyi és Molnár összejöttünk nálam otthon. A szervezet vezetője megválasztásának megtartása érdekében tizenkét cetlire ráírtuk mindegyikünk nevét háromszor, és elkezdtük a választás lebonyolítását, három cetlit kihúzva a sapkából.

Ily módon három szavazási fordulóra került sor, azonban mindegyik alkalommal Perduk Tibor neve kapta a legtöbb szavazatot. Ezzel az eredménnyel sem én, sem Molnár László nem voltunk elégedettek. Szanyi ezt követően ellenezni kezdte a szervezet vezetőjének megválasztását, és amellett érvelt, hogy a szervezetnek ne legyen egyszemélyes vezetése.

Így nézeteltérés lett köztünk, és nem egyeztünk meg a további tevékenységünkről, bár megbeszéltük, hogy

a rákövetkező vasárnap még egyszer összejövünk, de a megbeszélt időben senki sem jelent meg.

Meg kell jegyeznem, hogy Perduk Tibor az általunk lefolytatott választási procedúrához valahogy komolytalanul állt hozzá, egész végig nevetett, és ez egyikünknek sem tetszett.

1957 őszén, pontosabban október hónapban elmentem tanulni a Dolgozó Ifjúság 2. Számú Ungvári Esti Iskolájába, és ebben az időszakban, 1958 tavaszáig a szervezetünkről és annak tevékenységéről a fent nevezett személyek egyikével sem volt semmilyen beszélgetésem.

1958 tavaszán Molnár Lászlóval és Szanyi Jánossal folytatott beszélgetéseim során megtudtam, hogy ők nem tekintik a szervezetünket feloszlottnak, és az adott szervezet tagjainak vélik magukat.

Erre az időre, valamint 1958 nyarára vonatkoznak a közléseik arra vonatkozóan, hogy lőfegyvert birtokolnak, amiről fentebb vallottam.

És 1958 nyarára vonatkoznak a közös fegyver és töltények utáni kutatásaink is, amiről szintén a mai kihallgatás elején vallottam.

A letartóztatásom előtt közöltem Molnárral és Szanyival, valamint Perduk Tiborral, hogy annak ellenére, hogy ők nem voltak hajlandóak részt venni velem a szovjetellenes röplapok készítésében és terjesztésében, én saját kezűleg elkészítettem és széthordtam a röplapokat, továbbá ugyanekkor, ahogyan azt fentebb is elmondtam, figyelmeztettem Szanyit és Molnárt annak szükségességéről, hogy új helyre rejtsék el a meglévő fegyvereiket.

Kérdés: Kinek a kezdeményezésére láttak hozzá a szovjetellenes szervezet megalapításához?

Válasz: A szovjetellenes szervezet megalapításához saját elhatározásból láttam hozzá. Én voltam a szervezője és a vezetője. Ebben a vonatkozásban senki semmilyen hatást nem gyakorolt rám.

Kérdés: Mi volt az önök által alapított szovjetellenes szervezet neve?

Válasz: Nem volt neve. Erről a kérdésről nem beszéltünk!

Kérdés: Kidolgozták-e a szervezet programját?

Válasz: Nem, meghatározott, konkrét programot nem dolgoztunk ki és nem írtunk le. Csak nagyvonalakban határoztuk meg, hogy a szervezetnek fegyverszerzéssel kell foglalkoznia, és bármilyen fokozott helyzet esetén, mint amilyenek a magyarországi ellenforradalmi események is voltak, fegyverrel a kézben kell fellépnie a szovjethatalommal szemben a magyar nép védelmében, amely, ahogyan azt én gondoltam, úgymond a Szovjetunió által el van nyomva.

A röplapok készítését és terjesztését mi nem tűztük ki feladatul. Ez teljes mértékben az én kezdeményezésem, hogy én személyesen készítettem és terjesztettem a községünkben a szovjetellenes röplapokat.

Kérdés: A szervezet felé hűségesküt vagy fogadalmat tettek?

Válasz: Nem, sem fogadalom, sem eskü nem készült, és egymás között erről nem is beszéltünk.

Kérdés: Hogyan iktatták a szervezeti tagságot?

Válasz: A szervezetbe való belépés iktatása kérdésében nem állapodtunk meg. Mi személy szerint a szervezetbe való belépésünket semmiféle írásos dokumentummal nem iktattuk, és semmilyen aláírást nem tettünk, semmilyen nyilatkozatot nem írtunk.

Kérdés: Hogyan tervezték a szervezet bővítését?

Válasz: Az új szervezeti tagok toborzásának kérdésével nem foglalkoztunk, és valamiért ez a kérdés bennünk fel sem merült.

Kérdés: A Szanyinál és Molnárnál lévő fegyvereket a sajátjukként vagy a szervezet fegyvereiként kezelték?

Válasz: A Szanyinál és Molnárnál lévő fegyvereket az ő saját tulajdonukként kezeltük, azok nem voltak a szervezet tulajdonában. Viszont ők, mondjuk

az én kérésemre, átadták volna azt nekem a saját szükségleteimre.

Kérdés: Kitűzte-e az önök szervezete célul a szovjethatalommal szembeni harcot a jelen időszakban?

Válasz: Nem, nem tűzte ki. Mi csak az 1956-os magyarországi eseményekhez hasonló esetben terveztük volna felvenni a szovjethatalommal szembeni fegyveres küzdelmet.

És csak egyedül én léptem fel napjainkban a szovjethatalommal szemben, és saját magam készítettem és terjesztettem a szovjetellenes röplapokat. Ebben merül ki az én egész gyakorlati tevékenységem, de nem mint a szervezet tagja, hanem mint különálló egyén.

Kérdés: Hogyan zajlott az a kísérlete, hogy a szovjetellenes röplapok készítésébe bevonja a szervezet cinkosait?

Válasz: Szerettem volna aktivizálni a teljes szervezet jelenlegi tevékenységét, de a cinkosaim visszautasítottak.

A jegyzőkönyvet számomra felolvasták, tanúvallomásomat szavaim alapján hitelt érdemlően jegyezték le. Pasztellák [s.k.]

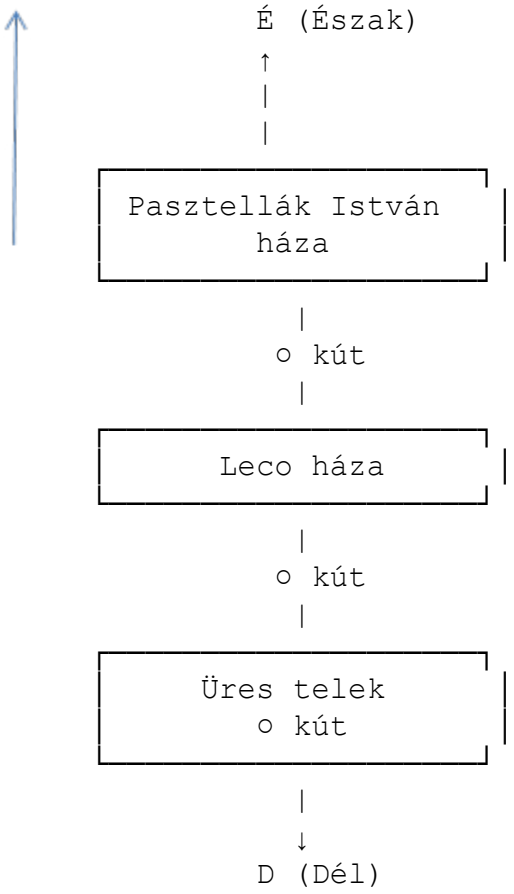
A kihallgatást végezte: Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Uvin százados [s.k.]

Dobra, magyar nyelvű tolmács [s.k.]

A kihallgatásban részt vett az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának vezetője, Kurennoj alezredes [s.k.]

26.
Helyrajzi vázlat[145]
H.n., 1958. november 22.

Azon kút elhelyezkedéséről, amelyben Pasztellák István vallomása szerint sok fegyver található.

A rajzot Pasztellák vallomása alapján az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója Uvin százados [s.k.] készítette.

A gyanúsított: Pasztellák [s.k.]

[145] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 1., ark.107. Kézzel írott és vázlatolt, orosz nyelvű dokumentum.

27.
Pasztellák István kihallgatási jegyzőkönyve[146]
Ungvár, 1958. november 25.

Én, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Uvin százados, Guljanics I. magyar nyelvű tolmács részvételével, gyanúsítottként kihallgattam Pasztellák Istvánt.

Kihallgatás kezdete: 11 óra 00 perc

Kihallgatás vége: 14 óra 00 perc

A magyar nyelvű tolmácsot, Guljanics I.-t az USZSZK Büntető Törvénykönyve 89. cikke alapján a tudatosan helytelen fordításért fennálló büntetőjogi felelősségre figyelmeztettük, amelyet aláírásával igazolt.

Kérdés: Az előző kihallgatásokon azt állította, hogy önnek személy szerint nem volt fegyvere. Megfelel-e ez az igazságnak?

Válasz: Igen, az előző kihallgatásokon azt állítottam, hogy nekem személy szerint nem volt fegyverem. Ez az állításom hamis, mivel nekem is volt fegyverem, egy hétlövetű revolver. Ezt a revolvert, ha jól emlékszem, 1957 nyarán találtam egy gödörben, a kertünk közelében. A falubelieim híreszteléseiből – hogy kitől ered, arra nem emlékszem – megtudtam, hogy a háború idején sok fegyvert, töltényt és aknát dobtak a kertünk közelében található gödörbe. Megkerestem ezt a gödröt és először egyedül kezdtem ásni, és találtam is egy pisztolyt hétlövetű tölténytárral töltények nélkül, de ez a pisztoly nem működött, mivel hiányzott belőle a ravasz és a rugó. Megpróbáltam megtisztítani a rozsdától, de azt teljesen eltüntetni nem sikerült.

[146] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 1., ark. 108–114. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

Nem emlékszem mikor, de ezt a forgópisztolyt megmutattam Szanyi Jánosnak és elmondtam neki, hogy a revolvert a kertünk mögötti gödörben találtam.

1958 nyarán, mi ketten Szanyi Jánossal a gödör kiásása közben találtunk két vagy három bombát vagy aknát, de azokat nem vettük magunkhoz, hanem újra visszatemettük ugyanebbe a gödörbe.

Pontosítom, a gödör nem a mi kertünk mögött, hanem Leco Miklós kertjével szemben található, de részben benyúlik a mi kertünkbe is.

Mi azért rejtettük máshová a bombákat, hogy ha ismét meglátogatnánk ezt a helyet, akkor el tudjuk venni az adott bombákat, rosszul mondom, nem azért, hogy elvegyük, hanem azért, hogy véletlenül rá ne lépjünk, és hogy ne robbanjanak fel. Ezeknek a bombáknak a megtalálásáról Molnárnak és Perduknak nem meséltem, pontosabban nem emlékszem rá.

Nem emlékszem mikor, de arról, hogy találtam a revolvert, Molnár Lászlónak is beszámoltam, és meg is mutattam neki.

Jelenleg ezt a revolvert bedobtam a kutamba. Ezt a letartóztatásom előtt tettem meg.

Meg kell jegyeznem, hogy körülbelül 1958 szeptemberében, otthon, a házamban megmutattam a revolveremet Perduk Tibornak, de abban a pillanatban a revolvert nálam meglátta édesapám, aki magához vette és kidobta, de én a kertünkben azt újra megtaláltam.

Továbbá szeretném elmondani, hogy a szomszédom Leco Ferenc (apja neve Miklós) arra a kérdésemre, hogy nem tudja-e, hol található fegyver, 1958 nyarán elmondta, hogy az udvaruk területén található kútban sok fegyver található, amit megengedhet, hogy kiszedjünk, de azért fizetnünk kell neki. Erről a kútról beszéltem az előző kihallgatáson, és ebből készültünk mi, vagyis én és Szanyi János kiszedni a fegyvereket a kútostor, a vasmacska, egy kisméretű fém horgony segítségével.

Leco Ferencnek nem mondtam, hogy a fegyver nekünk a szervezet számára kellene, hanem csak azt mondtam, hogy az nekem kellene, nem magyarázva, hogy milyen célból. Arról, hogy vélhetően fegyver található ebben a kútban, ahogyan azt az előző kihallgatáson is vallottam, tudnak a szovjetellenes szervezetbeli cinkosaim: Szanyi, Perduk és Molnár.

Nem emlékszem mikor, de a falubelim, Deák Ferenc (apja neve József), 1942-es születésű, elmondta nekem, hogy van fegyvere, de hogy mikor és hol találta, azt nem mondta el. Nem is emlékszem, hogy pontosan milyen körülmények között szereztem tudomást arról, hogy Deáknak fegyvere van. Nem tudom milyen módon tudta meg Szanyi János azt, hogy Deáknak fegyvere van. Lehet, hogy én meséltem neki erről, de az is lehet, hogy maga Deák.

Deák Ferencre vonatkozóan azt is el kell mondanom, hogy 1958 nyarán én személyesen beszéltem Deákkal, és felajánlottam neki, hogy lépjen be a szervezetünkbe, pontosabban azzal a céllal, hogy ellenőrizzem Deákot, elmondtam neki, hogy valamilyen szervezetet kellene alapítanunk, és sok fegyvert szereznünk. Azonban Deák azonnal kijelentette, hogy hallani sem akar semmilyen szervezetről, ezért nem kezdtem el neki részletezni a kitervelt szervezet, pontosabban a már általunk létrehozott szervezet lényegét. Én próbáltam bevonni Deákot a szervezetbe, mert már tudtam, hogy van fegyvere és úgy gondoltam, hogy beleegyezik abba, hogy a szovjethatalommal szembeni küzdelem céljából belépjen a szervezetbe. Most nem emlékszem, hol beszélgettem Deákkal: vagy nála otthon, vagy az utcán, de a legvalószínűbb, hogy nála otthon.

Nem sokkal később a Deákkal a szervezetről folytatott beszélgetésemet követően találkoztam Perduk Tiborral és megbeszéltük, hogy vele együtt elmegyünk Deákhoz, és megpróbáljuk bevonni őt a szervezetünkbe, arra számítva, hogy neki már van fegyvere.

Találkozva Deákkal, azt hiszem a lakásán, én és Perduk újra elmondtuk Deáknak, hogy lépjen be, rosszul mondom, elmondtuk neki, hogy mit szólna hozzá, ha alapítanánk egy szervezetet és fegyvereket gyűjtenénk, amibe Deák nem adta a beleegyezését, mi pedig eljöttünk, és többé Deákkal nem beszéltünk.

Kiegészítve a vallomásomat szeretném elmondani azt is, hogy szerettük volna bevonni a szervezetünkbe Tóth János (apja neve János) 1945-ös születésű gálocsi lakost, akivel erről a kérdésről Szanyi János és Molnár László beszélgetett 1957 őszén, amiről nekem beszámoltak, és amivel én egyet is értettem, de személyesen Tóth Jánossal nem beszélgettem. Tóth beleegyezett, hogy eljön a gyűléseinkre, de valamiért nem jött el, így nekünk többé nem volt vele dolgunk.

A jegyzőkönyvet számomra felolvasták, tanúvallomásomat szavaim alapján hitelt érdemlően jegyezték le. Pasztellák [s.k.]

A kihallgatást végezte: Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Uvin százados [s.k.]

Guljanics, magyar nyelvű tolmács [s.k.]

28.
Pasztellák István kihallgatási jegyzőkönyve[147]
Ungvár, 1958. november 27.

Én, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Uvin százados, Dobra L. magyar nyelvű tolmács részvételével gyanúsítottként

[147] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 1., ark. 115–129. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

kihallgattam Pasztellák István, 1943-as születésű gyanúsítottat.

Kihallgatás kezdete: 15 óra 05 perc

Kihallgatás vége: 18 óra 00 perc

A magyar nyelvű tolmácsot, Dobra L.-t az USZSZK Büntető Törvénykönyve 89. cikke alapján a tudatosan helytelen fordításért fennálló büntetőjogi felelősségre figyelmeztettük, amelyet aláírásával igazolt.

Kérdés: Ön kihallgatásra jelentkezett, mert bejelentést szeretne tenni. Mit szeretne bejelenteni a nyomozati szerveknek?

Válasz: Szeretném bejelenteni a nyomozati szerveknek, hogy mi késztetett arra a gondolatra, hogy 1957-ben egy szovjetellenes szervezetet hozzak létre.

Ahogyan azt már a korábbi kihallgatások során elmondtam, sok irodalmat olvastam Magyarország történetéről, szovjetellenes tartalmú rádióadásokat hallgattam, és arra a következtetésre jutottam, hogy Magyarország mintha a történelme folyamán mindig az erős országoktól függne, és hogy úgymond jelenleg is a Szovjetuniótól függ.

Ezért úgy döntöttem, hogy létrehozok egy szervezetet, fegyvert gyűjtök, és szükség esetén, ha a nemzetközi helyzet fokozódna, fellépek a szovjethatalommal szemben a magyar nép szabadsága és függetlensége védelmének érdekében.

Ezeket a gondolatokat egyedül fontolgattam. 1957 őszén, ahogyan azt a korábbi kihallgatásaim során is elmondtam, találkoztam Szanyi Jánossal a kertjében, krumpli vájás közben. Mindemellett nem én, hanem elsőként Szanyi János vetette fel egy olyan szervezet megalapításának ötletét, amelyről én álmodoztam. Egyetértettem Szanyi Jánossal, arra számítva, hogy később én lehetek a vezetője ennek a szervezetnek, amihez én ragaszkodtam a hivatalos vezetőválasztás során.

Bár a sorsolás során az jött ki, hogy a szervezet vezetője Perduk lesz, de ezzel sem én, sem Mol-

nár László nem értettünk egyet, ezért szavazás nélkül megbeszéltük, hogy én leszek a vezető, Perduk a helyettes, Szanyi a titkár, Molnár pedig a raktáros, és megbeszéltük, hogy más, erre alkalmas személyeket is toborozni fogunk a szervezetbe. Meg kell jegyeznem, hogy 1957 őszén, az első gyűlésen, amelyre vasárnap nálam otthon került sor, de az is lehet, hogy a második gyűlésen, pontosan nem emlékszem, Szanyi János leírta az eskü szövegét, amelyet kijavítottam és átírtam. Ezt az esküt mindannyian felolvastuk, amit egymásnak tett fogadalomnak tekintettünk. Az eskü szövege kimondta, hogy a szerveződés során megvédjük egymást, egymást nem adjuk ki, harcolni fogunk Magyarország szabadságáért, és készek leszünk életünket áldozni a hazáért. Nem emlékszem rá, hogy szerepeltek-e az esküben azok a szavak, hogy Isten segéljen nekünk. Lehet, hogy szerepeltek, de erre nem emlékszem.

A csoport-szervezet tagjainak gyűlésén mi: én, Perduk, Szanyi és Molnár, a javaslatomra megbeszéltük, hogy kidolgozunk egy titkos betűkódot a levelezéseinkhez. Ezt követően kidolgoztam egy kódot, amelynek az volt a lényege, hogy a betűket a rovásírás módszere szerint fel kellett cserélni megfelelő jelekkel. Ezt a kódot átadtam megőrzésre Szanyi Jánosnak, még azt megelőzően, hogy megvitattuk volna a kód kidolgozásának szükségességét a szervezet számára. Ez úgy történt, hogy jóval a szervezet létrehozása előtt én egy kalandregényből kiolvastam ennek az alkalmazását, átírva a magyar nyelvre alkalmaztam, és átadtam Szanyi Jánosnak, a gyűlésen meg javasoltam, hogy alkalmazzuk ezt a kódot a szervezet tagjai közötti levelezésre. Hogy megismerkedett-e ezzel a kóddal Perduk és Molnár, azt nem tudom.

Kérdés: Még nem válaszolt kimerítően arra a kérdésre, hogy mi késztette arra, hogy szovjetellenes tevékenységgel kezdjen el foglalkozni.

Válasz: Erre a kérdésre a következőt kell vallanom. A falunkban 1958 tavaszáig volt egy református pap, Gecse András, akinek gazdag könyvtára volt különböző könyvekből, és nagyon közvetlen ember volt. Gecsét gyermekkorom óta ismertem, és jó viszonyban voltam vele.

Ha jól emlékszem 1957 elejétől elkezdtem látogatni Gecse András tiszteletes lakását azzal a céllal, hogy könyvet kölcsönözzek tőle olvasásra a kalandos utazások és történetek sorozatból.[148] Később gyakrabban kezdtem látogatni a tiszteletes lakását, kétszer-háromszor hetente, mindegyik alkalommal egy-két, vagy akár három könyvet is kölcsönözve. Így például Jókai író könyveiből 50 darabot, és mindet el is olvastam. Továbbá kölcsönöztem Gárdonyi író könyveiből 20 darabot, Ady Endre költő könyveit, továbbá kölcsönöztem néhány könyvet Magyarország és más országok történelméről.

Amikor visszavittem a könyveket, Gecse tiszteletes mindig megkérdezte tőlem a benyomásomat az elolvasott könyvekről, amiről mindig részletesen beszámoltam neki.

Én a magam részéről kérdezgettem Gecse tiszteletest Magyarország történelméről és a nemzetközi helyzetről, mivel Gecsének volt rádiója és hallgatta a legfrissebb híreket.

Így kérdeztem a tiszteletest, hogy miért volt Magyarország az első világháborúig nagy és erős ország, a háború után meg kicsi és gyenge ország lett. Gecse András tiszteletes elmagyarázta, hogy az első világháborút megelőzően Magyarország nagyon nagy és erős ország volt, a háborút követően

[148] A „Kalandos utazások" egy 1930–as/40–es évekbeli népszerű könyvsorozat, amely valós útleírásokat, kalandos utazásokat, történeteket tartalmazott a világ különböző tájairól, gyakran a tudományos felfedezések és exotikus helyszínek bemutatásával. A sorozat a „A Világ Körül – Útirajzok–útikalandok" címet is viselte, és olyan szerzőket vonultatott fel, mint Roy Chapman Andrews, Jakob Wassermann és mások. Címek: „A Világjárás Hősei", „A Világ Körül – Útirajzok–útikalandok", „Kalandos Utazások".

pedig azért lett kicsi és gyenge ország, mert az ellenségei: Csehszlovákia, Románia és Jugoszlávia darabokra szedték és elvették tőle az erdő- és sótartalékokkal, valamint egyéb olyan gazdagságokkal rendelkező területeket, amelyekre az országnak szüksége volt a szabadsága és más országoktól való gazdasági függetlensége megőrzéséhez.

Elmagyarázva a második világháború jelentőségét, Gecse András tiszteletes elmondta nekem, hogy Magyarország Angliával szeretett volna szövetségre lépni, de gyakorlatilag Németország szövetségese lett, és ezért a németek segítségével Magyarország visszakapta az erdélyi földek, Jugoszlávia egy részét (a bácskai földeket) és Kárpátalját.

Gecse András tiszteletes a második világháború eredményeit magyarázva elmondta, hogy ennek a háborúnak a következtében, amikor a németek elkezdtek visszavonulni, akkor Románia átengedte a szovjet csapatokat, és ily módon sikerült a szovjet csapatoknak bevonulni Magyarországra. Gecse tiszteletes azt is elmondta, hogy ha Románia nem engedi át a szovjet csapatokat, akkor a szovjet hadsereg nem tudott volna bevonulni Magyarországra.

Gecse András tiszteletes elmondta, hogy a második világháború eredményeként minden háború előtt visszaadott földet újra visszavettek ugyanazok az országok, de a Szovjetunió is csatlakozott hozzájuk, amely elvette magának Kárpátalját.

Ennek eredményeként Magyarország függővé vált a Szovjetuniótól – állította Gecse András tiszteletes.

Mindent igaznak véltem, amit Gecse András mondott, mivel hittem neki. Egyidejűleg kölcsönöztem a tiszteletestől egy könyvet Magyarország történelméről, Magyarország létezéséről Árpád idejétől az 1300-as évekig.[149] Ezt a könyvet én magam kértem a tisztele-

[149] Nagy valószínűséggel Hóman Bálint – Szekfű Gyula: Magyar történet című történelmi monográfia–sorozatotról van szó, amit 7 köteteben adtott ki a Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapesten, először 1928–ban.

testől azzal a céllal, hogy részletesebben megismerkedjem Magyarország történelmével. A tiszteletes szívesen adott minden könyvet, amit csak kértem.

Továbbá olvastam az 1848–1849-es magyarországi forradalomról szóló könyvet is, de hogy azt kitől kértem, arra nem emlékszem.

Továbbá kérdeztem a tiszteletest a magyarországi ellenforradalmi eseményekről. Kérdeztem Gecsét, hogy helyesen cselekedtek-e a magyarok ezekben az eseményekben. Gecse elmagyarázta, hogy az 1956 október-novemberi események Magyarországon igazságosak voltak, mivel a magyar nép úgymond Szovjetuniótól való a függetlenségéért és szabadságáért küzdött. Arra azonban már nem emlékszem pontosan, hogy ő miként értelmezte, értékelte ezt a függőségi viszonyt. Gecse tiszteletes ugyanakkor egyértelműen kijelentette, hogy Magyarország politikai függőségben áll a Szovjetunióval szemben.

A magyarországi eseményekkel kapcsolatban arról kérdeztem Gecsét, hogy igazak-e azok a híresztelések, hogy Magyarországról az események idején elhurcolták a Szovjetunióba azokat a fiatalokat, akik részt vettek a Szovjetunió elleni lázadásban. Gecse kijelentette, hogy ezek nem híresztelések, hanem ez az igazság. Ezzel kapcsolatban megkérdeztem Gecsétől, hogy ebben az esetben akkor egyike a közismert tiszteletesek-nek, Gencsi püspök 93 ezer hívő nevében miért írta azt az újságban, hogy hazugság minden magyar fiatalok Szovjetunióba történő deportálásáról (elhurcolásáról) szóló hír. Gecse kijelentette, hogy ez a lelkipásztor minden bizonnyal, úgymond a szovjethatóságok nyomására írhatta a magyar fiatalok internálásáról szóló cáfolatot az újságba. Ily módon világossá vált számomra, hogy Gecse tiszteletes rosszindulattal viseltetik a szovjethatóságokkal szemben, együtt érez a magyarországi ellenforradalmárokkal, magát a zavargásokat pedig igaz ügynek nevezte.

Hozzá kell tennem, hogy Gecse tiszteletestől a nemzetközi események és az erről a kérdésről szóló rá-

dióadások felől is érdeklődtem. Gecse elmagyarázta nekem a nemzetközi eseményeket, de nem tudok bármiféle konkrét példát felhozni az elbeszéléseiből egyik vagy másik kérdésről, mivel elfelejtettem, de elmondhatom, hogy emellett nyíltan nem nyilvánított ki semmilyen szovjetellenes eszmefuttatást.

Kérdés: Gecse tiszteletes magyarázatai Magyarország történelméről és az 1956. évi eseményekről milyen mértékben hatottak önre a szovjetellenes meggyőződéseinek megerősödése vagy kialakulása tekintetében?

Válasz: Gecse tiszteletes magyarázatai Magyarország történelméről és az 1956. október-novemberi ellenforradalmi események általa történő értékeléseiről abban a vonatkozásban hatottak rám, hogy azok megerősítették a szovjetellenes meggyőződéseimet, amelyek a Gecsével folytatott beszélgetéseimig jelentéktelenek és bizonytalanok voltak. Azok a beszélgetéseim a tiszteletessel, mint tanultabb és tapasztaltabb emberrel, végérvényesen rögzítették a szovjetellenes nézeteimet.

Kérdés: Gecse tiszteletes magyarázatai milyen mértékben hatottak önre a szovjetellenes csoportosulás kérdésében és a szovjetellenes röplapok készítésének és terjesztésének kérdésében?

Válasz: A velem folytatott beszélgetései során Gecse sohasem nyilvánította ki nyíltan a gondolatait arról, hogy a szovjethatóságokkal szembeni küzdelemhez csoportosulásokat kell létrehozni, fegyvert kell szerezni és röplapokat terjeszteni. Fentebb rámutattam, hogy Gecse András tiszteletes magyarázatai végérvényesen megerősítették a szovjetellenes meggyőződéseimet, de a közvetlen lökést a szovjetellenes röplapok elkészítéséhez és terjesztéséhez a BBC rádióállomás szovjetellenes rádióadásai voltak, amelyeket a magyarországi ellenforradalmi események második évfordulóját megelőzően hallgattam.

A szovjethatóságokkal szemben folytatandó küzdelem céljából létrehozandó szovjetellenes csoport vo-

natkozásában Gecse András, ismétlem, közvetlen utasításokat nem adott, de mivel megerősítette a szovjetellenes meggyőződéseimet, amelyek alapján ilyen csoport létrehozásáról szóló következtetésre jutottam, így természetesen Gecse tiszteletes hatása, ha nem is közvetlenül, de közvetett módon megjelent a szovjetellenes csoport létrehozásának kérdésében. Ha ő minden kérdést helyesen magyarázott volna el nekem, akkor nem is alakulhattak volna ki nálam szilárd szovjetellenes meggyőződések.

Kérdés: Milyen hatással volt Gecse tiszteletes Szanyi Jánosra?

Válasz: Néha velem együtt Gecse tiszteleteshez Szanyi János is eljött, de utóbbi a tiszteletesnek semmilyen kérdést nem tett fel, csak hallgatta a tiszteletes elbeszélését. Ugyanakkor nem emlékszem rá, milyen beszélgetéseket folytatott velem a tiszteletes Szanyi János jelenlétében, nem emlékszem, mivel a legtöbb alkalommal négyszemközt beszélgettem a tiszteletessel.

Kérdés: Mivel szeretné kiegészíteni a vallomását?

Válasz: Nincs semmi, amivel kiegészíthetném a vallomásomat.

A jegyzőkönyvet számomra felolvasták, vallomásomat szavaim alapján hitelt érdemlően jegyezték le.

Pasztellák [s.k.]

A kihallgatást végezte: Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Uvin százados [s.k.]

Dobra, magyar nyelvű tolmács [s.k.]

29.
Határozat a gyanúsított Pasztellák István vádlottként történő előállításáról[150] Ungvár, 1959. január 12.

JÓVÁHAGYOM:

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának vezetője, Kurennoj alezredes [s.k.]

Én, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy, megvizsgálva az 1943. január 25-ei születésű Pasztellák István (apja neve István) gyanúsításáról szóló 3429. számú nyomozati ügy anyagait,

A KÖVETKEZŐKET ÁLLAPÍTOTTAM MEG:

1958. október 31-én Pasztellák István számára kihirdették az USZSZK Büntető Törvénykönyve 54-10. cikkének 1. része szerinti gyanúsítást abban, hogy az adott személy 1958. október 23-ra virradó éjszaka a Kárpátalja megye Ungvári járásában található Gálocs községben három szovjetellenes röplapot készített el és terjesztett.

A további nyomozás folyamatában megállapítást nyert, hogy Pasztellák I. 1957-1958. folyamán rendszeresen látogatta Gecse András (apja neve Géza), Gálocs község református lelkész lakását, akitől olvasásra különböző szépirodalmi és történelmi könyveket kölcsönzött, főképp a burzsoá Magyarország történelméről.

Az elolvasott könyvek Magyarország történelméről, az Amerika Hangja, a BBC és a Szabad Európa rádióállomások szovjetellenes rádióadásainak, valamint Gecse Andrással folytatott szovjetellenes beszél-

[150] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 1., ark. 160–162. Írógéppel írott, orosz nyelvű dokumentum.

getések hatására Pasztellák a magyar burzsoá nacionalizmus és a szovjethatóságokkal szembeni ellenséges hozzáállás álláspontjára helyezkedett.

1957 őszén Pasztellák, a szovjetellenes magyar nacionalista meggyőződése által vezéreltetve, létrehozott egy iskoláskorú fiatalokból álló szovjetellenes csoportot, amelybe bevonta Perduk Tibort, Szanyi Jánost, Molnár Lászlót, majd 1958-ban Pasztellák Perdukkal közösen a csoportba bevonta Deák Ferencet is.

Az adott csoport tagjainak 1957 őszén megvalósuló szervezeti gyűlésein Pasztellák házában Pasztellákot megválasztották a csoport vezetőjének, Perduk Tibort helyettesnek, Szanyi Jánost titkárnak, Molnár Lászlót pedig fegyver- és lőszerraktárosnak. Ugyanakkor dolgozta ki Szanyi és Pasztellák a szovjethatósággal szembeni küzdelemhez egymásnak tett eskü szövegét, és hoztak döntést lő- és hidegfegyver, valamint lőszerek gyűjtése felől azzal a céllal, hogy fegyverrel a kezükben lépjenek fel a szovjethatóságokkal szemben a nemzetközi helyzet fokozódása, vagy egy SZSZKSZ elleni háború kitörése esetén.

A kitűzött célok elérése érdekében Pasztellák István és bűntársai, mindegyikük külön-külön és együtt is, 1957–1958 folyamán nemegyszer hajtottak végre gyakorlati intézkedéseket fegyverek és lőszerek felkutatása érdekében a korábbi csaták helyszínein, és adták át a talált fegyvereket és lőszereket megőrzésre a csoport raktárosának, Molnár Lászlónak, a fegyverek egy részét pedig mindegyikük megtartotta magának saját használatra.

Így Pasztellák magánál hagyott megőrzésre egy külföldi típusú puskához tartozó szuronykést és egy működésképtelen revolvert, Perduk Tibor egy szuronykést, Szanyi János egy pisztolyt és egy szuronykést, Molnár László egy revolvert és egy pisztolyt, Deák Ferenc pedig egy revolvert, egy szuronykést és egy levágott csövű puskát. Az összegyűjtött robbanóanya-

gok: schneiderite[151] és tetril[152], gránát, Faustpatrone robbanótöltet[153], detonátor, 78 darab puska- és pisztolytöltény, 5 szurony és puskapor Molnár Lászlónál voltak elrejtve egy speciális rejtekhelyen.

1958 nyarán Pasztellák utasította a tettestársát, Szanyi Jánost, hogy az végezzen leltározást a fegyver- és lőszerraktárban.

1958 októberében Pasztellák István nemegyszer javasolta a tettestársainak, Perduk Tibornak, Szanyi Jánosnak és Molnár Lászlónak, hogy készítsenek és terjesszenek Gálocs községben szovjetellenes tartalmú röplapokat a magyarországi ellenforradalmi zavargások második évfordulója alkalmából, azonban a fentnevezett személyek elutasították a röplapok készítésében való részvételt.

Pasztellák István 1958. október 22-én Gálocs községben tintával és ceruzával saját maga füzetlapokon elkészített és terjesztett szovjetellenes röplapokat, amelyekben a magyarországi ellenforradalmi események második évfordulója kapcsán arra szólította fel Kárpátalja magyar lakosságát, hogy egyesüljenek és harcoljanak a szovjethatalom, a kommunista párt és a szovjet kormány ellen. Ugyanezekben a szórólapokban megrágalmazta a szovjet kormányt és a kommunista pártot a szovjet kormány magyar népnek nyújtott segítsége okán az 1956. október-novemberi ellenforradalmi zavargások elfojtásában.

A röplapok elkészítését és terjesztését követően Pasztellák elmesélte ezt a bűntársainak, és előrelátva a letartóztatását, utasította őket, hogy rejtsék új rejtekhelyre a fegyvereket és a lőszereket.

[151] Schneiderite (Schneiderit) – robbanóanyag-fajta, francia eredetű elnevezés, főként katonai töltetekhez használták.
[152] Tetril (Tetryl) – katonai robbanóanyag, detonátorokban, gyújtótöltetekben használták a 20. század közepén.
[153] Faustpatrone – történelmileg dokumentált német páncéltörő fegyver (a Panzerfaust korai változata), annak robbanótöltete.

A Pasztellák I. által elkövetett bűncselekmény az USZSZK Büntető Törvénykönyve 54-1. „a”, 54-10. II. bekezdés, 54-11. és 196. cikkeinek hatálya alá esik.

A leírtakra való tekintettel és USZSZK büntető törvénykönyve 126. és 127. cikke alapján

ÚGY HATÁROZTAM:

hogy megváltoztatva a korábban közölt gyanúsítást, Pasztellák Istvánt az USZSZK Büntető Törvénykönyve 54-1. „a”, 54-11., 54-10. II. bekezdés és 196. cikkei értelmében vádlotként előállítani, alkalmazva rá az adott határozat szerinti gyanúsítási pontokban szereplő bűncselekményt, és erről a gyanúsítottat aláírása ellenében tájékoztatni.

A határozat másolatát meg kell küldeni Kárpátalja megye ügyészének, valamint az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyilvántartási és Levéltári Osztálya vezetőjének.

A KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy [s.k.]

Az adott határozatot számomra 1959. január 12-én kihirdették.

Pasztellák [s.k.]

A magyar nyelvű tolmács a tudatosan helytelen fordításért járó felelősségre vonásról az USZSZK Büntető Törvénykönyve 89. cikke értelmében figyelmeztetve lett: Dobra [s.k.]

30.
Pasztellák István kihallgatási jegyzőkönyve[154]
Ungvár, 1959. január 12.

Mi, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osz-

[154] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 1., ark. 163–170. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

tályának helyettes vezetője, Zudov őrnagy, és ugyanazon osztály főnyomozója, Golovanov őrnagy, valamint az állambiztonsági szervek nyomozási eljárásainak felügyeletét ellátó Kárpátalja megyei helyettes ügyész, Szagun jogtanácsos vádlottként kihallgattuk: Pasztellák Istvánt, aki 1943. január 25-én született.

A kihallgatás kezdete: 9 óra 45 perc

A kihallgatás vége: 14 óra 00 perc

A kihallgatáshoz magyar nyelvű tolmácsot vontunk be, Dobrát, akit az USZSZK Büntető Törvénykönyve 89. cikke alapján a tudatosan helytelen fordításért fennálló büntetőjogi felelősségre figyelmeztettünk, amelyet aláírásával igazolt.

Kérdés: Ön ellen az Ukrán SZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-1a, 54-11, 54-10 (II. rész) és 196. cikkelyei alapján emelünk vádat, melyeknek lényegét Önnek elmagyaráztuk. Bűnösnek vallja-e magát a felhozott vádakban?

Válasz: Az Ukrán SZSZK BTK 54-1a, 54-11, 54-10 (II. rész) és 196. cikkelyei szerinti vádat megértettem. A felhozott vádakban minden pontban teljes mértékben bűnösnek vallom magam, nevezetesen abban, hogy:

1958. október 23-án éjjel az Ungvári járási Gálocs községben három szovjetellenes röplapot függesztettem ki, amelyeket saját magam készítettem. Erről a tényről a korábbi kihallgatások során részletes vallomást tettem, és azt kiegészíteni nem kívánom.

1957-1958 folyamán rendszeresen látogatást tettem a református lelkész, Gecse András lakásán, Gálocs községben, akitől olvasásra különféle szépirodalmi és történelmi könyveket kértem, különösen Magyarország történelmével kapcsolatban.

A Magyarország történelméről szóló (régi kiadású) irodalom hatására, valamint az Amerika Hangja, a BBC és a Szabad Európa rádióállomások szovjetellenes adásainak hallgatása, továbbá a Gecse Andrással

folytatott szovjetellenes beszélgetések következtében a magyar burzsoá nacionalizmus és a szovjethatalommal szembeni ellenséges magatartás álláspontjára helyezkedtem.

Amikor 1957 őszére kialakultak bennem ezek a szovjetellenes meggyőződések, elhatároztam, hogy az iskolás korú ifjúságból létrehozok egy szovjetellenes csoportot, amelybe bevontam falumbeli jó barátaimat: Szanyi Jánost, Perduk Tibort és Molnár Lászlót, majd 1958-ban Perdukkal közösen bevontuk a szovjetellenes csoportba Deák Ferencet; pontosabban Deákkal arról beszéltünk, hogy váljon a szovjetellenes szervezetünk tagjává. Ő ez ellen nem emelt kifogást, de a gyakorlatban semmit sem tett a szovjetellenes csoportért, más szóval: a dolog nem jutott túl ezen a beszélgetésen – Deák nem vált a szovjetellenes csoportunk tagjává.

Az általam létrehozott szovjetellenes csoport szervezeti gyűlésein – amelyekből emlékezetem szerint kettő volt, és mindkettőt az én lakásomon tartottuk 1957 őszén – a következő kérdéseket döntöttük el: engem választottak meg a szovjetellenes csoport vezetőjévé, Perdukot a helyettesemmé, Szanyit titkárrá, Molnárt pedig a fegyverek és lőszerek raktárosává.

Szanyival közösen megfogalmaztunk egy hűségesküt, amelyben a szovjetellenes csoport tagjai hűséget fogadtak egymásnak a szovjethatalom elleni harcban; döntés született a fegyverek és lőszerek gyűjtéséről azzal a céllal, hogy a nemzetközi helyzet kiéleződése vagy a Szovjetunió elleni háború esetén fegyverrel a kézben harcoljunk a szovjethatalom ellen.

E döntések meghozatala után a szovjetellenes csoport tagjai, köztük én is, intézkedéseket tettünk a fegyverek és lőszerek felkutatására az egykori harcok helyszínein. Amit sikerült találni, azt Molnár Lászlónak adtuk át megőrzésre, a fegyverek egy részét pedig mindenki megtartotta saját személyes használatra.

Én személy szerint a korábbi harcok helyszínein találtam egy puskaszuronyt és egy külföldi gyártmányú pisztolyt, amelyeket a házam padlásán tároltam.

1958 októberében, mint a szovjetellenes csoport vezetője, a forradalom 2. évfordulójára szovjetellenes röplapok készítését és terjesztését akartam megszervezni. E célból beszéltem Szanyival, Perdukkal és Molnárral, javasolva nekik a röplapok elkészítését és terjesztését, de ők féltek a lebukástól és a letartóztatástól, ezért elutasították a röplapok készítését és terjesztését.

Ezt követően 1958. október 22-én saját magam, tintával és ceruzával, füzetlapokra röplapokat készítettem, és október 23-ára virradó éjjel Gálocs községben kifüggesztettem őket. Ezekben a röplapokban rágalmaztam a szovjet kormányt és a Kommunista Pártot, valamint felszólítottam Kárpátalja magyar lakosságát a szervezkedésre és a szovjethatalom elleni harcra.

Rágalmaztam a szovjet kormányt az 1956. október-novemberi magyarországi ellenforradalmi lázadás leverése során.

A szovjetellenes röplapok terjesztéséről beszéltem Szanyinak, Perduknak és Molnárnak, vagyis a szovjetellenes csoport tagjainak.

A jegyzőkönyvet számomra felolvasták, tanúvallomásomat szavaim alapján hitelt érdemlően jegyezték le. Pasztellák [s.k.]

A kihallgatást végezte: az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának helyettes vezetője, Zudov őrnagy, és ugyanazon osztály főnyomozója, Golovanov őrnagy, valamint az állambiztonsági szervek nyomozási eljárásainak felügyeletét ellátó Kárpátalja megyei helyettes ügyész, Szagun jogtanácsos

Dobra, magyar nyelvű tolmács [s.k.]

31.
Határozat őrizetbe vételről[155]
H.n., 1958. november 24.

JÓVÁHAGYOM:

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt Állambiztonsági Bizottság (KGB) Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának helyettes vezetője, Szavcsuk ezredes [s.k.]

Én, Timosko őrnagy, az Ukrán SZSZK Minisztertanácsa mellett működő KGB Kárpátaljai Megyei Igazgatóságának kiemelt operatív megbízottja, megvizsgálva a KGB-hez beérkezett anyagokat:

Perduk Tibor (apja neve Gyula, született: 1942. április 22., Gálocs, Ungvári járás, Kárpátalja megye; nemzetisége: magyar, állampolgársága: szovjet; az Ungvári 2. számú esti munkásifjúsági iskola 9. osztályos tanulója) ügyében.

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

hogy Perduk T. az Ukrán SZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-10. cikkelye szerinti bűncselekmény elkövetésével gyanúsítható. Az Ukrán SZSZK Büntetőeljárási Törvénykönyvének 98. cikkelye alapján úgy

HATÁROZTAM:

hogy Perduk Tibort 24 órás időtartamra őrizetbe kell venni, a KGB belső börtönében való fogva tartással.

Timosko őrnagy [s.k.]

[155] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 1., ark. 171. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

32.
Határozat Perduk Tibor letartóztatásának elrendeléséről[156]
Ungvár, 1958. november 26.

JÓVÁHAGYOM:

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt Állambiztonsági Bizottság (KGB) Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának helyettes vezetője, Szavcsuk ezredes [s.k.]

A LETARTÓZTATÁST ENGEDÉLYEZEM:

Kárpátalja megye ügyészének ideiglenes helyettese, az igazságügy államtanácsosa, Zsurbenko [s.k.]

Én, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Uvin százados, megvizsgálva a KGB Kárpátaljai Főigazgatóságához, a Kárpátalja megye Ungvári járásában található Gálocs községben 1942. április 22-én született és gálocsi lakos, magyar nemzetiségű, szovjet állampolgár, pártnélküli, falusi középosztályból származó, 8 osztályos végzettségű, a 2. Számú Ungvári Esti Középiskola 9. osztályos tanulója, Perduk Tibor Juljevics bűncselekményeiről beérkezett anyagokat,

A KÖVETKEZŐKET TALÁLTAM:

Perduk Tibor 1957 őszén csatlakozott a cinkosa, Pasztellák István által szervezett és irányított szovjetellenes nacionalista csoporthoz, amely céljául tűzte ki lőfegyverek felkutatását és összegyűjtését, valamint azt, hogy egy esetleges politikai válsághelyzet vagy a nemzetközi helyzet kiéleződése esetén fegyveres fellépést kezdeményezzen a szovjet hatóságokkal szemben..

A szervezeti gyűlésen Pasztellák István lakásán Perduk Tibort megválasztották a szovjetellenes cso-

[156] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 1., ark. 172–173. Írógéppel írott, orosz nyelvű dokumentum.

port helyettes vezetőjévé, és ugyanakkor utóbbi esküt tett a csoporthoz való hűségéről, és hogy a szovjethatósággal szembeni küzdelemnek szenteli magát.

1958 nyarán Perduk Tibor Pasztellák Istvánnal közösen megpróbálták bevonni a szovjetellenes csoportba falubelijüket, Deák Ferencet, aki akkorra már önállóan is lőfegyverhez jutott.

1958 októberében Perduk Tibor kellőképpen tájékoztatva volt a szovjetellenes tartalmú röplapok tettestársa, Pasztellák István általi készítéséről és terjesztéséről.

A leírtakat alátámasztják Pasztellák I., Deák F. tanúvallomásai és Perduk T. saját vallomásai is.

ELRENDELEM:

Perduk Tibor, Gálocs község lakosának letartóztatását és nála házkutatás lefolytatását.

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Uvin százados [s.k.]

EGYETÉRTENEK:

az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának vezetője, Kurennoj alezredes [s.k.]

az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Főigazgatósága Kárpátalja Megyei Felderítési Osztálya 4. Alosztályának[157] vezetője, Szurkov alezredes [s.k.]

[157] A 4. Alosztály: A szovjet KGB–n belül a 4. osztály (vagy részleg) kifejezetten az ideológiai elhárítással, az egyházi ügyekkel és a nemzetiségi „nacionalista" megnyilvánulások figyelésével foglalkozott. Egy kárpátaljai magyar esetében ez az osztály volt az illetékes a „szovjetellenes" tevékenységek kivizsgálásában.

33.
Határozat házkutatás elrendeléséről Perduk Tibornál[158]
Ungvár, 1958. november 24.

JÓVÁHAGYOM:

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt Állambiztonsági Bizottság (KGB) Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának helyettes vezetője, Szavcsuk ezredes [s.k.]

Én, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Uvin százados, megvizsgálva a 3429. számú bűnügy iktatott anyagait Pasztellák István vádjával kapcsolatban,

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

Az ügy irataiból kitűnik, hogy a Kárpátalja megye Ungvári járásának Gálocs községében élő Perduk Tibor (apja neve Gyula) mint Pasztellák bűntársa, illegálisan lőfegyvert és hozzá tartozó lőszereket rejteget.

Az Ukrán SZSZK Büntetőeljárási Törvénykönyvének 173–183. cikkelyei alapján úgy

HATÁROZTAM:

hogy Perduk Tibor házában és a melléképületekben házkutatást kell foganatosítani fegyverek, lőszerek és egyéb tárgyi bizonyítékok lefoglalása céljából.

Főnyomozó, Uvin százados [s.k.]

EGYETÉRTEK:

A vizsgálati osztály vezetője, Kuznyecov alezredes [s.k.]

[158] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 1., ark. 181. Írógéppel írott, orosz nyelvű dokumentum.

34.
Jegyzőkönyv a Perduk Tibornál lefolytatott házkutatásról[159]
Gálocs, 1958. november 27.

Én, a KGB Kárpátaljai Igazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Pogorelij százados, Kuzma alhadnagy magyar nyelvű tolmács, Ferenc Ernő, ungvári járási Sislóc községbeli lakos és Kereskenyi Mária ungvári járási Gálocs községbeli lakos tanúk, valamint Perduk Tibor édesanyja, Perduk Olga jelenlétében a mai napon, a nyomozati szervek 1958. november 24-i határozata alapján, az USZSZK büntető eljárásokról szóló törvénykönyve 173–183. cikkeinek szabályait betartva, házkutatást tartottunk a Perduk Tibor lakhelyéül szolgáló házban, valamint a házhoz tartozó udvari melléképületekben fegyver, lőszerek és tiltott irodalom lefoglalása céljából.

A házkutatás megkezdése előtt a ház gazdaasszonyának, Perduk Olgának fel lett ajánlva, hogy adja át a nyomozás részére a meglévő fegyvereket, lőszereket és tiltott irodalmat, azonban ő kijelentette, hogy a házában ilyen nem található.

A lefolytatott házkutatás eredményeként a következők lettek megtalálva és lefoglalva:

1. Ötéves személyi igazolvány Perduk Tibor nevére kiállítva, sorozata IV-MU, száma 633171, kiállítva a Rendőrség Ungvári Járási Osztálya által – 1 db.

2. Születési anyakönyvi kivonat Perduk Tibor nevére kiállítva, sorozata JÁT, száma 974378, kiállítva az Ungvári Járási Anyakönyvi Hivatal által – 1 db.

3. Magyar nyelvű könyv, amelynek címe: *Ez Magyarország!*, kiadva 1940. Budapest, borító nélkül, 1-től 126. oldalig, kezdődik: *„Viszontlátás után…”*

[159] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 1., ark. 182–183. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

szavakkal, befejeződik: *„… minél gazdagabb legyen!”* szavakkal, a 29. oldalon Magyarország egykori régensének, Horthy Miklósnak a portréja, a 34. oldalon Adolf Hitler és Horthy Miklós fényképe magyar katonák előterében, a 35. oldalon Horthy Miklós lovas portréja. A könyvet a szobában lévő fehérneműs szekrényben tárolták – 1 db. A lefoglalt könyv a ház gazdáinak, Perdukéknak a tulajdona.

4. A ház gazdaasszonyának, Perduk (Matócsik) Olgának címzett képeslap, amelynek hátoldalán Magyarország egykori kormányzója, Horthy Miklós van ábrázolva – 1 db. A szekrényben lévő fényképek között volt tárolva.

5. Perduk Gyula nevére a magyar hatóságok által kiállított lőfegyver-viselési engedély, pisztoly viselésére és tárolására – 1 db.

6. Külföldi gyártmányú késszerű puskaszurony, rozsdás, nyél nélküli, kint feküdt a disznóól mellett – 1 db.

A házkutatás 13.15-től 16.00-ig tartott moszkvai idő szerint.

Panasz Perduk asszonytól, a házkutatás alanyától a házkutatás helytelenségére és tárgyak eltűnésére vonatkozóan nem történt.

A házkutatás alanyának aláírása: Perduk [s.k.]

Tanúk:

Ferenc [s.k.]

Kereskenyi [s.k.]

A házkutatást lefolytatta:

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Pogorelij százados [s.k.]

A házkutatási jegyzőkönyv Kuzma magyar nyelvű tolmács segítségével felolvasva, aki a helytelen fordításért járó felelősségre vonásról az USZSZK Büntető Törvénykönyve 89. cikke értelmében figyelmeztetve lett. Kuzma [s.k.]

35.
Határozat Perduk Tibor büntetőeljárás alá vonásáról[160]
Ungvár, 1958. december 3.

JÓVÁHAGYOM:
Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának vezetője, Kuznyecov alezredes [s.k.]

Én, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Uvin százados megvizsgálva a 3429. számú bűnügyi iratokat és az abban foglaltakat figyelembe véve, Perduk Tibor megalapozottan vádolható azzal, hogy magyar nacionalista meggyőződéséből 1957 őszén belépett egy szovjetellenes csoportba, mely csoporot eszmetársa, Pasztellák István vezette. Céljuk lőfegyverek gyűjtése, valamint a szovjethatalom elleni harc volt a nemzetközi helyzet esetleges kiéleződése (háború) esetén.

A Pasztellák lakásán, 1957 őszén megtartott szervezeti gyűlésen Perdukot választották meg a szovjetellenes csoport vezetőhelyettesévé, ahol esküt tett a csoporthoz való hűségre és a szovjethatalom elleni harcra.

A szovjetellenes csoport tagjaként Perduk bűntársaival együtt gyakorlati lépéseket tett lőfegyverek, lőszerek és robbanóanyagok beszerzésére saját maga és a csoport számára.

1958 nyarán Perduk T. és Pasztellák I. megpróbálták beszervezni a szovjetellenes csoportba falubelijüket, Deák Ferencet, aki addigra már önállóan beszerzett egy lőfegyvert.

1958 októberében Pasztellák István többször javasolta Perduknak, hogy vegyen részt szovjetellenes röplapok készítésében és terjesztésében Gálocs köz-

[160] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 1., ark. 221–222. Irógéppel írott, orosz nyelvű dokumentum.

ségben, a magyarországi ellenforradalmi lázadás második évfordulója alkalmából. A röplapok terjesztése után Pasztellák elmondta Perduknak, hogy a Gálocsban talált röplapokat személyesen ő terjesztette.

Az Ukrán SZSZK Büntetőeljárási Törvénykönyvének 126. és 127. cikkelyei alapján úgy

HATÁROZTAM:

hogy Perduk Tibort vádlottként az Ukrán SZSZK Büntetőtörvénykönyvének 54-10. cikkely 2. része és az 54-11. cikkelye alapján büntetőeljárás alá kell vonni. Erről a vádlottat a jelen határozat aláírásával értesíteni kell.

A határozat másolatát a Büntetőeljárási Törvénykönyv 144. cikkelye szerint meg kell küldeni a Kárpátalja megye ügyészének.

A KGB Kárpátalja Megye főnyomozója, Uvin százados [s.k.]

Jelen határozatot velem 1958. december 4-én ismertették. Perduk [s.k.]

A határozat ismertetése magyar nyelvű tolmács bevonásával történt.

A magyar nyelvű tolmácsot, Dobra L.-t az USZSZK Büntető Törvénykönyve 89. cikke alapján a tudatosan helytelen fordításért fennálló büntetőjogi felelősségre figyelmeztettük, amelyet aláírásával igazolt. Dobra [s.k.]

36.
Határozat a vádlott apai nevének és születési helyének pontosításáról[161]
Ungvár, 1959. január 9.

JÓVÁHAGYOM:

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának vezetője, Kurennoj alezredes [s.k.]

[161] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 1., ark. 248–249.

Én, Uvin százados, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, megvizsgálva a 3429. számú bűnügyi iratokat Perduk Tibor vádjával kapcsolatban,

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

hogy az őrizetbe vételi és letartóztatási okmányokban, valamint az elsődleges kihallgatási jegyzőkönyvekben Perduk Tibor vádlott mint a Kárpátalja megyei Ungvári járás Gálocs községének szülötte, édesapja neve kétféleképpen: Djulovics [Дюлович] és Juljevics [Юльевич] névvel szerepel.

Tanúként kihallgatva Perduk Tibor előadta, hogy az ő apja pontos keresztneve Gyula, azonban az útlevelében ezt a nevet oroszra „Julij”-ként [Юлий] fordították le, ami téves.

Ezzel egyidejűleg Perduk Gyula vallomást tett arról, hogy fia, Perduk Tibor a magyarországi Sátoraljaújhelyen született 1942. április 22-én, és ott is anyakönyvezték, amit maga Perduk Tibor is megerősített.

1949-ben Perduk Gyula kérésére a gálocsi falutanács akkori titkára, Kiss Anna (meghalt 1952-ben) minden alap nélkül kiállított egy másodlati születési anyakönyvi kivonatot Perduk Tibor részére, amelyben azt tüntette fel, hogy ő állítólag Gálocs községben született és ott is jegyezték be. A JÁT sorozatszámú, 974378 számú születési anyakönyvi kivonatot a falutanács pecsétjével hitelesítették.

A járási és városi anyakönyvi hivatalok (ZAGSZ [ЗАГС]) ellenőrzése során megállapítást nyert, hogy Perduk Tibor az 1940–1944 közötti születési anyakönyvi jegyzékekben nem szerepel. Ugyanitt azt a tájékoztatást kaptuk, hogy a falutanácsnak a fennálló rendelkezések értelmében nincs joga másodlati anyakönyvi kivonatot kiállítani.

Ezáltal bebizonyosodott, hogy a letartóztatási iratokban szereplő adatok Perduk Tibor vádlott apai

nevét és születési helyét illetően helytelenül lettek megadva.

A fentiek alapján úgy

HATÁROZTAM:

A továbbiakban a vádlott helyes apai neve: Perduk Tibor Gyula fia, születési helye pedig: Sátoraljaújhely város /Magyarország/.

A határozat másolatát tájékoztatásul meg kell küldeni a börtönparancsnoknak és Kárpátalja megye ügyészének.

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Uvin százados [s.k.]

37.
Perduk Gyula kihallgatási jegyzőkönyve[162]
Ungvár, 1958. december 24.

Én, Uvin százados, az USZSZK Minisztertanácsa mellett működő KGB Kárpátaljai Megyei Főigazgatósága nyomozati osztályának főnyomozója, valamint Puglik magyar nyelvű tolmács, kihallgattam mint tanút:

Családnév: Perduk

Utónév: Gyula

Apai név: Gyula

Születési év: 1940. május 27.

Születési hely: Gálocs, Ungvári járás, Kárpátalja megye

Nemzetiség: magyar

Párttagság: pártonkívüli

Iskolai végzettség: 7 osztály

Munkahely és beosztás: Ungvári Járási Élelmiszeripari Kombinát, esztergályos

[162] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 1., ark. 267–272. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

Büntetettség: büntetlen előéletű
Útlevél száma: IV-MC No. 518719 (kiállítva: 1956. IX. 3.)
Lakóhely: Gálocs, házszám: (nincs megadva)
A vallomástétel megtagadásáért és a hamis vallomástételért való felelősségre az Ukrán SZSZK BTK 87. és 89. cikkelyei alapján figyelmeztetve: Perduk [s.k.]
A magyar nyelvű tolmácsot, Puglik I.-t az USZSZK Büntető Törvénykönyve 89. cikke alapján a tudatosan helytelen fordításért fennálló büntetőjogi felelősségre figyelmeztettük, amelyet aláírásával igazolt. Puglik [s.k.]
Kérdés: Milyen nyelveken beszél, és milyen nyelven kíván vallomást tenni?
Válasz: Beszélek magyarul és oroszul, a vallomásomat oroszul is meg tudom tenni, de a biztonság kedvéért a tolmács jelenléte kívánatos.
Kérdés: Kicsoda Önnek a gálocsi lakos, Perduk Tibor?
Válasz: Perduk Tibor az édestestvérem; a kapcsolatom vele normális, személyes elszámolnivalónk vagy haragunk nem volt egymással. Perduk Tibor 1957 óta az ungvári esti középiskolában tanul falubelijével, Pasztellák Istvánnal együtt, akit szintén ismerek, és jó viszonyban vagyok vele.
Kérdés: Mit tud a testvére, Perduk Tibor szovjetellenes tevékenységéről?
Válasz: Körülbelül két évvel ezelőtt valahonnan előkerült nálunk egy külföldi puskához való, nyomógombos típusú szurony, amellyel tavaly óta a disznóól ajtaját támasztottuk ki (zártuk le). Hogy ki és mikor hozta a házunkba ezt a szuronyt, nem tudom. 1958 nyarán, a hónapra már nem emlékszem, a testvérem, Perduk Tibor, miközben a juhlegelőn volt, talált néhány darab puskapatront, majd fogott egy lapátot, és a legelőn nagyon sok puskapatront ásott ki, legalább ötven darabot. Én, meglátva a patrono-

kat, megmondtam neki, hogy ne hozza be őket a házba, mivel a kisgyerekek bedobhatják őket a kemencébe, és a kemence akkor felrobbanhat. Ezután ő kiszedte a golyókat a patronokból; az ólmot én magam vertem ki belőlük kalapáccsal, és sörétet készítettem belőle ahhoz a vadászpuskához, amely nálunk van, és az én nevemre van regisztrálva. A patrontöltények (hüvelyek) egy ideig egy dobozban hevertek, és egyszer észrevette őket az apánk, aki követelte, hogy dobják el őket valahová, nehogy a gyerekek a kemencébe dobják őket. Hogy aztán hová tette a hüvelyeket a testvérem, nem tudom, és azt sem tudom, hová tette a patronokból kiszedett lőport.

Kérdés: Kivel szerelte szét a patronokat Perduk Tibor?

Válasz: Nem tudom, kivel szerelte szét a puskapatronokat. Csak azt láttam, amikor hazahozta őket. Emellett egyszer észrevettem a testvéremnél egy puskazárat, amit én kidobtam a ház mögötti gödörbe. Most nem emlékszem, hogy ő visszavette-e magának azt a zárat, de én megmondtam neki, hogy a puskazárat kidobtam.

Kérdés: Mivel magyarázható Perduk Tibor törekvése, hogy patronokat és fegyveralkatrészeket gyűjtsön?

Válasz: Nem tudom, mivel lehetne magyarázni törekvését a patronok és különböző fegyveralkatrészek gyűjtésére. Erről ő nem mondott nekem semmit. Általában véve minden katonai eredetű vasdarabot hazacipelt, amiért gyakran meg is szidta őt a család. Hogy milyen célból tette ezt, nem tudom.

Kérdés: Miben állt Perduk Tibor kapcsolata Pasztellákkal, Molnár Lászlóval, Szanyi Jánossal és másokkal, és mit tud az ő közös szovjetellenes tevékenységükről?

Válasz: Személy szerint semmit nem tudok kapcsolatáról Pasztellákkal, Molnár Lászlóval, Szanyi Jánossal, Deák Ferenccel és másokkal, és az ő közös szovjetellenes tevékenységükről sem tudok semmit. A fent nevezett személyek lakásain tartott házku-

tatások után tudomást szereztem arról, hogy tőlük fegyvereket, gránátokat, robbanóanyagot és töltényeket foglaltak le, a lövedékek egy részét pedig kint a mezőn felrobbantották. Hogy milyen célból gyűjtötték és tárolták mindezt, nem tudom. A faluban a falubeliek körében olyan pletykák is járnak, miszerint Gecse lelkészt állítólag azért tartóztatták le, mert kapcsolatban állt Pasztellákkal, akinek valamilyen könyveket adott át, azonban személy szerint én Gecse lelkész szovjetellenes tevékenységéről semmit nem tudok.

Kérdés: Bemutatjuk Önnek az *Ez Magyarország* című, 1940-es kiadású, Asztalos Miklós által írt, 126 oldalas könyvet, amelyet az önök lakásán foglaltunk le a házkutatás során. Kié ez a könyv, és ki használta azt?

Válasz: A nekem bemutatott *Ez Magyarország* című könyv a családunk tulajdona. Ezt a könyvet a házunk padlásán láttam múlt év telén, de hogy ki hozta be a szobába és tette be a szekrénybe, nem tudom. Azt sem tudom, ki és mikor vásárolta a könyvet. Én személy szerint nem olvastam a könyvet, csak a padláson járva belelapoztam és futólag megnéztem a képeket, amelyek között láttam Horthy portréját, magyar haditechnikai felvételeket és más különféle képeket. Hogy a családunk tagjai közül ki olvasta végig a könyvet, nem tudom, pontosabban szólva én magam nem láttam ilyet.

Kérdés: Kíván-e bármit hozzátenni a vallomásához?

Válasz: Hozzátennivalóm nincs. A jegyzőkönyv felolvasva, a vallomást az elmondásom alapján helyesen jegyezték le. Perduk [s.k.]

Kihallgatta: Uvin százados, főnyomozó [s.k.]

Tolmács: Puglik [s.k.]

38.
Határozat házkutatás foganatosításáról[163]
Ungvár, 1958. november 24.

JÓVÁHAGYOM:

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt Állambiztonsági Bizottság (KGB) Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának helyettes vezetője, Szavcsuk ezredes [s.k.]

Én, Uvin százados, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, megvizsgálva a 3429. számú bűnügyi iratokat Pasztellák István vádjával kapcsolatban,

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

hogy az ügy irataiból kitűnik, hogy Pasztellák bűntársa, a Kárpátalja megyei Ungvári járás Gálocs községében lakó Szanyi János illegálisan lőfegyvert és hozzá tartozó lőszereket rejteget.

Az Ukrán SZSZK Büntetőeljárási Törvénykönyvének 173-183. cikkelyei alapján azt

HATÁROZTAM:

hogy Szanyi János házában és a melléképületekben házkutatást kell foganatosítani fegyverek, lőszerek és egyéb tárgyi bizonyítékok lefoglalása céljából.

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Uvin százados [s.k.]

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának vezetője, Kurennoj alezredes [s.k.]

[163] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 1., ark. 275. Írógéppel írott, orosz nyelvű dokumentum.

39.
Szanyi János kihallgatási jegyzőkönyve[164]
Ungvár, 1958. november 21.

Én, Timosko őrnagy, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának vezető operatív tisztje, Dobra magyar nyelvű tolmács bevonásával kihallgattam tanúként:

Családnév: Szanyi

Utónév: János

Apai név: János

Születési idő: 1944. október 27.

Születési hely: Gálocs község, Ungvári járás, Kárpátalja megye

Nemzetiség: magyar

Párttagság: pártonkívüli

Iskolai végzettség: 7 osztály

Munkahely és beosztás: kolhozparaszt az Iszkra Kolhozban

Büntetettség: saját elmondása szerint nem volt büntetve

Lakóhely: Gálocs község, Ungvári járás

A kihallgatás kezdete: 11 óra 30 perc.

A kihallgatás vége: 14 óra 00 perc.

A vallomástétel megtagadásáért és a hamis vallomástételért való felelősségre az USZSZK BTK 87. és 89. cikkelyei alapján figyelmeztetve: Sanyi [s.k.]

A magyar nyelvű tolmácsot, Dobra L.-t az USZSZK Büntető Törvénykönyve 89. cikke alapján a tudatosan helytelen fordításért fennálló büntetőjogi felelősségre figyelmeztettük, amelyet aláírásával igazolt.

[164] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 1., ark. 279–286. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

Kérdés: Ismeri-e Pasztellák Istvánt, és milyen Önök között a viszony?

Válasz: Pasztellák Istvánt jól ismerem mint falumbelit, emellett ő a jó barátom. A kapcsolatunk jó.

Kérdés: Mióta barátkozik Pasztellákkal?

Válasz: Pasztellákkal körülbelül 5–6 éve barátkozom. Együtt jártunk iskolába, bár ő egy évvel korábban végezte el a 7. osztályt, mint én.

Kérdés: Milyen gyakran látogatták egymást?

Válasz: Pasztellákkal gyakran találkoztunk, hetente körülbelül 2–3 alkalommal. Legtöbbször ő jött át hozzám az ebédszünetben, mivel máskor a munkahelyemen voltam elfoglalva. Én is meglátogattam őt otthon, amikor volt időm.

Kérdés: Miről beszélgettek egymással, amikor Pasztellákkal találkoztak?

Válasz: Legtöbbször azért mentem át Pasztellákékhoz, hogy rádiót hallgassak, mivel nálunk otthon nincs készülék, náluk viszont van. Különböző dolgokról beszélgettünk. Gyakran estek szóba könyvek. Pasztellák az ungvári esti iskolába jár, és Ungváron a magyarországi eseményekről szóló könyveket vásárolt. Elolvasta azokat, azután pedig elmesélte nekem a tartalmukat, csakhogy ő nem úgy értelmezte a tartalmukat, ahogyan az a könyvekben le volt írva. Határozottan állította nekem mindig, hogy 1956-ban Magyarországon nem ellenforradalmi lázadás, hanem forradalom volt. Amikor ellentmondtam neki, azt mondta rám, hogy bolond vagyok. Ilyen beszélgetések gyakran voltak köztünk.

Kérdés: Milyen rádióadásokat hallgattak?

Válasz: Amikor átmentem Pasztellák lakására, a Szabad Európa rádióállomás adásait hallgattuk, valamint budapesti adásokat.

Kérdés: Milyen gyakran járt Pasztellákhoz rádiót hallgatni?

Válasz: Akkor mentem Pasztellákhoz rádiót hallgatni, amikor nem voltam elfoglalva a munkával.

Kérdés: Gyakran beszélgettek Pasztellákkal az 1956-os magyarországi eseményekről?

Válasz: Az 1956-os magyarországi eseményekről nem gyakran beszélgettünk Pasztellákkal. Igaz, körülbelül egy hónappal ezelőtt – a pontos dátumra nem emlékszem – az ebédszünetben hazaértem a munkából, és átjött hozzám Pasztellák, akinek a kezében egy könyv volt az ellenforradalmi lázadásról Magyarországon. Ketten voltunk nála a konyhában, rajtunk kívül nem volt ott senki. Pasztellák ekkor megmutatta nekem ezt a könyvet, és azt mondta, hogy október 23-án lesz a „magyar forradalom" évfordulója, ezért erre a dátumra nekünk is kellene valamit tennünk. Azt javasolta, hogy írjunk és függesszünk ki a faluban röplapokat, amiket ő maga fog megírni. Én ekkor azt mondtam neki, hogy ezt nem fogom megtenni, mert félek. Ezután Pasztellák butának és bolondnak nevezett, és kijelentette, hogy erről senki nem fog tudni. Én azonban ebbe sem egyeztem bele. Pasztellák erre azt mondta: „Na jól van, akkor majd megcsinálom én magam." Ezzel a beszélgetésünk véget ért.

Október 19-én, vasárnap, moszkvai idő szerint körülbelül 17 órakor átmentem Pasztellákékhoz, ahol a konyhában rádiót hallgattunk; hogy melyik adót, arra már nem emlékszem, és arra sem, mit sugároztak. Otthon volt Pasztellák apja is, de ő kint volt az udvaron. Pasztellák ekkor azt mondta nekem, hogy a mi temetőnkben magyar katonák vannak eltemetve, akik a háború alatt estek el, ezért szükséges a sírra egy oszlopot leásni, amelyre egy táblát szögezünk, és ezen a táblán a következő felirat állna: „Itt nyugszanak a magyar katonák, akik a hazáért estek el." Én azt válaszoltam neki, hogy nem lenne rossz ezt megtenni. Akkor megegyeztünk Pasztellákkal, hogy elkészítünk egy ilyen feliratot a táblára, de végül nem sikerült megvalósítanunk, mert el voltam foglalva a munkával.

Kérdés: Mikor találkozott utoljára Pasztellákkal?

Válasz: Utoljára 1958. október 24-én, pénteken találkoztam Pasztellák István fiával. Ezen a napon Pasztellák bejött hozzánk, egyedül voltam a lakásban, körülbelül 13 óra 30 perckor. A velem folytatott beszélgetés során Pasztellák azt mondta: „Látod, egyedül is megcsináltam...” A röplapokról volt szó. Aznap már a falu egész lakossága tudta, hogy szovjetellenes röplapokat függesztettek ki a községben. Kevéssel ezután belépett a lakásba a bátyám, Szanyi Béla (apja neve János, született 1931-ben), aki Ungváron dolgozik az FMK-nál (Bútoripari Kombinát), és Ungváron lakik a Dalekaja utcában, a házszámot nem tudom.

A bátyámhoz fordulva Pasztellák azt kérdezte: „Hallottad, mik a hírek a faluban? Valaki röplapokat függesztett ki.” A bátyám erre azt válaszolta, hogy ezt biztos valami kém csinálta, majd elment. Ezután Pasztellák is távozott tőlünk.

Másnap déli 12 óra körül elmeséltem a bátyámnak, hogy a röplapokat Pasztellák írta és függesztette ki; aki ezen meglepődött, és azt mondta, ezt nem hitte volna el. Ugyanezen a napon a KGB szervei őrizetbe vették Pasztellákot.

Kérdés: Kivel barátkozott még Pasztellák a faluban?

Válasz: Rajtam és Perdukon kívül Pasztellák a faluban senki mással nem barátkozott. Pasztellák mondta nekem, hogy van valamilyen barátja Ungvár városában, de hogy ki az, azt nem árulta el nekem.

Kérdés: Milyen vallású ön?

Válasz: Én református vallású vagyok, és a falu református templomát látogatom. Emellett én vagyok a templom harangozója. Korábban apám volt a harangozó, azután a bátyám, most pedig én. Azért, hogy harangozom a templomban, havi 60 rubelt fizetnek nekem.

Kérdés: Ki a lelkész önöknél a faluban?

Válasz: Jelenleg nincs saját lelkészünk, Palágykomorócról jár át hozzánk egy, a vezetéknevét nem tudom.

Kérdés: És korábban ki volt a lelkész?

Válasz: Körülbelül az idei év tavaszáig Gecse András volt a lelkész a falunkban; idén tavasszal Husztra távozott, és most ott él.

Kérdés: Gyakran látogatta Gecse lelkész lakását?

Válasz: Gecse lelkész lakásán akkor jártam, amikor a templomban harangoznom kellett.

Kérdés: Pasztellák látogatta Gecse lelkész lakását?

Válasz: Tudom, hogy Pasztellák gyakran járt Gecse lelkészhez könyvekért. Hogy milyen könyveket kért kölcsön a lelkésztől, azt nem tudom.

Kérdés: És még ki látogatta Gecse lelkészt?

Válasz: Tudomásom van róla, hogy Pasztellákon kívül a szomszédai, Tarczi István és Nagy Sándor is látogatták Gecse lelkészt.

Kérdés: Tudomása volt Pasztellák bűnös tevékenységéről, miért nem jelentette azt a szovjethatalom szerveinek?

Válasz: Igen, valóban tudomásom volt róla, hogy a röplapokat Pasztellák írta és függesztette ki, de a bátyámon kívül senki másnak nem beszéltem erről a következő okokból: először is, mert nem akartam elárulni a barátomat, másodszor pedig azért, mert féltem, hogy engem is letartóztatnak.

Kérdés: Kíván-e még bármit hozzátenni a vallomásához?

Válasz: A vallomásomhoz többet hozzátenni nem tudok, az az elmondásom alapján helyesen lett lejegyezve, és nekem érthető magyar nyelven felolvasták. Szanyi

Kihallgatta: Timosko őrnagy, az Ukrán SZSZK Minisztertanácsa mellett működő KGB Kárpátaljai Megyei Igazgatóságának kiemelt operatív megbízottja [s.k.]

Magyar nyelvű tolmács Dobra [s.k.]

40.
Szanyi János kihallgatási jegyzőkönyve[165]
Ungvár, 1958. november 26.

Én, Golovanov őrnagy, az USZSZK Minisztertanácsa mellett működő KGB Kárpátaljai Megyei Főigazgatósága nyomozati osztályának főnyomozója, Ivaskovics Mihály (apja neve Mihály), a 10. számú középiskola tanárának jelenlétében, tanúként kihallgattam:

Szanyi Jánost, született 1944. október 27-én.

Szanyi a vallomástétel megtagadásáért és a hamis vallomástételért való felelősségre az Ukrán SZSZK BTK 87. és 89. cikkelyei alapján figyelmeztetve lett. Szanyi [s.k.]

Dobra L., magyar nyelvű tolmács a hamis fordításért való felelősségre az Ukrán SZSZK BTK 89. cikkelye alapján figyelmeztetve lett. Dobra [s.k.]

Kérdés: Pontosítsa vallomását az eskű tartalmára vonatkozóan, és arra, hogy a szovjetellenes csoport minden tagja letette-e az esküt.

Válasz: 1958 tavaszán, a pontos dátumra nem emlékszem, Pasztellák István lakásán és az ő kezdeményezésére összegyűltünk: Pasztellák István, Perduk Tibor, Molnár László és én. Pasztellák javasolta, hogy válasszunk vezetőt a szovjetellenes csoportnak; a csoportunkat néha szervezetnek vagy osztagnak neveztük.

Vezetőnek Pasztellákot választottuk, Perduk lett a helyettese, én a titkár, Molnár pedig a raktáros. Minden úgy történt, ahogy azt az 1958. november 27-i kihallgatáson elmondtam, de ez nem 1957 szeptemberében, hanem 1958 tavaszán volt. Összekevertem az eseményeket, és azt vallottam, hogy a

[165] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 1., ark. 314–320. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

választás ősszel volt, de valójában tavasszal történt, ahogy most már emlékszem.

Ugyanezen a gyűlésen Molnár javaslatára én magam kezdtem el írni az eskü szövegét, de Pasztellák elvette tőlem a papírlapot és elkezdte írni az eskü szövegét, kijelentve, hogy ő jobban meg tudja írni. Amikor az eskü szövege elkészült, mindegyikünk állva felolvasta azt, miközben a többiek hallgatták.

Az eskü szövege alapján, ígéretet tettünk egymásnak, hogy nem áruljuk el a barátainkat még az életünk árán sem; és ha kell, meghalunk a hazánkért – Magyarországért. Az eskü a következő szavakkal zárult: „Isten engem úgy segéljen!”

Pontosítom az 1958. november 24-i vallomásomat abban a részben is, hogy nem 1957 nyarán, hanem 1958 tavaszán mondtam Pasztellák Istvánnak a következőt: nekünk (Molnár, Tóth és én) van egy csoportunk, amely azért gyűjt fegyvert, hogy a Szovjetunió elleni támadás esetén harcba szálljon a szovjethatalom ellen. Javasoltam Pasztellák Istvánnak, hogy lépjen be a csoportunkba; ő beleegyezett, és ezután volt az a gyűlés, amelyről fentebb vallomást tettem.

Kérdés: Pasztellák a kihallgatásain azt vallotta, hogy 1957 szeptemberében az ő saját kezdeményezésére beszélt önnek arról a tervéről, hogy szovjetellenes szervezetet hozzon létre. ön viszont most azt vallotta, hogy 1958 tavaszán ön javasolta Pasztelláknak, hogy lépjen be egy olyan szovjetellenes csoportba, amely már foglalkozott fegyverek és lőszerek gyűjtésével. Megfelelnek-e a valóságnak Pasztellák vallomásai, vagy ön kitart a saját vallomása mellett?

Válasz: Valóban 1957 őszén, amikor krumplit ástam a saját kertemben, odajött hozzám Pasztellák István, aki kifejezte óhaját egy szovjetellenes csoport, szervezet létrehozására a szovjethatalom elleni harchoz.

Beleegyeztem, igent mondtam Pasztelláknak, de ezután gyakorlatilag semmit nem tettünk 1958 tavaszáig.

El kell mondanom, hogy amikor Pasztellák 1957 őszén beszélt nekem a szovjetellenes szervezet létrehozásáról, én, Molnár és Tóth már gyűjtöttünk fegyvereket és lőszereket. Megállapodtunk egymás között, hogy ezt azért tesszük, hogy abban az esetben, ha valamilyen hatalom megtámadja a Szovjetuniót, fellépjünk a szovjethatalom ellen. Azonban erről – pontosítok – 1958 tavaszáig Pasztelláknak semmit nem meséltem. Ez minden, amit ebben a kérdésben pontosítani tudtam.

Kérdés: Mit tud Gecse András lelkész kapcsolatának jellegéről Pasztellákkal és azon szovjetellenes csoport többi tagjával, amelynek ön is tagja volt?

Válasz: Pasztellák István 1957 és 1958 folyamán rendszeresen járt Gecse András református lelkészhez szépirodalmi könyvekért, amiről Pasztellák személyesen mesélt nekem. 1957 és 1958 telén én magam is 2 vagy 3 alkalommal elmentem Pasztellák Istvánnal ehhez a lelkészhez szépirodalomért.

Ezen látogatások során Pasztellák a nemzetközi politika kérdéseiről érdeklődött Gécsénél, pontosabban bizonyos államok kormányai és ezen kormányok vezetői felől tudakozódott.

Az egyik látogatás alkalmával Gecse azt mondta nekünk, hogy a magyar rezsim idején jobb dolga volt, mivel sok földje és szép háza volt, a szovjethatalom pedig mindezt elvette tőle; de azért nincs rossz dolga a szovjethatalom alatt sem.

Hogy miről beszélt Pasztellák Gécsével, amikor nélkülem ment el hozzá, azt nem tudom.

El kell mondanom, hogy Gecse 1958 tavaszán elutazott Huszt városába, és Gálocs faluba csak egyetlen alkalommal jött el, 1958 nyarán, abból kifolyólag, hogy sírkövet állítson apja sírjára.

A szovjetellenes csoportunk többi tagjának nem volt semmilyen kapcsolata Gécsével.

A vallomást az elmondásom alapján helyesen jegyezték le, és nekem tolmács útján magyar nyelven felolvasták. Szanyi

Kihallgatta: Golovanov őrnagy, az USZSZK Minisztertanácsa mellett működő KGB Kárpátaljai Megyei Főigazgatósága nyomozati osztályának főnyomozója. [s.k.]

A 10. számú iskola tanára: Ivaskovics [s.k.]

Tolmács: Dobra [s.k.]

41.
Molnár László kihallgatási jegyzőkönyve[166]
Ungvár, 1958. november 24.

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának nyomozója, Martin hadnagy, Gajdos magyar nyelvű tolmács részvételével, az Ungvári 10. Számú Középiskola tanára, Samudovszkaja Mária (apja neve Fedor) jelenlétében a mai napon tanúként kihallgattam az 1945. november 19-ei születésű, szüleivel együtt élő – édesapja Molnár István (apja neve János), édesanyja Molnár Ilona (apja neve János) Kárpátalja megye, Ungvári járás, Gálocs községi lakosok – Molnár Lászlót, aki a Sislóci Hétéves Iskola 7. osztályos tanulója és 1955. óta úttörő.

Gajdos magyar nyelvű tolmács a hamis fordításért járó felelősségre vonásról az USZSZK Büntető Törvénykönyve 89. cikke értelmében figyelmeztetve lett: Gajdos [s.k.]

Kérdés: Milyen nyelveken beszél, és milyen nyelven szeretne vallomást tenni?

[166] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 1., ark. 342–367. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

Válasz: Csak az anyanyelvemen, magyarul beszélek és vallomást is magyarul szeretnék tenni.

Kérdés: A mai nap folyamán, azaz november 24-én az önnél tartott házkutatás során egy külföldi gyártmányú revolvert, gránátokat, töltényeket és különböző robbanóanyagokat találtunk és foglaltunk le. Mondja, honnan szerezte a fentnevezett fegyvereket, és milyen céllal tárolta azokat?

Válasz: Mielőtt válaszolnék a feltett kérdésre, el kell mondanom a következőket: 1957 nyarán, a pontos dátumra nem emlékszem, így az is lehet, hogy ősszel, viszont épp csakhogy már elkezdtünk iskolába járni, hozzám, a lakásomra egy vasárnap eljött Pasztellák István, a községünk lakosa, akivel ugyanabba az iskolába jártunk, és aki felajánlotta nekem, hogy lépjek be az általa alapított szervezetbe, amibe beleegyeztem, de Pasztellák nekem semmit sem magyarázott el arról, hogy ez milyen szervezet és hogy minek hozta létre.

Pasztellák felajánlotta nekem, hogy ugyanezen kérdés ügyében menjek el hozzá vasárnap a lakására. Amibe szintén beleegyeztem. Vasárnap, körülbelül este hat órakor moszkvai idő szerint, ahogyan azt megbeszéltük, megérkeztem Pasztellák lakására. Amikor megérkeztem Pasztellákhoz a lakásán már ott volt Szanyi János, Pasztellák barátja és szintén a községünk lakosa. Pasztellák lakásán tartózkodva én, Szanyi János és Pasztellák megbeszéltük, hogy mi hárman az általunk alapított szervezet tagjai leszünk, amely szervezet köteles küzdelmet folytatni a szovjethatóságokkal szemben. Az adott szervezet vezetőjének megválasztásakor köztünk, ebben a kérdésben, nézeteltérés keletkezett, mivel Pasztellák saját magát javasolta jelöltnek a vezetői tisztségre, amivel mi nem értettünk egyet. Ennek okán semmit sem értünk el, mindenki hazament, és Pasztelláknál többé nem üléseztünk.

Ezenkívül, Pasztellák 1957 őszén elment tanulni az ungvári iskolába, és vele a szervezetről semmilyen

beszélgetést nem folytattunk. 1958 nyarán, hogy pontosan mikor, arra nem emlékszem, viszont arra pontosan emlékszem, hogy a vakáció idején, egy csütörtöki vagy pénteki nap során a lakásomra újra ellátogatott Pasztellák, aki felajánlotta nekem, hogy vasárnap ismét látogassam meg a lakásán a szovjetellenes szervezet létrehozása ügyében. Ugyanúgy, mint 1957-ben, körülbelül este 6 órakor, ahogyan azt megbeszéltük, vasárnap elmentem Pasztellák lakására, ahol már ott tartózkodott Szanyi János. Pasztellák felajánlotta, hogy alapítsunk egy szovjetellenes szervezetet, szerezzünk fegyvert, és bármilyen esetleges események kialakulása esetén fegyverrel a kézben lépjünk fel az oroszok ellen.

Pasztellák javaslatára én és Szanyi János a beleegyezésünket adtuk, hogy a szovjetellenes szervezet tagjai leszünk. Akkor Pasztellák, ahogyan 1957-ben is, saját személyét javasolta a szervezet vezetői tisztségére. Én és Szanyi elleneztük ezt, és felajánlottuk, hogy tartsunk sorsolást. Pasztellák egyetértett velünk. A sorsolás lebonyolításához Pasztellák mindegyikünknek adott egy darab papírfecnit, amelyikre hármunk közül mindegyikünknek rá kellett írnia a másikunk nevét, vagyis én Szanyi János nevét írtam, Szanyi Pasztellákét, Pasztellák pedig az enyémet.

Elsőnek a legmagasabbnak kellett húznia sapkából egy papírfecnit, mivel Pasztellák a legmagasabb közülünk, így elsőnek ő húzott. Pasztellák a saját nevét húzta ki, de én és Szanyi nem egyeztünk bele, és felajánlottuk, hogy húzzon Szanyi János, aki másodszor is kihúzta Pasztellák nevét. Aztán én húztam egy papírfecnit, és ismét Pasztellák nevét húztam ki. Nem értettem egyet a választások ilyen kimenetelével és Szanyi János sem értett vele egyet. Így nézeteltérés keletkezett köztünk, és nem beszéltük meg a további tevékenységünket.

Kérdés: Ki vett még részt a fentnevezett szervezet megalakításában önön, Pasztellákon és Szanyin kívül?

Válasz: Rajtam, Pasztellákon és Szanyin kívül a fentnevezett szervezet tagja volt még a községünk lakosa, Perduk Tibor is, aki szintén részt vett a szervezet vezetőjének megválasztására tartott szavazáson, ezért pontosítanám, nem három, hanem négy papírfecni volt, vagyis Perduk vezetéknevével is volt egy. Továbbá az általunk alapított szervezetről tudott az iskolánk 7. osztályos tanulója Tóth János (apja neve János) is, de ő nem akart aktív tagja lenni a szervezetnek, ezért őt nem is hívtuk a gyűléseinkre.

Kérdés: Ki hívta meg Perduk Tibort a fentnevezett gyűlésre?

Válasz: Nincs tudomásom róla, hogy meghívta-e valaki közülünk Perdukot az említett gyűlésre, azonban, amikor én megjöttem Pasztellák házába, Perduk már ott volt.

Kérdés: Milyen kérdéseket tárgyaltak még, a vezető megválasztásán kívül, az önök által tartott gyűléseken?

Válasz: Ahogyan azt fentebb is vallottam, a gyűléseinken elsősorban a szervezet vezetőjének megválasztása volt a kérdés. Ezenkívül megvitattuk még a szervezet működésével kapcsolatos egyéb kérdéseket is, éspedig a fentnevezett gyűlésen megvitattuk a mindannyiunk által befizetendő tagdíjak kérdését is; így az volt a javaslat, hogy mindegyikünk, minden vasárnap befizet a közös kasszába egy-egy rubelt fegyverek, lőszerek és egyéb felszerelés vásárlására. Az adott pénzt mindenkinek nekem, mint pénztárosnak kellett leadnia.

Kérdés: A létrehozott szervezetben hogyan oszlottak meg önök között a szerepek?

Válasz: Attól függetlenül, hogy sorsolás útján mi gyakorlatilag nem választottuk meg a szervezet vezetőjét, mégis Pasztellák maradt az, a helyettese pedig Perduk Tibor lett. Rám a raktáros feladatkörét bízták, Szanyi János pedig a titkári beosztást kapta, vagyis a mi értelmezésünk szerint ő lett az írnok.

Kérdés: Tettek-e hűségesküt vagy fogadalmat a szervezet iránti hűségre?

Válasz: Igen, tettünk hűségesküt az általunk létrehozott szervezet iránti hűségre, pontosan nem emlékszem, hogy mikor, de nem az első gyűlésünkön, hanem a másodikon vagy a harmadikon.

Pasztellák saját kezűleg írta le az eskü szövegét egy papírlapra, és mindegyikünk felolvasta azt a többiek előtt. Az adott eskü szövegére nem emlékszem, bár fel is olvastam azt a fentnevezett személyek előtt. Csak arra emlékszem, hogy szó volt benne a bajtársak és a szervezet iránti hűségről. Hogy jelenleg az a papírlap az eskü szövegével hol van, azt nem tudom, viszont ha jól emlékszem, Pasztelláknál maradt.

Kérdés: Folytassa vallomását a fegyverek beszerzésének és tárolásának céljaira vonatkozóan.

Válasz: Ahogyan azt fentebb is vallottam, köztem, Szanyi, Pasztellák és Perduk között volt egy megállapodás arra vonatkozóan, hogy fegyvereket szerezzünk az általunk alapított szervezet számára, a szovjethatóságokkal szembeni fegyveres fellépés céljából arra az esetre, ha bármilyen számunkra kedvező esemény bekövetkezne.

Ezzel a céllal elkezdtük járni a mezőket, a korábbi ütközetek helyszíneit.

Így, 1958 nyarán, amikor vakáción voltam, egy nap elmentem a községünk túlsó végére, az egyik falubelink, Guti János kertjébe, akinél ott egy nagy, szeméttel teli gödör van. Tudva arról, hogy hasonló helyeken lehet fegyver, elkezdtem az adott gödörben keresni, hogy nincs-e ott eldobott fegyver. Pontosítom, hogy ezt megelőzően már kerestem fegyvert a községünk különböző pontjain, és ezzel a céllal hordtam magamnál egy ásót is. Ezért a fentnevezett gödörben, körülbelül fél méter mélyen találtam egy külföldi gyártmányú revolvert, amelyet

kivettem és hazavittem. Otthon az adott revolvert alaposan megtisztogattam, és betettem az általam varrt pisztolytáskába. Azért, hogy a szüleim ne vegyék észre az általam talált revolvert, elrejtettem azt a fészer bejárati küszöbe alá. Tegnap, vagyis folyó év november 24-én az adott revolvert a házkutatás során lefoglalták. A tőlem elkobzott töltényeket én és Szanyi János találtuk a községünk melletti mezőn különböző időben és különböző helyeken. Így, egyszer a vakáció ideje alatt 1958-ban Szanyi körülbelül harminc puskatöltényt hozott nekem, és azt mondta, hogy azokat a mezőn találta, valamilyen kanálisban.

Azért, hogy elrejtsem az említett töltényeket saját magam készítettem deszkákból egy kis ládát, amelyekbe azokat beleraktam, magát a ládát pedig elástam a földbe, a házunk mellett, pontosabban egy méternyire a ház falától.

Ugyanebben az időszakban, fegyverkeresés céljából Szanyival együtt kimentünk a mezőre, és a községünkből Szürtére vezető úton lévő híd melletti gödörben találtunk egy gránátot, amelyet szintén elrejtettünk a már említett ládában. Ugyanekkor Perduk azt mondta nekem, neki van egy puskához való tolózára, amit meg is vettem tőle, de arra nem emlékszem, hogy mennyit fizettem érte, és arra sem emlékszem, hogy honnan volt neki az adott tolózár, mivel Perduk nekem erről nem beszélt.

A tőlem elkobzott füst nélküli lőport én magam, saját kezűleg szedtem ki azokból a töltényekből, amelyeket működésképtelennek véltem. Az említett lőport körülbelül ötven töltényből szedtem ki, amelyeknek a töltényhüvelyei a fészerben találhatóak, ahol a műhely is van, a fal mellett, a töltények lövedékeit pedig beolvasztottam, és az ólom is ugyanott található a fészerben lévő műhelyben. 1958 nyarán, a vakáció ideje alatt Szanyi János elhozott

hozzám haza két puskaszuronyt, amelyeket a ládába rejtettem.

Hogy hol találta Szanyi ezeket a puskaszuronyokat, azt nem tudom, mivel nem mondta, én meg nem érdeklődtem. Ugyanabban az időszakban véletlenül átmentem annak a szomszédunknak a kertjébe, akinek a vezetékneve Szakál, utónevét és apai nevét nem tudom, és ebben a kertben találtam egy szuronytokot. A házunk padlásán pedig találtam egy puskaszuronyt.

A többi tőlem elkobzott két szuronyt a barátaimtól, Leco Lászlótól és Bocán Istvántól [lehet Sztefán is, nem egyértelmű] vettem. Az adott szuronyokat, ahogyan azt nekem Leco és Bocán magyarázta - valahol a mezőn találták.

Cserébe a szuronyért Leconak adtam egy háromélű üvegprizmát, Bocánnak meg már nem is emlékszem, hogy mit adtam.

A tőlem elkobzott robbanóanyagokat Szanyi János adta nekem. Azokat, az elmondása szerint, az általa a mezőn talált aknákból szedte ki.

Kérdés: Önön kívül ki volt még az a fentnevezett személyek közül, aki tárolt fegyvert?

Válasz: Hogy Szanyi János és Perduk Tibor birtokolt-e fegyvert, azt nem tudom, mivel nem mondták el nekem. Azt tudom, hogy Pasztellák Istvánnak volt egy revolvere, de már régi és ravasz nélküli, valamint amelyet el is hozott nekem, de valamiért Pasztellák ezt a revolvert visszavette, és hogy hol tárolta Pasztellák ezt a revolvert, nem mondta el nekem. Továbbá előttem ismeretlen, hogy van-e Pasztelláknak bármilyen más fegyvere.

Kérdés: Perduk és Pasztellák tudtak-e arról, hogy ön fegyvert tárol?

Válasz: Igen, Pasztellák és Perduk tudtak arról, hogy én fegyvert tárolok. Erről én saját magam beszéltem nekik, és ráadásul saját maguk is látták nálam a fentebb említett fegyvereket, továbbá emel-

lett Pasztellák és Perduk mondták azt, hogy a fegyvert a szervezet számára nekem kell tárolnom, mivel engem választottak raktárosnak.

Kérdés: Pasztellák és Perduk nem adtak át önnek fegyvert megőrzésre?

Válasz: Nem, Pasztellák és Perduk nekem nem adtak át fegyvert megőrzésre.

Kérdés: Mi volt az ön szerepe a szovjetellenes röplapok elkészítésében és terjesztésében 1958. október 23-án a községében?

Válasz: A szovjetellenes röplapok elkészítésében és terjesztésében a községünkben nekem semmilyen szerepem nem volt. Én csak arról tudtam, hogy ezeket a röplapokat Pasztellák készítette és terjesztette, aki saját maga mutatta meg nekem a röplapok egyikét, viszont annak tartalmát nem ismerem, mivel nem olvastam. Arról, hogy Pasztellák szovjetellenes röplapokat készített és terjesztett, Szanyi János is tudott, mivel Pasztellák a jelenlétemben mutatta meg a röplapot Szanyinak is.

Hogy tudott-e bármit is a röplapokról Perduk, azt nem tudom.

Kérdés: Ismeri-e Gecse András református papot, és mi volt az ő kapcsolata az önök által létrehozott szovjetellenes szervezettel?

Válasz: Gecse András református papot nem nagyon ismerem, és nem tudom, hogy volt-e kapcsolata a szervezettel. Csak azt tudom, hogy Pasztellák járt Gecse tiszteletes lakására, de hogy miért járt Gecséhez, azt nem tudom, mivel Pasztellák nekem erről nem beszélt. Hogy hányszor volt Pasztellák Gecsénél, azt sem tudom megmondani, de több mint egyszer, mivel Pasztellák valamiféle könyveket kölcsönzött olvasásra Gecsétől, amiről gyakran dicsekedett is, de hogy miféle könyveket kölcsönzött Pasztellák Gecsétől pontosan, azt nem tudom megmondani, mivel azokat én nem olvastam, és nem érdeklődtem iránta.

Kérdés: Mi volt az önök által létrehozott szovjetellenes szervezet neve?

Válasz: Az általunk létrehozott szovjetellenes szervezetnek nem volt neve.

Kérdés: Volt-e a nevezett szervezetnek programja?

Válasz: Az általunk létrehozott szervezetnek nem volt konkrétan kidolgozott programja, viszont nagyvonalakban eldöntöttük, hogy a szervezet fegyvert fog szerezni, és bármiféle, a Szovjetunióban kialakuló bonyodalmak esetén, a szervezetünk fegyverrel a kézben fog fellépni a Szovjetunióval szemben. Egyéb programunk nem volt.

Kérdés: Pontosítsa, milyen beszélgetései voltak Pasztellákkal az ön lakásán 1958. október 22-én nappal és este?

Válasz: Valóban, Pasztellák 1958. október 22-én nappal volt a lakásomon, ahol elmondta nekem, hogy 1958. október 23-án lesz a magyar „forradalom" második évfordulója, és hogy ennek az ünnepnek a tiszteletére szovjetellenes röplapokat kell készíteni és terjeszteni, továbbá táblákat a magyar katonák sírja fölé azzal a felirattal, hogy ők a hazáért haltak meg. A röplapok elkészítésébe nem egyeztem bele, de a beleegyezésemet adtam abba, hogy a nevezett fatáblákat elkészítem. Ezt követően Pasztellák elment tőlem, én pedig saját magam személyesen elkezdtem keresni egy deszkadarabot, amelyet trapézformájura szabtam, 20x10 cm-es méretekkel, de ez csak nagyjából, nem pontosan.

A fatáblára ecsettel, piros festékkel a következő szavakat írtam fel: *„Itt nyugszanak azok a hősök, akik a honvédő háborúban hunytak el"*, viszont szeretném pontosítani, hogy Pasztellák István utasított, hogy ezt a fentnevezett szöveget írjam rá. Ugyanaznap este Pasztellák ismét eljött hozzám, a lakásomra, elvette a fatáblát a nevezett szöveggel, és elvitte magával, ahogyan ő mondta, a temetőbe, a

magyar katonák sírjára, de hogy megtette-e ezt, azt nem tudom, mivel Pasztellák nekem erről nem beszélt.
Kérdés: Tisztában volt-e azzal, hogy a törvény tiltja a törvénytelen fegyverbirtoklást?
Válasz: Nem. Arról, hogy nem engedélyezett fegyvert tárolni a megfelelő megalapozottság nélkül, nem tudtam, bár Pasztellák mondta is nekem, hogy rejtsem el a megszerzett fegyvert.
A kihallgatási jegyzőkönyvet a szavaim alapján hitelt érdemlően jegyezték le, azt az általam beszélt magyar nyelven számomra felolvasták: Molnár [s.k.]
Kihallgatta: az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága
Felderítési Osztályának nyomozója, Martin hadnagy [s.k.]
Az Ungvári 10. Számú Középiskola tanára, Samudovszkaja [s.k.]
Gajdos, magyar nyelvű tolmács [s.k.]

42.
Molnár László kihallgatási jegyzőkönyve[167]
Ungvár, 1958. november 26.

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának nyomozója, Martin hadnagy, Gajdos magyar nyelvű tolmács részvételével, az Ungvári 10. Számú Középiskola tanára, Samudovszkaja Mária (apja neve Fedor) jelenlétében a mai napon tanúként kihallgattam Molnár Lászlót, akinek személyes adatai megtalálhatóak Molnár 1958. november 24-ei kihallgatási jegyzőkönyvében.

[167] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 1., ark. 368–373. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

Gajdos, magyar nyelvű tolmács, a hamis fordításért járó felelősségre vonásról az USZSZK Büntető Törvénykönyve 89. cikke értelmében figyelmeztetve lett.

Kérdés: Pontosítsa, ki állította össze az eskü szövegét, és mi annak a tartalma?

Válasz: Ahogyan azt az előző kihallgatáson is vallottam, az általunk létrehozott szovjetellenes szervezet melletti hűségért, mindegyikünk esküt tett a bajtársai előtt. Az általunk tett eskü szó szerinti szövegére – a hosszú eltelt idő miatt – nem emlékszem, viszont a lényege az, hogy a szervezet mindegyik tagjának hűségesnek kell lennie a szervezethez és a bajtársaihoz. Az eskü szövegét Pasztellák állította össze és írta le egy papírlapra a lakásán az én jelenlétemben, továbbá Szanyi és Perduk jelenlétében.

Elsőként az esküt Pasztellák olvasta fel, aztán pedig a fentnevezett személyek mindegyike, emellett az esküt állva olvastuk fel. Az esküt Pasztellák írta az egyik gyűlésünkön, 1958 nyarán, de jól emlékszem, hogy nem az elsőn.

Kérdés: Hogyan iktatták a tagságot az önök által létrehozott szervezetben?

Válasz: Bármiféle konkrétan kidolgozott felvételi rend a szervezet tagjainak sorába nem volt, továbbá a szervezeti tagság írásos formában nem került rögzítésre, csak szóbeli nyilatkozat és beleegyezés abba, hogy a szervezetünk tagja lesz. Nem volt semmiféle lista vagy nyilvántartás a szervezetünk tagjairól, legalábbis én nem tudok róla.

Kérdés: Tervezték-e új tagok toborzását a fentnevezett szervezetbe?

Válasz: Igen, voltak erről köztünk beszélgetések. Az egyik gyűlésen Pasztellák lakásán. Én és Szanyi javasoltuk Pasztelláknak az új tagok toborzását a szervezetünkbe, de Pasztellák valamiért ellenezte ezt.

Én magam 1958 nyarán, a pontos időre nem emlékszem, felajánlottam Tóth Jánosnak, hogy lépjen be az ál-

talunk alapított szovjetellenes szervezetbe, mire utóbbi beleegyezését adta, de az általunk tartott gyűlésekre Tóth nem jött el, ezért megszakítottuk vele a kapcsolatot és hasonló témákról vele már nem beszélgettünk. Hogy toborzott-e valakit a szervezetbe Pasztellák, Szanyi és Perduk – az előttem ismeretlen. Én személy szerint több senkit nem toboroztam.

Kérdés: Mi volt a szerepe a fentnevezett szervezetben Deák Ferencnek?

Válasz: Deák Ferenc semmilyen szerepet nem töltött be az általunk alapított szervezetben, ő még, mint olyannak a létezéséről sem tudott.

Kérdés: Meséljen a tagok gyakorlati tevékenységéről az önök által létrehozott szovjetellenes szervezetben!

Válasz: Az általunk létrehozott szovjetellenes szervezet gyakorlati tevékenysége a fegyverek gyűjtésében leledzett, amiről fentebb vallottam, ezenkívül személyesen toboroztam Tóth Jánost, amiről szintén meséltem. Pasztellák személyesen állított összse kódot az írás kódolásához, amit javasolt, hogy tanuljunk meg és használjuk, ha bármit is írnánk egymásnak a szervezetről, de én nem jegyeztem meg a szövegét, pontosabban a rejtjeles ábécét nem jegyeztem meg, és nem is tanultam meg. Valahová bedobtam a nekem adott papírlapot az adott kóddal. Pasztellák azt mondta nekem, hogy a rejtjeles ábécét valamilyen könyvből másolta, de hogy melyikből – azt nem mondta. A Pasztellák által javasolt kódot Szanyi és Perduk használta, pontosabban ismerkedtek vele, de ők sem értettek egyet annak alkalmazásával.

Semmilyen egyéb gyakorlati tevékenységet nem folytattunk.

Kérdés: Ki vett még részt, a fentnevezett személyeken kívül, az önök által létrehozott szovjetellenes szervezetben, vagy ki tudott annak létezéséről?

Válasz: Az általam fentebb felsorolt személyeken kívül az általunk létrehozott szovjetellenes szer-

vezetben senki sem vett részt és annak létezéséről senki sem tudott.
A kihallgatási jegyzőkönyvet a szavaim alapján hitelt érdemlően jegyezték le, azt az általam beszélt magyar nyelven számomra felolvasták: Molnár [s.k.]
Kihallgatta: az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának nyomozója, Martin hadnagy [s.k.]
Az Ungvári 10. Számú Középiskola tanára, Samudovszkaja [s.k.]
Gajdos, magyar nyelvű tolmács [s.k.]

43.
Tóth János kihallgatási jegyzőkönyve[168]
Ungvár, 1958. december 25.

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának főnyomozója, Uvin százados, Dobra L. magyar nyelvű tolmács részvételével, az Ungvári 10. Számú Középiskola 5–7. osztályt oktató tanára, Samudovszkaja Mária jelenlétében a mai napon kihallgattam az 1945. február 24-én Kárpátalja megye, Ungvári járás, Gálocson született, magyar nemzetiségű, középosztálybeli földműves családból származó, szüleivel – édesapja Tóth János (apja neve János), édesanyja Tóth Etel (apja neve István) – Gálocs községben együtt élő Tóth Jánost, aki a Sislóci Hétéves Iskola 7. osztályos tanulója és 1955. óta pionír.[169]

[168] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 1., ark. 374–380. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.
[169] A pionír (oroszul: пионер) a szovjetrendszerben gyermekkorú úttörőt jelentett, a kommunista állam által szervezett gyermekmozgalom tagja volt, általában 9–14 éves kor között. A pionírmozgalom célja a gyerekek korai ideológiai nevelése, a Szovjetunióhoz, a kommunista párthoz és Lenin eszméihez való hűség kialakítása volt. Előkészítő lépcső volt a Komszomol, majd a párttagság felé.

Dobra L. magyar nyelvű tolmács, a tudatosan hamis fordításért járó felelősségre vonásról az USZSZK Büntető Törvénykönyve 89. cikke értelmében figyelmeztetve lett.

Kérdés: Milyen nyelveken beszél, és milyen nyelven szeretne vallomást tenni?

Válasz: Beszélek magyarul és oroszul is, de oroszul nehézkesen fejezem ki magamat, ezért számomra ajánlatos a tolmács jelenléte.

Kérdés: Ismeri-e az ungvári járási Gálocs község Pasztellák István, Szanyi János és Molnár László nevű lakosait, és milyen viszonyban van velük?

Válasz: Pasztellák Istvánt, Szanyi Jánost és Molnár Lászlót jól ismerem mint falubelijeimet és iskolatársaimat a hétéves iskolából. A velük való viszonyom normális volt, velük személyes elszámolnivalóm nincs.

Kérdés: Meséljen el mindent, amit tud Pasztellák, Szanyi és Molnár bűncselekményeiről!

Válasz: Ha jól emlékszem, 1957 nyarán, vagyis nagyjából másfél évvel ezelőtt a falubelim és tanulótársam, az 1945-ös születésű Molnár László, amikor elmentem a lakására, elmondta nekem, hogy ő, Pasztellák István és Szanyi János megbeszélték, hogy szerveznek egy csoportot és lőszert, valamint fegyvert fognak gyűjteni, és nekem is felajánlották, hogy tartsak velük, és menjek el a gyűlésükre. Én Molnárnak semmi konkrétat nem válaszoltam, vagyis nem mondtam, hogy nem akarok velük tartani, és nem mondtam, hogy elmegyek a gyűlésükre, amire, ha jól emlékszem, Pasztellák házában kellett, hogy sor kerüljön vasárnap délután.

Valamivel később Molnár mutatott nekem egy puskaszuronyt és puskatöltényeket, amiket egy faládában tárolt a fészerben. Molnárnál körülbelül összesen öt töltényt láttam. Molnár előttem szedte ki a lövedékeket a töltényekből, pontosabban a lövedékeket

a töltényekből még a megérkezésem előtt kiszedte, de a puskaport a jelenlétemben öntötte ki a töltényekből és próbálta azt elégetni.

A gyűlésre, amelyről Molnár beszélt, nem mentem el, mert megláttam, hogy Molnár és a többi személy veszélyes dolgokkal, töltényekkel, puskaporral és fegyverrel akarnak foglalkozni.

A Molnárral való következő találkozásom során utóbbi elmondta nekem, hogy megtartották a gyűlésüket, amelyen Pasztellákot megválasztották a csoportjuk vezetőjének, Szanyi Jánost írnoknak, őt pedig, Molnárt – raktárosnak. Azt is elmondta, hogy ha valamelyikük talál töltényt vagy bármi mást, azt köteles elhozni Molnárnak, Szanyi pedig, mint írnok köteles mindezt feljegyezni.

Meghallva ezt, kijelentettem Molnárnak, hogy nem akarok velük tartani.

Nemsokára találkoztunk Pasztellák Istvánnal, aki elmondta nekem, hogy ha én nem akarok velük tartani, akkor ő sem tesz semmit. Ugyanezt mondta nekem Molnár is.

Akkor én úgy gondoltam, hogy ők tényleg mindennel felhagytak, de kiderült, hogy átvertek engem, és egészen az utóbbi időkig folytatták a rossz üzelmeiket.

Kérdés: Hogyan magyarázta el önnek Molnár a csoport létrehozását és annak feladatait?

Válasz: Molnár azt mondta nekem, hogy fegyvergyűjtésre szervezték a csoportot, de a csoport céljairól és feladatairól részletesebben nem beszélt.

Kérdés: Mondta-e önnek Molnár, hogy a csoport céljául tűzte ki a szovjethatóságok elleni küzdelmet?

Válasz: Nem, Molnár egyenesen, nyíltan nem mondta, hogy a csoportjuk a szovjethatóságok ellen fog küzdeni, de sejtettem, hogy itt valami nem átlagos, ha már fegyverről van szó.

Kérdés: Mit tud Perduk Tibor és Deák Ferenc csoporthoz tartozásáról?

Válasz: Perduk Tibor és Deák Ferenc csoporthoz tartozásáról semmit sem tudok.

Kérdés: Milyen fegyvere volt a csoportnak?

Válasz: Saját szememmel Molnárnál csak a szuronyt és a töltényeket láttam. Más fegyvert nem láttam, de a falubeliek elbeszéléseiből hallottam, hogy Pasztelláktól, Molnártól, Szanyitól, Perduktól és Deáktól sok fegyvert foglaltak le.

Kérdés: Ön személy szerint járt Molnárral, Szanyival és a többiekkel a mezőre fegyver felkutatása céljából?

Válasz: Nem, nem jártam.

Kérdés: Miért nem jelentette a hatóságoknak azt, hogy Molnár és a többiek csoportot alakítottak, és fegyvert gyűjtenek?

Válasz: Úgy gondoltam, hogy nincs köztük semmi, hogy a csoportjuk szétesett, és ezért nem mondtam róla senkinek semmit.

Kérdés: Mivel szeretné kiegészíteni a vallomását?

Válasz: Semmivel sem tudom kiegészíteni a vallomásomat. A jegyzőkönyvet a számomra érthetően, magyar nyelvű tolmács felolvasta, vallomásomat a szavaim alapján hitelt érdemlően jegyezték le: Tóth [s.k.]

Kihallgatta: Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának főnyomozója, Uvin százados [s.k.]

Tolmács, Dobra [s.k.]

Úgy vélem, hogy a kikérdezés alatt Tóth János tanú a feltett kérdésekre teljesen átgondolt és igaz válaszokat adott. Észrevételem a vallomásával kapcsolatosan nincs. Az Ungvári 10. Számú Középiskola 5-7. osztályt oktató tanára, Samudovszkaja [s.k.]

A 3429-es számú ügyirat második kötete

44.
Iratjegyzék
a 3429. számú nyomozati ügy dokumentumairól[170]
Ungvár, d.n.

S. sz.	Dokumentum megnevezése	Oldalszám
1.	Határozat Deák Ferenc őrizetbe vételéről és szabadlábra helyezéséről	1–2.
2.	Házkutatás foganatosításáról szóló iratok	3–7.
3.	Deák Ferenc tanú kihallgatási jegyzőkönyve	8–38.
4.	Leco F. tanú kihallgatási jegyzőkönyve	39–41.
5.	Guzinyec Sz. tanúkihallgatási jegyzőkönyve	42–45.
6.	Jegyzőkönyv könyvek lefoglalásáról	46.
7.	Határozat Gecse ügyében az őrizetbe vételről, a kényszerintézkedés elrendeléséről és a letartóztatási parancs kiadásáról	47–49.
8.	Gecse A. letartóztatott személyi adatlapja	50–51.
9.	Ujjlenyomatkártya, boríték fényképpel, a KGB 1. sz. különleges osztályának igazolása	52–54.
10.	A házkutatás során lefoglalt anyagok	55–58.
11.	Petruska tanú kihallgatási jegyzőkönyve	59–70.
12.	Prisztaj tanú kihallgatási jegyzőkönyve	71–74.
13.	Vagyonleltár, megőrzési elismervény, személyi motozási jegyzőkönyv és nyugta az értéktárgyak KGB pénzügyi osztályra való átadásáról	75–78.

[170] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 2. Oldalszám nélkül, kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

A 44. forrás folytatása

S. sz.	Dokumentum megnevezése	Oldalszám
14.	Gecse A. kihallgatási jegyzőkönyve (1958. 12. 3.)	79–84., 85–87.
15.	Gecse A. kihallgatási jegyzőkönyve (1958. 12. 4.)	88–93.
16.	Határozat vádemelésről	94.
17.	Gecse A. kihallgatási jegyzőkönyve (1958. 12. 9.)	95–97.
18.	Gecse A. kihallgatási jegyzőkönyve (1958. 12. 12.)	98–110.
19.	Gecse A. kihallgatási jegyzőkönyve (1958. 12. 18.)	111–127.
20.	Gecse A. kihallgatási jegyzőkönyve (1958. 12. 19.)	128–133.
21.	Gecse A. kihallgatási jegyzőkönyve (1958. 12. 20.)	134–139.
22.	Gecse A. kihallgatási jegyzőkönyve (1958. 12. 22.)	140–144.
23.	Gecse A. kihallgatási jegyzőkönyve (1958. 12. 27.)	145–150.
24.	Gecse A. kihallgatási jegyzőkönyve (1958. 12. 29.)	151–154.
25.	Gecse A. kihallgatási jegyzőkönyve (1958. 12. 31.)	155–156.
26.	Szerencsi T. tanú kihallgatási jegyzőkönyve	157–160.
27.	Kukuly L.T. tanú kihallgatási jegyzőkönyve	161–167.
28.	Kukuly L. L. tanúkihallgatási jegyzőkönyve	168–170.
29.	Ozsvát K. tanú kihallgatási jegyzőkönyve	171–173.
30.	Csonka M. tanú kihallgatási jegyzőkönyve	174–178.
31.	Béres S. tanú kihallgatási jegyzőkönyve	179–181.
32.	Orémus E. tanú kihallgatási jegyzőkönyve	182–185.

A 44. forrás folytatása

S. sz.	Dokumentum megnevezése	Oldalszám
33.	Pápai E. tanú kihallgatási jegyzőkönyve	186–188.
34.	Ruszka F. tanú kihallgatási jegyzőkönyve	189–191.
35.	Ruszka L. tanú kihallgatási jegyzőkönyve	192–193.
36.	Tárczy L. tanú kihallgatási jegyzőkönyve	194–195.
37.	Tóth A. tanú kihallgatási jegyzőkönyve	196–199.
38.	Kótyuk B. tanú kihallgatási jegyzőkönyve	200–201.
39.	Tóth B. tanú kihallgatási jegyzőkönyve	202–204.
40.	Tóth I. tanú kihallgatási jegyzőkönyve	205–207.
41.	Gerskovics T. tanú kihallgatási jegyzőkönyve	208–209.
42.	Tárczy I. tanú kihallgatási jegyzőkönyve	210–212.
43.	Bocán I. tanú kihallgatási jegyzőkönyve	213–214.
44.	Gecsétől lefoglalt irodalmi anyagok vizsgálati jegyzőkönyve	215–239.
45.	Határozat szakértői vizsgálat (irodalomtörténeti/nyelvi) elrendeléséről és a szakértői vélemény	240–251.
46.	Határozat az irodalom vizsgálatáról és jegyzőkönyv a Gálocs községben végzett szemléről	252–253.
47.	Jegyzőkönyv a Gálocs 70. szám alatti házban talált irodalom szemléjéről	254.
48.	Igazolás és leltárjegyzék az egyházi vagyonról	255–257.
49.	Határozat és jegyzőkönyv a levelezés megsemmisítéséről	258–259.
50.	Igazolás Gecse A. egészségi állapotáról	260.
51.	Jegyzőkönyv a helyszíni szemléről	261–267., 268.
52.	Igazolás Gecse A. haláláról	269.

A 44. forrás folytatása

S. sz.	Dokumentum megnevezése	Oldalszám
53.	Határozat a Gecse elleni büntetőeljárás megszüntetéséről	270–271.
54.	Szembesítési jegyzőkönyv: Pasztellák vádlott és Perduk vádlott között	272–289.
55.	Szembesítési jegyzőkönyv: Pasztellák vádlott és Szanyi tanú között	290–305.
56.	Szembesítési jegyzőkönyv: Perduk vádlott és Szanyi tanú között	306–314.
57.	Szembesítési jegyzőkönyv: Pasztellák vádlott és Molnár tanú között	315–324.
58.	Szembesítési jegyzőkönyv: Perduk vádlott és Molnár tanú között	325–330.

A jegyzéket összeállította: Golovanov őrnagy, főnyomozó [s.k.]

45.
Határozat Deák Ferenc őrizetbe vételéről[171]
H.n., 1958. november 14.

JÓVÁHAGYOM:

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának helyettes vezetője Szavcsuk ezredes [s.k.]

Én, Timosko őrnagy, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának vezető operatív tisztje, megvizsgálva a KGB rendelkezésére álló anyagokat az alábbi személlyel kapcsolatban: Deák Ferenc (apja neve József), született 1942. szeptember 24-én Gálocs községben (Ungvári járás, Kárpátalja megye), magyar nemzetiségű, szovjet állampolgár, 7 osztályos végzettséggel rendelkezik, az Iszkra Kolhozban kolhoztagként dolgozik.

[171] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 2., ark. 1. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

hogy Deák F. otthonában lőfegyvert, egy külföldi gyártmányú pisztolyt rejtegetett. Emellett az Ukrán SZSZK BTK 54-10-es cikkelye szerinti bűncselekmény (szovjetellenes agitáció) elkövetésével gyanúsítható. Az Ukrán SZSZK büntetőeljárási törvénykönyvének 98. cikkelye alapján úgy

HATÁROZTAM:

hogy Deák Ferencet 24 órás időtartamra őrizetbe kell venni, és a KGB belügyi börtönében kell fogva tartani.

Timosko őrnagy, főoperatív megbízott [s.k.]

46.
Jegyzőkönyv
a Tóth Ilona otthonában tartott házkutatásról[172]
Gálocs, 1958. november 17.

Én, Pogorelij kapitány, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Vizsgálati Osztályának főnyomozója, Kuzma alhadnagy magyar nyelvű tolmács közreműködésével, tanúk jelenlétében: Szakál András (apja neve Mihály) és Leco Miklós (apja neve Miklós), gálocsi lakosok, valamint a ház gazdaaszonya, Tóth Ilona (apja neve József) és bátyja, Deák Ferenc (apja neve József) jelenlétében az USZSZK Büntetőeljárási Törvénykönyvének 173–183. cikkei alapján, pótlólagos házkutatást végeztünk a Tóth Ilona tulajdonában lévő házban és a melléképületekben, aki mellett Deák Ferenc lakik, fegyverek és lőszerek felkutatása és lefoglalása céljából.

A házkutatás megkezdése előtt javasoltam Deák Ferencnek, hogy adja át a nála illegálisan tartott

[172] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 2., ark. 5–6. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

fegyvereket és lőszereket, amelyekről korábban már beszámolt. Deák Ferenc a nővére, Tóth I. házának udvarán lévő disznóólhoz ment, megemelte az ólat borító kátránypapírt, és a tető alól elővette az általa korábban odarejtett fegyvereket:

1. Egy orosz mintájú puskából származó, 70r-2187 számú, levágott és belülről felfúrt cső a töltényűrrel. A töltényűrben egy beszorult puskahüvely van.

2. A csőhöz tartozó tok (fegyverváz) a zárral együtt, 11 554-es számmal, orosz mintájú puskából. (Egy darab). A cső és a tok el vannak különítve egymástól, olajnyomok láthatóak rajtuk és rozsdafoltok borítják őket; a farészek (tus/ágyazás) hiányoznak.

3. Egy külföldi mintájú puskához tartozó, 7400-as számú késszurony, famarkolattal, I-profilú (kétszeres T) keresztmetszettel, a pengéje tiszta, fényes, fém hüvelyben volt tárolva, amely zöld (terepszínű) festékkel volt bevonva.

Minden felsorolt fegyver lefoglalva. A lefolytatott házkutatás eredményeként egyéb fegyver, lőszer vagy lefoglalásra váró tárgy nem került elő.

A házkutatás moszkvai idő szerint 10:30-tól 13:00-ig tartott. A házkutatást elszenvedők részéről a házkutatás szabálytalanságára, tárgyak megrongálódására vagy eltűnésére vonatkozó panasz nem érkezett.

A házkutatási jegyzőkönyvet nekünk érthető magyar nyelven felolvasták, az abban foglaltakat megerősítjük.

Gyanúsított: Deák [s.k.]

A ház gazdaasszonya: Tóth [s.k.]

Hatósági tanúk: 1. Szakál 2. Leco [s.k.]

A házkutatást végezte: az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Vizsgálati Osztályának főnyomozója, Pogorelij [s.k.]

Tolmács: Kuzma [s.k.]

47.
Deák Ferenc kihallgatási jegyzőkönyve[173]
Ungvár, 1958. november 25.

Én, Pogorelij kapitány, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Vizsgálati Osztályának főnyomozója, Puglik I. magyar nyelvű tolmács közreműködésével a mai napon pótlólagosan kihallgattam tanúként: Deák Ferencet.

A kihallgatás kezdete: 15 óra 45 perc.

Deák tanút az Ukrán SZSZK Büntető Törvénykönyvének 87. és 89. cikkei alapján figyelmeztettem a tanúvallomás megtagadásáért, illetve a hamis tanúzásért való felelősségre. Deák [s.k.]

Puglik János (apja neve József) magyar nyelvű tolmácsot az Ukrán SZSZK BTK 89. cikke alapján figyelmeztettem a tudatosan félrevezető fordításért való felelősségre. Puglik [s.k.]

Kérdés: Milyen egyéb fegyvere van még, és azt hol tárolja?

Válasz: Az 1958. november 24-i házkutatás során tőlem lefoglalt ötlövetű revolveren kívül van még egy puskaszuronyom is és egy puskából készült stukkó, talán orosz puskából, amelyeket a mi disznóólunkban tartok, a tető alatt, a hátsó falnál, a bejárattól nézve a bal sarokban, ahová elrejtettem őket. Más fegyverem nem volt és nincs is. Töltények a stukkóhoz szintén nincsenek.

Kérdés: Hol, mikor és milyen módon jutott a puskából készült stukkóhoz és a szuronyhoz, és milyen célból tartotta azokat?

Válasz: A puskából készült stukkót és a szuronyt 1957 nyarán találtam egy lebontott csűr helyén Gálocs falu mellett, ahol akkoriban a konyhakertemet művel-

[173] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 2., ark. 27. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

tem, és véletlenül ástam ki őket a földből. Miután megtaláltam a stukkót és a szuronyt, hazavittem és elrejtettem a disznóólban, hogy a későbbiekben vadászatra használjam őket. Más célom nem volt velük.

Kérdés: Mit és honnan tud ön arról, hogy Pasztellák István, Szanyi János és Perduk Tibor külföldi rádióadások tartalmát hallgatják és terjesztik a lakosság körében?

Válasz: Körülbelül két hónappal ezelőtt a gálocsi klub mellett Pasztellák István Perduk Tibor jelenlétében mesélt nekem arról, hogy ő (Pasztellák) külföldi rádióadásokat hallgat Amerikából és máshonnan, és mesélt azok tartalmáról is, de mostanra már elfelejtettem, hogy pontosan miket mondott. Arról, hogy más személyek hallgatnának külföldi rádióadásokat, nincs tudomásom.

Kérdés: Ismeri-e Gálocs falu volt református lelkészét, Gecse Andrást? Ismerte-e őt személyesen, és milyen kapcsolat volt önök között?

Válasz: Igen, a volt református lelkészt, Gecsét – a keresztnevére és apanevére nem emlékszem – ismerem gyermekkorom óta, mivel korábban Gálocs faluban lakott és szolgált a templomban. Személyes ismeretségem Gecsével nem volt, a viszonyom vele normális.

Kérdés: Miben nyilvánult meg az ön kapcsolata Gecse András református lelkésszel?

Válasz: Személy szerint nekem soha semmilyen kapcsolatom nem volt Gecsével.

Kérdés: És az ön falubelieinek: Pasztellák Istvánnak, Perduk Tibornak és Szanyi Jánosnak?

Válasz: Ezen személyek és a volt református lelkész, Gecse kapcsolatairól semmit sem tudok.

Kérdés: Milyen politikai befolyást gyakorolt Gecse András Pasztellák Istvánra és másokra?

Válasz: Erről nekem nincs tudomásom.

A kihallgatás vége: 18 óra 10 perc.

A kihallgatási jegyzőkönyvet nekem hangosan felolvasták érthető magyar nyelven, a vallomás az el-

mondásom alapján helyesen került rögzítésre: Deák [s.k.]
Kihallgatta: az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Vizsgálati Osztályának főnyomozója, Pogorelij százados [s.k.]
Tolmács: Puglik [s.k.]

48.
Letartóztatási határozat Gecse András ellen[174]
Ungvár, 1958. december 1.

JÓVÁHAGYOM:
Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának helyettes vezetője, Szavcsuk ezredes [s.k.]
1958. december 1.

A LETARTÓZTATÁST ENGEDÉLYEZEM:
Kárpátalja megye ügyésze, főtanácsos Ruszin [s.k.]
1958. december 2.

Én, Csernih százados, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Főigazgatósága Kárpátalja Megyei Felderítési Osztálya 4. Alosztályának vezetője megvizsgálva a KGB Főigazgatóságához beérkezett anyagokat Gecse András (apja neve Géza, szül. 1907, Gálocs, Ungvári járás; magyar, pártonkívüli, felsőfokú teológiai végzettségű református lelkész; lakhelye: Huszt, Csendes utca 2.) bűnös tevékenységéről

MEGÁLLAPÍTOTTAM:
hogy Gecse, református lelkészként, a mai napig saját magánkönyvtárában antikommunista és szovjetellenes tartalmú irodalmat őriz, tanulmányoz és ter-

[174] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 2., ark. 47. Írógéppel írott, orosz nyelvű dokumentum.

jeszt, amelyben vallási és nemzeti előítéletek leple alatt és azok felhasználásával rosszindulatú rágalmakat fogalmaznak meg a munkás forradalmi mozgalommal szemben, gyalázzák a marxizmus-leninizmus eszméit, és a magyar burzsoá nacionalizmust hirdetik.

A szovjethatalommal szembeni ellenséges beállítottságától vezérelve Gecse szovjetellenes nacionalista szellemben befolyásolta a magyar ifjúságot, különösen Pasztellák István gálocsi (Ungvári járás) lakost, akivel folytatott beszélgetései során dicsőítette az 1956. október-novemberi magyarországi ellenforradalmi felkelés résztvevőinek tevékenységét, a felkelést pedig úgy értékelte, mint a magyar nép állítólagos igazságos kiállását Magyarország szabadságáért és függetlenségéért.

Ezen befolyásolás és a szovjetellenes rádióadások hatására Pasztellák szovjetellenes csoportot hozott létre fiatalokból, 1958. október 23-ára virradó éjszaka pedig szovjetellenes röplapokat készített és terjesztett Gálocs faluban.

Gecse bűnös tevékenységét a letartóztatott Pasztellák I. vallomása, Szanyi J. tanúvallomása, valamint a házkutatás során lefoglalt irodalom támasztja alá.

HATÁROZTAM:

Gecse András (apja neve Géza), lakhelye: Huszt, Csendes utca 2. sz., letartóztatás alá kell vonni és nála házkutatást kell foganatosítani.

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága 4. osztály alosztályvezetője: Csernih kapitány [s.k.]

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága 4. osztályának vezetője [olvashatatlan] [s.k.]

EGYETÉRTENEK:

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának vezetője, Kurennoj alezredes [s.k.]

49.
Határozat
házkutatás elrendeléséről Gecse András ügyében[175]
Huszt, 1958. november 22.

JÓVÁHAGYTA:

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatóságának huszti járási megbízottja, Agejenko alezredes [s.k.]

Én, Kolomijec főhadnagy, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága huszti járási kirendeltségének kiemelt operatív megbízottja, megvizsgálva a hozzánk beérkezett anyagokat:

Gecse András (apja neve Géza, szül. 1907, szülhely: Gálocs, Ungvári járás, Kárpátalja megye; nemzetisége: magyar, pártonkívüli, egyházi személy; lakhelye: Huszt, Csendes utca 2. sz.) ügyében,

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

Gecse az USZSZK Büntető Törvénykönyve 54-10. cikkének 1. része alapján bűncselekmény elkövetésével gyanúsítható, és házában tárgyi bizonyítékok lehetnek.

A fentiek alapján, valamint az USZSZK Büntetőeljárási Törvénykönyvének 172–183. cikkei alapján úgy

HATÁROZTAM:

hogy Gecse András lakásában házkutatást kell foganatosítani.

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága huszti járási kirendeltségének kiemelt operatív megbízottja, Kolomijec főhadnagy [s.k.]

A jelen határozatot velem 1958. november 22-én ismertették. Gecse [s.k.]

[175] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 2., ark. 55. Írógéppel írott, orosz nyelvű dokumentum.

50.
Jegyzőkönyv
a Gecse András lakásán lefolytatott házkutatásról[176]
Huszt, 1958. november 22.

Én, Kolomijec főhadnagy, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága huszti járási kirendeltségének kiemelt operatív megbízottja, az 1958. november 22-i határozat alapján, hatósági tanúk jelenlétében: Prisztáj Mihály (apja neve István, lakhelye: Iza, 790. sz.) és Petruska Alekszandr (apja neve Georgij, lakhelye: Huszt, I. Franko utca 71. sz.) az USZSZK Büntetőeljárási Törvénykönyvének 173–183. cikkei alapján házkutatást foganatosítottam Gecse Andrásnál Huszt városában, a Csendes utca 2. szám alatti házban.
A házkutatás során az alábbiakat találtuk:

S.sz.	Tárgy megnevezése	Mennyiség darabszám, súly, méter	Állapot/ Megjegyzés
1.	Szovjetunión belüli és nemzetközi levelezés	21 levél	34 lapon
2.	Magyar nők lapja 1943-ból	3 db	33 lapon
3.	Mellékletek egy magyar nyelvű folyóirathoz (1935, 1936, 1937-es évek)	3 db	8 lapon
4.	Освобождение родины [Oszvobozsgyenije Rogyini] A Haza felszabadítása folyóirat 1939-ből	1 db	18 lapon
5.	Ismeretlen szerzők versei	1 brosúra	7 lapon

[176] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 2., ark. 56–57. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

Az 50. forrás folytatása

S.sz.	Tárgy megnevezése	Mennyiség darabszám, súly, méter	Állapot/ Megjegyzés
6.	*A Huszti Református Egyház története*	18 lap	18 lapon
7.	Írógéppel írt levél, amely a „Kedves, jó András” szavakkal kezdődik	1 db	2 lapon
8.	Német nyelvű evangélikus imakönyv	1 db	95 oldalas
9.	Körlevél lelkészeknek, száma: 9466	1 db	2 lapon
10.	*Az Est* című újság 1939-ből	1 db	2 lapon
11.	Газета *Pesti Hírlap (Пештские новости)* c. újság 1939-ből	1 db	16 lapon
12.	*Kárpáti Magyar Hírlap* c. újság 1938-ból és 1939-ből	4 db	12 lapon
13.	*Új Honfoglalás* c. újság 1940-ből	1 db	2 lapon
14.	*Református Élet* c. újság 1942-ből	1 db	1 lapon
15.	*A Magyar Nemzet Története*	1 db	204 lapon
16.	*Magyarország története*, 1943-as kiadás	1 db	411 lapon

A házkutatás 13 és 18 óra között történt. Panasz nem érkezett.

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága huszti járási kirendeltségének kiemelt operatív megbízottja, Kolomijec főhadnagy

Tanúk: Prisztáj Mihály [s.k.]

Petruska Alekszandr [s.k.]

A jegyzőkönyv másolatát átvette, 1958.11.22-én Gecse [s.k.]

51.
Petruska Sándor tanú kihallgatási jegyzőkönyve[177]
Huszt, 1958. december 10.

Én, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy tanúként kihallgattam:
Családi név: Petruska
Utónév: Alekszandr
Apai utónév: Georgij
Születési év: 1925
Születési helye: Podmonasztir község, Munkácsi járás, Kárpátalja
Nemzetiség: ukrán
Párttagság: 1951 óra a Szovjet Kommunista Párt tagja
Végzettség: nem teljes felsőfokú
Munkahely és beosztás: Huszt, a Huszti Járási Végrehajtó Bizottság Kereskedelmi Osztályának vezetője
Büntetettség: büntetlen
Lakhely: Huszt, Iván Franko u. 71.
Kihallgatás kezdete: 9 óra 15 perc
Kihallgatás vége: 13 óra 50 perc
A tanúvallomás megtagadásáért és a hamis tanúzásért való felelősségre az Ukrán SZSZK Büntetőtörvénykönyvének 87. és 89. cikke alapján figyelmeztettek, Petruska [s.k.]
Kérdés: Milyen nyelveken beszél?
Válasz: Magyarul, oroszul és csehül elég jól beszélek; ezeken a nyelveken tudok beszélni, írni és olvasni. Angolul gyengén beszélek. Anyanyelvemnek az ukránt tekintem, és jól beszélem.

[177] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 2., ark. 59–70. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

Kérdés: Részt vett-e a Csendes utca 2. szám alatt lakó Gecse András lakásán tartott házkutatásnál?
Válasz: Igen, részt vettem hatósági tanúként a Huszt városában, a Csendes utca 2. szám alatt lakó Gecse András lakásán tartott házkutatásnál. A házkutatást két alkalommal végezték – 1958. november 22-én és november 29-én –, azonban a november 29-i házkutatásról nem készült új jegyzőkönyv, hanem az 1958. november 22-én készült korábbi jegyzőkönyvet egészítették ki, hozzá adva ahhoz 4 tételt, amit a házkutatás alá vont Gecse is megerősített aláírásával 1958. november 29-én. Habár az átírt jegyzőkönyv 1958. november 22-i dátummal lett kiállítva. A házkutatást Kolomijec elvtárs vezette, Prisztaj állampolgár volt a második tanú.

Minden lefoglalt irodalom és levelezés átment a kezemen, mivel tudok magyarul, és ez az irodalom magyar nyelvű volt.

Kérdés: A továbbiakban bemutatjuk önnek a Gecse András lakásán a házkutatás során lefoglalt összes irodalmat és levelezést. Meg tudja-e most nevezni, hogy mit honnan foglaltak le, azaz meg tudja-e nevezni a helyet, ahol egyik vagy másik lefoglalt dolog feküdt?

Válasz: Jól emlékszem, mely irodalmat foglalták le a hálószobában található szekrényből, mivel azt a szekrényből személyesen én vettem ki és ellenőriztem. A többi irodalmat Kolomijec elvtárs hozta ki nekem az ebédlőben lévő tálalószekrényből és a fürdőszobából, amelyben egy könyvespolc állt az irodalommal. Ezt a fürdőszobát kamrának hívták, mivel fürdőkád nem volt benne. A lefoglalt tárgyak lelőhelyére vonatkozóan a házkutatási jegyzőkönyvben rögzített sorrendben teszek vallomást:

1. A 21 darab levél az ebédlőben lévő tálalószekrényben volt. Ezeknek a leveleknek a boríték-jára Gecse saját kezűleg írta rá, hogy azokat tőle foglalták le az 1958. november 22-i házkutatás so-

rán. 18 levél Gecse András nevére volt címezve, három levél pedig a feleségének, Gecse Ilonának.

2. Három magyar nyelvű folyóirat, a Magyar Nők Lapja 14., 16. és 29. számai; az első 1943 májusából, a második és harmadik 1944 júniusából és októberéből. Orosz fordításban a folyóirat címe: *Журнал венгерских женщин*. Mindhárom folyóirat a hálószobában álló szekrényben volt.

3. Egy *Új Honfoglalás* című magyar nyelvű folyóirat az 1939-es kiadásból; orosz fordításban a folyóirat neve *Новое освобождение родины*. A folyóiratot Budapesten adták ki. Ez a folyóirat, mint most észrevettem, a borítókkal együtt 34 oldalas, a jegyzőkönyvbe viszont tévesen azt írták be, hogy 34 lapból áll. Az említett folyóiratot Kolomijec adta át nekem, úgy rémlik, a fürdőszobából.

4. Magyar nyelvű versek nyolc lapon, az utolsó lap szöveg nélküli.

Az első vers: Szilágyi Erzsébet, szerzője Tóth Kálmán;

A második vers: Nemzeti Zászló, szerzője Fodor Ödön;

A harmadik költemény: Hazám ifjúsága, szerzője Ábrányi Emil;

A negyedik költemény: Arad (Arad város neve), szerzője Kovács Károly;

Az ötödik költemény: Mátyás király, szerzője Dingha Béla;

A hatodik költemény: A magyar leány, szerzője Faylné Hentaller Mária

A hetedik költemény a Magyar harangok, szerzője dr. Domokos László.

Ezeket a verseket én találtam meg a hálószobai szekrényben.

5. Nyolcoldalas, írógéppel írt magyar nyelvű szöveg. A szöveg a Huszti Református Egyház történetét ismerteti, ehhez a szöveghez tartozik

egy 28 oldalas melléklet is; a teljes dokumentum 18 lapból áll. Az első oldalon a szöveg így kezdődik: „Ifj. nagysomkuti Pap József". Ez a dokumentum az ebédlőben lévő tálalószekrényből került elő.

6. Írógéppel írt magyar nyelvű levél, amely a következő szavakkal kezdődik: „Kedves jó Bandikám!". Ez két lapból áll. A levelet Kolomijec elvtárs találta meg, valószínűleg a tálalószekrényben; a hálószobai szekrényben ez a levél nem volt benne.

7. Magyar nyelvű 9466-os számú „Körlevél", 1942-ből, két lapon. Emlékeim szerint ezt a dokumentumot én találtam a hálószobaszekrényben.

8. *Az Est* című Budapesten kiadott magyar nyelvű újság 8 lapon – 189. szám / 1939. augusztus 20. Az újságot Kolomijec elvtárs hozta ki a fürdőszobából.

9. *Pesti Hírlap* c. magyar nyelvű újság 16 lapon – 92. szám / 1939. augusztus 23. A fürdőszobából került elő.

10. *Felvidéki Magyar Hírlap* c. 6 lapos magyar nyelvű újság, 85. szám / 1939. április 15. A fürdőszobából került elő.

11. *Kárpáti Magyar Hírlap* c. magyar nyelvű újság két nem teljes lapon, 65. szám / 1939. március 19. Az újságot a fürdőszobában találtuk.

12. Két *Prágai Magyar Hírlap* c. újság összesen 4 lapon – 249. és 250. szám / 1939. március 1. és 3. A 249. számon megmaradt a címke Gecse postacímével. Ezeket az újságokat is a fürdőszobában találtuk.

13. *Új Magyarság* c. magyar nyelvű újság 2 lapon, 211. szám / 1940. szeptember 17; a fürdőszobából került elő.

14. *Református Élet* című magyar nyelvű újság, egy lapon, 3. szám / 1942. január 17. Az újságon megmaradt a címke Gecse postacímével. A fürdőszobából került elő.

15. *A Magyar Nemzet Története* c. könyv, magyar nyelven, 204 sorszámozott oldalon. A belső borí-

tón található feliratból kiderül, hogy a könyvet tankönyvkén ajánlják 5–6. osztályos tanulók számára. Ugyanezen az oldalon megtalálható egy feliratos pecsét is, amely az alábbi szavakkal kezdődik: A Felvidékért, Horthy Miklósné. Ezt könyvet a hálószobaszekrényben találtuk.

16. *Magyarország története* című magyar nyelvű könyv, 411 sorszámozott oldalon, Kosáry Domokos tollából; 1943-ban adták ki Budapesten. A könyv borítója zöld színű. Ezt a könyvet én találtam a hálószobaszekrényben.

17. A *Prágai Magyar Hírlap* c. folyóirat mellékletei: 1935. május 9., 1936. május 3., 1937. február 7.; összesen 8 lapon. Ezeket én találtam a hálószobában, az éjjeli szekrényben.

18. *Segédlet a leventeifjúság vallás-erkölcsi oktatásához* c. könyv I. rész, magyar nyelven, 188 számozott oldalon; 1943-ben adták ki Budapesten. A belső borító jobb felső sarkában a Huszti Református Egyház pecsétje található. Ezt a könyvet a fürdőszobában találtuk a második, 1958. november 29-én végzett házkutatás során.

19. Két magyar nyelvű, *Református Világszemle* c. brosúra; 1944. január 1-i és július 3-i szám. Az első 48 oldalas (1-48. oldalak), a második a 98-tól a 144. oldalig bezárólag. Ezeket a brosúrákat a második házkutatás során találtuk Gecse otthonában, a fürdőszobában.

20. Magyar nyelvű brosúra 692–702. oldalai, a címe *Jegyzőkönyv*. Budapesten adták ki 1940. október 14-én. A borítón a Huszti Református Egyházközség körpecsétje látható. Nem emlékszem pontosan, hogy hol találtuk, de talán a hálószobaszekrényben.

21. *Tolnai Világlapja* c. magyar nyelvű hetilap 23 lapon; a hálószobaszekrényben találtam (44. szám, 1937. október 27., Budapesten adták ki).

Kérdés: Miért készült visszadátumozott jegyzőkönyv a második házkutatásnál, és miért írtak bele mindent, amit az első és a második házkutatás során foglaltak le?

Válasz: Ahogy már vallottam, első alkalommal a házkutatást 1958. november 22-én végezték Kolomijec elvtárs vezetésével. 1958. november 29-én ismét hívtak, hogy vegyek részt egy második házkutatáson Gecse lakásán, amelyet a KGB megyei parancsnokságának képviselője utasítására hajtottak végre. A második házkutatás során további 3 brosúrát és egy könyvet találtunk. Gecsének megmondták, hogy nem fogunk új jegyzőkönyvet készíteni a november 29-i házkutatásról, hanem átírjuk az 1958. november 22-i régi jegyzőkönyvet, és abba foglaljuk bele a pótlólagosan lefoglalt irodalmat is. Gecse ebbe a javaslatba beleegyezett, és mi újra elkészítettük a házkutatási jegyzőkönyvet.

Gecse András részéről panasz nem érkezett, csak érdeklődött, hogy milyen okból tartunk nála házkutatást. Kolomijec elvtárs elmondta, hogy Gecse a KGB-irodában kaphat bővebb felvilágosítást. A házkutatás előtt Gecse elolvasta és megértette a házkutatás elvégzéséről szóló határozatot. Gecse [s.k.]

A vallomásomat az én szavaim alapján rögzítették, majd ezt követően személyesen átolvastam.

Petruska [s.k.]

A kihallgatást végezte: az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy [s.k.]

52.
Prisztáj Mihály tanú kihallgatási jegyzőkönyve[178]
Huszt, 1958. december 10.

Én, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy tanúként kihallgattam:
Családi név: Prisztáj
Utónév: Mihály
Apai utónév: István
Születési év: 1913
Születési helye: Iza község, Huszti járás, Kárpátalja
Nemzetésig: ukrán
Párttagság: nem tagja pártnak
Végzettség: 3 osztály
Munkahely és beosztás: a Huszti sörraktár munkása
Büntetettség: büntetlen
Lakhely: Huszti járás, Iza község, 790. ház
Kihallgatás kezdete: 13 óra 50 perc
Kihallgatás vége: 15 óra 00 perc
Figyelmeztettek és tudomásul vettem a tanúvallomás megtagadásáért és hamis tanúzásért járó felelősséget az USZSZK BTK. 87. és 89. cikkelye értelmében.
Prisztáj [s.k.]
Kérdés: Bemutatjuk önnek a Gecse Andárs otthonában, 1958. november 22-én tartott házkutatás során talált nyomtatott anyagokat és levelezést, amely házkutatás során ön is jelen volt tanúként. Emlékszik-e ön, hogy ezeket a tárgyakat hol találták meg a házkutatás közben?
Válasz: Valóban jelen voltam tanúként Gecse Andárs otthonában, az 1958. november 22-én tartott házku-

[178] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 2., ark. 71–74. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

tatás során, Huszton, a Csendes utca 2. szám alatti házban. Az első házkutatást 1958. november 22-én végeztük, a másodikat pedig 1958. november 29-én. A második házkutatás során, 1958. november 29-én nem készült új jegyzőkönyv, hanem átírták a régi jegyzőkönyvet és hozzáadták a második házkutatás során talált négy kisebb könyvecskét.

A házkutatás során Gecse otthonában lefoglalt könyvek és folyóiratok címére nem emlékszem, mert ezek mind magyar nyelvűek voltak, én pedig nem értem a magyar nyelvet. Arra viszont jól emlékszem, hogy a könyvek, folyóiratok, újságok és levelek az étkezőben található tálalószekrényben, a hálószoba szekrényben és a könyvtárként berendezett fürdőszobában vagy spájzban voltak, de nem tudom külön megmondani, hogy egyenként hol voltak ezek a bizonyítékok. Külső jegyek alapján felismerem a Gecse András otthonában talált nyomtatott anyagokat és levelezést.

Jól emlékszem, hogy volt ott néhány folyóirat, néhány újság, néhány könyv, valami 21 levél, amit a jelenlétemben foglaltak le Gecse otthonában.

Kérdés: Gecse részéről érkezett-e panasz a házkutatással kapcsolatban?

Válasz: Gecse részéről nem érkezett panasz a házkutatás kapcsán, a jegyzőkönyvbe bekerült minden, amit a házkutatás során megtaláltunk és lefoglaltunk, majd Gecse személyesen átolvasta a jegyzőkönyvet, de jelen volt a házkutatáson is.

Gecse beleegyezett abba, hogy csak egy jegyzőkönyv készüljön, így mindent, amit 1958. november 22-én és 1958. november 29-én találtak az otthonában, abban a jegyzőkönyvben rögzítettek, amelyen az 1958. november 22-i dátum szerepelt.

A később összeállított, módosított jegyzőkönyvet valamennyi jelenlévő átolvasta és aláírta.

A vallomásomat az én szavaim alapján rögzítették, majd ezt követően személyesen átolvastam. Prisztáj [s.k.]

A kihallgatást végezte: az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy [s.k.]

53.
Gecse András vádlott kihallgatási jegyzőkönyve[179]
Huszt, 1958. december 3.

Én, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy kihallgattam, vádlottként:
Családi név: Gecse
Utónév: András
Apai utónév: Géza
Születési év: 1907. június 6.
Születési helye: Gálocs község, Ungvári járás, Kárpátalja
Nemzetésig: magyar
Párttagság: párton kívüli
Végzettség: felsőfokú; 1928-ban elvégezte a Sárospataki Református Akadémiát Magyarországon
Munkahely és beosztás: Református lelkész Huszton, Kárpátalján
Büntetettség: büntetlen
Lakhely: Huszt, Csendes u. 2.
Kihallgatás kezdete: 11 óra 30 perc
Kihallgatás vége: 14 óra 00 perc
A magyar nyelvű tolmácsot, Puglik I.-t az USZSZK Büntető Törvénykönyve 89. cikke alapján a tudatosan

[179] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 2., ark. 79–84. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum. Megjelent: VÁRADI Natália: Az 1956-os forradalom és hatása az Ukrajna Állambiztonsági Szolgálata Ungvári Levéltárában őrzött KGB-dokumentumok tükrében, 572–573. p.

helytelen fordításért fennálló büntetőjogi felelősségre figyelmeztettük, amelyet aláírásával igazolt. Puglik [s.k.]

Kérdés: Mondja el részletesen az életrajzát.

Válasz: 1907. június 6-án születtem Gecse Géza (apja neve Ferenc) református lelkész családjában, aki 1859-ben született és 1930-ban halt meg. Születésemtől fogva 1958. május 1-jéig állandó jelleggel Gálocs faluban (Ungvári járás, Kárpátalja megye) éltem, csak a tanulmányaim idejére utaztam el onnan. Anyám, Gecse Erzsébet (született 1873-ban), a magyarországi Kemecse község szülötte, nagygazda családból származott, akiknek 60–70 hektár, pontosabban 100–150 magyar hold földjük volt. Anyám 1946-ban halt meg. Apám lelkészként szolgált a gálocsi református templomban, 14 hold egyházi földdel rendelkezett, és a parókián éltünk. A szüleimen kívül a következő közeli rokonaim vannak: bátyám, Gecse István (született 1900-ban), aki 1945-ben hunyt el a Szovjetunió hadifogolytáboraiban; nővérem, Gecse Anna (férjezett nevén Csirpák) 1904-ben született, Csap városában él a Latorca utca 8. szám alatt; nővérem, Gecse Terézia, 1899-ben született, Kemecse községben él (Nyírbogdányi járás, Szabolcs vármegye, központja Nyíregyháza) az anyánktól örökölt házban; feleségem – Gecse (született Rózsa) Leóna (apja neve Lajos), 1910-ben született, Huszt városában él a Csendes utca 2. szám alatt; nevelt lányom (akit örökbefogadtam) Golubec Jolán, 1949-ben született.

1916-tól 1924-ig gimnáziumban tanultam, az 1., 3. és 8. osztályt a magyarországi Sárospatak város gimnáziumában végeztem el, a 2., 4., 5., 6. és 7. osztályt pedig az ungvári magyar gimnáziumban fejeztem be.

1924-től 1928-ig a Református Teológiai Akadémián tanultam, elvégeztem a teológiai kurzust és megkaptam az akadémiát elvégzett oklevelet.

1928-tól 1930-ig lelkészként dolgoztam a gálocsi református egyházközségben az apám mellett, majd apám halála után, egészen 1958 májusáig állandó jelleggel lelkészként dolgoztam a gálocsi református templomban (Ungvári járás, Kárpátalja megye). 1958 májusában megkezdtem lelkészi feladataim ellátását a Huszti Református Egyházban. Saját kérésemre helyeztek át oda, és ott is dolgoztam egészen a letartóztatásomig.

Kérdés: Milyen gazdasággal rendelkezett, amíg az Ungvári járási Gálocs faluban élt?

Válasz: 1930-tól kezdve 14 hold egyházi földdel rendelkeztem, amelyet gálocsi lakosoknak adtam bérbe: a 70–75 éves Tarczi Istvánnak, a körülbelül 68 éves Pápai Eleknek, és a körülbelül 58 éves Ruszkó Ferencnek. 1946-ban az egyházi földet elvették tőlem, és a parasztok használatába adták. Saját használatra 0,15 hektárt hagytak nekem. A parókiát, amelyben én egyedül laktam, 1948-ban elvették és klubként, valamint könyvtárként hasznosították, én pedig magánszállásokon laktam Gálocs faluban.

Kérdés: Nevezze meg Gálocs falu összes lakóját, akiktől lakhelyet bérelt!

Válasz: 1945 szeptemberétől 1946 márciusáig a körülbelül 70 éves Tóth János lakásában éltem; 1946 márciusától 1948-ig abban az egyházi házban laktam, amelyben 1945 szeptembere előtt is éltem. (1945-től 1946-ig ezt az egyházi házat a határőrség foglalta el). 1948-ban a körülbelül 51 éves Orémus Endre polgárnál béreltem lakhelyet, akinél körülbelül három évig laktam. Körülbelül 1951-től 1955-ig a 70–75 éves Tarczi Istvánnál laktam; 1955-től 1958-ig pedig Tarczi Istvánnál (apja neve János), aki körülbelül 42 éves, és jelenleg Ungváron él az állomás környékén.

Kérdés: Milyen a viszonya azokkal a személyekkel, akiknek a földet bérbe adta, illetve akiknél albérletben lakott?

Válasz: Orémus Endre megpróbált udvarolni a feleségemnek, és emiatt szóváltás alakult ki közöttük; a férfi trágár szavakkal illette a feleségemet, és felszólított minket, hogy költözzünk el a lakásból. Emiatt a vele való kapcsolatomat nem tartom jónak. Az összes többi fentebb megnevezett polgárral jó volt a kapcsolatom, semmilyen személyes elszámolnivalóm nem volt és nincs velük.

A vallomásomat a szavaim alapján rögzítették, majd én személyesen átolvastam egy magyar tolmács segítségével. Gecse [s.k.]

A kihallgatást végezte: az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy [s.k.]

Tolmács: Puglik [s.k.]

54.
Gecse András vádlott kihallgatási jegyzőkönyve[180]
Ungvár, 1958. december 3.

Én, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy vádlottként kihallgattam: Gecse András.

Kihallgatás kezdete: 16 óra 25 perc

Kihallgatás vége: 18 óra 10 perc

A magyar nyelvű tolmácsot, Puglik I.-t az USZSZK Büntető Törvénykönyve 89. cikke alapján a tudatosan helytelen fordításért fennálló büntetőjogi felelősségre figyelmeztettük, amelyet aláírásával igazolt.

Puglik [s.k.]

Kérdés: Nevezze meg a közeli barátait.

[180] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 2., ark. 85–87. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum. Megjelent: VÁRADI Natália: Az 1956-os forradalom és hatása az Ukrajna Állambiztonsági Szolgálata Ungvári Levéltárában őrzött KGB-dokumentumok tükrében, 574. p.

Válasz: Nincsenek közeli barátaim, mindenkivel jól bánok, számomra mindenki egyforma, akivel életem során találkoztam és kapcsolatban voltam; rendszeresen jártam a hívek otthonaiban, ők pedig az én otthonomban.

Kérdés: A Gálocs községben élő fiatalok közül kivel ápolt kapcsolatot, és milyen jellegű kapcsolatot?

Válasz: Gyakran látogatott meg a harangozó Szanyi János és barátja Pasztellák István, akik az ungvári járási Gálocs községben élnek. A községben élő fiatalok közül senki más nem látogatott meg és nem volt kapcsolatom senki mással közülük.

Szanyi gyakran bejött hozzám, hogy elkérje a templom kulcsát, mivel ő harangozott a templomban, a kulcs pedig mindig nálam volt. Pasztellák sokszor vele volt, mert jó barátok.

Pasztellák vasárnaponként eljött a lakásomra szépirodalmi könyvekért. A kedvencei közé tartoztak Gárdonyi Géza és Jókai Mór írásai. Pasztellák István közel egy éven át járt hozzám könyvekért. Emlékszem, hogy egyik alkalommal megkérdezte a feleségemtől, hogy mi az az opera. Ennyiben ki is merült a kapcsolatom a Gálocsban élő fiatalokkal.

A vallomásomat a szavaim alapján rögzítették, majd én személyesen átolvastam egy magyar tolmács segítségével.

Gecse [s.k.]

A kihallgatást végezte: az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy [s.k.]

Tolmács: Puglik [s.k.]

55.
Gecse András kihallgatási jegyzőkönyve[181]
Ungvár, 1958. december 4.

Én, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy vádlottként kihallgattam: Gecse András.

Kihallgatás kezdete: 10 óra 105 perc

Kihallgatás vége: 15 óra

Kérdés: Milyen végzettsége volt az édesanyjának és folytatott-e társadalmi vagy politikai tevékenységet?

Válasz: Édesanyám négy osztályt végzett el, nem folytatott társadalmi, sem politikai tevékenységet, háziasszony volt, szépirodalmat, folyóiratokat és újságokat olvasott.

Kérdés: Feleségének, Gecse Leónának milyen iskolai végzettsége van?

Válasz: A feleségem, Gecse Leóna nyolc általános iskolai osztályt végzett el, soha nem dolgozott semmilyen szervezetnél, intézménynél vagy cégnél. Nem voltak társadalmi, sem politikai ügyei. Szereti a zenét, zongorázik, a fogadott lányunkat is tanítja zongorázni.

Kérdés: Ön személyesen tagja volt-e bármilyen politikai pártnak?

Válasz: Nem voltam tagja egyetlen politikai pártnak sem.

Kérdés: Meséljen a bűnügyi tevékenységéről.

Válasz: Nem folytattam semmilyen, a szovjethatalom ellen irányuló bűnügyi tevékenységet. Véleményem szerint, csak azt az egyetlen hibát követtem el, hogy megőriztem a régi irodalmat, amit elkoboztak tőlem a házkutatás során. Ha tudtam volna, hogy

[181] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 2., ark. 88–93. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

tilos ilyesmi otthon tárolni, akkor nem tartottam volna meg, hanem inkább megsemmisítettem volna.

Az otthonomból elkobzott irodalmak közül az alábbiak voltak az én tulajdonomban: Pesti Hírlap magyar nyelvű újság és annak mellékletei; Új Magyarság, szintén magyar nyelven; Református Élet, Magyar Nők Lapja, valamint a személyes leveleim.

Az összes többi írott és nyomtatott anyag, amit a házkutatás során elkoboztak, nem az én tulajdonom, hanem a Huszti Református Egyházközség tulajdona. Valamennyi anyag abban a szekrényben volt, amit a régi lelkész, Szécsényi István hagyott rám, aki 1958. április 29-én elköltözött Magyarországra. Az említett szekrény ajtaján van egy felirat, amely arról tanúskodik, hogy ez a szekrény az egyház tulajdona. A szekrény kulcsát az egyházközség titkárától, Kukun Lajostól kaptam meg, pontosabban, ő adta át nekem annak a lakásnak a kulcsát, ahol a korábbi lelkész, Szécsényi István élt, a szekrény kulcsa pedig magában a szekrény zárában volt. Ezt a szekrényt nem kaptam meg senkitől, ahogyan a benne található irodalmat sem. Az egyházközség titkára mindössze azt mondta nekem, hogy ez a szekrény az egyház tulajdona.

Az ingatlanban történő tartózkodásom során, 1958 májusától egészen a letartóztatásom napjáig nem ellenőriztem és nem olvastam át az egyházi szekrényben található irodalmat, mindössze megnéztem, hogy mi található a szekrényben. Meggyőződtem arról, hogy különböző nyomtatott anyagok találhatók a szekrényben, terveztem is áttekinteni őket, de nem volt időm, hogy mindet átnézzem, mert az új helyre történő költözés miatt nagyon sok dolgom volt, nagyon elfoglalt voltam.

Semmi másban nem érzem bűnösnek magam.

Kérdés: Ön nem viselkedik őszintén a kihallgatás során és rejtegeti a bűnügyi tevékenysége részle-

teit. Javaslom önnek, hogy mondja el az igazat a bűnügyi tevékenységéről.

Válasz: Nem folytattam semmiféle tevékenységet, és nem rejtettem el semmit sem a nyomozás elől. Ha a hatóság rendelkezik ellenem szóló tanúvallomásokkal, már előre kijelenthetem, hogy azok a vallomások hamisak. Ezt azért mondom, mert a gálocsi református hívők mind haragszanak rám, mivel 1957 őszén kértem az egyházi közösséget, hogy fizessék ki helyettem a rám kivetett állami adót, melynek mértéke 50 kg hús és 150 darab tojás, jutalomként a jó és hosszú ideig tartó lelkiismeretes munkámért, de a hívők nem akartak kifizetni helyettem az adót. 1958 tavaszán éppen emiatt jöttem el Gálocs községből Husztra; a hívek dühösek, haragszanak rám, ezért nem kizárt, hogy hamis tanúvallomást tehetnek ellenem.

A vallomást az elmondásom alapján helyesen jegyezték le, és tolmács útján magyar nyelven felolvasták nekem. Gecse [s.k.]

A kihallgatást végezte: az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy [s.k.]

Tolmács: Puglik [s.k.]

56.
Vádemelési határozat Gecse András ellen[182]
Ungvár, 1958. december 9.

JÓVÁHAGYOM:

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt Állambiztonsági Bizottság (KGB) Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának vezetője, Kurennoj alezredes [s.k.]

[182] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 2., ark. 94. Irógéppel írott, orosz nyelvű dokumentum.

Én, Golovanov őrnagy, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, megvizsgálva a 3429. számú ügy nyomozati anyagát, megállapítom, hogy Gecse András ellen elegendő bizonyíték került elő, így kellő megalapozottsággal vádolható azzal, hogy református lelkészként szovjetellenes, nacionalista szellemben befolyásolta a magyar nemzetiségű fiatalokat, beszélgetéseik során dicsőítette az 1956-os magyarországi ellenforradalmi lázadás résztvevőinek tevékenységét, úgy értékelve ezen lázadást, mint a magyar nép állítólagos igazságos fellépését Magyarország szabadságáért és függetlenségéért, továbbá antikommunista és szovjetellenes tartalmú irodalmat őrzött és terjesztett, amelyben vallási és nemzeti előítéletek leple alatt rágalmazzák a munkás forradalmi mozgalmat, befeketítik a marxizmus-leninizmus eszméit, és magyar burzsoá nacionalizmust hirdetnek.

Az Ukrán SZSZK Büntetőeljárási Törvénykönyvének 126. és 127. cikkei alapján úgy

HATÁROZTAM:

hogy Gecse Andrást az Ukrán SZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-10. cikk II. része alapján vádlottként felelősségre vonom, amiről a vádlottat jelen határozat aláírásával tájékoztatom.

A határozat másolatát az Ukrán SZSZK BTK 144. cikke értelmében megküldöm Kárpátalja megye ügyészének.

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy [s.k.]

A határozatot velem magyar nyelvű tolmács útján ismertették, 1958. december 9-én. Gecse [s.k.]

A magyar nyelvű tolmácsot az USZSZK Büntető Törvénykönyve 89. cikke alapján a tudatosan helytelen fordításért fennálló büntetőjogi felelősségre figyelmeztettük, amelyet aláírásával igazolt.

Grega [s.k.]

57.
Gecse András kihallgatási jegyzőkönyve[183]
Ungvár, 1958. december 9.

Mi, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy, az állambiztonsági szervek nyomozási eljárásainak felügyeletét ellátó Kárpátalja megyei helyettes ügyész, Szagun jogtanácsos vádlottként kihallgattuk Gecse Andrást, szül. éve: 1907.

Kihallgatás kezdete: 10 óra 20 perc

Kihallgatás vége: 11 óra 30 perc

Grega Sándor (apja neve Pál) magyar nyelvű tolmácsot az USZSZK Büntető Törvénykönyve 89. cikke alapján a tudatosan helytelen fordításért fennálló büntetőjogi felelősségre figyelmeztettük, amelyet aláírásával igazolt. Grega [s.k.]

Kérdés: Önt megvádolták az Ukrán SZSZK BTK 54-10. cikk II. része alapján, amelynek lényegét az imént ismeretetett határozat tartalmazza. Bűnösnek vallja-e magát az ön ellen felhozott vádban?

Válasz: Bűnösnek vallom magam azon részében, miszerint tároltam az otthonomban olyan irodalmat, amelynek egyes írásai és bekezdései tartalmukat tekintve szovjetellenesek. Ezt az irodalmat a lakásunkban elkobozták az 1958. november 22-én tartott házkutatás során.

Tudtam, hogy az elkobzott irodalom tartalmaz szovjetellenes részleteket, de továbbra is tároltam azt, mert azon kívül érdekes elbeszélések és történetek is voltak bennük, valamint fényképek, továbbá a gyűjteményemben is őriztem régi irodalmat. A

[183] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 2., ark. 95–97. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum. Megjelent: VÁRADI Natália: Az 1956-os forradalom és hatása az Ukrajna Állambiztonsági Szolgálata Ungvári Levéltárában őrzött KGB-dokumentumok tükrében, 575. p.

tőlem elkobzott szovjetellenes tartalmú irodalmat senkinek sem adtam kölcsön.

A többi vádpontban nem tartom magam bűnösnek.

A szovjethatalom ellen irányuló propagandát és agitációt az ifjúság körében, sem más körökben nem folytattam, a magyarországi ellenforradalmi cselekményeket, eseményeket nem dicsőítettem.

A vallomást az elmondásom alapján helyesen jegyezték le, és tolmács útján magyar nyelven felolvasták nekem. Gecse [s.k.]

A kihallgatást végezte: az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy [s.k.]

Kárpátalja megyei helyettes ügyész, Szagun jogtanácsos [s.k.]

Tolmács: Grega [s.k.]

58.
Gecse András kihallgatási jegyzőkönyve[184]
Ungvár, 1958. december 12.

Mi, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy, valamint ugyanezen hivatal 4. részlegének a vezetője, Rudov őrnagy vádlottként kihallgattuk Gecse András.

Kihallgatás kezdete: 15 óra 45 perc

Kihallgatás vége: 15 óra 00 perc, december 13-a

Szünet: december 12-e 18:00 órától, december 13-a 10:00 óráig.

Grega Sándor (apja neve Pál) magyar nyelvű tolmácsot az USZSZK Büntető Törvénykönyve 89. cikke

[184] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 2., ark. 98–110. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

alapján a tudatosan helytelen fordításért fennálló büntetőjogi felelősségre figyelmeztettük, amelyet aláírásával igazolt. Grega [s.k.]

Kérdés: Bemutatjuk önnek az ön otthonában 1958. november 22-én tartott házkutatás során lefoglalt irodalmat, hol és mikor szerezte az itt felsorolt irodalmat?

1. Három darab magyar nyelvű folyóiratot, melynek címe *Magyar Nők Lapja* (14., 16. és 29. számok); az első 1943 májusából, a második és harmadik 1944 júniusából és októberéből származik. Orosz nyelvre fordítva a folyóirat címe: *Журнал венгерских женщин*.

2. Magyar nyelvű folyóirat, *Új Honfoglalás*, 1939-es kiadás; orosz fordításban a címe: *Новое освобождение родины*, 34 oldalon, borítókkal együtt;

3. Versek magyar nyelven, nyolc lapon;

4. A huszti református templom története, írógéppel írva, magyar nyelven, 18 lapon;

5. Magyar nyelvű, írógéppel írt levél, amely a következő szavakkal kezdődik: „Kedves jó Bandikám!”;

6. 1942-es keltezésű, 9466. számú körlevél, két lapon;

7. *Az Est* című magyar nyelvű újság, 1939. augusztus 20-i szám (189. sz.), 8 lapon;

8. *Pesti Hírlap* magyar nyelven, 16 lapon, 1939. április 23-i szám (92. sz.);

9. *Felvidéki Magyar Hírlap*, 1939. április 15., 85. sz.;

10. *Kárpáti Magyar Hírlap*, 1939. március 19., 65. sz.;

11. Két darab *Prágai Magyar Hírlap*, 1938. november 1. és 3., 249. és 250. számok;

12. *Új Magyarság* című magyar nyelvű újság, 1940. szeptember 17., 211. sz.;

13. *Református Élet* című magyar nyelvű újság, 1942. január 17., 3. szám;

14. *A Magyar nemzet története* című magyar nyelvű könyv, 207 oldalon;

15. *Magyarország története* című magyar nyelvű könyv, 1943-as kiadás, 411 számozott oldalon;

16. A *Prágai Magyar Hírlap* című magyar nyelvű folyóirat mellékletei (1935. X. 9., 1936. V. 3. és 1937. II. 7. keltezéssel), 8 lapon;

17. *Segédlet* című magyar nyelvű könyv 188 számozott oldalon, pontos teljes címe: *Segédlet a leventeifjúság vallás-erkölcsi oktatásához*, I. rész, 1943-as kiadás;

18. Két darab magyar nyelvű füzet (brosúra) *Református Világszemle* címmel, 1944. januári (1. sz.) és 1944. júniusi (3. sz.) kiadások;

19. *Jegyzőkönyv* című magyar nyelvű brosúra, 1940. október 14-i keltezéssel;

20. *Tolnai Világlapja* című magyar nyelvű irodalmi hetilap, 23 lapon, 1937. október 27-i szám (44. sz.);

Válasz: Az itt bemutatott irodalmat, amit most megvizsgáltam, valóban a lakásomban 1958. november 22-én és 23-án végrehajtott házkutatás során foglalták le. A házkutatási jegyzőkönyvet november 22-én állították ki, majd a november 29-i házkutatáskor pótlólagosan lefoglaltak egy konventi jegyzőkönyvet, egy Segédletet a leventeifjúság oktatásához, valamint két brosúrát a Református Világnézetről. Ekkor visszadatálva, azaz november 22-i dátummal készítettek egy jegyzőkönyvet, amelybe belefoglaltak minden november 22-én és 29-én lefoglalt dolgot; az első jegyzőkönyvből egyedül egy német nyelvű evangélikus énekeskönyvet nem vezettek át.

Azokon a tárgyakon, amelyeket 1958. november 29-én koboztak el tőlem, feltüntettem azt, hogy ezek az 1958. november 29-én tartott házkutatás során kerültek elő annak ellenére, hogy a jegyzőkönyvben az 1958. november 22-i dátum szerepel.

Ami az említett irodalom beszerzésének helyét és idejét, valamint a most bemutatott és a tőlem elkobzott irodalom tárolását illeti, az alábbiakat tudom elmondani:

1. Magyar Nők Lapja folyóirat, 3 szám: ezt a folyóiratot több éven át előfizettem a feleségem számára és az említett három számot megtartottam, mert azokban hímzésminták voltak és a feleségem használta ezeket a mintákat. Emlékeim szerint ezeket a folyóiratokat az ebédlőben, a tálalószekrényben tartottuk.

2. Új Honfoglalás, magyar nyelvű folyóirat: ezt a folyóiratt akkor láttam meg először, amikor beleírták a házkutatás jegyzőkönyvbe, hogy pontosan hol találták, hol volt a lakásunkban, azt nem tudom.

3. Magyar nyelvű versek: ezek a versek az egyházi szekrényben voltak, ami a hálószobában áll. Az ebben a szekrényben található verseket a Huszti Református Egyház korábbi lelkésze, Szécsényi István hagyta ott.

4. A huszti református templom története, írógéppel készült kiadvány: 1958 júliusában Gencsi Béla püspök Husztra jött, hogy megszentelje a templomot a felújítás után. A presbiterek és a hívek segítségével megtudtam, hogy az egyház történetéről szóló kiadvány Szijjártó Lajosnál (63–65 éves) van, aki Huszton él. Pontosan nem emlékszem, hogy mi a foglalkozása, talán a huszti kórházban dolgozik könyvtárvezetőként. Az említett Szíjjártó adta át nekem a huszti egyház történetét, amit én az ebédlőben található tálalószekrénybe tettem be, ahonnan a házkutatás során került elő.

5. Írógéppel készült magyar nyelvű levél két lapon, amely az alábbi szavakkal kezdődik: „Kedves jó Bandikám!” Ezt a levelet Kovács Péter írta 1943 körül: Kovács akkoriban Rónafő községben élt Magyarországon az osztrák határ közelében; 1939 óta ismerem, a jelenlegi tartózkodási helyét nem tudom.

6. 9466. számú körlevél 1942-ből. Ezt a körlevelet lelkészként 1942-ben kaptam postán Budapestről. Nem

emlékszem, hogy a házkutatás során honnan került elő ez a körlevél. Lehetséges, hogy Gálocs községből hoztam magammal ezt a körlevelet, de az is lehet, hogy ez a példány Szécsényi lelkésztől maradt ott, aki előttem élt az ingatlanban, mivel ezt a körlevelet valamennyi református lelkész megkapta.

7. *Az Est* c. újság, magyar nyelven, 8 lapon; Budapesten adták ki. Valószínűleg én vásároltam ezt az újságot és azóta is nálam volt. A házkutatás során a fürdőszobában találták meg a lakásomban, ott egy könyvespolc volt, ezt a helyiséget könyvtárként használtam, többek között ez az újság is ott volt.

8. *Pesti Hírlap*, magyar nyelvű újság. Ezt az újságot én vásároltam és azóta is nálam volt. A házkutatás során a könyvtárként átalakított fürdőszobában találták meg.

9. *Felvidéki Magyar Hírlap*, magyar nyelvű újság, 6 lapon. Ezt az újságot én vásároltam a megjelenése napján és azóta is nálam volt. A házkutatás során a könyvtárrá átalakított fürdőszobában volt.

10. *Kárpáti Magyar Hírlap*, magyar nyelvű újság. Szintén én vásároltam a megjelenése napján és azóta is nálam volt. A házkutatás során a könyvtárként használt fürdőszobában találták meg.

11. *Prágai Magyar Hírlap* című magyar nyelvű újság két száma. Erre az újságra én előfizettem, ami jól látható a № 249-es számú újságon feltüntetett postacímből is. Azóta is nálam volt mind a két példány: № 249-es és № 250-es lapszám; a házkutatás során a könyvtárként használt fürdőszobában találták meg.

12. *Új Magyarország* újság, két lapon. Erre az újságra szintén előfizettem. A 211-es számot otthon tároltam, a házkutatás során a könyvtárként használt fürdőszobában találták meg.

13. *Református Élet* újság: erre az újságra is előfizettem, és a 3-as számot otthon tároltam. Az első és a második oldal teljesen megmaradt, a harmadik

és a negyedik oldal sérült, szakadt. A házkutatás során a könyvtárként használt fürdőszobában találták meg ezt az újságot.

14. *A Magyar nemzet története* című könyv, 204 sorszámozott oldalon. Ezt a könyvet a templomi szekrényben találtam a hálószobában, nyilvánvalóan az előző lelkész, Szécsényi István hagyta ott, aki 1958 áprilisában Magyarországra költözött. A könyv magyar nyelvű, a szerzője Novi Ferenc. A könyv rendeltetését tekintve tankönyv, 5–6. osztályosok részére.

15. *Magyarország története* című könyv, 411 sorszámozott oldalon. Ezt a könyvet szintén a templomi szekrényben találtam a hálószobában, nyilvánvalóan Szécsényi hagyhatta ott.

16. A *Prágai Magyar Hírlap* című újság mellékletei. Ezeket a mellékleteket az előfizetett újságban kaptam meg. Az elkobzott 3 melléklet nálam maradt, terjedelmük 8 lap.

17. *Segédlet a leventeifjúság vallás-erkölcsi oktatásához* c. könyv. Az a könyv is a hálószobában található egyházi szekrényben volt. A könyvet Szécsényi lelkész hagyta ott, aki 1958 áprilisában Magyarországra költözött. A könyv borítóján megtalálható a huszti református egyház körpecsétje.

18. Két darab brosúra *Református Világszemle* címmel. A templomi szekrényből kerültek elő, a hálószobából; Szécsényi költözése után maradtak ott.

19. *Jegyzőkönyvek* című brosúra, a református kongresszus jegyzőkönyve a 692-től a 702. oldalig. Ezt a jegyzőkönyvet a templomi szekrényben találtam meg, Szécsényi költözése után maradt ott.

20. *Tolnai Világlapja* című hetilap magyar nyelven. Ez a folyóirat Szécsényi költözése után maradt az egyházi szekrényben, a hálószobában.

21. 21 darab levél nekem és a feleségemnek címezve rokonainktól és barátainktól. Ezeket az 1958. november 22-én tartott házkutatás során találták meg az otthonunkban.

A vallomást az elmondásom alapján helyesen jegyezték le, és tolmács útján magyar nyelven felolvasták nekem. Gecse [s.k.]

A kihallgatást végezte: az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy [s.k.]

Radov őrnagy [s.k.]

Tolmács: Grega [s.k.]

59.
Gecse András kihallgatási jegyzőkönyve[185]
Ungvár, 1958. december 18.

Mi, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy, valamint az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága 4. osztály alosztályvezetője, Csernih százados, vádlottként kihallgattuk Gecse Andrást.

Kihallgatás kezdete: 10 óra 20 perc

Kihallgatás vége: 14 óra 10 perc, december 19.

Szünet: december 18-a 14 órától 15 óráig, valamint december 18-a 19 órától december 19-e 9 óra 5 percig

Grega Sándor (apja neve Pál) magyar nyelvű tolmácsot az USZSZK Büntető Törvénykönyve 89. cikke alapján a tudatosan helytelen fordításért fennálló büntetőjogi felelősségre figyelmeztettük, amelyet aláírásával igazolt. Grega [s.k.]

Kérdés: Meséljen az öntől elkobzott irodalom jellegéről és tartalmáról.

[185] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 2., ark. 111–127. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum. Megjelent: VÁRADI Natália: Az 1956-os forradalom és hatása az Ukrajna Állambiztonsági Szolgálata Ungvári Levéltárában őrzött KGB-dokumentumok tükrében, 576–581. p.

V: Elismerem, hogy az otthonunkban tartott házkutatás során elkobzott irodalom nacionalista jellegű, politikailag káros, megtalálhatók benne szovjetellenes beállítottságú részletek, pontosabban az újságokban és a folyóiratokban. Ami a tőlem elkobzott könyveket illeti, szintén úgy gondolom, hogy egyes helyeken bizonyos kérdéseket a szerzők szovjetellenes szellemben értelmeznek. A Horthy-időszak magyar történelmét tárgyaló könyvek mind olyan tartalmúak, hogy bizonyos mértékben egyes kérdéseket a szerzők szovjetellenes hangulatban tüntetnek fel. Azért következtetek erre, mert sok, a Horthy-korszakban kiadott történelemkönyvet olvastam, ezekben mindig megtalálhatók olyan részletek, amelyek magukban hordozzák a szovjetellenes, valamint a magyar burzsoá nacionalista szellemet.

El kell mondanom, hogy a Horthy-időszakban Magyarország állampolgárai, többek között a lelkészek is, a magyar burzsoá nacionalizmus szellemében nevelkedtek, a szovjethatalom iránti gyűlölet szellemében. Valamennyi akkoriban nyomtatott kiadvány ilyen gondolkodásra sarkallta az olvasókat.

Én mint lelkész, körleveleken keresztül kaptam utasításokat a hívők magyar burzsoá nacionalista szellemben és a szovjethatalom iránti gyűlöletre való nevelésére; az összes lelkész felé irányuló ilyen követelések különösen az 1941–1945-ös háború idején erősödtek meg. Kénytelen voltam teljesíteni a velem szemben támasztott követelményeket. A hívőkhöz intézett prédikációimban nem mulasztottam el megemlíteni azokat a polgárokat, akiket behívtak a hadseregbe és a keleti frontra küldtek; ezekről a polgárokról azt mondtam, hogy hazájuk érdekében mennek harcolni az ellenség ellen, vagyis teljesítettem a körlevélben megfogalmazott elvárásokat. Egy ilyen jellegű körlevelet koboztak el az otthonomban tartott házkutatás során.

Azzal, hogy őriztem az otthonunkban az elkobzott irodalmat, nem voltak semmilyen ellenséges szándé-

kaim. Azért tartottam meg az újságokat és a folyóiratokat, mert fontos híreket tartalmaztak a magyar kormány tevékenységéről, a Horthy féle Magyarország dolgairól; történelmi dokumentumokként őriztem ezeket az írásokat. A könyvek Szécsényi tiszteletes elköltözése után maradtak otthonomban; ő élt ott előttem 1958 májusáig. A könyveket még nem volt alkalmam elolvasni.

Kérdés: Bemutatjuk önnek a *Fiaink fegyverben* című cikket, amely az öntől lefoglalt *Magyar Nők Lapja* című folyóirat 6. oldalán található (16. szám, 1944. június 1.). Ez a cikk a horthysta Magyarország Szovjetunió elleni hódító háborúját dicsőíti; a Szovjetuniót a cikkben „barbár ellenségnek" nevezik, a magyar hadsereg katonáit arra szólítják fel, hogy szeressék Horthy Magyarországát, higgyenek Istenben és legyenek hűek az eskühöz. Ön olvasta személyesen ezt a cikket, illetve kölcsönadta más szovjet állampolgárnak ezt a folyóiratot?

Válasz: Megismertem a *Fiaink fegyverben* című cikk tartalmát, amely a *Magyar Nők Lapja* című újság 6. oldalán található (16. szám, 1944. június 1.), amit az otthonomból koboztak el a házkutatás során. Ebben a cikkben valóban dicsőítik a Szovjetunió elleni hódító háborút, a Szovjetuniót Magyarország „barbár ellenségének" nevezik, a katonákat pedig vallásos érzelmeikre és az esküjükhöz való hűségükre hivatkozva buzdítják a Szovjetunió elleni harcra és a horthysta Magyarország szeretetére. Ezt a cikket csak akkor olvastam, amikor előfizetőként 1944 júniusában megkaptam a lapot, azután többé nem olvastam a folyóiratot, és másoknak sem adtam oda olvasásra.

Kérdés: Bemutatjuk önnek az 1942-es keltezésű, magyar nyelvű 9466. számú körlevelet, amelyben a Református Konvent Elnökségének 1942. szeptember 7-i döntése értelmében október utolsó vasárnapját a hadseregbe behívott személyek lelki gondozásának napjává nyilvánítják. A lelkészeknek azt javasolják,

hogy magyarázzák el ezen személyeknek a fennálló helyzetet, szervezzenek búcsúztatókat a seregbe (a frontra) vonulóknak, tartsanak írásos kapcsolatot a katonákkal, a frontról visszatérő katonáknak pedig adjanak lehetőséget elmesélni, hogy „mi is az a bolsevizmus". Ön konkrétan mit tett ezen körlevél végrehajtása érdekében?

Válasz: Elolvastam a 9466. számú, 1942-es körlevelet, amelyet a lakásomban tartott házkutatás során foglaltak le. Fentebb már vallomást tettem arról, miként neveltek engem és a többi lelkészt szovjetellenes szellemben, és miként követelték meg tőlünk a körlevelekben a hívők szovjetellenes és magyar burzsoá nacionalista szellemben való nevelését.

Végrehajtva az utasításait, a prédikációim során azt mondtam a híveknek, hogy a bolsevizmus harcot folytat isten[186] ellen, tönkreteszi az egyházakat és a papokat. A bolsevizmusról alkotott ilyen értelmezésnek fényében, arra szólítottam fel a híveket, hogy küzdjenek a bolsevizmus ellen, imádkozzanak istenhez, hogy ne váljanak gyengébbé a bolsevizmusnál. Arra szólítottam fel a hívőket, hogy segítsék azokat a családokat, amelyekből a férfiak a frontra mentek, hogy a Szovjetunió ellen harcoljanak. A bolsevizmust a nép ellenségeként jellemeztem, a nép számára gonoszként festettem le, mondván, hogy a bolsevizmus mindennél rosszabb.

Itt meg kell jegyeznem, hogy ilyen tartalmú beszédeket a bolsevizmusról nem saját személyes kezdeményezésemre tartottam, hanem a fölöttem álló egyházi szervezetek és körlevelek követelésére, amelyeket kötelesek voltunk végrehajtani.

Hozzáteszem továbbá, hogy a prédikációk nagyrészt vallási természetűek voltak, de elvétve tartalmaztak politikai jellegű megszólalásokat, rágalmakat a Szovjetunió ellen.

[186] Isten minden alkalommal kis betűvel van írva a dokumentumokban.

Kérdés: Bemutatjuk önnek a magyar nyelvű Pesti Hírlap 1939. április 23-i, 92. számát, amelyet a lakásában tartott házkutatás során foglaltak le. Ebben az újságban közölték Horthy Miklós kormányzó parancsát Kárpátalja horthysta Magyarország általi megszállása alkalmából. A parancs a polgári magyar nacionalizmus és a további hódító törekvések szellemében íródott. Az újság 5. oldalán egy fénykép látható Hitlerről, amint az 50. születésnapja tiszteletére rendezett díszszemlét fogadja. A lap 10. oldalán rágalmakat fogalmaznak meg a munkásparaszt hatalomért küzdő magyarországi kommunisták ellen, a kommunisták elleni harcban elesetteket pedig a Magyarország szabadságáért életüket áldozó személyeknek nyilvánítják. Milyen céllal őrizte ilyen hosszú ideig ezt az újságot, kinek adta oda olvasásra, és ön olvasta-e?

Válasz: A nekem bemutatott Pesti Hírlap 1939. április 23-i, 92. száma az én tulajdonom, és a megvásárlása napjától (1939. IV. 23.) a mai napig én őriztem. Azért tartottam meg ezt az újságot, mert a benne közzétett, Kárpátalja Magyarországhoz való visszacsatolásáról szóló Horthy-parancs miatt történelmileg értékes dokumentumnak tekintettem. Akkoriban elolvastam a lapban a Hitler 50. születésnapi ünnepségeiről szóló anyagot is, valamint azt a részt, amely szerint a magyarországi tanácsköztársaság idején a kommunisták ellen vívott harc Magyarország szabadságharcának minősült. Értem, hogy ezek az anyagok jellegüket tekintve a burzsoá Magyarország nacionalista törekvéseit tükrözik, és egyúttal a munkásosztály kommunista, forradalmi mozgalma ellen irányulnak.

Ezt az újságot én magam olvastam, de másoknak soha nem adtam oda olvasásra.

Kérdés: Bemutatjuk önnek a *Felvidéki Magyar Hírlap* című újság 85. számát, amely 1939. április 15-én jelent meg. Ebben az újságban ellenséges hangulat-

ban írnak a Szovjetunió Kínát érintő külpolitikájáról és rágalmakkal illetik a Szovjetuniót. Ön elolvasta ezt az újságot?

Válasz: Igen, 1939 áprilisában olvastam ezt az újságot, amikor megvásároltam. Az imént átolvastam a 6. oldalon található cikket, melynek címe *Áru-kalandok a szovjet paradicsomban*, illetve az újság 5. oldalán található cikket is, amely külpolitikai témákat feszeget. Meggyőződtem arról, hogy ezek a cikkek ellenséges hangvételűek a Szovjetunióval szemben. Lehetséges, hogy ezeket a cikkeket korábban is elolvastam, amikor megvásároltam a *Felvidéki Magyar Hírlap* ezen példányát. Hogy miért tartottam meg egészen mostanáig, arra nem tudok magyarázatot adni.

Kérdés: Bemutatjuk önnek az *Új Magyarság* című magyar nyelvű újság 211-es számát, amely 1940. szeptember 17-én jelent meg. Miért tartotta meg ezt az újságot?

Válasz: Az *Új Magyarság* ezen számát a megjelenés napján vásároltam meg. Azért tartottam meg, mert az újság első oldalán Horthy Miklós fényképe található, illetve van benne egy cikk, amely arról szól, hogy Németország és Olaszország segítségével Erdély visszakerült Magyarországhoz. Ezt az eseményt történelmi jelentőségűnek tartottam Magyarország szempontjából, ezért tartottam meg ezt az újságot.

Kérdés: Bemutatjuk önnek *A magyar nép története* című könyvet, magyar nyelven, 204 oldalon, ami egy 5–6. osztályosoknak szánt tankönyv, amelynek a szerzője Novi Ferenc, és amelyben Magyarország történelmét olyan szemszögből írják le, hogy az olvasóban felébresztik a kommunisták iránti gyűlöletet, illetve a nacionalista, területfoglaló törekvéseket. Milyen céllal tartotta meg ezt a tankönyvet?

Válasz: A magyar nép története című tankönyvet Novi Ferenc tollából átolvastam, meggyőződtem róla, hogy valóban olyan szellemiségében íródott, hogy a kommunisták és a munkásosztály forradalmi mozgalmak

iránti gyűlöletre késztet, az olvasókat pedig nacionalista és revansista szellemben neveli. Ezt a tankönyvet korábban nem olvastam, abban a lakásban volt, ahová én 1958. május elsején költöztem be, a korábbi lakó, Szécsényi után, aki Magyarországra költözött. Senkinek sem adtam kölcsön ezt a könyvet.

Kérdés: Bemutatjuk önnek a *Magyarország története* című könyvet Kosáry Domokos tollából, amelyet 1943-ban adtak ki. Ön részben megismerte a 367., 368., 369. és 372. oldalon található szövegeket, amelyekből egyértelműen kiderül, hogy ebben a tankönyvben rágalmakkal illetik a munkásosztály forradalmár mozgalmát, a forradalmárokat és a kommunistákat bűnözőnek és terroristáknak nevezik, az 1919-es magyar forradalmat a jól szervezett kisebbség akciójának titulálják, amelyet a bolsevik terror támogatott, ezt az időszakot Magyarország történelmének legtragikusabb időszakaként említik, a forradalom vezetőit csőcseléknek nevezik, a továbbiakban pedig a forradalom ellen uszítanak. Miért tartotta meg ezt a könyvet?

Válasz: Megismertem a 367., 368., 369. és 372. oldalon található szövegeket az itt bemutatott *Magyarország történelme* című, 1943-ban kiadott könyvből és meggyőződtem róla, hogy ez a könyv rosszindulatú rágalmakat tartalmaz a munkásosztály forradalmi mozgalmak ellen, az 1919-es magyarországi forradalom ellen, valamint a kommunisták ellen. A könyv a magyar burzsoá nacionalizmust hirdeti, illetve a bolsevizmus iránti gyűlöletet. Ez a könyv a huszti református egyház korábbi lelkésze, Szécsényi kiköltözése után maradt abban az ingatlanban, ahová én 1958. május elsején költöztem be. Azóta ez a könyv a hálószobában található egyházi szekrényben volt. Senkinek sem adtam kölcsön.

Kérdés: Milyen céllal tartotta meg a *Prágai Magyar Hírlap* című folyóirat mellékleteit (1935. május 9.,

1936. május 3., 1937. február 7.), amelyekben Horthy, Mussolini és Hitler arcképei találhatók, akik a fasiszta világrendet terjesztik?

Válasz: Valóban megtartottam a *Prágai Magyar Hírlap* című folyóirat mellékleteit (1935. május 9., 1936. május 3., 1937. február 7.), amelyekben Horthy, Mussolini és Hitler arcképe látható, akik a fasiszta világrendet hirdetik egyes országokban, azonban nem volt semmilyen konkrét célja annak, hogy megtartottam ezeket. Sok egyéb melléklet is volt ehhez a folyóirathoz, amelyeket nem koboztak el a házkutatás során. Ha volt is célja annak, hogy megőriztem ezeket, az csakis az lehetett, hogy nagyon sok szép tájkép és egyéb kellemes kép található bennük. Ezeket a mellékleteket senkinek sem adtam kölcsön, azóta tartottam őket magamnál, amióta megkaptam postán, mivel előfizettem a *Prágai Magyar Hírlap*ra.

Kérdés: Az itt bemutatott könyvben, melynek címe *Segédlet a leventeifjúság vallás-erkölcsi oktatásához*, pontosabban annak 1943-ban kiadott, 188 oldalas első kötetében, a 175., a 166., a 150. és a 180. oldalon a magyar burzsoá nacionalizmust hirdetik, illetve a kommunizmus iránti gyűlöletet, a Szovjetunió elleni lázadásra szólítanak fel. Ez a felbujtás vallási eszmék felhasználásával történik, például „isten akaratából”. Milyen céllal őrizte ezt a könyvet?

Válasz: Megismertem a 154., 166., 175. és 180. oldalak tartalmát az itt bemutatott könyvből és meggyőződtem róla, hogy szellemiségében ez a könyv szovjetellenes, arra irányult, hogy a kommunisták és a Szovjetunió elleni gyűlöletre, illetve a magyar burzsoá nacionalizmus szellemiségre neveljen. Ezt a könyvet korábban nem olvastam át, volt egy hasonló levente ifjúsági kézikönyvem, azonban azt megsemmisítettem, mert bűncselekménynek tartottam egy ilyen könyvnek a tárolását, miután a szovjet kormány

került hatalomra Kárpátalján. Az itt felmutatott könyv 1958 májusától volt a lakásomban a házkutatás során történő elkobzásig, Szécsényi lelkésztől maradhatott itt, akinek a lakásában élek. Még nem volt alkalmam átolvasni ezt a könyvet Szécsényi távozása után, különben megsemmisítettem volna. Az összes többi, Szécsényi után fennmaradt szovjetellenes tartalmú könyvet szintén azért nem semmisítettem meg, mert még nem volt alkalmam átnézni őket. 1958–59 telén szerettem volna ezzel foglalkozni.

Kérdés: Bemutatjuk önnek a *Református Világszemle* című brosúrát, mégpedig az 1944 júliusában megjelent harmadik számot a 98-tól a 143. oldalig. A 126. oldalon megtalálható egy cikk, melynek címe A fogolybörtönben a vörös uralom idején, melynek szerzője Baja Mihály és amelyben az 1919-es magyar forradalom résztvevőit banditáknak, a rablóknak és csőcseléknek nevezi a szerző, a nemeseket és a kereskedőket pedig becsületes állampolgároknak. Milyen céllal tartotta meg ezt a brosúrát?

Válasz: Megismertem az A fogolybörtönben a vörös uralom idején című cikk tartalmát a *Református Világszemle* 1944 júliusában kiadott 3. számában. Ez a cikk valóban rosszindulatú támadás az 1919-es magyarországi forradalom ellen, amelyben a rágalmakkal illetik a forradalmár munkásosztályt.

Ez a brosúra 1958. május elsejétől volt az otthonomban, a korábbi lelkész, Szécsényi távozása után maradt ott. Nem semmisítettem meg, mert még nem volt alkalmam átolvasni a Szécsényi után fennmaradt könyveket.

A vallomás rögzítése az én szavaim alapján történt, azt nekem felolvasták. Gecse [s.k.]

A kihallgatást végezték: az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy [s.k.]

valamint az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága 4. osztály alosztályvezetője, Csernih százados [s.k.]
Tolmács: Grega [s.k.]

60.
Gecse András kihallgatási jegyzőkönyve[187]
Ungvár, 1958. december 19.

Én, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy, vádlottként kihallgattam Gecse Andrást.
Kihallgatás kezdete: 15 óra 50 perc
Kihallgatás vége: 18 óra 10 perc
Grega Sándor (apja neve Pál) magyar nyelvű tolmácsot az USZSZK Büntető Törvénykönyve 89. cikke alapján a tudatosan helytelen fordításért fennálló büntetőjogi felelősségre figyelmeztettük, amelyet aláírásával igazolt. Grega [s.k.]
Kérdés: Bemutatok önnek 21 darab levelet, amelyeket az ön otthonában tartott házkutatás során foglaltunk le. Fejtse ki részletesen, hogy kik azok a személyek, akikkel levelezett és hol élnek jelenleg.
Válasz: Postai képeslap az én részemre Csirpák Annától, aki Csap városban él, a Latorca utca 8. szám alatti házban. Ezt a képeslapot a nővérem küldte nekem, aki Csirpák Emilhez ment férjhez, nyugdíjas, korábban tanárként dolgozott. A nővéremmel azóta levelezünk, hogy 1958 májusában elköltöztem az Ungvári járási Gálocs községből Husztra. A levelezésünk családi jellegű volt.
Egy levél nekem címezve Csirpák Emiltől, aki 1934-ben született és a nővérem, Csirpák Anna fia; je-

[187] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 2., ark. 128–133. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

lenleg Tartu városban tanul egyetemen, az Észt SZSZK-ban. Levelezésünk családi jellegű volt. Ezt a levelet 1858. április 8-án küldte nekem, a másik levelet pedig 1958. május 25-én. A harmadik levelet már a 61 894. számú katonai állomásról kaptam tőle 1958. augusztus 30-án.

Levél nekem címezve Ungvárról, Gencsi Béla püspöktől, aki a Tolsztoj utca 22. szám alatti házban él; pontosabban ez a református püspökség címe, Gencsi személyes lakhelye Sztrumkivka községben található. Gencsi arról írt, hogy eljön megszentelni a huszti református templomot, és a levélben az útiköltség térítésről egyeztettünk.

Egy újabb levél szintén Gencsitől, 1958. július 20. (ez a dátum szerepel a borítékon található pecséten). Abben a 150-es iktatási számú hivatalos levélben a püspök az érkezéséről tájékoztat engem és emlékeztet arra, hogy a Huszti Református Egyháznak 300 rubelt kell fizetnie a püspöki kasszába.

Levél nekem címezve Tárczy Lajostól, aki 37 éves és az Ungvári járásban található Gálocs községben él. Az 1958. június 31-én küldött levélben arról tájékoztat, hogy az új lelkész jól megtartotta az első istentiszteletet és jól bánik a hívekkel Gálocs községben. Tárczy azért írt nekem, mert azelőtt én voltam a lelkész a községben.

Levél nekem címezve, Csonka Menyhérttől, aki 68 éves és Gálocs községben él. Arról tájékoztatott engem, hogy a lányom 1958 májusában meglátogatta őt.

Levél nekem címezve Ruszka Lőrinctől, aki 50–53 éves, Gálocs községben él és 1958 októberében a magánéletéről írt nekem, valamint az új Gálocsi lelkészről, aki az én távozásom után érkezett a községbe. Szintén tőle van egy másik levél nekem címezve, 1958 májusából.

Egy nekem címzett levél a Csehszlovák Szocialista Köztársaságból (ČSSR), a Kaposi járásban találha-

tó Vajkóc (Vajkovce) községből, Roteva Erzsébettől, aki a feleségem húga. Pontosítom a járást: Nagykapos (Veľké Kapušany). A levél családi és magánjellegű, 1956. november 4-én íródott. Tőle érkezett egy korábbi levél is 1955-ben.

Levél nekem címezve nővéremtől, Gecse Teréziától, aki Magyarországon él a Szabolcs megyei Kemecse községben. Ez egy családi jellegű levél, 1958. május 21-én küldte, majd egy másikat 1958. július 12-én.

Levél nekem címezve Bakostól, aki Huszton él, a pontos címre nem emlékszem. Sajnálatos módon le van bénulva a lába, ezért arról írt nekem, mennyire sajnálja, hogy nem lehet a szolgálatomra, ugyanis korábban ő játszott a templomi orgonán.

Levél nekem címezve Kovács Pétertől, Magyarországról, az 1942-es évből. A háború után már nem írt nekem, nem tudom hol él jelenleg. A levél családi és hétköznapi dolgokról szól. Ugyanettől a feladótól van egy képeslap is.

Levél nekem címezve Csontos Lászlótól, aki 58 éves és Szalóc községben él, Csehszlovákiában. A levelet 1941 júniusában küldték el. Ő egy évfolyamtársam volt az akadémián. Csontos a házasságkötésemhez gratulált, ezt követően nem leveleztünk többet.

Levél nekem címezve Szalóki Lászlótól, aki 45–46 éves és Budapesten él a 12. kerületben, a Kiss Áron utcában, a 43-as házban. Ő egy ismerősöm, akivel 1942 végén találkoztam, amikor Budapesten jártam egy egyházi tárgyakat bemutató kiállításon. Szalóki arról ír, hogy ismeri a Dunántúli püspököt, így segíthet munkát találni Magyarországon, azonban én nem szándékoztam Magyarországra költözni.

3 darab levél feleségemnek, Gecse Ilonának címezve, az egyik Csehszlovákiából, a húgától, akit már korábban említettem, a másik levél a már említett Csirpák vezetéknevű nővéremtől, aki Csapon él, a harmadik pedig a Magyarországon élő nővéremtől.

Kérem, amennyiben lehetséges, szolgáltassák vissza nekem ezeket a leveleket.

A vallomás rögzítése az én szavaim alapján történt, azt nekem felolvasták. Gecse [s.k.]

A kihallgatást végezte: az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy [s.k.]

Tolmács: Grega [s.k.]

61.
Gecse András kihallgatási jegyzőkönyve[188]
Ungvár, 1958. december 20.

Én, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy, vádlottként kihallgattam Gecse Andrást.

Kihallgatás kezdete: 11 óra 05 perc

Kihallgatás vége: 14 óra 50 perc

Grega Sándor (apja neve Pál) magyar nyelvű tolmácsot az USZSZK Büntető Törvénykönyve 89. cikke alapján a tudatosan helytelen fordításért fennálló büntetőjogi felelősségre figyelmeztettük, amelyet aláírásával igazolt. Grega [s.k.]

Kérdés: Sorolja fel azt az irodalmat, amit a személyes könyvtárában tárol.

Válasz: A személyes könyvtáramban közel 500 különböző könyv található. Emlékezetből most az alábbiakat tudom felsorolni: Gárdonyi Géza szépirodalmi alkotásai 20 kötetben, Jókai Mór művei 10 vagy több kötetben, két kötet Molnár Gizellától, egy könyv Schöpflin Aladártól, egy vagy néhány könyv Szomaházy

[188] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 2., ark. 134–139. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

Istvántól, egy könyv Kóbor Tamástól, verseskötetek Tompa Mihály és Arany János tollából, talán két könyv Németh Lászlótól, egy könyv Nagy Endrétől, egy könyv Szenes Piroskától, valamint egy könyv Molnár Katától. Ezek mind szépirodalmi könyvek, regények és versek. Az összes szerző nevére jelenleg nem emlékszem.

Van egy *Tolnai Világtörténelme* című könyvem, egy könyvem Sztálingrádról, egy mesés kötetem, egy könyv, amely Prágáról szól, a címére most nem emlékszem, ahogy nem emlékszem a szerzőkre sem.

A többi könyvet most nem tudom felidézni.

Kérdés: Önön kívül ki használta még az ön könyvtárában található könyveket?

Válasz: Amikor az Ungvári járásban éltem, Gálocs községben, akkor egy közel 15 éves fiatalember, Pasztellák István is használata a könyveimet, valamint a húszéves Tárczy Jolán, viszont ő csak akkor használta a könyveimet, amikor én 1953 és 1955 között az ő otthonában éltem albérletben. Az ő édesapja, a közel 75 éves Tárczy István, Gálocs községben él.

Pasztellák 1957 tavasza és 1958 tavasza között kölcsönzött tőlem könyveket, vagyis egészen addig, amíg el nem költöztem Husztra.

Pasztellák segített nekem összecsomagolni a könyveimet és kivinni őket az autóhoz, amikor költöztem.

Kérdés: Milyen gyakran és milyen típusú irodalmat kölcsönzött öntől Pasztellák?

Válasz: Pasztellák 1957 tavaszától rendszeresen jött hozzám könyvekért, nagyjából tíznaponta, néha gyakrabban. Egy év alatt Pasztellák közel 50 könyvet olvasott el a könyvtáramból. Többek között kölcsönvette tőlem Gárdonyi mind a 20 kötetét, az összes Jókai-kötetet, továbbá a Tolnai-enciklopédia „A betűs” kötetét 1958 tavaszán, és a költözés előtt nem is adta vissza. Nem emlékszem, hogy milyen egyéb

könyveket kölcsönzött tőlem. Hogy vannak-e nála más könyvek, amiket nem adott vissza nekem, azon az egy „A betűs” enciklopédia köteten kívül, arra nem emlékszem. Pasztellák nagyon kíváncsi fiatalember volt, és sokszor bosszantott azzal, hogy különböző könyveket kölcsönzött tőlem.

Kérdés: Milyen kapcsolatban áll Pasztellák Istvánnal?

Válasz: Pasztellák Istvánnal mindig is jó volt a kapcsolatunk, ő mindig is tisztelt engem, gyakran jött hozzám könyvekért, néha a húgával, aki az én nevelt lányommal játszott. Pasztellák a beszélgetéseink során elmesélte, hogy arról álmodik, hogy író lesz majd, amikor felnő. A viselkedéséből arra következtettem, hogy nagyon élénk volt a fantáziája, könnyelmű fiatalember, aki szeret viccelődni. Pasztellák néha segített a lányomnak a leckében. 1957 és 1958 között a lányom második osztályos volt. Pasztellák szenvedélyesen szerette a szépirodalmat.

A vallomás rögzítése az én szavaim alapján történt, azt nekem felolvasták. Gecse [s.k.]

A kihallgatást végezte: az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy [s.k.]

Tolmács: Grega [s.k.]

62.
Szerencsi Géza tanú kihallgatási jegyzőkönyve[189]
Huszt, 1958. december 10.

Én, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy tanúként kihallgattam:

[189] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 2., ark. 157–160. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

Vezetéknév: Szerencsi
Keresztnév: Géza
Apai keresztnév: Kálmán
Születési év: 1899
Születési hely: Oroszvég, Munkácsi járás, Kárpátaljai terület
Nemzetiség: magyar
Párttagság: pártonkívüli
Iskolai végzettség: befejezetlen középiskola
Foglalkozás, munkahely: fényképész, UKRFOTO, Pavilon №12. Huszt, Korjatovics utca 7.
Büntetett előélet: büntetlen előéletű
Lakhely: Huszt, Korjatovics utca 7.
A kihallgatás kezdete: 15 óra 00 perc
A kihallgatás vége: 16 óra 50 perc
Figyelmeztetve az Ukrán SZSZK BTK 87. és 89. paragrafusa alapján a vallomás megtagadásának és a hamis tanúzás következményeire.
Kérdés: Milyen nyelven kíván vallomást tenni?
Válasz: Anyanyelvemen, magyarul. Nem ellenzem, hogy orosz nyelven tegyek vallomást, amelyet beszélgetési szinten értek, tudok olvasni és írni.
Kérdés: Ismeri-e ön Gecse Andrást, és milyen kapcsolatban áll vele?
Válasz: A református egyház lelkészével, Gecse Andrással 1958 májusában ismerkedtem meg, amikor állandó lakhelyre Huszt városába költözött Gálocs községből, az Ungvári járásból. 1958 májusától decemberéig Gecse a huszti református egyház lelkésze volt.
Én látogatom a református templomot, és Gecsével mint református lelkésszel ott ismerkedtünk meg.
Gecséhez eljártam a lakására, ahol beszélgettünk vallási kérdésekről, a környező falvak hívőiről, valamint arról, hogy járnak-e templomba. A Gecsével való kapcsolatom baráti jellegű volt.
Kérdés: Hogyan jellemezné ön Gecsét politikai szempontból?

Válasz: Gecsét jó, tisztességes embernek és jó lelkésznek ismerem. Politikai szempontból nem tudom jellemezni, mivel politikai témákról soha nem beszélgettünk.

Amikor 1958 novemberében először jártam Gecse András lakásán, beszélgetés közben elmondta nekem, hogy Gálocs faluban, ahol korábban lelkészként szolgált, a hívők ajándékoztak neki egy magyar nyelvű könyvet, amely nagyon érdekes volt, és hogy sok könyve volt. Azt is mondta, hogy amikor Gálocsról Husztra költözött, egy férfi becsomagolta neki a könyveit, és talán néhány könyv nála is maradt. Ez a férfi állítólag igyekezett, hogy Gecse ne tudjon mindent magával vinni. Hogy pontosan miért történt ez, és ki volt ez a személy, azt nem tudom, és Gecsével ilyen dolgokról nem beszéltünk. Úgy vélem, ezek az adatok a nyomozó számára ismertek.

Részletesebben erről a kérdésről nem tudok vallomást tenni.

A jegyzőkönyvet a szavaim alapján helyesen jegyezték le, és azt elolvasták nekem. Szerencsi [s.k.]

Kihallgatta: az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy [s.k.]

63.
Kukuly Lajos tanú kihallgatási jegyzőkönyve[190]
Huszt, 1958. december 11.

Én, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy tanúként kihallgattam:

Vezetéknév: Kukuly

[190] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 2., ark. 161–167. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

Keresztnév: Lajos
Apai név: Gábor
Születési év: 1896
Születési hely: Huszt város, Kárpátaljai terület
Nemzetiség: magyar
Párttagság: pártonkívüli
Iskolai végzettség: 8 osztály
Foglalkozás: nyugdíjas
Büntetett előélet: büntetlen előéletű
Lakhely: Huszt, Bolotnaja utca, ház 61., lakás 67.
A kihallgatás kezdete: 9 óra 15 perc
A kihallgatás vége: 12 óra 30 perc
Figyelmeztetve az Ukrán SZSZK BTK 87. és 89. paragrafusa alapján a vallomás megtagadásának és a hamis tanúzás következményeire.
Kérdés: Milyen nyelven kíván vallomást tenni?
Válasz: Beszélem a magyart, az orosz nyelvet, gyengén beszélek németül. Vallomást orosz nyelven kívánok tenni.
Kérdés: Milyen vallású ön?
Válasz: Vallásomat tekintve református vagyok, és 1951-től 1958-ig a Huszti Református Egyházközség világi titkári tisztségét töltöttem be. Meg kell jegyeznem, hogy hivatalosan nem volt engedélyezve számomra bármilyen funkció betöltése, azonban ténylegesen a Huszti Református Egyház világi segítőjeként tevékenykedtem.
Kérdés: Ismeri-e Gecse András?
Válasz: Gecse András jól ismerem. 1958. május 1-jétől a Huszti Református Egyház lelkésze volt. Husztra Gálocs faluból érkezett, az Ungvári járásból, amikor a huszti lelkész, Szécsényi a családjával Magyarországra költözött, ahol Szécsényi fia él.
Kérdés: Személyes ellenséges viszonya van-e Gecsével?
Válasz: Személyes ellenséges viszonyom Gecsével nincs.

Kérdés: Kinek a lakásán lakott Gecse, amikor Husztra érkezett, és tudják-e a huszti református egyház hívei, hogy hol lakott Gecse András?

Válasz: Gecse András a korábbi lelkész, Szécsényi István lakásában lakott, azonban ez a lakás nem magánlakás, hanem kommunális lakás volt. A szovjet hatalom kárpátaljai bevezetése előtt a ház, amelyben Szécsényi lakott, az egyházé volt, és ugyanabban a házban volt az egyházi kancellária is. A háznak csak egy részét bocsátották a huszti református egyház lelkészének rendelkezésére. Ebben a lakásban az egyházi kancelláriából megmaradt egy szekrény egyházi könyvekkel: bibliákkal, imakönyvekkel, a hívők névsorával és a huszti református egyház történetével.

Kérdés: Tudomása van-e arról, mi maradt abban az egyházi szekrényben Szécsényi István lelkész elutazása után?

Válasz: 1958. április végén Gecse András Husztra érkezett, és beköltözött Szécsényi lakásába, a Csendes utca 2. szám alá. 1958. május elseje után, Szécsényi elutazása előtt elmentem hozzá a lakásra, hogy segítsek Szécsényi István dolgainak kihordásában. Ugyanezen a napon Szécsényi a jelenlétemben kinyitotta az egyházi szekrényt, és kivett belőle egy irattartó tokot, amelyben a Huszti Református Egyház története volt, majd átadta azt Gecse Andrásnak. A szekrényben az egyháztörténeten kívül egyházi könyvek voltak: bibliák, imakönyvek és a hívők névsora. Ezenkívül Szécsényi semmi mást nem adott át Gecsének.

Kérdés: Készült-e bármilyen dokumentum az átadásról?

Válasz: Semmilyen dokumentum nem készült a szekrény és a benne lévő egyházi könyvek átadásáról, de minden könyvön, amely az egyházé volt, ott szerepel a Huszti Református Egyházközség pecsétje.

Kérdés: Voltak-e a szekrényben folyóiratok, újságok vagy Magyarország történelméről szóló könyvek?

Válasz: Szécsényi elutazásának napján az egyházi szekrényben nem láttam folyóiratokat, újságokat, Magyarország történelmével foglalkozó könyveket vagy bármilyen más, nem egyházi tartalmú irodalmat; pontosabban mondva, a szekrényben ilyen irodalom nem volt.

Kérdés: Most bemutatjuk önnek az összes olyan irodalmat, amelyet Gecse lakásán foglaltak le 1958. november 22-én, az aznapi házkutatási jegyzőkönyvnek megfelelően. Mi volt jelen ebből az irodalomból az egyházi szekrényben Szécsényi István volt lelkész lakásán annak elutazásakor?

Válasz: Alaposan megismertem az 1958. november 22-i házkutatási jegyzőkönyv alapján nekem bemutatott irodalmat. Személyesen átnéztem minden olyan művet, amely szerepel ebben a jegyzőkönyvben. Ebből az irodalomból csak a Huszti Református Egyház történetét ismerem fel, amely írógéppel készült 18 oldalon, és amely Szécsényi elutazásakor ott volt. A szekrényben tartották, és átadták Gecse Andrásnak. A Huszti Református Egyház története egy fekete irattartó tokban volt, amely az említett egyházi szekrényben volt elhelyezve. A többi, más jellegű irodalmat nem láttam az egyházi szekrényben.

A magyar nyelvű *Segédlet a leventeifjúság vallás-erkölcsi oktatásához* című könyvet, 1943-as kiadású, 188 oldalon, bár a címlapján a huszti református egyházközség pecsétje szerepel, az egyházi szekrényben nem láttam. Szintén nem láttam a református konvent jegyzőkönyvét sem, amelynek címlapján ugyancsak szerepel a huszti református lelkészi kancellária pecsétje. Az említett könyvön és jegyzőkönyvön, a címlapok felső szélén Szécsényi lelkész saját kezű, magyar nyelvű feljegyzése olvasható: „Huszti református parochiális könyvtár". Nyilvánvalóan ezeket a tárgyakat Szécsényi István lelkész hagyta hátra.

Kérdés: Mit tud elmondani Gecse András politikai meggyőződéséről?

Válasz: Érdemben erre a kérdésre semmit nem tudok vallani, mivel Gecsével politikai témákról nem beszélgettem.

A vallomás az én szavaimmal egyezően lett lejegyezve, és azt nekem felolvasták. Kukuly [s.k.]

Kihallgatta: az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy [s.k.]

64.
Kukuly László tanú kihallgatási jegyzőkönyve[191]
Huszt, 1958. december 11.

Én, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy tanúként kihallgattam:

Vezetéknév: Kukuly

Keresztnév: László

Apai név: Lajos

Születési év: 1903

Születési hely: Huszt város, Kárpátaljai terület

Nemzetiség: magyar

Párttagság: pártonkívüli

Iskolai végzettség: 4 osztály

Foglalkozás: cipész a huszti „Május 1.” rokkantartellnél, Repin utca 12.

Büntetett előélet: 1949-ben a Huszti Népbíróság az Ukrán BTK 129. paragrafusa alapján 2 év javító-munkatáborra[192] ítélte.

Lakhely: Huszt, Velikaja Kiriscsenszkaja utca 3.

[191] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 2., ark. 168–170. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

[192] ИТЛ – Исправительно-Трудовой Лагерь [Iszpravityelno-Trudovoj Lager], kényszermunka, a Gulág-rendszer része.

A kihallgatás kezdete: 12 óra 30 perc
A kihallgatás vége: 13 óra 50 perc
Figyelmeztetve az Ukrán SZSZK BTK 87. és 89. paragrafusa alapján a vallomás megtagadásának és a hamis tanúzás következményeire.
Kérdés: Milyen nyelven kíván vallomást tenni?
Válasz: Bírom a magyar és az orosz nyelvet, de oroszul írni és olvasni nem tudok. Nem ellenzem, hogy orosz nyelven tegyek vallomást.
Kérdés: Ismeri-e ön Gecse Andrást, és milyen a kapcsolata vele?
Válasz: Gecse Andrást 1958 májusa óta ismerem, amikor megválasztották a huszti református egyház lelkészének. A huszti református egyházban beválasztottak a „húszas tanácsba" és a huszti református közösség pénztárosa vagyok.
Feladataim közé tartozott: a lakbér fizetése a lakásért, amelyben a lelkész lakott; a lelkész havi 350 rubeles illetményének kifizetése; valamint a harangozó havi 125 rubeles bérének kifizetése. Az ezekre a kiadásokra szánt pénz a hívőktől folyt be, akik tetszőleges összegeket adományoztak.
Ezenkívül a hívők saját elhatározásukból hoztak a lelkésznek tejet, tojást, vajat és egyéb élelmiszereket.
Meg kell még jegyeznem, hogy a lelkésznek járó pénzt mindenféle nyugta vagy elszámolási jegyzék nélkül adtam ki. A lelkész saját maga jegyezte fel a saját füzetébe, hogy mennyi pénzt kapott.
Kérdés: Vezetett-e ön nyilvántartást az egyházi vagyonról?
Válasz: Én személy szerint semmilyen nyilvántartást nem vezettem az egyházi vagyonról.
Kérdés: Hogyan tudná jellemezni Gecse Andrást?
Válasz: Mint lelkész, Gecse jól teljesítette a feladatait. Más oldalról nem tudom őt jellemezni, mivel nem tartottam vele szorosabb kapcsolatot.

Kérdés: Volt-e Gecse András lakásán bármilyen egyházi tulajdonú tárgy?
Válasz: Ez előttem ismeretlen, nem tudom, volt-e a lakásában egyházi tulajdon.
A vallomás az én szavaimmal egyezően lett lejegyezve, és azt nekem felolvasták. Kukuly [s.k.]
Kihallgatta: az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy [s.k.]

65.
Ozsvát Kálmán tanú kihallgatási jegyzőkönyve[193]
Huszt, 1958. december 11.

Én, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy tanúként kihallgattam:
Vezetéknév: Ozsvát
Keresztnév: Kálmán
Apai név: András
Születési év: 1913
Születési hely: Huszt város, Kárpátaljai terület
Nemzetiség: magyar
Párttagság: pártonkívüli
Iskolai végzettség: 6 osztály
Foglalkozás: Munkás a Huszti Állami Kereskedelmi Szövetkezetnél
Büntetett előélet: büntetlen előéletű
Lakhely: Huszt, Kujbisev utca 21. sz.
A kihallgatás kezdete: 15 óra 20 perc
A kihallgatás vége: 16 óra 00 perc

[193] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 2., ark. 171–173. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

Figyelmeztetve az Ukrán SZSZK BTK 87. és 89. paragrafusa alapján a vallomás megtagadásának és a hamis tanúzás következményeire.

Kérdés: Milyen nyelven kíván vallomást tenni?

Válasz: Bírom a magyar és az orosz nyelvet is. Nincs kifogásom az ellen, hogy oroszul tegyek vallomást.

Kérdés: Ismeri-e ön Gecse Andrást, és milyenek a vele való kapcsolata?

Válasz: Gecse András 1958 tavaszán vagy nyarán érkezett Husztra, és a huszti református egyház lelkészeként dolgozott. Engem beválasztottak a huszti református közösség „húszas tanácsába". Gecsét jól ismerem mint lelkészt. A kapcsolatunk átlagos. Közeli személyes kapcsolatban nem álltunk.

Kérdés: Hogyan tudná jellemezni Gecse Andrást?

Válasz: Rosszat Gecse Andrásról nem tudok mondani. Sokoldalúan jellemezni őt nem tudom, abból az egyszerű okból kifolyólag, hogy a hivatali szolgálaton kívül ritkán találkoztam vele. A „húszas tanácsban" semmilyen konkrét feladatot nem láttam el, az egyházi ügyekről és Gecse Andrásról többet semmit nem tudok.

A vallomás az én szavaimmal egyezően lett lejegyezve, és azt nekem felolvasták. Ozsvát [s.k.]

Kihallgatta: az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy [s.k.]

66.
Csonka Menyhért tanú kihallgatási jegyzőkönyve[194]
Huszt, 1958. december 24.

Én, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztá-

[194] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 2., ark. 174–178. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

lyának főnyomozója, Golovanov őrnagy, tanúként kihallgattam:
Családi név: Csonka
Utónév: Menyhért
Apai utónév: István
Születési év: 1889
Születési helye: Kistárkány község, Csehszlovákia
Nemzetésig: magyar
Párttagság: párton kívüli
Végzettség: 6 osztály
Munkahely és beosztás: az Iszkra Kolhoz munkatársa
Büntetett előélet: büntetlen előéletű
Lakhely: Ungvári járás, Gálocs község, 64. ház
Kihallgatás kezdete: 9 óra 10 perc
Kihallgatás vége: 13 óra 00 perc
Figyelmeztetve az Ukrán SZSZK BTK 87. és 89. paragrafusa alapján a vallomás megtagadásának és a hamis tanúzás következményeire.
Kuzma László (apja neve János) magyar nyelvű tolmácsot az USZSZK Büntető Törvénykönyve 89. cikke alapján a tudatosan helytelen fordításért fennálló büntetőjogi felelősségre figyelmeztettük, amelyet aláírásával igazolt. Kuzma [s.k.]
Kérdés: Ismeri-e ön Gecse Endrét, milyen kapcsolatban állnak?
Válasz: Gecse Endrét 1919 óta ismerem az Ungvári járásban található Gálocs községből. 1958-ig Gecse András Gálocs községben élt, csak tanulás céljából utazott el, református lelkésznek tanult.
Gecse Géza helyi lelkész halála után a fiát Endrét nevezték ki lelkésznek, ez 1932 körül lehetett.
Az utóbbi 10 év során tagja voltam a református egyház „húszas tanácsának” Gálocs községben, kurátor vagyok, ezért Gecse Endrét jól ismerem. A kapcsolatunk mindig is jó volt, soha nem veszekedtünk, nem volt személyes konfliktusunk.

Mindig meglátogattuk egymást, amikor meg kellett beszélnünk valamilyen egyházi ügyet.

Amikor Gecse 1958 tavaszán elköltözött Gálocs községből Husztra, átadta nekem azt a dokumentumot, amely tartalmazza a templom felújításának a jegyzőkönyvét, valamint a templom számára vásárolt vagyon jegyzékét. Ez a dokumentum jelenleg nálam van, az egyházadó befizetését igazoló dokumentumokkal együtt.

Kérdés: Jellemezze Gecse András politikai nézeteit.

Válasz: Amennyire én tudom, Gecse soha nem folytatott semmilyen politikai tevékenységet, a prédikációk, amelyeket a híveknek tartott, és amelyeket hallottam, egyáltalán nem voltak politikai jellegűek. Én személyesen soha sem beszélgettem Gecsével politikai témákról, ezért semmit nem tudok elmondani az ő politikai nézeteiről.

A pontosság kedvéért meg kell említenem, hogy nem minden alkalommal mentem el a templomba, amikor ott istentisztelet volt. Előfordult, hogy két egymást követő vasárnapon nem mentem el templomba.

Kérdés: A hívők közül volt-e olyan, aki elégedetlenségét fejezte ki Gecse Endrével kapcsolatban a szolgálata utolsó néhány évében Gálocs községben?

Válasz: Pápai István 1957-ben ellenezte, hogy Gecse prémiumot kapjon az egyházközségtől, egyfajta kártérítésként, amiért felújította az egyházi ingatlant, amelyben élt. Pápai is a „húszas tanács” tagja.

Ami a többi egyházközségi tagot illeti, senki sem bánt rosszul Gecsével, senki sem volt vele rossz viszonyban, tudomásom szerint.

Kérdés: A szovjet hatóságok nyilvántartásba vették-e a gálocsi egyházközség tulajdonát és készültek-e olyan dokumentumok, amelyek feljogosítják az egyházat ennek a tulajdonnak a használatára?

Válasz: Ebben az ügyben nem tudok semmit, és nem emlékszem olyan esetre, hogy a szovjet hatóságok bármely munkatársa eljött volna Gálocs községbe, hogy nyilvántartásba vegye az egyházi vagyont.

A vallomás rögzítése az én szavaim alapján történt, azt nekem felolvasták. Csonka [s.k.]
A kihallgatást végezte: az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy [s.k.]
Tolmács: Kuzma [s.k.]

67.
Béres Sándor tanú kihallgatási jegyzőkönyve[195]
Huszt, 1958. december 24.

Én, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy, tanúként kihallgattam:
Családi név: Béres
Utónév: Sándor
Apai utónév: Sándor
Születési év: 1902
Születési helye: Gálocs község, Ungvári járás, Kárpátalja
Nemzetésig: magyar
Párttagság: nem tagja pártnak
Végzettség: 6 osztály
Munkahely és beosztás: az Iszkra Kolhoz munkatársa
Büntetett előélet: büntetlen előéletű
Lakhely: Ungvári járás, Gálocs község
Kihallgatás kezdete: 13 óra 00 perc
Kihallgatás vége: 13 óra 55 perc
Figyelmeztetve az Ukrán SZSZK BTK 87. és 89. paragrafusa alapján a vallomás megtagadásának és a hamis tanúzás következményeire.

[195] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 2., ark. 179–181. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

Kuzma László (apja neve János) magyar nyelvű tolmácsot az USZSZK Büntető Törvénykönyve 89. cikke alapján a tudatosan helytelen fordításért fennálló büntetőjogi felelősségre figyelmeztettük, amelyet aláírásával igazolt. Kuzma [s.k.]

Kérdés: Ismeri ön a Gecse Andrást, és milyen kapcsolatban áll vele?

Válasz: Gecse Andrást falumbeliként ismerem, valamint a református egyház lelkészeként Gálocs községben, az Ungvári járásban. 1958. május elsején Gecse András elköltözött Gálocs községből Huszt városba. A kapcsolatunk mindig is jó volt.

Kérdés: Mit tud Gecse prédikációiról, amelyeket a híveknek tartott a második világháború idején?

Válasz: A második világháború idején nagyon keveset jártam templomba, nem hallottam Gecse összes prédikációját, de már azokat is nagyrészt elfelejtettem, amelyeket hallottam, így nem tudok sokat elmondani a prédikációk jellegéről.

A vallomásomat a szavaim alapján rögzítették, majd felolvasták nekem. Béres [s.k.]

A kihallgatást végezte: az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy [s.k.]

Tolmács: Kuzma [s.k.]

68.
Orémus Endre tanú kihallgatási jegyzőkönyve[196]
Ungvár, 1958. december 25.

Én, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztá-

[196] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 2., ark. 182–185. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

lyának főnyomozója, Golovanov őrnagy, tanúként kihallgattam:
Családnév: Orémus
Utónév: Endre
Apai név: István
Születési év: 1907
Születési hely: Gálocs, Ungvári járás, Kárpátalja megye
Nemzetiség: magyar
Párttagság: pártonkívüli
Iskolai végzettség: 6 osztály
Munkahely és beosztás: az Iszkra Kolhoz éjjeliőre
Büntetett előélet: büntetlen előéletű
Lakóhely: Gálocs, 96. szám, Ungvári járás
A kihallgatás kezdete: 9 óra 10 perc
A kihallgatás vége: 11 óra 20 perc
Figyelmeztetve az Ukrán SZSZK BTK 87. és 89. paragrafusa alapján a vallomás megtagadásának és a hamis tanúzás következményeire.
A magyar nyelvű tolmácsot, Dobra L.-t az USZSZK Büntető Törvénykönyve 89. cikke alapján a tudatosan helytelen fordításért fennálló büntetőjogi felelősségre figyelmeztettük, amelyet aláírásával igazolt.
Kérdés: Ismeri-e ön Gecse Andrást, és milyen a viszonyuk?
Válasz: Gecse Andrást gyermekkorom óta ismerem, együtt jártunk iskolába, egy padban ültünk. Hosszú ideig együtt éltünk Gálocs községben, az Ungvári járásban. Csak akkor hagyta el Gálocst, amikor a Sárospataki Teológiai Akadémiára (Magyarország) ment tanulni. 1958 tavaszán Gecse elköltözött Huszt városába, állandó lakosként.
Körülbelül 1948-tól kezdődően, 2–3 éven keresztül Gecse András az én házamban lakott, egy külön szobát bérelt. A kiadott szobáért nem kértem pénzt Gecsétől; az egyházközség fizetni akart érte, de én azt is visszautasítottam.

A lelkész felesége azonban rossz természetű nőnek bizonyult, a viselkedéséből elegem lett, ezért felszólítottam Gecsét és a feleségét, hogy takarodjanak ki a lakásomból. Ezután Gecse és a felesége többé nem köszöntek nekem.

Magát Gecse lelkészt azonban tisztelem, jó embernek tartom, személyes elszámolnivalóm nem volt és nincs is vele. Természetesen Gecse lelkész neheztelhet rám, amiért felszólítottam, hogy távozzon a házamból, de ezt a felesége miatt tettem.

Kérdés: Milyen politikai nézeteket vallott Gecse András?

Válasz: A Gecse Andrással folytatott magánbeszélgetéseink során politikai kérdéseket nem elemeztünk, nem vitattunk meg. A prédikációit nem hallgattam, mivel 1937 óta nem járok templomba. Olvasnivalót nem kértem Gecsétől. Meg kell mondanám, hogy amíg Gecse lelkész nálam lakott, senki nem járt hozzá könyvekért. Azt, hogy maga a lelkész elvitt-e bárkinek irodalmat olvasásra, nem tudom. Rosszat Gecse Andrásról a falunk lakosaitól nem hallottam.

A vallomást az én szavaim alapján helyesen jegyezték le, és azt nekem felolvasták. Orémus [s.k.]

A kihallgatást végezte: az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy [s.k.]

Tolmács: Dobra [s.k.]

69.
Pápai Elek tanú kihallgatási jegyzőkönyve[197]
Ungvár, 1958. december 25.

Én, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztá-

[197] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 2., ark. 186–188. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

lyának főnyomozója, Golovanov őrnagy, tanúként kihallgattam:
Családnév: Pápai
Utónév: Elek
Apai név: Elek
Születési év: 1894
Születési hely: Gálocs, Ungvári járás, Kárpátalja megye
Nemzetiség: magyar
Párttagság: pártonkívüli
Iskolai végzettség: 6 osztály
Munkahely és beosztás: az Iszkra Kolhoz kolhozmunkása
Büntetett előélet: büntetlen előéletű
Lakóhely: Gálocs, 107. szám, Ungvári járás
A kihallgatás kezdete: 11 óra 20 perc
A kihallgatás vége: 12 óra 25 perc
Figyelmeztetve az Ukrán SZSZK BTK 87. és 89. paragrafusa alapján a vallomás megtagadásának és a hamis tanúzás következményeire.
A magyar nyelvű tolmácsot, Dobra L.-t az USZSZK Büntető Törvénykönyve 89. cikke alapján a tudatosan helytelen fordításért fennálló büntetőjogi felelősségre figyelmeztettük, amelyet aláírásával igazolt.
Kérdés: Ismeri-e ön Gecse Andrást, és milyen kapcsolatban állt vele?
Válasz: Gecse Andrást gyermekkorától ismerem, mivel mindektten Gálocs faluban éltünk, az Ungvári járásban. Körülbelül öt évvel ezelőtt a lányom férjhez ment, aki vallása szerint katolikus, és azt szerette volna, hogy a gyermekei is katolikusok legyenek. Erről tudomást szerzett Gecse András, a gálocsi református egyház lelkésze és szemrehányást tett nekem amiatt, hogy a lányom katolikus, és katolikusnak akarja nevelni a gyermekeit. Azt válaszoltam Gecsének, hogy hagyjon békén, mert számomra minden hitű ember egyforma.

Ezenkívül semmilyen más vitám Gecsével nem volt. Ezt megelőzően közömbösek voltunk egymás iránt. Körülbelül 1930 és 1936 között 6 hektár földet béreltem Gecse Andrástól, amiért 18 mázsa búzát fizettem neki. Templomba keveset jártam, Gecse lelkész prédikációit figyelmetlenül hallgattam; általában a prédikációk alatt bóbiskoltam, így azok tartalmát nem ismerem.

Többet Gecséről nem tudok mondani.

A vallomás az én szavaimmal egyezően lett lejegyezve, és azt nekem felolvasták. Pápai [s.k.]

A kihallgatást végezte: az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy [s.k.]

Tolmács: Dobra [s.k.]

70.
Ruszka Ferenc tanú kihallgatási jegyzőkönyve[198]
Ungvár, 1958. december 26.

Én, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy, tanúként kihallgattam:

Családnév: Ruszka

Utónév: Ferenc

Apai név: Antal

Születési év: 1898

Születési hely: Gálocs, Ungvári járás, Kárpátalja megye

Nemzetiség: magyar

Párttagság: pártonkívüli

[198] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 2., ark. 189–191. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

Iskolai végzettség: 6 osztály
Munkahely és beosztás: az Iszkra Kolhoz kolhozmunkása
Büntetett előélet: büntetlen előéletű
Lakóhely: Gálocs, 14. szám, Ungvári járás
A kihallgatás kezdete: 10 óra 00 perc
A kihallgatás vége: 11 óra 00 perc
Figyelmeztetve az Ukrán SZSZK BTK 87. és 89. paragrafusa alapján a vallomás megtagadásának és a hamis tanúzás következményeire.
A magyar nyelvű tolmácsot, Dobra L.-t az USZSZK Büntető Törvénykönyve 89. cikke alapján a tudatosan helytelen fordításért fennálló büntetőjogi felelősségre figyelmeztettük, amelyet aláírásával igazolt.
Kérdés: Ismeri-e ön Gecse Andrást, és milyen a vele való kapcsolata?
Válasz: Gecse Andrást a közös lakóhelyünkről, az ungvári járási Gálocs községből ismerem. Személyes nézeteltérésem nem volt és nincs vele. A csehszlovák burzsoá rezsim idején 2–3 éven keresztül földet vettem bérbe Gecse Andrástól megművelésre. A Gecsével kötött szóbeli megállapodás alapján a betakarított termés felét átadtam neki.
Kérdés: Mit tud elmondani Gecséről?
Válasz: Gecséről, mint lelkészről semmi rosszat nem hallottam és nem tudok. Más oldalról nem tudom őt jellemezni. A templomot ritkán látogattam, Gecse prédikációi alatt az istentiszteletek közben bóbiskoltam, így a prédikációk tartalmáról konkrétan semmit nem tudok mondani.
A vallomás az én szavaimmal egyezően lett lejegyezve, és azt nekem felolvasták. Ruszka [s.k.]
A kihallgatást végezte: az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy [s.k.]
Tolmács: Dobra [s.k.]

71.
Ruszka Lőrinc tanú kihallgatási jegyzőkönyve[199]
Ungvár, 1958. december 26.

Én, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy, tanúként kihallgattam:
Családnév: Ruszka
Utónév: Lőrinc
Apai név: István
Születési év: 1905
Születési hely: Gálocs, Ungvári járás, Kárpátalja megye
Nemzetiség: magyar
Párttagság: pártonkívüli
Iskolai végzettség: 7 osztály
Munkahely és beosztás: az Iszkra Kolhoz kolhozmunkása
Büntetett előélet: büntetlen előéletű
Lakóhely: Gálocs, 41. szám, Ungvári járás
A kihallgatás kezdete: 11 óra 00 perc
A kihallgatás vége: 12 óra 25 perc
Figyelmeztetve az Ukrán SZSZK BTK 87. és 89. paragrafusa alapján a vallomás megtagadásának és a hamis tanúzás következményeire.
A magyar nyelvű tolmácsot, Dobra L.-t az USZSZK Büntető Törvénykönyve 89. cikke alapján a tudatosan helytelen fordításért fennálló büntetőjogi felelősségre figyelmeztettük, amelyet aláírásával igazolt.
Kérdés: Ismeri-e ön Gecse Andrást, és milyen a vele való kapcsolata?
Válasz: Gecse Andrást mint falumbelit ismerem; személyes vitám vele nem volt és nincs.

[199] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 2., ark. 192–193. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

Kérdés: Hogyan tudná jellemezni Gecse Andrást?
Válasz: Gecse András szerény, csendes ember, rosszat nem hallottam róla. Politikai szempontból nem tudom őt jellemezni, mivel politikai témákról nem beszélgettem vele.
A vallomás az én szavaimmal egyezően lett lejegyezve, és azt nekem felolvasták. Ruszka [s.k.]
A kihallgatást végezte: az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy [s.k.]
Tolmács: Dobra [s.k.]

72.
Tárczy Lajos tanú kihallgatási jegyzőkönyve[200]
Ungvár, 1958. december 26.

Én, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy, tanúként kihallgattam:
Családnév: Tárczy
Utónév: Lajos
Apai név: József
Születési év: 1922
Születési hely: Gálocs, Ungvári járás, Kárpátalja megye
Nemzetiség: magyar
Párttagság: pártonkívüli
Iskolai végzettség: 8 osztály
Munkahely és beosztás: az Iszkra Kolhoz kolhozmunkása
Büntetett előélet: büntetlen előéletű
Lakóhely: Gálocs, 49. szám, Ungvári járás

[200] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 2., ark. 194–195. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

A kihallgatás kezdete: 15 óra 26 perc
A kihallgatás vége: 16 óra 25 perc
Figyelmeztetve az Ukrán SZSZK BTK 87. és 89. paragrafusa alapján a vallomás megtagadásának és a hamis tanúzás következményeire.
A magyar nyelvű tolmácsot, Dobra L.-t az USZSZK Büntető Törvénykönyve 89. cikke alapján a tudatosan helytelen fordításért fennálló büntetőjogi felelősségre figyelmeztettük, amelyet aláírásával igazolt.
Kérdés: Ismeri-e ön Gecse Andrást, és milyen a vele való kapcsolata?
Válasz: Gecse Andrást a közös lakóhelyünkről, az ungvári járási Gálocs községből ismerem. 1958 tavaszán Gecse Huszt városába költözött lakni. A kapcsolatam Gecsével normális.
Kérdés: Előfordult-e az, hogy ön Gecsével politikai témákról beszélgetett?
Válasz: Politikai témákról Gecse Andrásal soha nem beszélgettem, és az ő politikai meggyőződéséről számomra semmi nem ismert.
A vallomás az én szavaimmal egyezően lett lejegyezve, és azt nekem felolvasták. Tárczy [s.k.]
A kihallgatást végezte: az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy [s.k.]
Tolmács: Dobra [s.k.]

73.
Tóth András tanú kihallgatási jegyzőkönyve[201]
Ungvár, 1958. december 27.

Én, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztá-

[201] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 2., ark. 196–199. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

lyának főnyomozója, Golovanov őrnagy, tanúként kihallgattam:
Családnév: Tóth
Utónév: András
Apai név: Bertalan
Születési év: 1909
Születési hely: Gálocs, Ungvári járás, Kárpátalja megye
Nemzetiség: magyar
Párttagság: pártonkívüli
Iskolai végzettség: 6 osztály
Munkahely és beosztás: az Iszkra Kolhoz kolhozmunkása
Büntetett előélet: büntetlen előéletű
Lakóhely: Gálocs, 79. szám, Ungvári járás
A kihallgatás kezdete: 9 óra 25 perc
Figyelmeztetve az Ukrán SZSZK BTK 87. és 89. paragrafusa alapján a vallomás megtagadásának és a hamis tanúzás következményeire.
A magyar nyelvű tolmácsot, Dobra L.-t az USZSZK Büntető Törvénykönyve 89. cikke alapján a tudatosan helytelen fordításért fennálló büntetőjogi felelősségre figyelmeztettük, amelyet aláírásával igazolt.
Kérdés: Ismeri-e ön Gecse Andrást, és milyen a vele való kapcsolata?
Válasz: Gecse Andrást mint falumbelit ismerem; személyes vitám vele nem volt. A kapcsolatunk jó. Gecse András felesége a keresztanyja a lányomnak, Teréznek, aki 1942-ben született. Időnként eljártunk egymáshoz; Gecse lelkész a feleségével meglátogatta a lányomat, vagy ajándékokat hoztak, ha valaki beteg volt a családban. Én is megkerestem néha a lelkészt, hogy élelmiszert vigyek neki.
Kérdés: Mit tud Ön Gecse A. lelkész politikai nézeteiről?
Válasz: Ebben a kérdésben semmit nem tudok Gecse Andrásról; politikai témákról soha nem beszélgettem vele.

Csak annyit tudok, hogy Gecse lelkész 1942 végén vagy 1943 elején a református templom épületében vagy az udvaron felolvasott a hívőknek egy papírt, amely egy felhívást tartalmazott. Ebben arra kérték a hívőket, hogy nyújtsanak segítséget az Ungváron tartózkodó sebesült magyar katonáknak. Ezt követően a hívők kenyeret, szalonnát és egyéb élelmiszereket gyűjtöttek, és elküldték Ungvárra. Hogy pontosan ki küldte ezeket az adományokat, és hogyan szállították el azokat Ungvárra, nem tudom.

Más fellépésére vagy beszédére Gecse lelkésznek a háború idejéből nem emlékszem, ezenkívül semmit nem tudok.

A vallomás az én szavaimmal egyezően lett lejegyezve, és azt nekem felolvasták. Tóth [s.k.]

A kihallgatást végezte: az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy [s.k.]

Tolmács: Dobra [s.k.]

74.
Kótyuk Bertalan tanú kihallgatási jegyzőkönyve[202]
Ungvár, 1958. december 29.

Én, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy, tanúként kihallgattam:

Családnév: Kótyuk

Utónév: Bertalan

Apai név: János

Születési év: 1910

[202] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 2., ark. 200–201. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

Születési hely: Gálocs, Ungvári járás, Kárpátalja megye
Nemzetiség: magyar
Párttagság: pártonkívüli
Iskolai végzettség: 6 osztály
Munkahely és beosztás: az Iszkra Kolhoz kolhozmunkása
Büntetett előélet: büntetlen előéletű
Lakóhely: Gálocs, 91. szám, Ungvári járás
A kihallgatás kezdete: 9 óra 10 perc
Figyelmeztetve az Ukrán SZSZK BTK 87. és 89. paragrafusa alapján a vallomás megtagadásának és a hamis tanúzás következményeire.
A magyar nyelvű tolmácsot, Dobra L.-t az USZSZK Büntető Törvénykönyve 89. cikke alapján a tudatosan helytelen fordításért fennálló büntetőjogi felelősségre figyelmeztettük, amelyet aláírásával igazolt.
Kérdés: Ismeri-e ön Gecse András, és milyen a vele való kapcsolata?
Válasz: Gecse Andrással vita soha nem volt köztünk. A kapcsolatunk átlagos. Vallásom szerint görögkatolikus vagyok, ezért a református templomot, ahol Gecse lelkész volt, nem látogattam. Gecsével ritkán találkoztam; ilyenkor csak üdvözöltük egymást, és megkérdeztük a másiktól, hogy s mint él. Más témákról Gecsével nem beszélgettem, és róla semmit nem tudok.
A vallomás az én szavaimmal egyezően lett lejegyezve, és azt nekem felolvasták. Kótyuk [s.k.]
A kihallgatást végezte: az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy [s.k.]
Tolmács: Dobra [s.k.]

75.
Tóth Bertalan tanú kihallgatási jegyzőkönyve[203]
Ungvár, 1958. december 29.

Én, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy, tanúként kihallgattam:
Családnév: Tóth
Utónév: Bertalan
Apai név: Pál
Születési év: 1917
Születési hely: Gálocs, Ungvári járás, Kárpátalja megye
Nemzetiség: magyar
Párttagság: pártonkívüli
Iskolai végzettség: 6 osztály
Munkahely és beosztás: az Iszkra Kolhoz kolhozmunkása
Büntetett előélet: büntetlen előéletű
Lakóhely: Gálocs, Ungvári járás
A kihallgatás kezdete: 10 óra 30 perc
A kihallgatás vége: 11 óra 30 perc
Figyelmeztetve az Ukrán SZSZK BTK 87. és 89. paragrafusa alapján a vallomás megtagadásának és a hamis tanúzás következményeire.
A magyar nyelvű tolmácsot, Dobra L.-t az USZSZK Büntető Törvénykönyve 89. cikke alapján a tudatosan helytelen fordításért fennálló büntetőjogi felelősségre figyelmeztettük, amelyet aláírásával igazolt.
Kérdés: Ismeri-e ön Gecse Andrást, és milyen a vele való kapcsolata?
Válasz: Gecse Andrást mint falumbelit ismerem. 1958-ig Gálocs község református lelkésze volt az

[203] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 2., ark. 202–204. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

Ungvári járásban, majd átköltözött Huszt városába. A kapcsolatunk normális volt és az is maradt.

Kérdés: Mit tud ön Gecse Andrásról?

Válasz: Gecse András évekig dolgozott református lelkészként Gálocs községben. Múltbeli tevékenysége számomra ismeretlen, mivel 1940-től 1946-ig nem laktam Gálocs községben, hanem a seregben voltam, majd fogságba estem.

A vallomás az én szavaimmal egyezően lett lejegyezve, és azt nekem felolvasták. Tóth [s.k.]

A kihallgatást végezte: az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy [s.k.]

Tolmács: Dobra [s.k.]

76.
Tóth János tanú kihallgatási jegyzőkönyve[204]
Ungvár, 1958. december 29.

Én, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy, tanúként kihallgattam:

Családnév: Tóth

Utónév: János

Apai név: István

Születési év: 1883

Születési hely: Lakárd[205], Csehszlovákia

Nemzetiség: magyar

[204] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 2., ark. 205–207. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

[205] Lekárovce, magyarul Lakárd, falu Szlovákiában, a Kassai kerület Szobránci járásában, az ukrán határ közelében, Nagykapostól 12 km-re fekszik. A trianoni békéig Ung vármegye Ungvári járásához tartozott, majd Csehszlovákiához csatolták. 1938–1945 között ismét Magyarország része volt. 1944–1945 között a Szovjetunióhoz tartozott Lekart néven, 1946-ban ismét Csehszlovákiához került.

Párttagság: pártonkívüli
Munkahely és beosztás: az Iszkra Kolhoz kolhozmunkása
Büntetett előélet: büntetlen előéletű
Lakóhely: Gálocs, Ungvári járás
A kihallgatás kezdete: 11 óra 30 perc
A kihallgatás vége: 12 óra 25 perc
Figyelmeztetve az Ukrán SZSZK BTK 87. és 89. paragrafusa alapján a vallomás megtagadásának és a hamis tanúzás következményeire.
A magyar nyelvű tolmácsot, Dobra L.-t az USZSZK Büntető Törvénykönyve 89. cikke alapján a tudatosan helytelen fordításért fennálló büntetőjogi felelősségre figyelmeztettük, amelyet aláírásával igazolt.
Kérdés: Honnan ismeri ön Gecse Andrást, és milyen a vele való kapcsolata?
Válasz: Gecse Andrást a közös lakóhelyünkről, Gálocs községből ismerem. Gecse András a II. világháború kezdete előtt egy évig nálam bérelt lakást [szobát], de pontosan nem emlékszem, melyik évben. Tudom, hogy akkoriban még nem volt nős. Később, sok évvel a II. világháború után, Gecse ismét nálam lakott bérlőként másfél-két évig. A kapcsolatom Gecsével jó volt, tiszteltem őt mint lelkészt és mint embert. Vallásom szerint református vagyok, és szabadidőmben vasárnaponként jártam a református templomba imádkozni.
Kérdés: Mit szeretne még elmondani Gecse Andrásról?
Válasz: Már öreg vagyok, és kevésre emlékszem a múltból, rossz a memóriám, ezért Gecse Andrásról semmi egyebet nem tudok felidézni.
A vallomás az én szavaimmal egyezően lett lejegyezve, és azt nekem felolvasták. Tóth [s.k.]
A kihallgatást végezte: az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy [s.k.]
Tolmács: Dobra [s.k.]

77.
Gerskovics Lajos tanú kihallgatási jegyzőkönyve[206]
Ungvár, 1958. december 29.

Én, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy, tanúként kihallgattam:
Családnév: Gerskovics
Utónév: Lajos
Apai név: Simon
Születési év: 1924
Születési hely: Gálocs, Ungvári járás, Kárpátalja megye
Nemzetiség: zsidó
Párttagság: pártonkívüli
Iskolai végzettség: 8 osztály
Munkahely és beosztás: az Iszkra Kolhoz takarmányosa
Büntetett előélet: büntetlen előéletű
Lakóhely: Gálocs község, 82. szám, Ungvári járás
A kihallgatás kezdete: 12 óra 30 perc
A kihallgatás vége: 13 óra 15 perc
Figyelmeztetve az Ukrán SZSZK BTK 87. és 89. paragrafusa alapján a vallomás megtagadásának és a hamis tanúzás következményeire.
A magyar nyelvű tolmácsot, Dobra L.-t az USZSZK Büntető Törvénykönyve 89. cikke alapján a tudatosan helytelen fordításért fennálló büntetőjogi felelősségre figyelmeztettük, amelyet aláírásával igazolt.
Kérdés: Ismeri-e ön Gecse András lelkészt, és milyen a vele való kapcsolata?
Válasz: Gecse Andrást mint falumbelit ismerem Gálocs községből, az Ungvári járásból. Közeli kapcsolatban

[206] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 2., ark. 208–209. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

nem álltam vele, és semmit nem tudok róla elmondani.
A vallomás az én szavaimmal egyezően lett lejegyezve, és azt nekem felolvasták. Gerskovics [s.k.]
A kihallgatást végezte: az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy [s.k.]
Tolmács: Dobra [s.k.]

78.
Tárczy Jolán tanú kihallgatási jegyzőkönyve[207]
Ungvár, 1959. január 3.

Én, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy, tanúként kihallgattam:
Családnév: Tárczy
Utónév: Jolán
Apai név: István
Születési év: 1935
Születési hely: Gálocs, Ungvári járás, Kárpátalja megye
Nemzetiség: magyar
Párttagság: pártonkívüli
Iskolai végzettség: 5 osztály
Munkahely és beosztás: az Iszkra Kolhoz kolhozmunkása
Büntetett előélet: büntetlen előéletű
Lakóhely: Gálocs, 45. szám, Ungvári járás
A kihallgatás kezdete: 13 óra 30 perc
A kihallgatás vége: 14 óra 35 perc

[207] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 2., ark. 210–212. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

Figyelmeztetve az Ukrán SZSZK BTK 87. és 89. paragrafusa alapján a vallomás megtagadásának és a hamis tanúzás következményeire.

A magyar nyelvű tolmácsot, Puglik I.-t az USZSZK Büntető Törvénykönyve 89. cikke alapján a tudatosan helytelen fordításért fennálló büntetőjogi felelősségre figyelmeztettük, amelyet aláírásával igazolt.

Kérdés: Ismeri-e ön Gecse Andrást, és milyen a vele való kapcsolata?

Válasz: Gecse Andrást gyermekkorom óta ismerem, mint Gálocs község lelkészét, ahol születtem és élek. Személyes ellentétem Gecsével nem volt és nincs.

Kérdés: Mit tud ön a gálocsi református egyház lelkészéről, Gecse Andrásról?

Válasz: Körülbelül három évig Gecse András a mi házunkban lakott. Nagyjából 2–3 évvel ezelőtt költözött el tőlünk, mivel saját lakást biztosítottak neki. Amíg nálunk lakott, jól bánt velem és az apámmal is. Gecse adott nekem olvasni szépirodalmi műveket, pontosabban regényeket. Így például olvastam az *Ida regénye* című regényt Gárdonyitól, az *Anyaszív* [ilyen című regénye nincs Gárdonyinak] című és másokat, amelyeknek a címére most nem emlékszem. Előfordultak olyan esetek, amikor szerettem volna kivenni valamilyen vastag, tekintélyes külsejű könyvet, de Gecse megtagadta tőlem, kijelentve, hogy az nem nekem való.

Gecse Andrásról többet nem tudok.

A vallomás az én szavaimmal egyezően lett lejegyezve, és azt nekem felolvasták. Tárczy [s.k.]

A kihallgatást végezte: az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy [s.k.]

Tolmács: Puglik [s.k.]

79.
Bocán István tanú kihallgatási jegyzőkönyve[208]
Ungvár, 1959. január 3.

Én, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy, tanúként kihallgattam:

Családnév: Bocán

Utónév: István [a szövegben Stefán van, ami lehet István vagy Stefán is]

Apai név: György

Születési év: 1897

Születési hely: Gálocs, Ungvári járás, Kárpátalja megye

Nemzetiség: magyar

Párttagság: pártonkívüli

Iskolai végzettség: 6 osztály

Munkahely és beosztás: az Iszkra Kolhoz kolhozmunkása

Büntetett előélet: büntetlen előéletű

Lakóhely: Gálocs, 62. szám, Ungvári járás

Figyelmeztetve az Ukrán SZSZK BTK 87. és 89. paragrafusa alapján a vallomás megtagadásának és a hamis tanúzás következményeire.

A magyar nyelvű tolmácsot, Bocskai Lászlót (apja neve István) az USZSZK Büntető Törvénykönyve 89. cikke alapján a tudatosan helytelen fordításért fennálló büntetőjogi felelősségre figyelmeztettük, amelyet aláírásával igazolt.

Kérdés: Ismeri-e ön Gecse Andrást, és milyen a vele való kapcsolata?

Válasz: Gecse Andrást, a református egyház lelkészét ismerem, Gálocs községből. Ő volt a református

[208] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 2., ark. 213–214. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

lelkész nálunk, Gálocson, egészen 1958-ig. A viszonyunk teljesen átlagos, normális volt, személyes ellentétem Gecsével nem volt és most sincs.

Kérdés: Mit tud ön Gecse András politikai meggyőződéséről?

Válasz: Politikai szempontból Gecsét nem tudom jellemezni, mivel politikai témákról soha nem beszélgettünk. Gecsét szerény, csendes emberként ismertem, de meg kell jegyeznem, hogy nem álltam vele közeli kapcsolatban, így őt jól nem ismerem. Gálocs község lakosaitól Gecse Andrásról semmit nem hallottam. Gecse zárkózott ember volt.

A vallomás az én szavaimmal egyezően lett lejegyezve, és azt nekem felolvasták. Bocán [s.k.]

A kihallgatást végezte: az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy [s.k.]

Tolmács: Bocskai [s.k.]

80.
Ravasz László püspök körlevelének orosz nyelvből magyarra fordított változata[209] Budapest, 1942. október 10.

Minden református lelkésznek: 1942. október 25-ét a bevonult hívők és családtagjaik lelki gondozásának napjává nyilvánítják.

A körlevél kimondja, hogy a jelenlegi háború minden erő összpontosítását követeli. A magyar nemzet legjobb fiai a fronton harcolnak, szörnyű halálos veszedelmek közepette. Ezzel összefüggésben a református egyház híveire és lelkészeire kötelezettségek hárulnak.

[209] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 2., ark 228. Irógéppel írott, orosz nyelvű dokumentum.

A Református Konvent Elnöksége 1942. szeptember 7-i ülésén elhatározta, hogy október utolsó vasárnapját a katonák lelki gondozásának napjává nyilvánítja. Minden lelkész köteles kihirdetni, hogy a bevonultak jelentkezzenek a lelkészi hivatalban regisztrációra. Ezen felül külön istentiszteletet kell tartani számukra, el kell látni őket lelki irodalommal, és fel kell világosítani őket a fennálló helyzetről.

A körlevél továbbá felhívja a hívőket, hogy segítsék a bevonultak családtagjait, kísérjék ki őket közösen az állomásra egyházi énekek kíséretében. A fronton lévő katonákkal levelezni kell, és el kell küldeni nekik mindent, amire szükségük van (a magyar honvédelmi miniszter felkérése alapján). A leszerelt, hazatért vagy szabadságra érkező katonát a lelkésznek meg kell látogatnia, és lehetőséget kell adnia számára, hogy elmesélje a hívőknek, például: „milyen a bolsevizmus a gyakorlatban...” „Végezetül ismét rá kell mutatni arra, hogy ez a háború Magyarország számára a létkérdést jelenti; csak akkor maradunk meg, ha képesek leszünk minden gazdasági, katonai és erkölcsi erőnket összpontosítani. Ez csak akkor érhető el, ha a fronton lévő katonáink nyugodtan ránk bízhatják legdrágább kincseiket — családjaikat.”

1942. október 10. Budapest, dr. Ravasz László püspök

Fordította a magyar nyelvű tolmács: Grega 1958. december 9. [s.k.]

81.
Határozat irodalomtudományi szakértői vizsgálat elrendeléséről[210]
Ungvár, 1958. december 17.

JÓVÁHAGYOM:

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt Állambiztonsági Bizottság (KGB) Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának vezetője, Kurennoj alezredes [s.k.]

Én, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy, miután megvizsgáltam a 3429. ügy nyomozati anyagát Gecse András Gézovics vádjával kapcsolatban a BTK 54-10 cikkelye alapján

MEGÁLLAPÍTOTTAM az alábbiakat:

a vádlott, Gecse András otthonában végrehajtott házkutatás során a következő magyar nyelvű könyveket, brosúrákat, újságokat és folyóiratokat foglaltunk le.

Három folyóirat: az 1943. májusában megjelent 14. szám, valamint az 1944. júniusi és októberi 16-os és 29-es számok, *Magyar Nők Lapja* címmel.

Egy 1939-es kiadású folyóirat, *Új Honfoglalás* címmel, 32 számozott oldalon.

Versek nyolc lapon, a következő címekkel: *Szilágyi Erzsébet, Nemzeti zászló, Hazám ifjúsága, Arad, Mátyás király, A magyar leány, Magyar harangok*.

A huszti református templom története, írógéppel gépelve, 18 lapon.

Egy 2 lapos, írógéppel írt levél, amely a következő szavakkal kezdődik: „Kedves jó Bandikám!”.

[210] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 2., ark. 240–242. Irógéppel írott, orosz nyelvű dokumentum.

Körlevél 1942-es 9466. számú, két lapon, nyomdai úton előállítva.

Az Est című újság, 1939. VIII. 20-i 189. szám, 8 lapon.

Pesti Hírlap című újság, 1939. április 23-i 92. szám.

Felvidéki Magyar Hírlap című újság, 1939. április 15-i 85. szám, 6 lapon.

Kárpáti Magyar Hírlap című újság, 1939. március 19-i 65. szám, 2 lapon.

Két újság *Prágai Magyar Hírlap* címmel, 1938. november 1-i és 3-i 249. és 250. számok.

Új Magyarország című újság, 1940. szeptember 17-i 211. szám.

Református Élet című újság, 1942. január 17-i 3. szám, 2 oldalon.

A Magyar nemzet története című könyv, 204 számozott oldalon, szerzője Novi Ferenc.

Magyarország története című könyv, 411 számozott oldalon, szerzője Kosáry Domokos.

A *Prágai Magyar Hírlap* újság melléklete 1935. május 9-i, 1936. május 3-i és 1937. február 7-i dátummal, 8 lapon.

Segédlet a leventeifjúság valláserkölcsi oktatásához című könyv, 1. rész, kiadva 1943-ban, 188 számozott oldalon.

Két brosúra *Református Világszemle*, 1944. januári 1-i szám és 1944. júliusi 3-i szám.

Református konventi jegyzőkönyv brosúra (*Jegyzőkönyv*) a 692-től a 702. oldalig, 1940. október 14-i dátummal, Budapesten kiadva.

Tolnai Világlapja, 1937. október 27-i 44. szám, 23 lapon.

Evangélikus énekeskönyv (Evangelisches Feldgesangbuch), német nyelven, 95 számozott oldalon.

Tekintettel arra, hogy az említett idegen nyelvű irodalom ideológiai és politikai tartalmának megállapításához szakértő személyek bevonására van szükség, az Ukrán SZSZK Büntetőeljárási Törvénykönyvének 64. és 166. cikke alapján az alábbit

HATÁROZTAM:

1. Elrendelni az adott ügyben az irodalomtudományi szakértői vizsgálatot, melynek végrehajtásával a megyei Irodalmi és Kiadói Főigazgatóság[211] vezetőjét, Omeljanenko Mihályt (apja neve Nyikita), az Ungvári Állami Egyetem Idegen Nyelvi Tanszékének docensét, a filológiai tudományok kandidátusát, Rot Sándort[212] kell megbízni, aki beszél németül, magyarul és más nyelveken is, valamint az Ungvári Állami Egyetem Dialektikus és Történelmi Materializmus Tanszékének oktatóját, Zsivotok Boriszt (apja neve Mihály).

2. A szakértők rendelkezésére kell bocsátani a fentiekben felsorolt anyagokat.

3. A szakértői véleménynek az alábbi kérdésekre kell választ adnia: a Gecse András otthonában lefoglalt irodalom szovjetellenes és lázadó természetű-e, tartalmaz-e vallási és nemzetiségi előítéleteket, amelyekkel rágalmazza a forradalmár mozgalmat és hirdeti a magyar burzsoá nacionalizmust?

A szakértői vizsgálatra szóló jegyzőkönyvet át kell nyújtani a kárpátaljai KGB-irodának.

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy [s.k.]

[211] Обллит [Областное управление по делам литературы и издательство] – Területi Irodalmi és Kiadói Főigazgatóság. Ez a szervezet a Szovjetunió Minisztertanácsa mellett működő Главлит (Glavlit – Irodalmi és Kiadói Főigazgatóság) területi (megyei) alszervezete volt. Az ő feladatuk volt minden nyomtatott termék (könyvek, újságok, folyóiratok) előzetes és utólagos ellenőrzése, cenzúrázása. A szovjet rendszer egyik legfontosabb cenzúrahivatala volt területi szinten.

[212] 1949–től az Ungvári Állami Egyetem oktatója. 1955–ben kandidátusi, 1969–ben akadémiai doktori fokozatot szerzett. Tudományos eredményeinek elismeréseként 1974–ben az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Angol Tanszéke vezetőjévé nevezte ki. Az Ungvári Állami Egyetemen 1963. szeptember 1–jén megnyílt a Filológiai Kar magyar tagozata. A tagozat első tanerői Rot Sándor, Vladimir Piroska, Zékány Imre és Gortvay Erzsébet voltak. 1963–1964–ben a magyar tagozatnak még nem volt külön tanszéke, átmenetileg az idegen nyelvek tanszékéhez tartozott, amelynek vezetője Rot Sándor docens volt. 1964 szeptemberétől közös tanszéket létesítettek a magyar és a francia filológia számára, amelynek Szimulik Mihajlo docens lett a vezetője. LIZANEC Péter: Ötéves az Ungvári Állami Egyetem magyar tagozata. In: CSUKÁS István (főszerk.): Felsőoktatási Szemle. XVIII. évf. Budapest, Ifjúsági Lapkiadó Vállalat, 1969. 187.

82.
Jegyzőkönyv a vádlott tájékoztatásáról az irodalomtudományi szakértői vizsgálat elrendeléséről[213] Ungvár, 1958. december 18.

Én, Golovanov őrnagy, KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Grega Sándor magyar nyelvű tolmács segítségével, akit figyelmeztettem a hamis fordításért járó felelősségéről a BTK 89. cikkelye értelmében, a mai napon tájékoztattam a vádlottat, Gecse Andrást az 1958. december 17-én született határozatról, amely elrendeli az irodalomtudományi szakértői vizsgálat végrehajtását. Tájékoztattam a jogáról, miszerint feltheti a kérdéseit, kéréseit a szakértői vizsgálattal a kapcsolatban a BTK 166. cikkelye értelmében.

A vádlott, Gecse A. miután megismerte a határozatot, amely elrendeli az irodalomtudományi szakértői vizsgálat végrehajtását, kijelentette, hogy nincsenek további kérdései, sem kérései a szakértőkhöz, nem szándékozik más szakértőket is bevonni a vizsgálatba.

A vallomásomat a szavaim alapján rögzítették, majd felolvasták nekem. Gecse [s.k.]

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy [s.k.]

Tolmács: Grega [s.k.]

[213] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 2., ark. 243–244. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

83.
Jegyzőkönyv irodalomtudományi szakértők kijelöléséről és tájékoztatásáról[214]
Ungvár, 1958. december 18.

Én, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy a mai napon értesítettem a megyei Irodalmi és Kiadói Főigazgatóság vezetőjét, Omeljanenko Mihályt, az Ungvári Állami Egyetem Idegen Nyelvi Tanszékének docensét, a filológiai tudományok kandidátusát, Rot Sándort, valamint az Ungvári Állami Egyetem Dialektikus és Történelmi Materializmus Tanszékének oktatóját, Zsivotok Boriszt arról, hogy őket az 1958. december 17-én kiállított határozat alapján szakértőként kijelölték irodalomtudományi vizsgálat végrehajtásához a Gecse András otthonában tartott házkutatás során lefoglalt irodalom kapcsán. Az érintett irodalom jegyzéke, valamint a szakértők által megválaszolandó kérdések megtalálhatók az említett határozatban.

A szakértők megismerték az 1958. december 17-én kiállított határozatot, és megkapták a felvilágosítást a BTK 168., 169., 170., 171. cikkelye szerint.

A szakértőket figyelmeztettem a vizsgálat kötelezettségével járó felelősségről, valamint a téves nyilatkozattétellel járó felelősségről a BTK 87., 89., 91. cikkelyei szerint.

A megyei Irodalmi és Kiadói Főigazgatóság vezetője, Omeljanenko [s.k.]

Az Ungvári Állami Egyetem Idegen Nyelvi Tanszékének docense, a filológiai tudományok kandidátusa, Rot [s.k.]

[214] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 2., ark. 245. Irógéppel írott, orosz nyelvű dokumentum.

Az Ungvári Állami Egyetem Dialektikus és Történelmi Materializmus Tanszékének oktatója, Zsivotok [s.k.]
Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy [s.k.]

84.
Jegyzőkönyv irodalomtudományi szakértői vizsgálatról[215]
Ungvár, 1959. január 6.

Mi, a megyei Irodalmi és Kiadói Főigazgatóság vezetője, Omeljanenko Mihály, az Ungvári Állami Egyetem Idegen Nyelvi Tanszékének docense, a filológiai tudományok kandidátusa, Rot Sándor, valamint az Ungvári Állami Egyetem Dialektikus és Történelmi Materializmus tanszékének oktatója, Zsivotok Borisz az 1958. december 17-én kiállított irodalomtudományi szakértői vizsgálat végrehajtásáról szóló határozat alapján a 3429., Gecse András ellen folytatott nyomozás keretében megvizsgáltuk a számunkra biztosított és a nyilatkozatban felsorolt irodalmat.
Az általunk megvizsgált és elemzett irodalom, amelyet a vádlottól, Gecse Andrástól foglaltak le, tipikus szellemi táplálék a fasiszta magyar burzsoázia számára, amely tűzzel és karddal, golyóval és akasztófával arra törekedett, hogy kiszélesítse sötét királyságát a szomszédos országok területeit elfoglalva és véráldozatokra, emberáldozatokra munkásosztálybeli állampolgárok csontjaira alapozva létrehozza Szent István Magyarországát. Ez az irodalom hemzseg az embergyűlölet és a rasszizmus eszméitől, az úttörő eszmék iránti, különösen a Szovjetunió (amely megmutatta a világnak a kiutat

[215] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 2., ark. 246–251. Irógéppel írott, orosz nyelvű dokumentum.

az elnyomás és erőszak világából) iránti gyűlölettől, amelyet a rothadó kapitalizmus teremtett meg; az irodalom sugárzik a szovjet hadsereg iránti gyűlölettől, amely hadsereg megmentette a világ kultúráját a fasiszta betolakodóktól a második világháborúban.

Az általunk megvizsgált irodalom rosszindulatú rágalmakat tartalmaz a magyar kommunistákkal szemben, akik 1919-ben létrehozták a dicső Magyarországi Tanácsköztársaságot, és védelmezték a magyar munkásosztály eredményeit a belföldi és nemzetközi reakció támadásaitól.

A Gecse Andrástól lefoglalt irodalom oldalai szinte hemzsegnek a szovjet társadalmi rend elleni rágalmaktól, a szocializmus elleni rágalmaktól és számos felszólítás található benne a kommunizmus megsemmisítésére.

A továbbiakban részletesen jellemezzük a megvizsgált írásokat, egyenként:

1. Kosáry Domokos, Magyarország történelme, Budapest, 1943, 412 oldalas könyv. Ez egy rosszindulatú firkász, Horthy fasiszta követőjének a fröcsögése, aki arra törekszik, hogy meghamisítsa a magyar nép történelmi múltját és ellenséges hangulatot keltsen a szomszédos népekkel, különös tekintettel a szláv népekre. A szerző gátlástalanul, lelkiismeret-furdalás nélkül, semmibe véve a történelmi tényeket, beleértve Anonymous ősi magyar krónikáit, azt állítja, hogy a magyarok Kárpátontúl őslakosai (4.,10.,11.oldal). Erre az állításra a magyar fasiszta burzsoá rétegnek azért van szüksége, hogy kimagyarázza ennek a történelmileg ukrán területnek a jogtalan elfoglalását.

A könyvet áthatja a szovjet területek rovására történő „élettérbővítésre” törekvő magyar fasiszták soviniszta mámora. A magyar nép történelmi múltját meghamisítva a könyv szerzője azon fáradozik, hogy bebizonyítsa: az oroszok mindenkor a magyarok el-

lenségei voltak. A megrögzött reakciós Kosáry habzó szájjal beszél a bolsevikokról és a Szovjetunióról, a magyar kommunistákról és a (1919-es) Magyar Tanácsköztársaságról.

Nem csupán a Magyar Szovjetköztársaság olyan jeles képviselőit rágalmazza, mint Kun Béla, Szamuely Tibor, a világ proletárjainak dicső vezetőjét, V. I. Lenint is megpróbálja lejáratni. A fasiszta hazug Kosáry az alábbiakat írja azon magyar kommunisták dicső tetteit rágalmazva, akik 1919 tavaszán létrehozták a Szovjet hatalmat Magyarországon: „Az orosz hadifogságból visszatérőkkel megérkeztek a betanított bolsevik agitátorok is, köztük a két legismertebb, Kun Béla és Szamuely Tibor, akik orosz pénzből egy kiterjedt titkos szervezet létrehozásába fogtak, felfegyverkezett terrorista csoportokra támaszkodtak, akik közül később az úgynevezett tengerészek váltak a leghírhedtebbekké, élükön a vezetőjükkel, Cserny Józseffel, aki korábban több évet ült börtönben lopásért és rablásért...” (367. oldal).

A továbbiakbanaz az 1919-es magyar proletárdiktatúráról beszélve, a Horthy fasiszták bérence – Kosáry – „vörös bolsevik terrornak”, egy „jól szervezett kisebbség uralmának” nevezi, „amelyet több mint 4 hónapon át a terror minden eszközével tartottak fenn”, valamint „az orosz bolsevik eszmék képviselője, Kun Béla és elvbarátai önkényuralmának” (369. oldal). Erre a Magyar Tanácsköztársaság és vezetői elleni hitvány rágalomra azért volt szüksége a szerzőnek, hogy „tudományosan bebizonyítsa”: a kommunizmus eszméi és a tanácshatalom 1919-es magyarországi létrehozása nem a magyar dolgozó tömegek körében születtek meg, hanem állítólag nem bírtak magyar nemzeti alappal, és teljes egészében „bolsevik Oroszországból importálták” őket „bolsevik agitátorok véres terrorjával kényszerítve rá a magyar dolgozókra.”

Az elemzett könyv szerzője szinte kibújik a bőréből, hogy a Horthy-bérenc fiatalok fehér ter-

rorját, amely 1919-ben kiirtotta a magyar nép javát, úgy állítsa be, mint a kommunisták tettét, akiket „Lenin fiúknak", „terrorcsoportoknak", „csőcseléknek", „söpredéknek" és a „forradalom szörnyű szemetének" nevez (369. oldal/.) Szükségtelen tovább idézni a Horthy-firkász rosszindulatú, hitvány rágalmait, aki úgynevezett „tudományos írásában" teljes mértékben hiteltelenné akarja tenni a kommunisták úttörő, haladó eszméit, lélektelennek, érzéketlen és kegyetlennek titulálva a kommunistákat, s a kommunista uralomról borzalmas képet festeni. Ez a kép nem a történelmi múltba tekint. Mivel 1943-ban íródott, a hitlerista fasiszták és szövetségeseik — a horthysta revansisták — Szovjetunió elleni bűnös háborújának kellős közepén, e kép a szerző szándéka szerint azt kellett volna sulykolja az olvasóba, hogy micsoda veszélyt jelent a kommunizmus és a Vörös Hadsereg, a szovjet nép elleni irgalmatlan harcra kellett volna szólítsa a magyarokat. Szimbolikusak ebből a szempontból azok a szavak, amelyeket a szerző a horthysta fasiszták 1919-es felhívásából idéz a magyar polgárokhoz: „...fogjatok fegyvert az országot pusztító vörös terror megsemmisítésére" (372. oldal).

2. A rosszindulatú Magyar burzsoá nacionalizmus szemszögéből íródott Novi Ferenc a *Magyar nép történelme* című könyve, ami rendeltetését tekintve 5–6. osztályos tankönyv, Budapesten adták ki 1925 körül, terjedelme 204 oldal. A könyv szerzője lépésről lépésre, oldalról oldalra azt sugallja, hogy a magyaroknak az a sorsuk, hogy uralkodjanak a szomszédos népek felett, hogy a trianoni szerződés korlátozásai semmissé válnak, és hogy Szent István Nagy-Magyarországa újra létre fog jönni. Az 1919-es Magyar Szovjetköztársaságról beszélve, azt a proletárok terrorista önkényuralmának nevezi, rágalmazza a magyar kommunistákat és dicsőíti a magyar nép hóhérját, Horthyt (137–139. oldal).

3. *Evangélikus imakönyv* - (kiadva Berlinben, német nyelven, 95 oldal), a Szovjetunió ellen bűnös háborút folytató fasiszta katonák számára készült, akik bűnös háborút vívtak a Szovjetunió ellen. Vallási tartalmú imákon kívül tartalmaz olyan énekeket is, amelyekben a megszállott Hitlert (74. oldal) és a náci harmadik birodalmat (49. oldal) dicsérik. Az imakönyvben megtalálható egy közvetlen felszólítás is a náci katonák felé, hogy életüket és erejüket nem kímélve küzdjenek a náci Németország eszméiért (9–10. oldal). Ugyanezt a célt szolgálják az itt feltüntetett részletek olyan náci katonák leveleiből, akik a fronton küzdöttek és az evangélikus egyház eszméiből merítettek ihletet a szovjet katonák elleni harchoz (11–13. oldal). Íme, az evangélikus egyház valódi arca, amely arra szólította fel a náci katonákat, hogy halált és pusztítást hozzanak.

4. Az evangélikus, a katolikus és a református egyház lelkészeinek visszataszító szerepe, akik a fasiszta ifjakat és azok bűnös tetteit szolgálták, jól látható a Budapesten 1943-ban kiadott, 188 oldalas magyar nyelvű *Segédlet a leventeifjúság vallás-erkölcsi oktatásához* c. könyv is. Különböző morális kategóriákat felhasználva, a kézikönyv szerzője részletes módszertani utasításokat dolgozott ki arra, hogy hogyan kell irányítani azon fiatalok szívét és elméjét, akik tagjai voltak a Levente ifjúsági szervezetnek, hogyan töltsék meg elméjüket a magyar sovinizmus mérgével, más népek iránti gyűlölettel, leginkább a szovjet nép iránt, hogyan neveljenek belőlük hű szolgákat a Horthy fasiszta rendszer számára. Elméleti útmutatásaikat a kézikönyv szerzői megpróbálják megerősíteni a Horthy katonák életéből származó különböző epizódokkal és hőstettekkel, amelyek az általuk ideiglenesen elfoglalt szovjet területen történtek. Ezek az epizódok egyrészt a rettenthetetlen Horthy fasiszták a Don folyó partjain karácsonykor átélt kalandjairól szóltak,

arról, hogy a magyar anyák állítólag áldásukat adják ezekre az ifjakra (166. oldal), egy 20 éves horthysta „hősiességéről", aki 100 „muszkát" pusztított el (154. oldal) — egyetlen célt szolgálnak: azt a gondolatot sulykolják a magyar ifjúságba, hogy „kardot kell kovácsolniuk a muszkák ellen" (166. oldal), és készen kell állniuk az apák felváltására a fronton (166. oldal). A segédkönyv szerzői nyíltan hirdetik, hogy a 100 szovjet katonát állítólag elpusztító 20 éves horthysta „hőstette" „példa legyen a leventeifjúság számára" (154. oldal). Minden lehetőséget megragadnak arra, hogy gusztustalanul rágalmazzák a szovjet valóságot és bebizonyítsák, hogy azok a horthysta fasiszták, akik taposták a szent szovjet földet, valójában felszabadítók, és hogy a szovjet lakosság, különösen az idősebbek, térdre ereszkedtek előttük és hálát adtak nekik mint megmentőknek (180. oldal). Ezt követően mélységes undor fogja el az embert ettől a könyvtől. A Horthy fasizmus ideológusai jól megismerték a Goebbels-féle fogásokat, mégpedig azt, hogy hogyan használják fel a hazugságokat sötét céljaik eléréséhez.

5. A fasizmus eszméi, a magyar kommunistákkal szembeni gátlástalan rágalmak, különösen az 1919-es Magyar Szovjetköztársaság vezetői, Kun Béla és Szamuely Tibor ellen (129. oldal), gusztustalan rágalmak a Szovjetunió ellen (127. oldal) – mindezek zavaros áradatként ömlenek a *Református Világszemle* című folyóirat oldalairól (3. szám, 1944 július-usa, 98–144 oldalak). A folyóirat egyértelmű célja az olvasó megfélemlítése a „vörös veszéllyel" és a közeledő szovjet csapatok elleni véres harcra való buzdítás.

6. A Magyarországi Református Egyház körlevele, 1942. október 10-i dátummal (megjelent Budapesten, 4 oldal, magyar nyelven) számos utasítást tartalmaz a református egyház lelkészei számára, amelyek célja „a Keleti frontra induló horthysta katonák és

családtagjaik lelki gondozásának" javítása, valamint a horthysta kormány segítése minden anyagi és szellemi erőforrás mozgósításában a Szovjetunió elleni háborúhoz. A református egyház lelkiatyái azt javasolták papjaiknak, hogy győzzék meg a hívőket: a bolsevikok elleni háború olyan küzdelem, amelyben Magyarország léte a tét. E célból a református papoknak a Szovjetunióból visszatért szemtanúk elbeszéléseit felhasználva kellett elmagyarázniuk minden hívőnek, „mi is a bolsevizmus a gyakorlatban" (2. oldal), azaz más szóval: rágalmazniuk kellett a Szovjetuniót.

7. A Szovjetunió és annak hősies hadserege (amely az európai népek szabadságáért és boldogságáért küzdött, beleértve a magyar népet is) iránti gyűlöletet és ellenszenvet hirdetik a Magyar Nők Lapja általunk megvizsgált számaiban is. Például, ennek a folyóiratnak a 16. számában (1944. július 1.) Székely-Nyíri László nyugalmazott vezérkari ezredes cikke található *Fiaink fegyverrel a kézben* címmel, amely tele van rosszindulatú rágalmakkal a nagyságos szovjet állam ellen. A szerző számos párhuzamot von a Horthy fasiszták a szovjet hadsereg elleni küzdelme és a magyarok a tatárok ellen folytatott harca között (13. század), felszólítja a magyar katonákat, hogy halálukig tartsanak ki a Kárpátokban, mentsék meg Európát a vörös barbároktól (6. oldal). Az elvetemült fasiszta, Székely-Nyíri arról biztosítja a folyóirat olvasóit, hogy a Horthy-hadsereg harci szelleme és erkölcsi fölénye, amely állítólag megmutatkozott a Kárpátok közelében végrehajtott katonai hadműveletekben a szovjet katonákkal szemben, a záloga annak, hogy Horthy lobogóit „egyszer még dicsőség övezi majd" és a fasiszta „Magyarország győzni fog" (6. oldal).

8. Az általunk vizsgált *Új honfoglalás* című brosúra (megjelent 1939-ben Budapesten, magyar nyelven, 32 oldal) adatokat és fényképeket tartalmaz Szlová-

kia és a Kárpátalja megye egy részének a horthysta csapatok által az 1938. november 2-i bécsi döntést követő megszállásáról. A brosúra szerzői mindenféle trükkhöz folyamodnak annak bizonyítására, hogy Ungvár, Munkács és Beregszász lakossága felszabadítóként üdvözölte a horthystákat (15., 19. oldal). A brosúra egésze a szerzők szándéka szerint Szlovákia és a Kárpátalja megye egy része horthysta megszállásának igazságosságát volt hivatott igazolni.

9. A „Pesti Hírlap" 1939. április 23-i számában közzétették a magyar nép és a Kárpátalja megye dolgozóinak hóhéra, Horthy parancsát a magyar hadsereg katonáihoz, amelyet a kárpátontúli hadműveletek befejezéséhez és ezen ősi ukrán terület horthysták általi teljes elfoglalásához időzítettek.

Ebben a parancsban Horthy számos, a magyar hadsereg szellemi bátorságát dicsőítő lírai kitérővel próbálja bizonyítani a Kárpátalja megye megszállásának törvényességét (1. oldal). E lap 6. oldalán egy fénykép látható Hitler 50. születésnapja tiszteletére rendezett berlini német díszszemléről.

A Felvidéki Magyar Hírlap 1939. április 15-i száma a Szovjetunió külpolitikájáról és belső helyzetéről szóló tudósításaiban minden eszközzel igyekszik lejáratni a szovjetek országát az olvasók szemében. Azt a gondolatot próbálja sulykolni nekik, hogy a SZSZKSZ beavatkozik a keleti országok, különösen Kína belügyeibe, továbbá hogy Moszkvában hatalmas az áruhiány, rablóbandák tevékenykednek, és így tovább.

11. Az Új Magyarság 1940. szeptember 17-i számában – amely a horthysta fasiszták revansista köreinek lapja – anyagokat és fényképeket közölnek Erdély horthysták általi elfoglalásáról. A lapot áthatja a magyar uralkodó körök soviniszta mámora. Minden módon dicsőíti a magyar fasiszták és revansista politikájuk élén álló Horthy tevékenységét. A lap idézi Horthy Kolozsvárott, Erdély megszállá-

sának ünnepén elmondott szavait, amelyekben köszönetet mond Hitlernek és Mussolininek. Itt található a hóhér Horthy fényképe is.

12. A Csehszlovákiában működő magyar nacionalista csoportok lapja, a *Prágai Magyar Hírlap* 1936-os és 1937-es mellékleteiben számos felvétel látható az akkori nemzetközi eseményekről. Hitler, Mussolini, a volt II. Vilmos császár és japán szamurájok (Josi herceg) fényképei a lelkes képaláírásokkal egyértelműen arról tanúskodnak, hogy a folyóirat a történelem sötét erőinek oldalán áll.

13. Egy gépelt versgyűjteményben különböző szerzők 7 műve található (magyar nyelven). Noha e gyűlölködő fűzfapoéták alkotásainak művészi értéke felettébb középszerű, káros hatásuk mégsem tagadható. Ez abban rejlik, hogy ezeket a verseket áthatják a magyar sovinizmus reakciós eszméi és a más népek iránti gyűlölet. Ezek az eszmék kapcsolják össze az összes említett költeményt.

Különösen súlyos benyomást kelt Domokos László *Magyar harangok* című verse, amelyben a szerző „Igazságot Magyarországnak" jelszó alatt a horthystákat Kárpátalja megye elfoglalására szólítja fel.

14. Szilágyi Erzsébet *Oh mi szépen leng a zászló!* című, gépelt, magyar nyelvű verse olyan alkotás, amely aligha nevezhető költészetnek. Ez a felkiáltójelekkel, pontozásokkal, felkiáltásokkal és indulatszavakkal teli „vers" azt próbálja sulykolni az olvasónak, hogy a teljes magyar nemzetnek – apraja-nagyjának – fegyverbe kell állnia a dicső magyar jövő és a fényes múlt nevében, s ha kell, meg kell halnia a hazáért. Nem a hazafiság vezérli itt a szerzőt, aki olyan fellengzős szavakat használ, mint „édesanya-haza," hanem hódító célok. Erről ő maga nyíltan beszél a versben, a mű ifjú hősének szájába adva a következő szavakat: „Meglátod, mit hozok neked Napkeletről: gyöngyöt... /mint trófeát/!" „Azután pedig szablyával próbál vágni, minde-

nekelőtt Kelet felé". Így tehát világos: bár az „Oh mi szépen leng a zászló!" szerzője nem használja a „Szovjetunió" kifejezést, mégis a szovjetek országa elleni harcra buzdítja az olvasót.

Az itt felsorolt irodalmat, amit a vádlottól, Gecse Andrástól lefoglaltunk, megvizsgáltuk. Egyértelműen kiderült számunkra, hogy azok oldalain reakciós, fasiszta és szovjetellenes eszmék gyűjteménye található. És nem a múlt irodalmáról van szó, hiszen ezek a káros eszmék semmit sem veszítettek aktualitásukból a magyar fasiszta ifjak számára napjainkban sem. Erről tanúskodnak az 1956. októberi magyarországi ellenforradalmi események, amikor a belső reakció maradványai a nemzetközi imperializmussal szövetségben véres kezet emeltek a magyar dolgozó nép vívmányaira, és ugyanolyan jelszavakkal, amilyenből nem kevés található a vizsgált irodalomban, nemcsak a magyar népi demokratikus rend megsemmisítésére törekedtek, hanem a Kárpátalja megye elcsatolását is követelték.

A határozatban az 1., 4., 7., 10., 11., 13., 19., 20. pontok alatt felsorolt irodalom, valamint a Református Világszemle 1944. januári száma, bár természetét tekintve burzsoá irodalomnak minősül, tartalmát tekintve nem szovjetellenes.

ÖSSZEFOGLALÓ VÉLEMÉNY (ZÁRÓJELENTÉS):

Megvizsgálva a vádlottól, Gecse Andrástól lefoglalt és jelen jegyzőkönyv mind a 14 pontjában megnevezett irodalmat, a szakértői bizottság egyhangú véleményre jutott, miszerint az említett irodalom jellegét és eszmei tartalmát tekintve reakciós, ellenforradalmi és szovjetellenes.

A megyei Irodalmi és Kiadói Főigazgatóság vezetője, Omeljanenko Mihály [s.k.]

Az Ungvári Állami Egyetem Idegen Nyelvi Tanszékének docense, a filológiai tudományok kandidátusa, Rot Sándor [s.k.]

Az Ungvári Állami Egyetem Dialektikus és Történelmi Materializmus tanszékének oktatója, Zsivotok Borisz [s.k.]

85.
Házkutatási és lefoglalási határozat tiltott irodalom felkutatására[216]
Gálocs, 1958. december 30.

Én, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy megvizsgálva az 5428. számú bűnügy anyagait, melyben Gecse András és társai vádiratai vannak

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

hogy a nyomozás során Gecse András vallomást tett, miszerint 1958 tavaszán, amikor Gálocs községből (Ungvári járás) Husztra költözött, megőrzésre átadott különböző irodalmi műveket. Ezeket az anyagokat még 1951 körül hagyta Gecsénél megőrzésre Molnár állampolgár.

Az ügy anyagaiból továbbá látható, hogy Szanyi János állampolgár házában is tárolnak olyan irodalmat, amely a református egyházhoz és Gecse lelkészhez köthető.

Tekintettel arra, hogy a fent említett irodalmi művek között olyan könyvek és dokumentumok lehetnek, amelyek jelentőséggel bírnak az bűnügy szempontjából, az Ukrán BTK 173., 174., 186. és 189. cikkelyei alapján úgy

HATÁROZTAM:

Hogy az említett lakásokban a könyvek átvizsgálását el kell végezni, és az ügy szempontjából jelentőséggel bírókat le kell foglalni.

[216] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 2., ark. 252. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy [s.k.]

86.
Szemlejegyzőkönyv a Csonka családnál[217]
Gálocs, 1958. december 30.

Mi, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy és Uvin százados, magyar nyelvű tolmácsok, Bocskai és Dobra részvételével, valamint a házigazdák, Csonka Izabella (apja neve Albert) és Csonka Jolán (apja neve János) – lakhelyük: Gálocs község 64. szám, Ungvári járás – jelenlétében, az 1958. december 30-i határozat alapján, elvégeztük a Gecse András által megőrzésre náluk hagyott irodalmi művek átvizsgálását.

A szemle során több mint százkötetnyi különböző szépirodalmi művet találtunk. Az irodalom tüzetes átvizsgálása után megállapítást nyert, hogy a talált művek között nincs olyan, amely a nyomozati ügy szempontjából jelentőséggel bírna.

A jegyzőkönyv helyesen lett lejegyezve, és azt nekünk felolvasták.

Házigazdák: Csonka Izabella [s.k.], Csonka Jolán [s.k.]

A vizsgálatot végezte: Golovanov [s.k.], Uvin [s.k.]

Tolmácsok: Bocskai [s.k.], Dobra [s.k.]

[217] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 2., ark. 253. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

87.
Szemlejegyzőkönyv a Szanyi családnál[218]
Gálocs, 1958. december 30.

Mi, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy és Uvin százados, magyar nyelvű tolmácsok, Bocskai és Dobra részvételével, valamint a házigazdák, Szanyi Erzsébet (apja neve Gyula) és Szanyi János (apja neve János) – lakhelyük: Gálocs község 70. szám, Ungvári járás – jelenlétében, az 1958. december 30-i határozat alapján, elvégeztük a Gecse András lelkész által megőrzésre náluk hagyott irodalmi művek átvizsgálását.

Az irodalom áttekintése során megállapítást nyert, hogy azok tartalmukat tekintve vallásos jellegű irodalmak, és az ügy szempontjából jelentőséggel bíró dokumentumokat nem találtunk.

A jegyzőkönyv helyesen lett lejegyezve, és azt nekünk felolvasták.

Házigazdák: Szanyi E. [s.k.], Szanyi J. [s.k.]

A vizsgálatot végezte: Golovanov [s.k.], Uvin [s.k.]

Tolmácsok: Bocskai [s.k.], Dobra [s.k.]

88.
Határozat levelezés megsemmisítéséről[219]
Ungvár, 1959. január 15.

JÓVÁHAGYOM:

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt Állambiztonsági Bizottság (KGB) Kárpátalja Megyei Főigazga-

[218] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 2., ark. 254. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.
[219] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 2., ark. 258. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

tósága Felderítési Osztályának vezetője, Kurennoj alezredes [s.k.]

Én, Golovanov őrnagy, az USZSZK Minisztertanácsa mellett működő KGB Kárpátaljai Megyei Főigazgatósága nyomozati osztályának főnyomozója, miután megvizsgáltam a 3429. ügy nyomozati anyagát a Gecse András elleni vadakat illetően

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

hogy az 1958. november 22-én tartott házkutatás során Gecse otthonában 21 levelet foglaltunk le, melyek terjedelme 34 lap. A nyomozás során kiderült, hogy ezeknek a leveleknek nincs közük a nyomozáshoz és vissza kell őket szolgáltatni Gecse András részére. Ő azonban 1959. január 4-én elhunyt.

Figyelembe véve azt, hogy a levelek tulajdonosa elhunyt és maguk a levelek nem képviselnek semmilyen értéket, nincs jelentőségük az ügy szempontjából, az alábbi

HATÁROZATOT HOZOM:

hogy a 34 lap terjedelmű 21 darab levelet, amelyek Gecse András tulajdonát képezték, meg kell semmisíteni, el kell égetni.

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy [s.k.]

89.
Elismervény a Gecsénél talált levelek megsemmisítéséről[220]
Ungvár, 1959. január 15.

Alulírottak, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának helyettes vezetője, Zudov őrnagy és

[220] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 2., ark. 259. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

ugyanezen osztály főnyomozója, Golovanov őrnagy, a mai napon, az 1959. január 15-én kiállított, a vádlott Gecse András otthonában lefoglalt levelek megsemmisítéséről szóló határozat értelmében, elégettünk 21 darab levelet, melyek terjedelme 34 lap. Iktatásához összeállítottuk a jelen elismervényt.

Zudov őrnagy [s.k.]

Golovanov őrnagy [s.k.]

90.
Orvosi igazolás a fogvatartott Gecse egészségi állapotáról[221]
Ungvár, 1958. december 3.

Kiállítva Gecse András (szül. 1907) fogvatartott részére arról, hogy szívtájéki fájdalmakra panaszkodik.

Objektív lelet: A bőrfelszín és a nyálkahártyák sápadtak. A tüdő tiszta (elváltozás nélküli). Szív: a határai 1 cm-rel balra tágultak, a szívhangok tompák, a II. hang az aorta felett hangsúlyos. A has puha, nem fájdalmas. A máj és a lép nem tapintható. Pulzus: kielégítő, 70 ütés/perc.

Diagnózis: myocardiosclerosis (szívizom-elfajulás), atherosclerosis (érelmeszesedés) keringési zavar nélkül.

Könnyű fizikai munkára alkalmas.

Orvos aláírása [olvashatatlan] [s.k.]

[221] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 2., ark. 260. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

91.
Jegyzőkönyv az elhunyt Gecse börtöncellájának helyszíni szemléjéről[222] Ungvár, 1959. január 4.

Szagun K. igazságügyi tanácsos, Kárpátalja megye főügyész helyettese; Borok I. őrnagy, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága belügyi börtönének parancsnoka; Kurennoj V. alezredes, a Nyomozati Osztály vezetője; Csernecskaja N. orvos, az Állambiztonsági Igazgatóság egészségügyi részlegének vezetője; Uvin százados, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója; Hoklov hadnagy, a belügyi börtön parancsnokának ügyeletes helyettese; Pcsolinszkij T. börtönőr; valamint a hatósági tanúk: Dobra Leonyid és Stefanyo Vaszilij jelenlétében a mai napon, moszkvai idő szerint 19 óra 35 perckor, a Gecse András (született 1907-ben) letartóztatott haláláról szóló jelentéssel összefüggésben megérkeztünk a helyszínre, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága belügyi börtönébe, nevezetesen abba a cellába, ahol a letartóztatott Gecse Andrást tarották fogva, és megfelelő elektromos megvilágítás mellett megvizsgáltuk Gecse halálának helyszínét és az alábbit jegyzőkönyvezzük:

A cella bejárata a folyosó felől nyílik. Az ajtón speciális zár és egy nyílás található, amelyen át látható a cella a folyosó felől. A cella mérete 5x6 méter, 4 fő fogvatartott elhelyezésére van hitelesítve.

[222] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 2., ark. 261–268. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum. Megjelent: VÁRADI Natália: Az 1956-os forradalom és hatása az Ukrajna Állambiztonsági Szolgálata Ungvári Levéltárában őrzött KGB-dokumentumok tükrében, 581–583. p.

Pcsolinszkij börtönőr tanúvallomása szerint 1959. január 4-én 19:30-kor a nyíláson át megtekintette a cellát és arra lett figyelmes, hogy a fogvatartott Gecse az ágyon ült, kezeit a fejére helyezte, majd tett néhány lépést a cellában, visszatért az asztalhoz, majd elkezdett lassan leülni, de hanyatt esett, arccal felfelé széttárt karokkal a hátára esett. Erről a börtönőr értesítette az ügyeletes Hoklovot, majd értesítették az orvost, Cserneckaját, akinek az érkezéséig Gecse testét felhelyezték az ágyra arccal felfelé, hanyatt. A vizsgálat során Cserneckaja N., az orvos megállapította Gecse halálát.

A holttest vizsgálata során megállapításra került, hogy egy fekete zakó és egy fekete nadrág volt rajta, a nadrág zsebében egy barna színű fésű volt, egy 1280-as számú bizonylat pénz letétbe helyezéséről, egy 1282-es számú bizonylat aranygyűrű letétbe helyezéséről, valamint a Gecse személyi motozásáról szóló jegyzőkönyv másolata, 1958. december 2-i dátummal. A zakó oldalzsebében volt egy zsebkendő, valamint egy gyufásdoboz 3 szál gyufával.

A nadrágzsebben két darab gyufásdoboz volt és egy fehérnemű gomb.

Továbbá, a holttesten volt egy csíkos ing, egy pamut pulóver, egy alsónadrág, valamint egy hosszú szárú meleg flanel alsónadrág, a lábán fekete színű cipő és barna színű zokni volt.

A fehérnemű tiszta, váladék nyomai nem voltak rajta. Az ágynemű tiszta volt és rendezett.

A test vizsgálata során nem találtunk ütésnyomokat, zúzódást, véraláfutást, a bőr tiszta, váladékmentes.

A helyszín elrendezése az alábbi: a bejárat felől a jobb oldali fal mentén, az ablak közelében két ágy található, az egyiken (a faltól számított második) volt ágynemű, azon volt Gecse holtteste.

A fal mellett egy éjjeliszekrény áll, egy másik (üres) éjjeliszekrény pedig a bejárattól balra eső

falnál található. A jobb oldali éjjeliszekrény tetején egy kiterített kockás zsebkendő van, azon pedig egy ív fehér papír, amelyen vékony hazai kolbászdarabkák hevernek. Ugyanitt megtalálható egy csomag kockacukor, valamint egy üres cukros doboz. Az éjjeliszekrény bal szélén egy celluloid szappantartó fedele, egy fogkefetartó tok és egy tubus mentolos fogkrém hever. Mellettük egy üres, száraz alumíniumbögre és egy kanál áll.

Az éjjeliszekrény felső polcán megtalálható 17 kettévágott almadarab, egy egész citrom, cukor és egy szelet száraz kenyér.

Az éjjeliszekrény alsó polcán két ing található, négy pár zokni, hat zsebkendő és egy tiszta alsónadrág. A cella bejárathoz közeli jobb sarkában, a radiátor közelében található asztalon volt egy alumínium bögre, benne egy kevés vízzel, mellette két citromhéj, valamint egy kinyitott könyv: M. Pujmanova: Ember a válaszúton.[223] A könyv a 221. oldalon volt kinyitva. A könyv vizsgálata során nem találtunk semmilyen könyvjelzőt vagy feljegyzést.

A fal felé fordított asztal szélén egy kabát volt, melynek zsebében egy zsebkendőt találtunk, a kabát előtt az asztalon pedig egy szarukeretes szemüveg volt.

A radiátoron egy törölköző volt és egy szürke színű rongy.

A cella bejárathoz közeli bal sarokban egy paravánfallal elválasztott WC található, a fal tetején található egy szappantartó része, két darab szappan, 3 darab WC papír és egy alumínium tál. Az elválasztó fal mögött megtalálható egy szemetes kosár, amiben nincs szemét.

[223] Мария Пуйманова: Люди на перепутье. Marie Pujmanova (1893–1958) – cseh írónő, akinek munkássága széles körben ismert volt a Szovjetunióban. Legnépszerűbb műve a trilógiája, amely a szociális jogaiért küzdő cseh munkásosztály és a progresszív értelmiség életéről és felemelkedéséről szól. Az Ember a válaszúton (eredeti címén: Lidé na křižovatce) – ennek az epikus műnek az első része, amely 1938–ban íródott.

A választófal közelében megtalálható egy cink bevonatú, vízzel teli tartály. A tartály be van zárva lakattal. A tartályon található egy csap, amelyből a víz egy tálba csöpög.

A jobb oldali ágyak és a cellaajtó közötti részen egy pad található.

A helyszín vizsgálatát 21:00-kor fejeztük be.

Kiegészítés és megjegyzés nem érkezett.

Gecse András Gézovics holttestét a halottasházba szállították, a cellát a benne található valamennyi tárggyal együtt az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága viaszpecsétjével lezárták és őrizet alá helyezték a Gecse holttestén végzendő igazságügyi orvosszakértői vizsgálat eredményeinek megérkezéséig.

Melléklet: helyszínrajz 1 lapon.

A jegyzőkönyvet elolvastuk, az abban foglaltakat megerősítjük.

Szagun K. igazságügyi tanácsos, a Kárpátontúli terület főügyész helyettese [s.k.]

Borok I. őrnagy, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága belügyi börtönének parancsnoka [s.k.]

Kurennoj V. alezredes, a Nyomozati Osztály vezetője [s.k.]

Cserneckaja N. orvos, az Állambiztonsági Igazgatóság egészségügyi részlegének vezetője [s.k.]

Uvin százados, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója [s.k.]

Hoklov hadnagy, a belügyi börtön parancsnokának ügyeletes helyettese [s.k.]

Pcsolinszkij T. börtönőr [s.k.]

Hatósági tanúk: Dobra Leonyid [s.k.]; Stefanyo Vaszilij [s.k.]

92.
Halotti értesítő[224]
Ungvár, 1959. január 6.

Halálozási igazolás, iktatási száma: 6.

Gecse András (apja neve Géza) meghalt 1959. év január hó 4. napján, melyről az állampolgári anyakönyvi nyilvántartásban az 1959. évre vonatkozóan bejegyzés történt az 1. hó 6. napján, 6. sorszám alatt.

A halál oka: kardioszklerózis és hipertónia által okozott szívinfarktus.

A halál helye: Ungvár

Az Anyakönyvi Hivatal vezetője [olvashatatlan] [s.k.]

93.
Határozat a Gecse András ellen folytatott bűnügyi nyomozás megszüntetéséről[225]
Ungvár, 1959. január 12.

JÓVÁHAGYOM:

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt Állambiztonsági Bizottság (KGB) Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának helyettes vezetője Szavcsuk ezredes [s.k.], 1959. január 12.

Jóváhagyva

Kárpátalja megye ügyésze, főtanácsos Ruszin V. [s.k.], 1959. január 14.

Én, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának helyettes vezetője, Golovanov őrnagy, a 3429. sz.,

[224] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 2., ark. 269. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

[225] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 2., ark. 270–271. Írógéppel írott, orosz nyelvű dokumentum. Megjelent: VÁRADI Natália: Az 1956-os forradalom és hatása az Ukrajna Állambiztonsági Szolgálata Ungvári Levéltárában őrzött KGB-dokumentumok tükrében, 583. p.

Gecse András vádlott ellen folytatott ügy nyomozati anyagának áttekintését követően az alábbiakat

ÁLLAPÍTOM MEG:

Gecse András, született 1907-ben, Kárpátalján, az Ungvári járási Gálocs községben, egy vallási kultusz képviselőjének a családjában, szovjet állampolgár, nem tagja politikai pártnak, felsőfokú végzettséggel rendelkezik, büntetlen előéletű, nős. A letartóztatásáig református lelkészként dolgozott az Ungvári járásban található Gálocs községben 1958. május elsejéig, majd elköltözött Huszt városba, ahol szintén református lelkészként dolgozott. 1958. december 2-án tartóztatta le a kárpátaljai KGB hivatal a megyei főügyész vádja alapján, a BTK 54-10 cikkelye értelmében.

A Gecse András elleni vád alapját a szintén ebben az ügyben vádlott Pasztellák István vallomása képezte, valamint a Gecse otthonában tartott házkutatás során lefoglalt szovjetellenes irodalom.

Pasztellák Istvánról a nyomozás során kiderült, hogy az általa külföldön hallott szovjetellenes rádióműsorok, valamint az általa olvasott régi kiadású magyar történelemkönyvek hatására szovjetellenes nacionalista elveket kezdett el vallani. Ezek az elvek megerősödtek nála, amikor a református egyház lelkésze Gálocs községben, Gecse András elkezdte őt buzdítani a szovjetellenes nacionalista magatartásra; ezt követően Pasztellák elhatározta, hogy létrehoz egy szovjetellenes csoportot a faluban.

Pasztellák elmondta, hogy 1957-ben és 1958-ban rendszeresen járt a lelkész otthonában szépirodalmi és egyéb írásokért, amelyek megtalálhatók voltak Gecse személyes könyvtárában. Ezen látogatások során Gecse dicsérte az 1956-os magyarországi ellenforradalmi lázadást, annak résztvevőit, ami arra sarkallta Pasztellákot, hogy a magyarországi események második évfordulójára szovjetellenes szórólapokat

készítsen, ami meg is történt az 1958. október 23-ára virradó éjszakán.

A Gecse András otthonában 1958. november 22-én tartott házkutatás során nagy mennyiségű szovjetellenes irodalmat foglaltunk le, amelyben burkoltan, vallási és nemzetiségi előítéletekkel rágalmazzák a munkásosztály forradalmár mozgalmát, dicsérik a magyar burzsoá nacionalizmust és rágalmakkal illetik a Szovjetuniót. A szakértői vizsgálat kimutatta, hogy ez az irodalom provokatív, ellenforradalmi és szovjetellenes (lásd az irodalomtudományi szakértői vizsgálat 1959. január 6-án kiállított jegyzőkönyvét).

A BTK 54-10 cikkelye értelmében felhozott vádakban Gecse csak részben vallotta magát bűnösnek, mégpedig abban, hogy tárolta és olvasta a házkutatás során lefoglalt szovjetellenes irodalmat, valamint azt hogy, a háború ideje alatt, 1941 és 1945 között a híveknek a magyar burzsoá nacionalizmusról és a Szovjetunió ellen prédikált.

Pasztellák István szovjetellenes magatartással történő felbujtásában Gecse nem vallotta magát bűnösnek.

1959. január 4-én Gecse András váratlanul elhunyt a kárpátaljai KGB hivatal fegyházában. A bűnügyi szakértői vélemény szerint Gecse kardioszklerózis és hipertónia által okozott szívinfarktus következtében hunyt el.

A BTK 4/a és 198. cikkelye értelmében az alábbi határozatot hozom: megszüntetni a bűnügyi nyomozást Gecse András ellen. A jelen határozat másolatát elküldeni a kárpátaljai megyei főügyésznek.

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának helyettes vezetője, Golovanov őrnagy [s.k.]

JÓVÁHAGYOM:

USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának vezetője, Kurennoj alezredes [s.k.]

94.
Jegyzőkönyv Pasztellák és Perduk vádlottak szembesítéséről[226] Ungvár, 1959. január 2.

Én, Uvin százados, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Dobra magyar nyelvű tolmács közreműködésével a mai napon szembesítést tartottam Pasztellák István és Perduk Tibor vádlottak között.

A szembesítés kezdete: 10:00 óra

Befejezése: 18:05 óra. Szünet: 14:00-tól 16:00-ig

Dobra L. magyar nyelvű tolmácsot az USZSZK Büntető Törvénykönyvének 89. cikkelye alapján a tudatosan hamis fordításért való felelősségre figyelmeztettem.

Arra az általános kérdésre, hogy a vádlottak ismerik-e egymást, és milyen a viszonyuk, mindkét vádlott, Pasztellák István és Perduk Tibor kijelentette, hogy egymást jól ismerik mint falubeliek a gálocsi közös lakóhelyükről, valamint az Ungvári 2. Számú Munkásifjúsági Középiskolában folytatott közös tanulmányaikról; viszonyuk egymással normális, személyes elszámolnivalójuk nincs.

Kérdés Pasztelláknak: Mikor és milyen okokból kezdett Gálocs községben a fiatalok köréből álló szovjetellenes csoport létrehozásához?

Válasz: 1957 nyarára az általam olvasott magyar történelemkönyvek, az általam hallgatott reakciós rádióállomások – mint az Amerika Hangja, a BBC, a Szabad Európa és mások – adásai, valamint a Gecse András lelkésszel folytatott szovjetellenes beszélgetések hatására szovjetellenes meggyőződés alakult ki bennem. Eszerint Magyarország állítólag mindig

[226] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 2., ark. 272–289. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

is függött az erősebb államoktól, a magyar népet úgymond elnyomják, és hogy a Szovjetunió 1956-ban úgymond leverte a magyar nép szabadságáért és függetlenségéért vívott harcát. Ebből arra a következtetésre jutottam, hogy valamilyen módon harcolni kell a szovjethatalom ellen a magyar népért.

1957 augusztusában vagy szeptemberében elmentem Szanyi János lakására, és beszéltem neki egy szovjetellenes csoport létrehozására vonatkozó tervemről, amelynek fegyvereket kellene gyűjteni, és a nemzetközi helyzet kiéleződése esetén fel kellene lépni a szovjethatalom ellen. Szanyi egyetértett velem.

Ekkor megegyeztünk abban is, hogy ebbe a szervezetbe más személyeket is be kell vonni. Szanyi Molnár László, én pedig Perduk Tibor bevonását javasoltam.

1957 augusztusában vagy szeptemberében személyesen találkoztam Perduk Tiborral – nem emlékszem pontosan hol, csak azt tudom, hogy ekkor már mindketten az ungvári esti iskola 8. osztályába jártunk.

A Perdukkal való találkozáskor javasoltam neki, hogy lépjen be a csoportunkba, amibe Perduk beleegyezett. Lehetséges, hogy már ekkor megegyeztünk abban, hogy tartunk egy megbeszélést, és véglegesen dűlőre jutunk minden kérdésben. Jól tudom, hogy volt ilyen beszélgetés, de hogy hol, arra már nem emlékszem.

Kérdés Perduknak: Megerősíti Pasztellák vallomását?

Válasz: Pasztellák vallomását nagyjából megerősítem. Nem ősszel, hanem 1958 tavaszán az unokatestvérem, Molnár László a saját kovácsműhelyében elmesélte nekem, hogy ő, Szanyi János és Tóth János megegyeztek: közösen fegyvereket fognak gyűjteni azért, hogy a Szovjetunió elleni háború esetén az oroszok ellen harcoljanak. Én ebbe beleegyeztem.

1958 tavaszán, és nem 1957 őszén, – pontosabban áprilisban vagy májusban – amikor Pasztellák az iskolából tartott hazafelé, mesélt nekem egy, a szovjethatalom elleni harcra létrehozandó csoport-

ról, és a tagok között megnevezte Szanyi Jánost. Én a magam részéről elmondtam Pasztelláknak, hogy nekem erről Molnár László már beszélt, és hogy én egyetértettem vele.

Kérdés Pasztelláknak: Pontosítsa a csoportjuk megalakulásának idejét és Perduknak abba való bevonása időpontját!

Válasz: Jól emlékszem, hogy a Szanyival folytatott beszélgetésem a szovjetellenes csoport létrehozásával kapcsolatban 1957 augusztusában vagy szeptemberében történt, ezért a szervezet megalakulását erre az időszakra teszem. Ugyanerre az időpontra kell tenni a Perdukkal folytatott beszélgetésemet is a csoportunk megalakításáról.

Kérdés Perduknak: Miért állítja azt, hogy a szovjetellenes csoport létrehozásáról szóló beszélgetés 1958 tavaszán volt, és nem 1957 őszén?

Válasz: Állítom, hogy a szovjetellenes csoport létrehozásával kapcsolatos beszélgetés nem 1957 őszén, hanem 1958 tavaszán volt, mivel 1957 őszén, a tanév első negyedében nem jártam iskolába, hanem szeptember végéig juhokat legeltettem, utána pedig még egy hónapig a kolhozban dolgoztam, és csak 1957 októberének legvégén kezdtem el a tanulmányaimat. Pasztellák viszont ebben az időben már Ungváron lakott. Emellett emlékszem, hogy amikor az első megbeszélésünket tartottuk, Pasztelláknak még nem volt rádiója, a második megbeszélés idején viszont már volt náluk egy készülék. Így emlékszem.

Kérdés Pasztelláknak: Mit tud mondani Perduk vallomásáról?

Válasz: A következő tényekre emlékszem annak megerősítéseként, hogy a csoportunk 1957-ben alakult meg. Először is, valóban igaz, hogy Perduk 1957 őszén az első negyedévben, pontosabban az első negyedév végén kezdett el iskolába járni én ebben az időben már Ungváron tanultam, de a hétvégi na-

pokon hazautaztam Gálocs községbe, és találkoztam Perdukkal. Másodszor: amikor ez az első megbeszélésünk zajlott, Perduk már nem legeltetett juhokat, vagyis a megbeszélésünk körülbelül 1957 októberében volt. Harmadszor: a szervezet az ungvári középiskola 8. osztályában folytatott tanulmányaim kezdetén alakult meg, amire jól emlékszem. Nem tudom, Perduk miért állítja azt, hogy ez 1958 tavaszán történt.

Kérdés Perduknak: Ragaszkodik a vallomásához?

Válasz: Igen, kitartok a vallomásom mellett, miszerint tevékenységünk kezdete 1958 tavaszára tehető.

Kérdés Pasztelláknak: Mikor és hol zajlott a csoport tagjainak első megbeszélése?

Válasz: Körülbelül 1957 októberében, a falusi klub melletti kertben találkoztam Szanyi Jánossal, és mondtam neki, hogy össze kell gyűlnünk nálam, a lakásban, és meg kell egyeznünk a csoportunkkal kapcsolatban. Este fél hat körül (moszkvai idő szerint) megérkezett hozzám, a lakásba Szanyi János, Molnár László és Perduk Tibor. Arra nem emlékszem, ki hívta meg Perdukot.

Kérdés Perduknak: Megerősíti ezt?

Válasz: Megerősítem. Valóban, egy vasárnapi napon a klub melletti kertben találkoztam Szanyi Jánossal és Molnárral, és ők mondták nekem, hogy estére össze kell gyűlni Pasztellák lakásán, és beszélni kell a csoportunkról. Arra nem emlékszem, hogy Pasztellák ott volt-e a klubnál, de arra jól emlékszem, hogy a klubtól Pasztellák lakására mentünk, ahol őt magát ott találtuk. Hogy a szülei és a húga hol voltak, azt nem tudom.

Kérdés Pasztelláknak: Fejtse ki, milyen kérdéseket vitattak meg ezen az első közös megbeszélésükön?

Válasz: Az első megbeszélésen személy szerint én kijelentettem minden egybegyűltnek, hogy a csoportunknak a lehető legtöbb fegyvert kell összegyűjtenie, majd a nemzetközi helyzet kiéleződése vagy a

Szovjetunió elleni háború esetén harcolnunk kell a szovjethatalom ellen, és meg kell védenünk a magyar nép érdekeit.

Ugyanekkor megegyeztünk abban is, hogy a következő megbeszélésen – amelynek a következő vasárnap, szintén az én lakásomon kellene megvalósulnia – meg kell választanunk a csoport vezetését. Ezután mindenki hazament.

Kérdés Perduknak: Helyesen vallott Pasztellák?

Válasz: Pasztellák alapvetően helyesen vallott. Kijelentette nekünk, hogy a csoportunknak a lehető legtöbb fegyvert kell összegyűjtenie, hogy amennyiben háború törne ki, úgy lépjünk fel a szovjethatalom ellen, mint a partizánok, mivel a Szovjetunió úgymond elnyomta a magyar népet és annak 1956-os „októberi forradalmát". Azt is mondta, hogy olyan „forradalom", mint amilyen 1956 október-novemberében volt Magyarországon, még soha nem volt. Pasztellák a „forradalom" alatt az ellenforradalmi lázadást értette. Megegyeztünk abban is, hogy a következő vasárnap ismét összegyűlünk, és hivatalosan megválasztjuk a csoportunk vezetőjét.

Kérdés Perduknak: Hogyan zajlott a második megbeszélés, és milyen kérdéseket vitattak meg ott?

Válasz: A következő vasárnap délutáni időben Pasztellák lakásán összegyűltünk én, Pasztellák, Szanyi János és Molnár László. A megbeszélés fő témája a csoportunk vezetőjének megválasztása volt. Az én javaslatomra a vezető megválasztása sorsolással, különböző módokon, három fordulóban zajlott.

Minden alkalommal, amikor kihúztuk a sapkából a neveket tartalmazó papírfecniket és összeszámoltuk az egyes nevekre eső papírok mennyiségét – az jött ki, hogy engem választottak meg a szervezet vezetőjévé. Ezzel az eredménnyel Szanyi és Molnár nem értett egyet, ami után szóban megegyeztünk, hogy Pasztellák lesz a vezető, én a helyettese, Szanyi János az ír-

nok (titkár), Molnár pedig a raktáros. Ezzel a szereposztással a csoportban mindenki egyetértett.

Ezt követően az én javaslatomra megegyeztünk abban, hogy mindenki hetente egy-két rubelt fizet be a csoport kasszájába a későbbi fegyvervásárlás és a csoport számára szükséges egyéb eszközök beszerzése céljából. Ezeket a pénzeket Molnárnak kellett átvennie és őriznie.

Majd valakinek a javaslatára Szanyi János egy papírlapra leírta az esküt, amely arról szólt, hogy nem áruljuk el egymást, nem sajnáljuk életünket Magyarország felszabadításáért, és harcolni fogunk. Arra, hogy még mi szerepelt az eskü szövegében, nem emlékszem. Ezt követően Szanyival kezdve mindegyikünk felolvasta hangosan az esküt a társai előtt. Pasztellák javasolta nekünk egy általa kidolgozott rejtjel használatát is, de ezt a rejtjelet nem mutatta meg nekünk.

Kérdés Pasztelláknak: Milyen kiegészítései vannak Perduk vallomásához?

Válasz: Perduk vallomását teljes egészében megerősítem. Valóban, a második megbeszélésen a vezető megválasztása sorsolással - nem sikerült, pontosabban a sorsolás eredményével – amikor az jött ki, hogy Perduknak kellene lennie a vezetőnek – nem mindenki volt elégedett, ezért szóban megegyeztünk, hogy én leszek a vezető, Perduk pedig a helyettesem, Szanyi titkár (írnok), Molnár pedig raktáros lett.

Az esküt Szanyi javaslatára fogadtuk el, aki összse is állította azt. A rejtjel használatát én javasoltam levelezésünk titokban tartása érdekében, azonban magával a rejtjellel részletesen nem ismertettem meg őket. Valóban, Perduk javaslatára döntöttünk úgy, hogy pénzt gyűjtünk a csoport számára történő fegyvervásárláshoz.

Kérdés Pasztelláknak: Mit tettek a gyakorlatban Perdukkal közösen?

Válasz: 1958 nyarán Perdukkal, Szanyi Jánossal és Molnár Lászlóval együtt kétszer is elmentünk a korábbi harcok helyszíneire azzal a céllal, hogy fegyvereket és lőszereket keressünk, de egyik alkalommal sem találtunk semmit. Én személyesen Szanyival szintén kerestem fegyvereket és lőszereket, egy ideig nem találtunk semmit, majd később, egy másik alkalommal egy gödörben a kertek mögött találtunk három tüzérségi lövedéket, amelyeket ugyanabba a gödörbe rejtettünk el és földdel szórtunk le. Emellett mindegyikünk személyesen is keresett fegyvert, és átadta azt Molnárnak a raktárba. Én személy szerint 15 vagy 20 darab lőszert adtam át, de hogy a többiek mit adtak át, arra nem emlékszem. Tudom, hogy Molnárnál sok lőszer, robbanóanyag és gránát, valamint pisztolyok is voltak, amiket én magam láttam nála egy faládában.

Kérdés Perduknak: Megerősíti Pasztellák vallomását?

Válasz: Igen, megerősítem. Valóban én, Pasztellák, Szanyi és Molnár két alkalommal mindannyian együtt elmentünk a korábbi harcok helyszíneire fegyverek és lőszerek keresése céljából, de nem találtunk semmit. Ezt követően én, Szanyi és Molnár 1958 nyarán egy alkalommal ismét elmentünk fegyvert és lőszert keresni. Én személy szerint, pontosabban mi közösen 88 darab puskalőszert találtunk. Ezeket a lőszereket és egy kátrányszappanos üvegcsében tárolt puskaport átadtuk Molnárnak. Ezt a puskaport abból a 120 darab lőszerből nyertem ki, amelyet én magam találtam. Szintén Molnárral együtt találtunk egy régi puskát, amelynek csak a zárját vettük el, a csövét pedig visszadobtuk egy, az erdő melletti mezőn lévő kút vizébe. A Molnárnál egy faládában őrzött lőszereket, gránátot, egy másik lőszerből származó töltetet és a robbanóanyagot én személyesen láttam. Ott volt az én puskaporom is.

Kérdés Pasztelláknak: Mit tett még meg a csoport tagjaként?

Válasz: 1958 tavaszán vagy nyarán, miután megtudtam, hogy egy falubeli, Deák Ferenc fegyverrel rendelkezik, személyesen javasoltam neki, hogy lépjen be a csoportunkba, de ő ezt elutasította. Másodszor már Perduk jelenlétében beszéltem Deákkal azzal a céllal, hogy bevonjuk a csoportunkba. Deák beleegyezett, hogy velünk tart. Elmagyaráztam neki, hogy a csoportunk fegyvereket gyűjt a szovjethatalom elleni harchoz. Később találkoztam Deákkal, és meséltem neki az általam hallgatott reakciós rádióadások – az Amerikai Hangja, a BBC és a Szabad Európa – tartalmáról.

Kérdés Perduknak: Igazat vallott Pasztellák?

Válasz: Igen, igazat. Valóban, 1958 nyarán Pasztellákkal együtt beszéltünk Deákkal a csoportunkba való belépéséről, amibe Deák beleegyezett. Később a jelenlétemben több alkalommal is hallgatta, amikor Pasztellák mesélt nekünk a reakciós rádióadások tartalmáról.

Kérdés Pasztelláknak: Milyen részt vállalt Perduk a szovjetellenes röplapok készítésében és terjesztésében?

Válasz: 1958 októberében személyesen javasoltam Perduknak, hogy vegyen részt velem együtt a röplapok készítésében és terjesztésében, de ő ezt elutasította. Miután elkészítettem és terjesztettem a röplapokat, meséltem erről Perduknak, valamint Szanyinak és Molnárnak is.

Kérdés Perduknak: Megerősíti ezt?

Válasz: Igen, megerősítem. Valóban, Pasztellák kétszer is javasolta nekem, hogy vegyek részt a szovjetellenes röplapok készítésében és terjesztésében 1958. október 23-ára, vagyis a magyarországi ellenforradalmi események második évfordulójára, de én ezt elutasítottam. A röplapok elkészítése és terjesztése után Pasztellák elmesélte nekem, hogy a faluban talált röplapokat személyesen ő készítette és terjesztette.

A vádlottak kijelentették, hogy egymáshoz kérdésük nincs, és vallomásukat semmivel nem kívánják kiegészíteni.

Pasztellák [s.k.]

Perduk [s.k.]

A szembesítési jegyzőkönyvet nekünk felolvasták, a vallomásokat a szavaink alapján helyesen rögzítették. Perduk [s.k.]; Pasztellák [s.k.]

Uvin százados, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója [s.k.]

Dobra magyar nyelvű tolmács [s.k.]

95.
Jegyzőkönyv a Pasztellák I. vádlott és Szanyi J. tanú közötti szembesítésről[227]
Ungvár, 1959. január 5.

Én, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy szembesítést tartottam Pasztellák István (apja neve István) vádlott és Szanyi János (apja neve János) tanú között.

Szanyit figyelmeztettük, hogy a hamis tanúzásért az Ukrán SZSZK Büntető Törvénykönyvének 89. cikke alapján felelősségre vonható. Szanyi [s.k.]

Puglik I. magyar nyelvű tolmácsot figyelmeztettük, hogy hamis fordítás esetén ugyanezen jogszabály alapján felelősség terheli.

Puglik [s.k.]

Pasztellák I.vádlott és Szanyi J. tanú kijelentése után, miszerint egymást ismerik és egymással szem-

[227] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 2., ark. 290–301. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

ben személyes elszámolnivalójuk nincs, a szembesítés 15 órakor megkezdődött.

Kérdés Pasztellák vádlotthoz: Meséljen a Gálocs községben a fiatalok köréből létrehozott szovjetellenes csoport megalakulásának körülményeiről és a csoport létrehozásának céljáról!

Válasz: Az általam olvasott magyar történelemkönyvek, az Amerikai Hangja, a BBC és a Szabad Európa rádióállomások szovjetellenes adásainak hallgatása, valamint a Gecse református lelkésszel folytatott szovjetellenes beszélgetések hatására az a gondolatom támadt, hogy a gálocsi fiatalok köréből létrehozok egy szovjetellenes csoportot, amellyel a Szovjetunió és más államok közötti esetleges háború esetén harcba szállunk a Szovjetunió ellen. Ilyen szándékkal 1957 szeptemberében elmentem a legjobb barátomhoz, Szanyi Jánoshoz, aki itt ül velem szemben a szembesítésen, és akinek elmondtam azon szándékomat, hogy szovjetellenes csoportot hozok létre. Szanyi egyetértett velem a szovjetellenes csoport megalakításában. A beszélgetés azzal zárult, hogy Szanyi javasolta Molnár felvételét a csoportba, én pedig javasoltam, hogy vegyük be Perdukot is.

Ugyanazon az őszön, 1957-ben – a pontos dátumra nem emlékszem – egy Szanyival való találkozás alkalmával közöltem vele, hogy Perduk beleegyezett a szovjetellenes csoportban való részvételbe, Szanyi pedig elmondta nekem, hogy Molnár is hozzájárult a szovjetellenes csoporttagsághoz.

Ezt követően, még ugyanazon az őszön, a megállapodásunk szerint és az én kezdeményezésemre én, Perduk, Szanyi és Molnár összegyűltünk a lakásomon egy megbeszélésre, amelyen megvitattuk a fegyverek beszerzésének szükségességét. Lehetséges, hogy ezt a kérdést csak a második megbeszélésen vitattuk meg, erre most pontosan nem emlékszem. Amire emlékszem, hogy az első megbeszélésen Szanyi János megírta az eskü szövegét. Minden jelenlévő elolvasta az eskü szöve-

gét, amelynek értelme abban foglalható össze, hogy készek vagyunk harcolni hazánkért, Magyarországért.

Ugyanezen a megbeszélésen döntés született arról, hogy a következő gyűlésre ismét az én lakásomon jövünk össze a következő vasárnap.

Ugyanebben az összetételben gyűltünk össze a második megbeszélésre, amelyen a fegyverek és lőszerek gyűjtésének szükségességéről beszéltünk, megválasztottuk a szovjetellenes csoport vezetőjét, és megvitattuk a titkosírás kérdését. Vezetőnek engem választottak meg, helyettesemnek Perdukot választották, titkárnak Szanyit, Molnárt pedig a szervezet, vagyis a szovjetellenes csoportunk raktárosának. Úgy gondolom, hogy a második megbeszélés 1957 szeptemberében vagy október elején zajlott.

A titkosíráshoz, a rejtjelezett levelezéshez szükséges ábécét személyesen én javasoltam, de ez a kérdés véglegesen nem dőlt el.

A második megbeszélésen megegyeztünk, hogy egy hét múlva ismét összejövünk a következő gyűlésre, de az már nem valósult meg.

Kérdés: Megerősíti Pasztellák vallomását a szovjetellenes csoport létrehozásának körülményeiről és céljáról?

Válasz: Figyelmesen végighallgattam Pasztellák vallomását, és a szovjetellenes csoport létrehozásának körülményeire vonatkozó vallomását teljes mértékben megerősítem. Csak néhány olyan momentumról szólok, amelyek pontosítják Pasztellák vallomását. Először is, az esküt valóban én írtam, de nem fejeztem be teljesen, mivel Pasztelláknak nem tetszett, ahogyan az eskü szövege alakult; elvette tőlem a szöveget, és a befejezést ő írta hozzá. Ezt az esküszöveget a második megbeszélésen fogadtuk el, amikor a szovjetellenes csoport vezetőjének megválasztása is történt, nem pedig az első gyűlésen, ahogy azt Pasztellák vallotta.

A korábbi kihallgatásokon ellentmondásos vallomásokat tettem a szovjetellenes csoport megalakulásának időpontjáról. Most, a Pasztellákkal való szembesítés során felidézem, hogy a csoport 1957 őszén jött létre, ahogy azt Pasztellák is vallotta, és nem 1958 tavaszán.

Kérdés Pasztellák vádlotthoz: A gyűléseken való részvételen kívül a gyakorlatban mit tettek a szovjetellenes csoport tagjai?

Válasz: A szovjetellenes csoport minden tagja részt vett lőfegyverek, lőszerek, valamint hidegfegyverek gyűjtésében. A lőszereket Molnárnál koncentráltuk, nála őriztük a puskabajonetteket is. A pisztolyokat Szanyi és Molnár maguknál tartották. Összesen körülbelül száz darab puskatöltényt, körülbelül hat puskabajonettet és valamennyi robbanóanyagot gyűjtöttünk össze – hogy pontosan mennyit, azt nehéz megmondanom, talán egy kilogrammig terjedő mennyiséget, de nem többet.

Azzal kapcsolatban, ahogy Szanyi pontosította az én vallomásomat, semmit nem tudok mondani, mivel lehetséges, hogy tévedek az eskü letételének időpontját illetően, és az is lehetséges, hogy én írtam hozzá a befejezést az eskü szövegéhez.

Kérdés Szanyi tanúhoz: Megerősíti Pasztellák vallomását ebben a részben?

Válasz: Igen, ebben a részben teljes mértékben megerősítem Pasztellák vallomását, vagyis azt, hogy az összegyűjtött lőszereket – körülbelül száz darab puskalőszert, körülbelül egy kilogramm robbanóanyagot és körülbelül hat puskabajonettet – átadtuk megőrzésre Molnárnak, a szovjetellenes csoport raktárosának.

El kell mondanom, hogy miután Pasztellákot megválasztották a szovjetellenes szervezet vezetőjének, utasítást adott nekem, hogy ellenőrizzem a lőszerek és fegyverek meglétét Molnárnál, és tegyek neki, Pasztelláknak jelentést. Ezt teljesítettem, és je-

lentettem Pasztelláknak a lőszerek és fegyverek meglétéről. Ezeket a feljegyzéseket Pasztellák utasítására az ő letartóztatása előtt megsemmisítettem.

Kérdés Pasztellák vádlotthoz: Megerősíti, hogy utasítást adott Szanyinak a fegyverek és lőszerek ellenőrzésére Molnár raktárosnál?

Válasz: Igen, megerősítem, hogy utasítást adtam neki a fegyverek és lőszerek ellenőrzésére; továbbá utasítottam Szanyit, hogy semmisítse meg a fegyverellenőrzésről szóló feljegyzéseket, amikor már megértettem, hogy letartóztathatnak. Én magam a letartóztatásom előtt megsemmisítettem az eskü szövegét, amelyet a gyűlésen fogadtunk el.

Kérdés Pasztellák vádlotthoz: Milyen szovjetellenes beszélgetéseket folytatott Gecse lelkész önnel Szanyi jelenlétében?

Válasz: Személyesen velem Gecse lelkész 1957-ben és 1958-ban folytatott szovjetellenes beszélgetéseket, amikor könyvekért mentem hozzá.

Felidézem, hogy körülbelül két vagy három alkalommal Szanyi is velem volt Gecse lelkésznél, de hogy konkrétan mit mondott nekem Gecse Szanyi jelenlétében, azt nehezen tudom felidézni.

Kérdés Szanyi tanúhoz: Mire emlékszik, milyen jellegű beszélgetéseket folytatott Gecse Pasztellákkal az ön jelenlétében?

Válasz: Körülbelül 1957 decemberében vagy 1958 januárjában, amikor Pasztellákkal közösen kerestük fel Gecse lelkészt könyvekért, az egyik ilyen látogatás alkalmával Gecse kifejezte nekünk az életkörülményekkel kapcsolatos elégedetlenségét. Azt mondta, hogy a kárpátaljai magyar impérium [magyar rezsim] idején sok földje és nagy háza volt, a szovjethatalom alatt pedig mindezt elvették tőle. Emlékszem, ekkor kijelentette azt is, hogy szovjethatalom alatt is meg lehet élni. Gecse válaszolt Pasztellák azon kérdéseire is, hogy az egyik vagy másik államban ki a kormányfő.

Ezzel a kérdéssel kapcsolatban a vallomásomhoz nincs mit hozzáfűznöm.

Egy másik kérdésben azt szeretném kiegészítésként elmondani, hogy egy vagy két nappal 1958. október 23-a előtt Pasztellák megbízott egy tábla elkészítésével. Azt a feliratot kellett volna rátenni, amely az „1944-ben elesett hős magyar katonák" emlékéről szól, akiket a gálocsi temetőben hantoltak el. A táblát elkészítettem és elvittem Pasztelláknak. Hogy Pasztellák mit tett vele később, azt nem tudom, de ezt a feliratos táblát a temetőben akarták felállítani, ahol az 1944-ben elesett magyar katonák nyugszanak.

Kérdés Pasztellák vádlotthoz: Ön adott megbízást Szanyinak egy ilyen tábla elkészítésére?

Válasz: Igen, megbíztam Szanyit a tábla elkészítésével; ő el is készítette és elhozta nekem, de nem tettem rá semmilyen feliratot, mert nem tudtam megfelelő szöveget összeállítani, ezért a táblát elégettem a kályhában. Ezt a táblát a szovjet hadsereg ellen harcoló, elesett magyar katonák temetőjében akartuk felállítani.

Pasztellák vádlott és Szanyi tanú azon kijelentése után, miszerint egymáshoz további kérdésük nincs, a szembesítés 18 óra 25 perckor befejeződött.

A vallomásokat szavaink alapján helyesen jegyezték le, és azokat nekünk felolvasták.

Pasztellák [s.k.]

Szanyi [s.k.]

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy [s.k.]

96.
Jegyzőkönyv az 1959. január 5-i szembesítés folytatásáról Pasztellák I. vádlott és Szanyi J. tanú között[228] Ungvár, 1959. január 6.

10 óra 30 perc

Szanyi tanút a hamis tanúzásért, Puglik tolmácsot pedig a hamis fordításért járó felelősségre figyelmeztettük az Ukrán SZSZK Büntető Törvénykönyvének 89. cikkelye alapján.

Szanyi [s.k.]; Puglik [s.k.]

Kérdés Szanyi tanúhoz: Mit tud Pasztellák I. I. szovjetellenes röplapjainak elkészítéséről és terjesztéséről?

Válasz: Ezzel a kérdéssel kapcsolatban a következők ismertek számomra: 1958. október 21-én Pasztellák eljött hozzám és javasolta, hogy írjunk szovjetellenes röplapokat az 1956-os magyar forradalom közelgő évfordulója alkalmából (Pasztellák így nevezte a magyarországi ellenforradalmi eseményeket). Én nem tiltakoztam; Pasztellák javasolta nekem, hogy szóljak erről Molnárnak is. Még aznap este közöltem Molnárral Pasztellák szándékát, hogy írni fog röplapokat barátunknak és a szovjetellenes csoport tagjának, Molnárnak, aki szintén nem ellenezte a röplapok megírását és terjesztését.

1958. október 22-én Pasztellák ismét eljött hozzám, és javasolta, hogy menjünk át hozzá megírni a röplapokat. Én azonban már nem akartam ezt megtenni, mert féltem, hogy bajba kerülök, féltem a letartóztatástól, ezért azt válaszoltam Pasztelláknak, hogy nem akarok szovjetellenes röplapokat írni. Pasztellák lehordott engem, gyávának és bolondnak nevezett, majd elment.

[228] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 2., ark. 302–305. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

1958. október 23-án Pasztellák ismét felkeresett, és közölte, hogy írt és terjesztett 3 vagy 4 darab röplapot; egyet nekem is megmutatott, de nem volt időm elolvasni, mert anyám belépett a szobába. Ezt a röplapot apró darabokra téptük, kidobtuk az udvarra, és a sárba tapostuk.

1958. október 24-én Pasztellák figyelmeztetett engem, hogy én is semmisítsem meg mindazt, amim a szovjetellenes csoportra vonatkozóan fel van jegyezve, a pisztolyt pedig rejtsem el biztonságos helyre arra az esetre, ha házkutatást tartanának.

Amikor Gálocs lakossága körében ismertté vált a röplapok terjesztése, elmeséltem a bátyámnak, Szanyi Bélanak, hogy a röplapokat Pasztellák írta és terjesztette, de a bátyám nem hitt nekem.

El kell mondanom, hogy még a röplapok elkészítéséről és terjesztéséről szóló döntés előtt Pasztellák a velem folytatott beszélgetés során a magyarországi ellenforradalmi eseményekről, mint a magyar nép igazi forradalmáról beszélt.

Kérdés Pasztellák vádlotthoz: Megerősíti Szanyi vallomását ebben a kérdésben?

Válasz: Szanyi e kérdésben tett vallomását teljes egészében és maradéktalanul megerősítem úgy, ahogyan azok fentebb le vannak jegyezve. Az ő vallomását kiegészíteni nem kívánom, Szanyi vallomásához nincs mit hozzáfüznöm mindarról, amit közösen követtünk el. Arról, amit egyedül tettem a szovjetellenes röplapok elkészítése és terjesztése során, és amiről Szanyi nem tudott, a korábbi kihallgatásaimon már részletes vallomást tettem.

Pasztellák vádlott és Szanyi tanú kijelentették, hogy egymáshoz további kérdésük nincs és azt is, hogy a vallomásokat szavaik alapján helyesen jegyezték le.

A szembesítés 11 óra 30 perckor befejeződött.

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy [s.k.]

97.
Szembesítési jegyzőkönyv
Pasztellák I. vádlott és Molnár L. tanú között[229]
Ungvár, 1959. január 7.

Én, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy [s.k.], Puglik I. magyar nyelvű tolmács részvételével, valamint az ungvári 10. számú középiskola tanárnője, Samudovszkaja Mária jelenlétében szembesítést tartottam a vádlott Pasztellák István és Molnár László tanú között.

A szembesítés megkezdődött. A tolmácsot a hamis fordításért, a tanút, Molnárt pedig a hamis tanúzásért való felelősségre vonásról az USZSZK BTK 89. cikkelye alapján figyelmeztettem. Molnár [s.k.], Puglik [s.k.]

Pasztellák és Molnár a kérdésünkre válaszként kijelentették, hogy ismerik egymást, és egymással szemben semmilyen személyes követelésük nincs.

Kérdés Molnár tanúhoz: Mikor alakult meg a szovjetellenes csoport?

Válasz: Pontos dátumra nem emlékszem, de 1957 nyarán jött el hozzám Szanyi János Jánosovics, és megkérdezte, akarok-e tagja lenni egy szovjetellenes csoportnak. Én beleegyezésemet adtam. A következő vasárnap, a Pasztellákkal való megállapodás szerint, gyűlést tartottunk az ő lakásán. Résztvevők: Pasztellák István, Szanyi János, Perduk Tibor és én. A gyűlés kezdeményezője Pasztellák volt.

A gyűlésen Pasztellák azt mondta, hogy fegyvert kell gyűjtenünk, és a belső helyzet kiéleződése vagy háború esetén nekünk is harcba kell szállnunk a szovjethatalom ellen.

A második vagy harmadik gyűlésen – ezeket hetente, vasárnaponként tartottuk – választottuk meg a szov-

[229] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 2., ark. 315–324. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

jetellenes csoportunk vezetőjét, Pasztellák Istvánt, helyettesét, Perduk Tibort, titkárát, Szanyi Jánost, engem pedig a szovjetellenes csoport raktárosának és pénztárosának. Raktárosi feladatom az volt, hogy őrizzem a csoport minden tulajdonát: fegyvereket, lőszereket és hasonlókat. Ezenkívül nekem kellett őriznem a pénzt is, amit megállapodásunk szerint a szervezet szükségleteire gyűjtöttünk.

Az egyik gyűlésen Pasztellák megírta az eskü szövegét. Ezt az esküt mindannyian elolvastuk, és elfogadtuk. Az esküben az állt, hogy harcolni fogunk hazánkért, Magyarországért, és nem áruljuk el egymást. Az én értelmezésemben ez a Kárpátalja Magyarországhoz való visszacsatolásáért folytatott harcot jelentette.

A második gyűlésen megvitattuk a titkos levelezéshez szükséges kód bevezetésének kérdését. Ezt a kódot Pasztellák javasolta, de amennyire én tudom, a gyakorlatban nem használtuk.

A szovjetellenes csoport létrehozásának idejére és körülményeire most már jobban emlékszem, és kérem, hogy a jelenlegi vallomásomnak adjanak hitelt. Korábbi vallomásomban tévesen mondtam, hogy a gyűlések 1958-ban voltak, és hogy Pasztellák szólt nekem először a csoportról. A valóságban a csoport 1957-ben alakult, és először Szanyi beszélt nekem róla.

Kérdés vádlott Pasztellákhoz: Ön megerősíti Molnár vallomását?

Válasz: Én megerősítem.

Molnár vallomása minden kérdésben, amiről fentebb vallott, helyes, de az alábbiakat pontosítanám: összesen két gyűlés volt, körülbelül 1957. szeptember-októberben; az eskü szövegét én és Szanyi írtuk. Ami az eskü tartalmát illeti, kijelentem: azt értettem alatta, hogy olyan hatalom felállításáért harcolunk Magyarországon, amilyenért a felkelők harcoltak 1956-ban. Úgy véltem, hogy Kárpátaljának is Magyarországhoz kellene tartoznia, és ezért harcolni kell a szovjethatalom ellen.

Kérdés Molnár tanúhoz: Milyen fegyverei és lőszerei voltak a szovjetellenes csoportnak?

Válasz: 1958 nyarán én, Szanyi Jánossal és Perdukkal együtt lőszereket és fegyvereket kerestünk, a korábbi harcok helyszínein, Gálocs község környékén. Másodszor már Pasztellák Istvánnal és Szanyi Jánossal együtt szintén lőszereket gyűjtöttünk Gálocs környékén 1958 nyarán. Hogy pontosan ki mennyi lőszert talált, arra nem emlékszem, de nálam, mint a szovjetellenes csoport raktárosánál, összesen volt: néhány tucat külföldi mintájú puskalőszer; kilenc darab pisztolylőszer; két darab gránát; körülbelül egy kilogramm robbanóanyag; néhány darab puskaszurony; és egy kevés puskapor, amelyet a talált lőszerekből nyertünk ki.

Pisztolyok voltak nálam, Szanyinál és Pasztelláknál is, de a pisztolyokat mindenki saját magánál tartotta elrejtve. Pontos számot a lőszerek mennyiségéről nem tudok mondani, de a házkutatási jegyzőkönyvben mindez pontosan szerepel.

Kérdés Pásztelyák vádlotthoz: Megerősíti Molnár vallomását?

Válasz: Molnár vallomását teljes egészében megerősítem, és nincs mit hozzátennem.

Kérdés Molnár tanúhoz: Mit tud az szovjetellenes röplapok készítéséről és terjesztéséről?

Válasz: 1958 októberében, egy nappal a magyarországi ellenforradalmi események második évfordulója előtt eljött hozzám Pásztellák és Szanyi, akik azt mondták, hogy az évforduló kapcsán szovjetellenes szórólapokat kell írni és terjeszteni, de Pásztellák azt mondta hogy a röplapokat ő maga fogja megírni és terjeszteni, nekem pedig azt javasolta, hogy készítsek egy emléktáblát a szovjet hadsereg elleni harcokban elesett magyar katonák tiszteletére, és állítsuk fel ezt a táblát a Gálocs község temetőjében eltemetett magyar katonák sírjainál.

Én egy ilyen táblát elkészítettem, feliratot is tettem rá, de a felirat tartalmára már nem emlékszem. A táblát átadtam Pasztelláknak, de nem tudom, hogy felállították-e a magyar katonák sírjainál.

Emlékszem, hogy Pasztellák mutatott nekem egy szovjetellenes röplapszöveget, amely egy iskolai füzetbe volt beírva, de én ezt a szöveget nem olvastam el.

Kérdés Pasztellák vádlotthoz: Mit tud érdemben mondani Molnár ezen kérdésre vonatkozó vallomásával kapcsolatban?

Válasz: Molnár helyesen vallott arról, hogy a röplapokat én írtam és terjesztettem, és hogy neki azt a feladatot adtam, készítsen egy emléktáblát a szovjet hadsereg elleni harcokban elesett magyar katonák tiszteletére. Ezt a táblát Molnár elkészítette és elhozta nekem, de a táblán lévő felirat nekem nem tetszett, ezért ezt a táblát elégettem. Pontosításként el kell mondanom, hogy a tábla elkészítésével Molnárt és Szanyit bíztam meg. Ketten együtt egy táblát készítettek.

Kérdés Molnár tanúhoz: Ön egyetért azokkal a javításokkal és pontosításokkal, amelyeket Pasztellák tett az ön vallomásával kapcsolatban?

Válasz: Nem tudok pontosan emlékezni minden körülményre, és lehetséges, hogy Pasztellák helyes javításokat tett a vallomásomhoz.

Pasztellák és Molnár kijelentése után, miszerint egymáshoz kérdésük nincs, a szembesítés 14 órakor befejeződött.

A vallomások a szavaink alapján lettek lejegyezve, azokat nekünk felolvasták, és helyesnek találtuk.

Pasztellák [s.k.]

Molnár [s.k.]

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyomozati Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy [s.k.]

Tolmács: Puglik [s.k.]

Tanár: Samudovszkaja [s.k.]

A 3429-es számú ügyirat harmadik kötete

98.
Iratjegyzék
a 3429. számú nyomozati ügy dokumentumairól[230]
Ungvár, 1959. január 18.

S.sz.	Dokumentum megnevezése	Oldalszám
1.	Jegyzőkönyv röplapok lefoglalásáról 1958. október 23.	1–4.
2.	Grünwald tanú magyarázó nyilatkozata	5–6.
3.	Nyomozati igazolás	7.
4.	Jegyzőkönyv röplapok lefoglalásáról (1958.10.26.)	8–9.
5.	Nyomozói igazolás	10.
6.	Grünwald V. tanú kihallgatási jegyzőkönyve	11–17.
7.	Kótyuk L. tanú kihallgatási jegyzőkönyve	18–36.
8.	Csomag a gombostűvel, amellyel a röplap ki volt tűzve	37.
9.	Leco A. tanú kihallgatási jegyzőkönyve	38–41.
10.	Orémus E. tanú kihallgatási jegyzőkönyve	42–46.
11.	Nyisztor I. tanú kihallgatási jegyzőkönyve	47–51.
12.	Tóth P. tanú kihallgatási jegyzőkönyve	52–55.
13.	Pasztornickij tanú kihallgatási jegyzőkönyve	56–58.
14.	Ádám F. tanú kihallgatási jegyzőkönyve	59–61.
15.	Bokajszó B. tanú kihallgatási jegyzőkönyve	62–64.
16.	Veres J. tanú kihallgatási jegyzőkönyve	65–70.
17.	Bocán I. tanú kihallgatási jegyzőkönyve	71–74.
18.	Pasztellák István tanú kihallgatási jegyzőkönyve	75–79., 80–89.

[230] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 2. Oldalszám nélkül, kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

A 98. forrás folytatása

S.sz.	Dokumentum megnevezése	Oldalszám
19.	Pasztellák András tanú kihallgatási jegyzőkönyve	90–94., 95–101.
20.	Knyazevoj E. tanú kihallgatási jegyzőkönyve	102–106.
21.	Markinaj P. tanú kihallgatási jegyzőkönyve	107–111.
22.	Pasztellák Ilona tanú kihallgatási jegyzőkönyve	112–116.
23.	Pasztellák Béla tanú kihallgatási jegyzőkönyve	117–119.
24.	Irodalomszemle jegyzőkönyve	120.
25.	Határozat kriminalisztikai szakértői vizsgálat elrendeléséről	121–124.
26.	Jegyzőkönyv a vádlott határozattal való megismertetéséről	125–126.
27.	Kriminalisztikai írásszakértői vizsgálat jegyzőkönyve	127–129.
28.	Kriminalisztikai szakértői vélemény	130–133.
29.	Jegyzőkönyv a lefoglalt anyagminták szakértői vizsgálatra történő átadásáról	134–136.
30.	Tárgyi bizonyítékok és írásminták	137–138.
31.	Jegyzőkönyv kézirat átvételéről Pasztelláktól, valamint csomagok kéziratokkal és tárgyi bizonyítékokkal.	139.; 140–141.
32.	Határozat fegyverek vizsgálatra küldéséről	142–144.
33.	Határozat gránátok és robbanóanyagok vizsgálatra küldéséről	145–146.
34.	Jegyzőkönyv a szakértő kijelöléséről szóló határozat ismertetéséről a szakértővel és a vádlottal	147–152.
35.	Szakértői vizsgálati jegyzőkönyv	153–157.
36.	Fényképfelvételeket tartalmazó csomag	158.
37.	Jegyzőkönyv a vádlott szakértői véleménnyel való megismertetéséről	159–160.
38.	Jegyzőkönyv a robbanóanyagok vizsgálatáról szóló akt bemutatásáról	161–162.

A 98. forrás folytatása

S.sz.	Dokumentum megnevezése	Oldalszám
39.	A szakértő aláírási nyilatkozata	163.
40.	153. számú szakértői vélemény	164–176.
41.	Jegyzőkönyv ismertetése. Szakértői anyagok.	177–180.
42.	Határozat tárgyi bizonyítékok csatolásáról	181–182.
43.	Jegyzőkönyv a robbanóanyagok megsemmisítéséről	183–184.
44.	Határozat tárgyi bizonyítékok csatolásáról	185–187.
45.	Határozat tárgyi bizonyítékok csatolásáról, jegyzőkönyv az irodalom megsemmisítéséről és elismervény a tárgyi bizonyítékok raktárba történő átadásáról	188–194.
46.	Határozat a büntetőeljárás megindításának elutasításáról	195–196.
47.	Határozat a nyomozati határidő meghosszabbításáról	197–199.
48.	A KNIISZE (Kijevi Igazságügyi Szakértői Tudományos Kutatóintézet) 145. sz. (november 22-i) és 144. sz. (november 11-i) számlái a szakértői vizsgálatokról	200–201.
49.	Igazolások Pasztellák, Perduk, Szanyi, Molnár és Deák részére	202–218.
50.	Csomag Perduk személyi igazolványával	219.
51.	Csomag Gecse dokumentumaival	220.
52.	Igazolások a középfokú esti iskolából Pasztellák és Perduk részére	221–222.
53.	Jegyzőkönyv a nyomozás befejezéséről	223–224.
54.	Vádirat Pasztellák és Perduk ügyében	225–233.
55.	Megyei ügyész határozata	234.
56.	Előkészítő tárgyalás jegyzőkönyve	235.
57.	Végzés	236.
58.	Igazolás arról, hogy a beidézés kézbesítve lett a tárgyalásra	237.
59.	Tanúk beidézése	238.

A 98. forrás folytatása

S.sz.	Dokumentum megnevezése	Oldalszám
60.	A vádlott értesítése a tárgyalás napjáról	239.
61.	A vádlott elismervénye az vádirat másolatának átvételéről	240–241.
62.	A sértett elismervénye	242–243.
63.	Ügyvédi meghatalmazások	244–245.
64.	A bírósági tárgyalás jegyzőkönyve	246–258.
65.	Ítélet és az ítélet másolatai	259–267.
66.	Az elítélt elismervénye az ítélet másolatának átvételéről	268–269.
67.	Igazolás arról, hogy az ítélet jogerőre emelkedett	270–271.
68.	Gecse A. katonkönyvére vonatkozó bejegyzés	272.
69.	Igazolás a személyi igazolványok rendőrségen történő leadásáról	273.

A jegyzéket összeállította: Golovanov őrnagy, főnyomozó [s.k.]

99.
Jegyzőkönyv a röplapok átvételéről[231]
Ungvár, 1958. október 23.

Az USZSZK Minisztertanácsa melletti KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának főnyomozója, Uvin százados, valamint az USZSZK Minisztertanácsa melletti KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága 4. Osztályának részlegvezetője, Korolyov őrnagy a mai napon Ungváron, a KGB épületében moszkvai idő szerint 17 órakor átvettük Grünwald Viljám állampolgártól, aki az Ungvári járás, Derevci[232] községben lakik és a gálocsi Iszkra Kolhoz párt-

[231] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 3., ark. 1–4. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.
[232] Ma Bátfa nevű falu

alapszervezetének titkáraként dolgozik – azt a két darab röplapot, amelyek fehér színű, kockás füzetlapra készültek kézzel írva, magyar nyelven.

Az első röplap szövege a következő szavakkal kezdődik: „Oktober 23. napja” és azzal a szavakkal végződik: „...szabadságotokért!”, valamint két zászló rajza is látható rajta; a bal oldali zászlón egy ötágú csillag van rajzolva, a zászló egy vonallal át van húzva, és rajta a „Nem” szó szerepel, a jobb oldali zászlón pedig három szó olvasható: „Istenért”, „Hazáért” és „Szabadságért”. A szöveg felső hat sora lila tintával, nyomtatott betűkkel készült, a szöveg többi része pedig dőlt, balra hajló kézírással, egyszerű ceruzával íródott. A lap tetejétől egy centiméterre, a közepétől kissé eltolva egy kb. 1 mm átmérőjű lyuk található a papíron. A lap hátoldalán semmilyen jelölés vagy felirat nincs. A röplapon látszanak a nyolcfelé hajtogatás nyomai.

A második röplap egyszerű ceruzával készült, balra dőlt betűkkel, ahol a felső hat sor nyomtatott betűkkel, a következők pedig folyóírással, balra dőlt betűkkel íródtak. Ezen röplap szövege a következővel kezdődik: „Oktober 23” és pontosan ugyanazokkal a szavakkal végződik, mint az első röplap szövege; továbbá pontosan ugyanazokkal a zászlórajzokkal, rajtuk ugyanazokkal a feliratokkal és az áthúzott csillagos zászlóval rendelkezik. A szöveg első hat sora feketébb és vastagabb betűtípussal készült.

A lap felső szélétől 2,5 centiméterre, a közepétől egy centiméterrel balra egy kb. 1,5 mm átmérőjű kerek lyuk található. A röplapon nyolcfelé hajtogatás nyomai látszanak; más egyéb nyom nincs rajta.

Grünwald elmondta, hogy ezt a két röplapot egy kocsistársa, egy fiatal fiú, Lajos fedezte fel 1958. október 22-én este és 23-án reggel Gálocs községben: az egyiket a kolhoz gazdasági udvarának bejáratánál lévő oszlopon, a másikat pedig a falusi

bolt ajtaján. Az egyik röplapot a kocsis átadta az őrnek, az pedig a kolhoz elnökének.

Grünwald ezenkívül átadott egy saját kezűleg írt nyilatkozatot is, amelyben részletezi az ügy körülményeit.

A fent említett két röplap külön borítékban a büntetőügy irataihoz lett csatolva.

A jegyzőkönyv négy oldalon készült, amelyet hangosan felolvastak, a benne foglaltakat saját aláírásommal igazolom:

Grünwald Viljám [s.k.]

A röplapokat átvették és a jegyzőkönyvet összeállították:

Uvin százados, a KGB kárpátaljai nyomozati osztályának főnyomozója [s.k.]

Korolyov őrnagy, a KGB kárpátaljai 4. Osztályának vezetője [s.k.]

100.
Grünwald Viljám magyarázó nyilatkozata a talált röplapok kapcsán[233]
Gálocs, 1958. október 23.

1958. október 23-án délután 2 órakor megállított Gálocs község egyik lakosa, Bakajsza Bertalan, és megkérdezte, tudok-e a röplapokról. Megkérdeztem tőle, miről van szó. Elmondta, hogy a kocsisok, Kótyuk Lajos, Pasztornicki Sándor és Ádám Ferenc azt beszélték, hogy röplapokat találtak a faluban. Bakajsza megígérte, hogy utánajár a részleteknek és tájékoztat engem.

Én azonban azonnal megkerestem a kocsist, Kótyuk Lajost, aki a következőket magyarázta el: október 22-én, körülbelül 22 óra 30 perckor, mi-

[233] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 3., ark. 5–6. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

közben a kolhoz igazgatóságának bejáratánál lévő árkád alatt haladt el, észrevett a boltíven egy fehér papírfecnit, amelyre először nem fordított figyelmet, de később visszatért és levette a röplapot, amelyet az istállóban olvasott el. A röplap egy rajzszöggel volt a boltívhez rögzítve. A röplap nála volt, a zsebében, és én elvettem tőle.

Kótyuk Lajos ott rögtön elmondta azt is, hogy találtak egy másik, ugyanolyan röplapot is, de azt ő átadta Orémus Endre éjjeliőrnek, aki elkérte tőle.

Én megkerestem Orémus Endrét, de a röplap már nem volt nála. Ő már reggel átadta azt Nyisztor Istvánnak. Miután megtaláltam Nyisztort, elvettem a második röplapot, és elindultam a KGB-hez.

Az iskolai kockás füzetlapra írt röplapot, amely lila tintával készült, 5 sorból áll és az „Október 23 hangja” szavakkal kezdődik, a kolhoz kocsisa, Kótyuk Lajos adta át nekem.

A második röplapot, amely kockás papírra készült ceruzával, és az „Október 23” szavakkal kezdődik, a szarvasmarha-farm vezetője, Nyisztor István adta át nekem.

Melléklet: 2 darab röplap.

A gálocsi Iszkra Kolhoz pártalapszervezetének titkára: Grünwald [s.k.]

101.
Jegyzőkönyv a röplap átvételéről[234]
Gálocs, 1958. október 26.

Én, az USZSZK Minisztertanácsa melletti KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának főnyomozója, Uvin százados, a magyar nyelvű tolmács, Kuzma jelenlétében, a mai napon a gálocsi

[234] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 3., ark. 8–9. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

(Ungvári járás) Iszkra Kolhoz igazgatóságának épületében átvettem a kolhoz pártalapszervezetének titkárától, Grünwald Viljámtól egy darab röplapot.

A röplap egyetlen kockás iskolai füzetlapra készült magyar nyelven, egyszerű ceruzával írva. A röplap össze van koszolódva (sárral) és hat darabra van szakítva, ráadásul egy darab hiányzik a jobb felső sarkából, körülbelül az egynyolcad része. A röplap ezen részeit egy újságpapírdarabba csomagolva adták át.

A legnagyobb darabon a következő szöveg látható: „Oktober 23.”, alatta pedig két zászló rajza van; a jobb oldali zászlón különböző feliratok olvashatók ceruzával írva: „Istenert”, „Hazáért” és „Szabadságért”.

Grünwald Viljám kifejtette, hogy ma, helyi idő szerint 11 órakor ezt a röplapot a gálocsi lakos, Veres János (apja neve János) adta át neki. Veres azt vallotta, hogy a röplapot a templom közelében lévő tűzoltó bódé mellett találta, a sárba taposva, ma korán reggel, a kolhoz elnökének, Bocán Istvánnak a jelenlétében.

A röplap külön borítékba lett helyezve.

A jegyzőkönyvet felolvasták, az abban foglaltakat megerősítem: Grünwald [s.k.]

A röplapot átvették: Az USZSZK Minisztertanácsa melletti KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának főnyomozója, Uvin százados [s.k.]

Tolmács: Kuzma [s.k.]

102.
Grünwald Viljám tanú kihallgatási jegyzőkönyve[235]
Gálocs, 1958. november 13.

Én, az USZSZK Minisztertanácsa melletti KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának főnyomozója, Uvin százados, tanúként kihallgattam:

Vezetéknév: Grünwald

Utónév: Viljám

Apai név: József

Születési év: 1920

Születési hely: Ungvári járás, Géren (Horjani) község

Nemzetiség: zsidó

Párttagság: az SZKP tagja 1949 óta

Iskolai végzettség: 9 osztály

Munkahely és beosztás: a gálocsi Iszkra Kolhoz pártalapszervezetének titkára

Büntetettség: büntetlen

Lakóhely: Derevci község, Ungvári járás

Az Ukrán SZSZK Büntető Törvénykönyvének 87. és 89. cikkelyei alapján figyelmeztettem a tanút a vallomástétel megtagadásáért és a hamis tanúzásért való felelősségre vonással kapcsolatban. Grünwald [s.k.]

Kérdés: Milyen nyelveken beszél, és milyen nyelven kíván tanúvallomást tenni?

Válasz: Beszélek oroszul, ukránul, magyarul és németül. Tanúvallomásomat orosz nyelven kívánom megtenni.

Kérdés: 1958. október 23-án és 26-án ön három darab, magyar nyelvű, szovjetellenes tartalmú, füzetlapokra tintával és ceruzával írt röplapot adott át. Fejtse ki ezt részletesen!

Válasz: 1958. október 23-án napközben Bakajsza Bertalan kolhoztag közölte velem, hogy Kótyuk Lajos

[235] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 3., ark. 11–17. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

kolhoztag szovjetellenes röplapokat talált Gálocs községben, az Ungvári járásban. Miután találkoztam Kótyuk Lajossal, megkérdeztem őt a röplapról; ő azt válaszolta, hogy az egyik röplapot 1958. október 22-én este találta a bejárati kapu boltív (árkád) bal oldali oszlopán, a második röplapot pedig 1958. október 23-án reggel fedezte fel a falusi bolt ajtaján. Az első röplapot ő – Kótyuk Lajos – akkor rögtön átadta nekem, a második röplapot pedig, elmondása szerint, átadta Orémus Endrének.

E miatt találkoztam Orémus Endrével, és megkérdeztem, hogy hová tette a neki átadott röplapot. Orémus azt mondta, hogy átadta a röplapot Nyisztor Istvánnak (Sztefánnak). Ugyanakkor Orémus elmondta nekem, hogy ő és Tóth Pál próbálták elolvasni a röplapot, de állítólag semmit sem tudtak megérteni belőle. Hamarosan találkoztam a farmon Nyisztorral és elvettem tőle a röplapot.

Magamhoz vettem ezt a két röplapot, és haladéktalanul elindultam Ungvárra, ahol átadtam azokat az állambiztonsági szervek munkatársainak, amiről jegyzőkönyv készült a röplapok külalakjának és tartalmának részletes leírásával.

1958. október 26-án Veres János kolhozista Bocán István kolhozelnök jelenlétében átadott nekem még egy nagyon koszos röplapot, amelyet Gálocs községben azonnal át is adtam az állambiztonság oda kiérkező munkatársainak, Kuzmának és személyesen Önnek.

Mivel nagyon jól beszélek magyarul, és korábban magyar nyelvű tolmácsként is dolgoztam a közlekedéssel foglalkozó állambiztonsági szerveknél, ezért mindegyik röplapot elolvastam.

Azok magyar nyelven, tintával és ceruzával, nyomtatott betűkkel és gyorsírással voltak írva kockás füzetlapra.

A röplapok tartalmukat tekintve élesen szovjetellenesek voltak. Azokban a magyarországi ellenforradalmi események második évfordulója kapcsán felszólították

Kárpátalja magyar lakosságát a szovjet hatóságokkal és általában a kommunistákkal szembeni harcra.

Számomra a röplapok tartalma alapján úgy tűnik, hogy azok szerzője megpróbált hatni a kárpátaljai magyarok nemzeti érzelmeire, kiváltani belőlük a magyarországi rendbontók iránti szolidaritás érzését, és felszólítani a kárpátaljai magyarokat a szovjet hatóságokkal szembeni küzdelemre.

Kérdés: Ki készítette és terjesztette ezeket a röplapokat?

Válasz: 1958. október 25-én reggel az Iszkra Kolhoz elnöke, Bocán István arról tájékoztatott, hogy megkereste őt Pasztellák István és elmondta neki, hogy a röplapokat ő készítette, és 1958. október 23-ra virradó éjszaka ő is terjesztette azokat Gálocs községben.

1958. október 26-án tanúkénti jelenlétemben mutatta meg Pasztellák István azokat a helyeket, ahová elhelyezte a röplapokat. Ezek a helyek akkor le is lettek fényképezve.

Kérdés: Hogyan jellemezné Pasztellák Istvánt és a szüleit?

Válasz: Pasztellák szüleit csak a pozitív oldalukról tudom jellemezni. Az apa, Pasztellák István őrként dolgozik, a munkájához lelkiismeretesen viszonyul, megrovásban nem részesült. Az anya, Pasztellák Anna a sertéstelepen dolgozik gondozóként, a munkájához pozitívan, lelkiismeretesen viszonyul, a munkafegyelmet meg nem sértette.

Pasztellák István szülei anyagilag teljesen kielégítő körülmények között élnek, idén nyáron vettek egy rádiót, és mindent megtesznek annak érdekében, hogy a fiuk tanuljon.

Maga a fiú is dolgozott a kolhozban a nyári vakáció idején, azt lehet mondani, hogy lelkiismeretesen, mint ahogy a többi serdülőkorú is. A munkájával kapcsolatosan nem volt észrevétel.

Néhányszor beszélgettem is Pasztellák Istvánnal, de sohasem hallottam tőle szovjetellenes kijelentéseket. Pasztellák szerény, csendes fiú, szinte senkivel sem barátkozik; legalábbis én személy szerint nem vettem észre különösebb barátságot bárkivel is a falubeliek közül.

Nekem valahogy furcsának tűnik, hogy ő a községünkben szovjetellenes röplapokat készített és terjesztett. Úgy gondolom, hogy ebben a kérdésben valakinek a befolyása alá kerülhetett, de hogy kinek, azt nem tudom megmondani; a legvalószínűbb, hogy a külföldi rádiópropaganda hatása alá kerülhetett, és ez alatt a befolyásoltság alatt írhatta meg és terjesztette a községben a röplapokat.

Kérdés: Mit szeretne hozzáfűzni a vallomásához?

Válasz: Semmit sem tudok hozzáfűzni a vallomásomhoz. A jegyzőkönyvet elolvastam, a vallomásomat a szavaim alapján helyesen írták le. Grünwald [s.k.]

Kihallgatta: Uvin százados [s.k.]

103.
Kótyuk Lajos tanú kihallgatási jegyzőkönyve[236]
Ungvár, 1958. október 23.

Én, az USZSZK Minisztertanácsa melletti KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának főnyomozója, Uvin százados, tanúként kihallgattam:

Családneve: Kótyuk

Utónév: Lajos

Apai utónév: Lajos

Születési dátum: 1931. január 18.

Születési hely: Gálocs község, Ungvári járás, Kárpátalja megye

[236] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 3., ark. 18–28. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

Nemzetisége: magyar
Párttagsága: párton kívüli
Végzettsége: 7 osztály
Munkahelye és beosztása: az Ungvári járási Iszkra Kolhoz kolhozmunkása
Büntetett előélet: büntetlen előéletű
Lakcíme: Gálocs község, 60. szám alatti lakos.
Kihallgatás kezdete: 19 óra 30 perc
Kihallgatás vége: 22 óra 10 perc
A tanúvallomás megtagadásáért és a hamis tanúzásért járó felelősségre vonásról az USZSZK Büntető Törvénykönyve 87. és 89. cikkei értelmében figyelmeztetve: Kótyuk Lajos
Az USZSZK Büntetőeljárási Törvénykönyve 164. cikke alapján a kihallgatásra meghívást kapott Gajdos magyar nyelvű tolmács, a helytelen fordításért járó felelősségre vonásról az USZSZK Büntető Törvénykönyve 89. cikke értelmében figyelmeztetve: Gajdos [s.k.]
Kérdés: Mit szeretne bejelenteni a nyomozati szerveknek a Kárpátalja megyei Ungvári járási Gálocs községben ön által talált röplapok kérdésében?
Válasz: A Gálocs községben talált röplapok kérdésében a nyomozati szerveknek a következőket szeretném bejelenteni.
Moszkvai idő szerint körülbelül este 9 órakor a feleségem kihívott az Iszkra Kolhoz vezetőségi épületének udvarán található kolhozistállóból, közölve velem, hogy a nagymamánk nagyon beteg. A kolhozudvar kijáratánál az árkád alatt állt egy csoport kolhozista, akik között ott volt a kolhozelnök, Bocán István is, aki a sógorom is egyben, és akinek akkor be is számoltam a nagymama betegségéről, és azonnal el is mentem a nagymamához. Hamarosan Bocán István is megérkezett oda.
A nagymama, Szanyigó Erzsébet házában körülbelül fél órát töltöttem, és újra elmentem az istállóba, ahol tehénfejőként dolgozom.

A kolhozudvar bejáratánál az árkád bal oldali oszlopán mellmagasság szintjén megláttam egy szél által lengetett papírlapot. Közelebb lépve, megláttam, hogy az árkád oszlopához egy rozsdás rajzszeg segítségével egy kockásfüzetből származó papírlap volt rögzítve, kézírásos és nyomtatott betűkkel írt szöveggel, ráadásul néhány felső sor lila tintával volt írva, a többi rész pedig, körülbelül a lap közepéig, grafitceruzával volt írva. A szöveg alá két zászló volt rajzolva, sőt valami volt is rájuk írva. Csak a felső egy vagy két sort olvastam el, amiből világossá vált számomra, hogy annak tartalma egy október 23-ai felhívás. Meg kell jegyeznem, hogy a röplap magyar nyelven volt írva. A röplapot le nem véve elindultam az istállóba, de megtéve néhány métert, visszatértem és saját kezűleg szedtem le azt, utána pedig a kezemben tartva bementem az istállóba. Ugyanekkor érkezett az istállóba a kolhoziroda őrének a fia, Pasztellák István is. Ez moszkvai idő szerint körülbelül este 10 órakor történt.

Először magam próbáltam elolvasni a röplap szövegét, de mivel apró betűkkel volt írva, nem tudtam jól kiolvasni, ezért odahívtam Pasztellák Istvánt, és vele együtt elolvastuk a röplap teljes szövegét. Ekkor az istállóba bejött a kolhoziroda őre, Pasztellák apja, Pasztellák István is, aki megkérdezte tőlem, hogy mi ez a papír. Átadtam a lapot az őr kezébe, de ő rápillantott, és el sem olvasva visszaadta azt nekem.

Ezt a röplapot nyolcrét hajtottam és beraktam a pufajkám zsebébe. Addig a lapon tűrésnyomok nem látszottak. Körülbelül 11 órakor este hazamentem.

Hazaérve a rokonaim közül senkinek sem meséltem semmit az általam talált röplapról.

Kérdés: Hogy került az istállóba Pasztellák István?

Válasz: Nem vettem észre, hogy Pasztellák István milyen úton jött az istállóba. Csak láttam bejönni az istállóba azon az ajtón, amely szomszédos azzal

az ajtóval, amelyiken én bejöttem. Pasztellák azt mondta nekem, hogy az apját keresi.

Kérdés: Meséljen a röplap tartalmáról!

Válasz: Ahogyan azt már meséltem, a röplap magyar nyelven volt írva, amely az én anyanyelvem. A röplap teljes tartalmát nem tudom átadni, viszont tartalma szerint ez a röplap élesen szovjetellenes. Ha jól emlékszem a röplapon először az szerepelt, hogy két évvel ezelőtt Magyarországon forradalom volt, amelyet a szovjet hadsereg elfojtott, nem hagyva, hogy a magyarok, úgymond, kiharcolják a szabadságot.

Ugyanebben a röplapban éles formában sértegették és bírálták a szovjet hatóságokat és a Szovjet Kommunista Pártot. Ugyanebben a röplapban szerepelt fiatalokhoz intézett felhívás is, hogy harcoljanak a szovjet hatóságokkal szemben, úgymond, a magyar nép szabadságáért és függetlenségéért.

A röplap alján két zászló volt; a bal oldali zászlóra egy csillag volt rajzolva és a „Nem” szó magyarul, a jobb oldali zászlón a következő felíratok szerepeltek: „Istenért”, „Hazáért”, „Szabadságért”; aláírás a röplapon nem szerepelt.

Kérdés: Folytassa a vallomását!

Válasz: Fentebb elfelejtettem vallani arról, hogy a rajzszeget, amivel a röplap az árkád oszlopához volt rögzítve, kidobtam az utcai árokba a kolhozvezetőségi iroda épületénél lévő árkád közelében.

1958. október 23-án reggel, a nyolc órakor moszkvai idő szerint, kocsin vittem a tejet a farmról. A község utcáján, pont a kolhozvezetőségi épülettel szemben hozzám a kocsira felült a községünk lakosa, Leco Anna egykori fejőnő egy csecsemővel.

Haladva az utcán oldalra fele nézelődtem azzal a céllal, hogy meglássam, ha esetleg vannak még valahol más helyeken is ugyanolyan röplapok. Így is történt.

Amikor odaértünk a községi bolthoz, akkor a bolt ajtaján, a bal oldalához közelebb, pontosabban a

baloldali ajtószárnyon, velem azonos magasságban megláttam egy papírlapot.

Megálltam, leszálltam a kocsiról, és odamentem a bolt ajtajához, ahol megláttam a kockás füzetlapot a grafitceruzával, magyar nyelven írt szöveggel. Ennek a papírlapnak az alján ugyanolyan zászlókat véltem felfedezni, mint az első röplapon, ezért nem kezdtem el olvasni, hanem azonnal levettem, összehajtogattam azt, rosszul mondom, összehajtogatás nélkül a kezembe vettem, a szeget pedig, ami kárpitos díszszeg volt, sárga alakzatos fejjel, bedobtam a bolt melletti árokba. Meg kell jegyeznem, hogy a szeg nem volt beverve az ajtófába, hanem be volt dugva egy repedésbe. Leco Anna mindezt látta, de semmiről nem kérdezett, én meg semmit nem mondtam neki erről a röplapról.

A röplap nyirkos volt, valószínűleg egész éjszaka függött és átnedvesedett a harmattól és a ködtől.

Még egyszer mondom, a röplapot nem olvastam és azt Leco Annának sem mutattam meg, mivel még sötét volt.

Amikor levettem a röplapot, és a kocsi felé tartottam, odajött hozzám a községünk lakosa, Tóth Pál, aki a kocsitól betért a községünk lakosának, Orémus Endrének az udvarába. Bekiáltottam Orémusnak, aki a ház tornácán állt, és odahívtam magamhoz. Orémus odajött hozzám, én meg, mutatva neki a röplapot, elmondtam, hogy a bolt ajtajáról vettem le, és hogy ugyanilyen röplapot vettem le este a kolhozirodánál lévő boltívről is.

Akkor ezt a második röplapot átadtam Orémusnak, elmondva, hogy nekem nincs időm olvasni ezt a röplapot. Orémus elvette a röplapot, én meg elhajtottam.

Az első röplap ez alatt az idő alatt a pufajkám zsebében volt nálam otthon.

Napközben, körülbelül 1 órakor moszkvai idő szerint, magamhoz vettem ezt a röplapot, és bementem a kolhozvezetőségi irodába, azzal a céllal, hogy

találkozzam ott a kolhoz pártszervezetének titkárával, Grünvalddal, és átadjam neki a röplapot. Azonban belépve az irodába az újságolvasás elvonta a figyelmemet erről az ügyről, megfeledkezve a röplapról elmentem a farmra fejni a teheneket. Körülbelül délután 2 órakor moszkvai idő szerint a farmra megérkezett a pártszervezet titkára, Grünwald, és kihívott engem a farmról. Kimentem. Az udvaron Grünwald megkérdezte tőlem, hogy hol van az a röplap, amelyet 1958. október 22-én este találtam. Azt válaszoltam, hogy a röplap nálam van, és még akkor át is adtam azt Grünwaldnak, elmesélve neki azt is, hogy mikor és hol találtam azt, valamint azt is elmondtam, hogy a második röplapot, amelyet ma reggel találtam, átadtam Orémus Endrének.

Ez minden, amit tudok a Gálocs községben terjesztett szovjetellenes röplapok megtalálásának körülményeiről.

Kérdés: Ki és mikor terjesztette szét a röplapokat?

Válasz: Erről nem tudok, mivel a terjesztőket nem láttam.

Kérdés: Ki készítette a röplapokat?

Válasz: Nem tudom megmondani, hogy ki készítette ezeket a röplapokat, mivel a kézírás alapján nem tudom megállapítani, hogy ki írta azokat.

Kérdés: Önnek bemutatásra kerül két négyzetrácsos füzetlapon készített magyar nyelvű, nyomtatott betűkkel és gyorsírással írt szöveget tartalmazó röplap. Az egyik röplapon a felső öt sor lila tintával, nyomtatott betűkkel van írva, a szöveg többi része pedig grafitceruzával, a másik röplapon a felső hat sor fekete színű ceruzával és nyomtatott betűkkel van írva, az ezt követő sorok pedig grafitceruzával, gyorsírással, a betűk balra döntésével készültek.

Az egyik röplap szövege az „Október 23. hangja” szavakkal kezdődik, és a „… szabadságotokért!” szavakkal fejeződik be, továbbá két zászló rajzával: a jobb oldali zászlón lent van egy szó: „Szabadságért”.

A másik röplap szövege az „Október 23” szavakkal kezdődik, és ugyanazokkal a szavakkal ér véget, mint az első röplap szövege, de a zászlón a „SZABADSÁGÉRT” szó nyomtatott betűkkel van írva. Mit szeretne vallani az adott röplapok kapcsán?

Válasz: A nekem bemutatott két röplapot a papír színét és formáját, a szöveg elhelyezkedését és tartalmát, valamint a zászlórajzokat tekintve olyannak ismerem fel, mint azok, amelyeket én találtam Gálocs községben 1958. október 22-én és 23-án. Azt a röplapot, amelyen a szöveg felső része lila tintával készült, 1958. október 22-én este találtam az árkád bal oszlopán, a másikat pedig október 23-án, azaz ma a bolt bal oldali ajtószárnyán.

Kérdés: Mit szeretne hozzáfűzni a vallomásához?

Válasz: Semmit sem tudok hozzáfűzni a vallomásomhoz. A jegyzőkönyvet számomra felolvasták, a leírtakat alátámasztom. Kótyuk [s.k.]

Kihallgatta: az USZSZK Minisztertanácsa melletti KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának főnyomozója, Uvin százados [s.k.]

Tolmács: Gajdos [s.k.]

104.
Id. Pasztellák István kihallgatási jegyzőkönyve[237]
Gálocs, 1958. október 25.

Én, az USZSZK Minisztertanácsa melletti KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának főnyomozója, Uvin százados, tanúként kihallgattam:

Családnév: Pasztellák

Utónév: István

Apai utónév: János

[237] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 3., ark. 75–79. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

Születési éve: 1914.
Születési helye: Ungtarnóc község, Ungvári járás, Kárpátalja megye
Nemzetisége: magyar
Párttagsága: párton kívüli
Végzettsége: 7 osztály
Munkahelye és beosztása: kolhozmunkás, a kolhoz vezetőségi irodaépületének őre
Büntetett előélet: büntetlen előéletű
Lakcíme: Gálocs község, 36. házszám
Kihallgatás kezdete: 15 óra 00 perc
Kihallgatás vége: 16 óra 00 perc
A tanúvallomás megtagadásáért és a hamis tanúzásért járó felelősségre vonásról az USZSZK Büntető Törvénykönyve 87. és 89. cikke értelmében figyelmeztettek: Pasztellák [s.k.]
Kérdés: Milyen nyelveken beszél, és milyen nyelven szeretne vallomást tenni?
Válasz: Beszélek magyarul és értem az ukrán nyelvet is. A vallomásomat magyar nyelven szeretném tenni.
A kihallgatás magyar nyelvű fordítóval fog zajlani, Grünwald személyében, akit a helytelen fordításért járó felelősségre vonásról az USZSZK Büntető Törvénykönyve 89. cikke értelmében figyelmeztettünk: Grünwald [s.k.]
Kérdés: Mit tud a Gálocs községben terjesztett szovjetellenes röplapokról?
Válasz: 1958. október 22-én este, moszkvai idő szerint 7 órakor megkérkeztem a Gálocs községben található Iszkra Kolhoz vezetőségi irodaépülete és az udvarában található istállók őrzésére, ügyeletbe. Amikor ügyeletben vagyok, az udvaron járkálok, de az utcára nem megyek ki.
Este 10 óra magasságában bementem az istállóba, ahol megláttam Kótyuk Lajos fejőt és a fiamat, Pasztellák Istvánt, amint valamilyen papírlapot olvasnak. Meg-

kérdeztem, hogy mit olvasnak, mire Kótyuk azt válaszolta, hogy az udvar bejáratánál lévő kapun talált egy levelet és felajánlotta nekem, hogy nézzem meg. Azt válaszoltam, hogy este rosszul látok és olvasni ezért nem tudok, így nem vettem el a levelet. Ez a levél, ahogy Kótyuk mondta, egy füzetlapra volt írva, de hogy és mivel volt írva – nem láttam és a leírtak tartalmát nem ismerem, a fiamat pedig erről nem kérdeztem.

Ezt követően a fiam megkérdezte tőlem, hogy megyek-e reggel a városba, mire én azt feleltem, hogy nem megyek, és hazaküldtem a fiamat.

Kérdés: Az Iszkra Kolhoz vezetőségi épületének őrzése közben, 1958. október 22-én, az este 9 és 10 óra közötti időszakban kit látott a polgárok közül?

Válasz: Ebben az időszakban, az udvarban, a dohányraktárban legkevesebb 20 fő kolhozmunkás dolgozott, de hogy a kívülállók közül ki jött be az udvarba vagy ment oda az árkádhoz, azt nem láttam.

Kérdés: A raktárban dolgozók közül ki ment ki az árkádhoz?

Válasz: A dohányraktárban dolgozó kolhozmunkások este a raktárból nem jöttek ki.

Ők úgy este 8 óra magasságában jönnek dolgozni és 2–3 órát dolgoznak a raktárban. 1958. október 22-én a raktárban dolgozók körülbelül este 11 órakor mentek haza, vagyis azt követően, miután láttam Kótyuknál a papírlapot.

Kérdés: A fia, belépve az udvarba, miért nem találta meg önt, és ment az istállóba?

Válasz: Ez idő alatt az istálló mögött voltam, a méhkasraktárt vettem szemügyre, ezért is nem talált a fiam az udvarban, és vélhetően azért is ment be az istállóba, hogy megkérdezze, hol vagyok.

Kérdés: Mivel szeretné kiegészíteni a vallomását?

Válasz: A vallomásomat azzal szeretném kiegészíteni, hogy személyesen is kézbe vettem a Kótyuk ál-

tal talált lapot, de azt nem olvastam, hanem csak észrevettem, hogy fölül valami volt írva tintával, lent pedig ceruzával magyar nyelven. Semmi egyebet nem vettem észre ezen a papírlapon.

Kérdés: Voltak-e zászlók rárajzolva?

Válasz: Nem emlékszem, mivel csak futólag láttam a lapot, és nem vettem észre, hogy mi volt még azon.

A vallomásomhoz semmi egyebet nem tudok hozzáfűzni.

A jegyzőkönyvet számomra felolvasták, a vallomásomat szavaim alapján helyesen írták le. Pasztellák [s.k.]

Kihallgatta: az USZSZK Minisztertanácsa melletti KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának főnyomozója, Uvin százados [s.k.]

Tolmács: Grünvald [s.k.]

105.
Id. Pasztellák István tanú kihallgatási jegyzőkönyve[238]
Gálocs, 1958. november 12.

Én, az USZSZK Minisztertanácsa melletti KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának főnyomozója, Uvin százados, Kuzma alhadnagy magyar nyelvű tolmács részvételével, tanúként kihallgattam Pasztellák István (apja neve János) (személyazonossági adatai birtokában) személyi igazolványának adata: III-ЛЩ № 706683.

Pasztellák tanú a hamis tanúzásért, Kuzma tolmács pedig a helytelen fordításért járó felelősségre vonásról az USZSZK Büntető Törvénykönyve 89. cikke értelmében figyelmeztetve lett.

Kuzma [s.k.]

Pasztellák [s.k.]

[238] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 3., ark. 80–86. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

Kérdés: Ki önnek az Ungvári járásbeli Gálocs községi lakos, Pasztellák István (apja neve István) és milyen kapcsolatban áll vele?

Válasz: Pasztellák István az édesfiam. 1943. január 25-én született Gálocs községben. A kapcsolatom vele normális volt, nincs vele szemben személyes elszámolni valóm.

Kérdés: Kérem, jellemezze Pasztellák Istvánt!

Válasz: A fiam, Pasztellák István kijárta a hét osztályt, amiből négy osztályt a Gálocs községi elemi iskolában járt ki, az 5–7. osztályokat pedig az Ungvári járásbeli Sislóc községi iskolában. Ezt követően felvették az esti középiskolába, ahol befejezte a nyolcadik osztályt, és az idén kezdett el tanulni a kilencedik osztályban. A nyári időszakban a fiam a kolhozban dolgozott, amikor pedig az iskolában megkezdődtek a foglalkozások, akkor a háztáji gazdaságban dolgozott. A leckéjét mindig egyedül készítette a házunk elülső szobájában.

Azt nem tudom, hogy milyen könyveket olvasott a tankönyveken kívül, és aziránt egyáltalán nem érdeklődtem.

Az Iszkra Kolhoz vezetőségi épületének és annak udvarában található melléképületek őreként dolgozom, és minden nap esténként járok dolgozni, a fiam és az anyja pedig otthon maradnak.

Az én jelenlétemben a fiam soha nem hallgatott rádióadásokat, és ha véletlenül hallgatott is, akkor is csak Magyarországról, Romániából, Lengyelországból és Moszkvából sugárzott zenés rádióműsorokat.

A rádiókészüléket 1958. június 29-én vásároltam. A rádiókészülék gyártmánya Dnyepr-52, a száma 254144, ötlámpás, amely a használati útmutatója szerint helyi és távolsági rádióállomások vételére is alkalmas 24,8 m-től 2000 m-ig terjedő hullámokon. (Ezek az adatok a rádiókészülék használati útmutatójának átnézésével ellenőrizve, és megegyeznek a tanú vallomásával).

Kérdés: A barátai közül ki látogatta a fiát?
Válasz: A fiam barátai közül senkit sem ismerek. Legalábbis a barátai közül senki sem látogatta a lakásunkat, azt meg nem tudom, hogy kivel barátkozott az iskolában. A fiam néha járt a községi könyvtárba és kultúrházba, de nem tudom, hogy ott konkrétan mivel foglalkozott, viszont sohasem maradt el sokáig.
Kérdés: Alakult-e úgy valaha is, hogy a fiával, Istvánnal a magyarországi ellenforradalmi események témájáról kellett beszélnie?
Válasz: Nem, erről a témáról a fiammal soha sem beszélgettem, a fiam pedig a maga részéről soha nem is próbált velem a magyarországi eseményekről beszélgetni. Ebben az időszakban, az udvarban, a dohányraktárban legkevesebb 20 fő kolhozmunkás dolgozott, de hogy a kívülállók közül ki jött be az udvarba vagy ment oda az árkádhoz – azt nem láttam.
Kérdés: Milyen körülmények között szerzett tudomást arról, hogy a fia, Pasztellák István készítette és terjesztette a szovjetellenes röplapokat?
Válasz: 1958. október 24-én, pénteken este észrevettem, hogy a fiam, Pasztellák István valahogy kedvtelenül készülődik az esti iskolába. Ezért megkérdeztem, hogy miért olyan sápadt, és hogy nem ő készítette-e és terjesztette-e a szovjetellenes röplapokat a faluban. Először azt válaszolta, hogy azt nem ő csinálta, de miután figyelmeztettem, hogy ez rossz dolog, a fiam azt válaszolta, hogy ő készítette a röplapokat és ő is terjesztette azokat a faluban. 1958. október 25-én, szombat reggel elküldtem a fiamat, Pasztellák Istvánt, hogy menjen el a kolhoz vezetőségéhez és jelentse be a bűncselekmény elkövetését. A fiam úgy is tett. Aztán a KGB munkatársai elvitték Ungvárra kihallgatás céljából, másnap pedig a házkutatás során az én és a fiam jelenlétében megtalálták nálunk a fiam által a röplapok készítésénél használt indigópapírt, valamint a füzetet, a tollat és a tintát.

Kérdés: Mi késztette a fiát a röplapok készítésére és terjesztésére?

Válasz: Nem látok és nem találok semmilyen magyarázatot arra, hogy mi késztette a fiamat a szovjet hatóságok elleni röplapok készítésére és terjesztésére. Hogy ezt egyedül tette vagy valakinek a késztetésére – azt nehéz megmondanom, mivel a fiam nekem erről nem mesélt, amikor a röplapok készítését és terjesztését bevallotta.

Kérdés: Hol volt ön 1958. október 22-én?

Válasz: Szerdán, 1958. október 22-én este, moszkvai idő szerint 7 órakor elmentem dolgozni, vagyis a kolhoz vezetőségi épületét és annak udvarában található melléképületeket őrizni. Amikor elmentem dolgozni, a feleségem még nem volt otthon, és a házban csak a fiam és kilencéves lányom maradtak. Nem tudom, hogy mikor ért haza a feleségem, mivel reggelig nem voltam otthon.

Kérdés: Amikor 1958. október 22-én este nézegette a Kótyuk által talált röplapot, akkor a kézírás alapján nem ismerte fel, hogy azt a fia készítette?

Válasz: Nem, nem ismertem fel, mivel nagyon rövid ideig nézegettem, pontosabban csak rápillantottam a röplapra.

Kérdés: Ön milyen nemzetiségű?

Válasz: Magyar nemzetiségű vagyok, mivel édesapám magyar, azonban édesanyám ukrán. A feleségem ukrán nemzetiségű, ezért a fiam magyarnak tekinthető.

Kérdés: Mivel szeretné kiegészíteni a vallomását?

Válasz: A vallomásomat semmivel nem szeretném kiegészíteni. A jegyzőkönyvet számomra felolvasták, a vallomásomat szavaim alapján helyesen jegyezték le. Pasztellák [s.k.]

Kihallgatta: az USZSZK Minisztertanácsa melletti KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának főnyomozója, Uvin százados [s.k.]

Tolmács: Kuzma [s.k.]

106.
Id. Pasztellák István tanú kihallgatási jegyzőkönyve[239]
Gálocs, 1958. december 30.

Én, az USZSZK Minisztertanácsa melletti KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának főnyomozója, Uvin százados, Dobra L. magyar nyelvű tolmács részvételével tanúként kihallgattam Pasztellák Istvánt (apja János), aki a hamis tanúzásért járó felelősségre vonásról az USZSZK Büntető Törvénykönyve 89. cikke értelmében figyelmeztetve lett: Pasztellák [s.k.]

Dobra L. magyar nyelvű tolmács a szándékosan helytelen fordításért járó felelősségre vonásról az USZSZK Büntető Törvénykönyve 89. cikke értelmében figyelmeztetve lett: Dobra [s.k.]

A feltett kérdésekre a következőket vallom: Miután megtudtam, hogy a fiam készítette és terjesztette a röplapokat Gálocs községben, 1958. október 25-én elküldtem a kolhozirodába, hogy adja fel magát, és akkor megláttam, hogy ő, Pasztellák István, levitt a padlásról valamilyen revolvert.

Meglátva a fiamnál a fegyvert, elvettem tőle és kidobtam a kutamba. Nem tudom, hogy mikor és hol találta ezt a fegyvert, mivel nem kérdeztem a fiamat, és korábban nem láttam nála fegyvert.

Ugyanaznap, amikor a munkatársaik a házunkban házkutatást tartottak, akkor fogtam a padláson található puskaszuronyt és kidobtam a latrinába.[240] Ezt a szuronyt később átadtam a hatóságok munkatársainak az ismételt házkutatás során. Ez a szurony egy vagy két éve volt a padlásunkon. Azt nem tudom, hogy ki és hol találta, de én személy szerint ezt a szuronyt hasogatásra használtam a háznál, kidobni

[239] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 3., ark. 87–89. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.
[240] Árnyékszék, illemhely, egyszerű, primitív kivitelű WC.

pedig a KGB azon munkatársainak utasítására dobtam ki, akik az első házkutatást tartották.

Ugyanakkor vizsgálták át nálunk a fiam könyveit is. A KGB munkatársainak utasítására a távozásukat követően néhány könyvet megsemmisítettem. Emlékszem, hogy körülbelül tíz-tizenhárom könyvet égettem el, amelyeket a hatósági munkatársak válogattak ki, és amelyek közül csak a *Tolnai Világlapja* címűre emlékszem. Ez egy nagyon vastag könyv volt, legalább öt centiméter vastagságú. A többi általam elégetett könyv címére nem emlékszem.

Nem tudom, hogy honnan hozta a fiam ezeket a könyveket, mivel nekem nem mesélt róla. Nem tudom, hogy Gecse tiszteletestől vette-e.

A jegyzőkönyvet számomra felolvasták, a vallomásomat szavaim alapján helyesen jegyezték le. Pasztellák [s.k.]

Kihallgatta: az USZSZK Minisztertanácsa melletti KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának főnyomozója, Uvin százados [s.k.]

Tolmács: Dobra [s.k.]

107.
Pasztellák Anna tanú kihallgatási jegyzőkönyve[241]
Gálocs, 1958. november 12.

Én, az USZSZK Minisztertanácsa melletti KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának főnyomozója, Uvin százados tanúként kihallgattam

Családneve: Pasztellák

Utóneve: Anna

Apai utóneve: Mihály

Születési éve: 1914.

[241] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 3., ark. 90–94. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

Születési helye: Szemerekő község, Nagybereznai járás, Kárpátalja megye
Nemzetisége: ukrán
Párttagsága: párton kívüli
Végzettsége: 7 osztály
Munkahelye és beosztása: a Gálocs községi Iszkra Kolhoz kondása
Büntetett előélet: büntetlen előéletű
Lakcíme: Gálocs község, Ungvári járás
A tanúvallomás megtagadásáért és a hamis tanúzásért járó felelősségre vonásról az USZSZK Büntető Törvénykönyve 87. és 89. cikke értelmében figyelmeztettek: Pasztellák [s.k.]
Kérdés: Milyen nyelveken beszél, és milyen nyelven szeretne vallomást tenni?
Válasz: Nemzetiségem szerint ukrán vagyok, beszélek ukránul, oroszul és magyarul is, a vallomásomat orosz nyelven szeretném tenni.
Kérdés: Ki önnek Pasztellák István (apja neve István) Gálocs községi lakos, és milyen kapcsolatban áll vele?
Válasz: Pasztellák István (vagy Sztefán ahogyan én hívom ukránul) az édesfiam, a kapcsolatom vele normális, nincs vele személyes elszámolnivalóm.
Kérdés: Mit tud a fia, Pasztellák István szovjetellenes tevékenységéről?
Válasz: 1958. október 25-én, szombat reggel a fiam, Pasztellák István a férjem, Pasztellák István (apja neve János) jelenlétében nekem mint az édesanyjának elmondta, hogy személyszerint ő készítette és terjesztette Gálocs községben a röplapokat, és felfogta, hogy rosszat tett. Én és a férjem azt tanácsoltuk a fiunknak, hogy menjen és jelentse ezt a szovjet hatóságoknak. A fiunk a kérésünknek eleget tett.
Hogy mikor, kivel és pontosan milyen tartalmú röplapokat készített és terjesztett Gálocs községben, azt nem mesélte. Csak annyit mondott, hogy mindent

egyedül csinált, és egyedül megy mindent bejelenteni a hatóságoknak. Nem kérdeztem a fiamat a részletekről, mivel emiatt nagyon kétségbe estem.

Kérdés: Pontosan mikor készítette a fia a röplapokat?

Válasz: Nem tudom, mikor készítette a fiam a röplapokat. Az iskolai foglalkozásokra készülve mindig az elülső szobában tanul. Lehet, hogy 1958. október 22-én, szerdán láttam is, belépve a szobába, hogy röplapokat ír, de egyáltalán nem gondoltam arra, hogy röplapokat ír a tnulás helyett. Amikor a fiam az óráira készült, akkor mindig igyekeztem nem zavarni.

Kérdés: Milyen gyakran észlelte, hogy a fia külföldi rádióadásokat hallgat?

Válasz: Én személy szerint soha nem láttam, hogy a fiam külföldi rádióadásokat hallgatott volna, mivel nagyon későn értem haza, mindig lefeküdtem aludni, és nagyon mélyen aludtam, mivel nagyon elfáradtam a disznófarmon a munkában.

Kérdés: Mesélt-e önnek a fia a szovjetellenes nézeteiről?

Válasz: A jelenlétemben és személy szerint nekem a fiam soha nem mesélt semmilyen szovjetellenes vélekedésről.

Kérdés: Ebben az esetben miért készített és terjesztett szovjetellenes röplapokat Gálocs községben?

Válasz: Nehéz erre a kérdésre válaszolnom. A fiamnak semmilyen anyagi oka nem volt a szovjet hatóságokkal szembeni elégedetlenségre, mivel mindennel el volt látva legalább olyan szinten, mint a falu többi fiúja, és biztosítottuk számára a tanulási lehetőséget is. Barátokat haza a fiam nem hozott, hogy az iskolában és a faluban kivel barátkozott azt nem tudom. Ezzel kapcsolatosan még azt sem tudom megmondani, hogy állt-e a fiam más személyek befolyása alatt. Valahogy olyan zárkózottan viselkedett, semmit sem osztott meg velem, nagyon ritkán elment a kultúrházba és a könyvtárba. Néha segített nekem dolgozni a sertéstelepen, nyáron meg a kolhozban dolgozott.

Kérdés: Meg tudna nevezni valakit a fia barátai közül?
Válasz: Nem, nem tudok, mivel a barátait nem ismerem, pontosabban nem vettem észre, hogy a falubeliek közül bárkivel is barátkozna.
Kérdés: Milyen irodalmat olvasott a fia?
Válasz: Tudtam, hogy a fiam iskolában tanul, különböző könyveket olvas, de hogy milyen könyveket olvasott a tankönyveken kívül, azt nem tudom.
Kérdés: Mivel szeretné kiegészíteni a vallomását?
Válasz: A vallomásomat semmivel sem szeretném kiegészíteni. A jegyzőkönyvet számomra felolvasták, a vallomásomat szavaim alapján helyesen jegyezték le. Pasztellák [s.k.]
Kihallgatta: az USZSZK Minisztertanácsa melletti KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának főnyomozója, Uvin százados [s.k.]

108.
Határozat a nyomozati ügyben bűnügyi írás- és tárgyi szakértői vizsgálat indításáról[242]
Ungvár, 1958. október 30.

JÓVÁHAGYOM:
Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt Állambiztonsági Bizottság (KGB) Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának helyettes vezetője, Szavcsuk ezredes [s.k.]
Én, az USZSZK Minisztertanácsa melletti KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának főnyomozója, Uvin százados, megvizsgálva Pasztellák István az USZSZK Büntető Törvénykönyve 54-10. cikkely 1. része alapján megindított, 3429. számú nyomozati ügy anyagait, az alábbiakat

[242] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 3., ark. 121–124. Írógéppel írott, orosz nyelvű dokumentum.

ÁLLAPíTOTTAM MEG:

1958. október 22-ről 23-ra virradó éjszaka az Ungvári járásában található Gálocs községben három szovjetellenes tartalmú, négyzetrácsos tanulói füzetlapon készített röplapot terjesztettek szét. A röplapok magyar nyelven tintával és grafitceruzával készültek mind nyomtatott, mind írott betűkkel a betűk balra döntésével. A röplapok az „Október 23” szavakkal kezdődnek.

Az adott röplapokat 1958. október 22-én és 23-án találták meg Gálocs település lakói és adták át az állambiztonsági szerveknek.

A letartóztatott Pasztellák István a kihallgatáson azt vallotta, hogy a röplapokat személy szerint ő készítette és terjesztette. A készítés során írásképét balra dőlőre változtatta és indigópapírt használt, a röplap felső hat sorának indigóval átmásolt szövegét pedig a rossz láthatóság miatt ceruzával átírta. A Pasztellák I. lakásán 1958. október 25-én és 26-án tartott házkutatás során nála a következő dolgokat találták és foglalták le:

I. Egy ív fekete indigópapír, amelynek segítségével Pasztellák megkisérelte a szórólapok sokszorosítását.

Ezen a papírlapon egy szöveg hat sorának nyomai láthatók, amelyekből 4 a lap felső részén található, kettő pedig a középső részén. A felső sorok szövege az indigópapíron az „Október 23…” szavakkal kezdődik, a középső részben találhatóké pedig a „fojtottak” szóval.

II. Kék borítójú tanulói füzet három különálló lappal, amelyek egyikén a következő fekete színű indigóval készített szöveg szerepel „Október 23”.

III. Tanulói toll tollszárral, amelyen lila színű tinta nyomai találhatóak.

IV. Egy üveg lila színű tinta.

V. 7,7 centiméter hosszúságú grafitceruza.

A fentiek alapján, az Ukrán SZSZK Büntetőeljárási Törvénykönyvének 58–59. és 64. cikkelyei értelmében az alábbi

HATÁROZATOT HOZTAM:

Pasztellák István bűnügyében kriminalisztikai szakértői vizsgálatot rendelek el, melynek lefolytatásával a Kijevi Igazságügyi Szakértői Tudományos Kutatóintézet szakértőit bízom meg.

A szakértői vizsgálat elé az alábbi kérdéseket terjesztem megválaszolásra:

1. Pasztellák István tekinthető-e a vizsgálatra benyújtott három röplap készítőjének?

2. Felhasználta-e Pasztellák a röplapok készítése során az 1958. október 26-i házkutatáskor tőle lefoglalt tollat, tintát és ceruzát?

3. A Pasztelláktól lefoglalt füzetben található három papírlap egy egészet alkotott-e eredetileg azokkal a füzetlapokkal, amelyekre a röplapok íródtak?

4. Rekonstruálandó az indigópapíron található szöveg, és megállapítandó, hogy az formáját és tartalmát tekintve a röplapszöveg mely részének felel meg.

A szakértők rendelkezésére kell bocsátani:

1. Három négyzetrácsos tanulói füzetlapon készített röplapot magyar nyelvű szöveggel, amely az „Október 23…” szavakkal kezdődik és a „Szabadságért” jobb oldali zászló rajzán fejeződik be.

/1. számú csomag/

2. Egy lap fekete indigópapírt látható szöveggel, amely az „Október 23…” és „fojtottak” szavakkal kezdődik.

3. Füzetet három különálló lappal, amelyek Pasztellák aláírásával lettek ellátva az adott lapok lefoglalásánál.

4. Tollat tollheggyel, tintatartót tintával és egy ceruzát.

/2. számú csomag/

5. Pasztellák kézírásmintáit az alábbiak szerint:

a. két iskolai füzet magyar nyelvű matematikai, kémiai, algebrai és trigonometriai feljegyzésekkel;

b. két kockás füzetlap ceruzával, gyorsírással írt magyar nyelvű szöveggel, amely a következő szavakkal kezdődik: „Mikszáth K. 1847…”
/3. számú csomag/
6. Pasztellák István kísérleti kézírásának mintái:
a. két papírlap tintával, nyomtatott betűkkel és gyorsírással írt magyar nyelvű szöveggel;
b. öt papírlap ceruzával, nyomtatott betűkkel és gyorsírással írt magyar nyelvű szöveggel.
/4. számú csomag/

A vizsgálat lefolytatásával megbízott szakértők figyelmét felhívom a tudatosan hamis szakértői vélemény adásáért való felelősségre az USZSZK Btk. 89. cikkelye alapján.

A szakértői véleményt az USZSZK Minisztertanácsa melletti KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatóságának Felderítési Osztályára, Ungvár városába kell benyújtani.

Az USZSZK Minisztertanácsa melletti KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának főnyomozója, Uvin százados [s.k.]

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt Állambiztonsági Bizottság (KGB) Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának vezetője, Kurennoj alezredes [s.k.]

109.
Jegyzőkönyv kriminalisztikai szakértői vizsgálat elrendeléséről szóló határozat vádlottal történő ismertetéséről[243]
Ungvár, 1958. október 30.

Én, Uvin százados, az USZSZK Minisztertanácsa melletti KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatóságának

[243] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 3., ark. 125–126. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum.

Felderítési Osztályának főnyomozója, Doba magyar nyelvű tolmács jelenlétében – akit az USZSZK Btk. 89. cikkelye alapján figyelmeztettem a tudatosan hamis fordításért való felelősségre – a mai napon közöltem a vádlottal, hogy ügyében kriminalisztikai szakértői vizsgálatot rendeltek el, amelynek lefolytatásával a Kijevi Igazságügyi Szakértői Tudományos Kutatóintézet szakértői lettek megbízva. Ismertettem a vádlottal az 1958. október 30-án kelt határozatot, és tájékoztattam őt azon jogáról, hogy saját belátása szerint további szakértők kijelölését indítványozhatja, valamint további kérdéseket terjeszthet elő, amelyekre vonatkozóan szükségesnek tartja a szakértői vélemény megadását.

A vádlott, Pasztellák István kijelentette, hogy a jogait megértette, és miután megismerkedett az 1958. október 30-i, az ügyében bűnügyi szakértői vizsgálatot elrendelő határozattal, kijelentette, hogy a maga részéről nem javasol további szakértőket, és nincsenek olyan kiegészítő kérdései, amelyek megválaszolását szükségesnek tartja.

A szakértőkkel szemben kizárási kifogást nem emel, mivel nem ismeri őket, és saját szempontjából közömbösnek, érdektelennek tartja, hogy ki fogja vizsgálni a tárgyi bizonyítékokat.

A jegyzőkönyv felolvasásra került, az abban foglaltakat megerősítem. Pasztellák [s.k.]

Az USZSZK Minisztertanácsa melletti KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának főnyomozója, Uvin százados [s.k.]

Magyar nyelvű tolmács: Dobra [s.k.]

110.
Jegyzőkönyv (AKT) kriminalisztikai írásszakértői vizsgálatról Pasztellák I. ügyében[244]
H.n., 1958. november 20.

Ügyszám: 145. cə
Titkos
1. számú példány
Az USZSZK Igazságügyi Minisztériuma Kijevi Igazságügyi Szakértői Tudományos Kutatóintézet: Kijev, B. Zsitomirszkaja u. 19., tel: 6-04-52

1958. november 4-én az USZSZK Igazságügyi Minisztériuma Kijevi Igazságügyi Szakértői Tudományos Kutatóintézetéhez az USZSZK Minisztertanácsa melletti KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatóságától (1958. X. 30-án kelt, 423. sz. kísérőlevéllel), Uvin százados főnyomozó 1958. október 30-i határozata alapján kriminalisztikai szakértői vizsgálat elvégzése céljából három darab szovjetellenes tartalmú röplap érkezett, amelyek az „Oktober 23...” szóval és számokkal kezdődnek.

A szakértői vizsgálat elé az alábbi kérdést terjesztették: A három darab, „Oktober 23...” szóval és számokkal kezdődő röplap szövegét Pasztellák István vagy más személy írta-e? (A nyomozó többi kérdésére a válaszok a Kijevi Igazságügyi Szakértői Tudományos Kutatóintézet 1958. évi 144. cə számú jegyzőkönyvében szerepelnek).

Összehasonlító vizsgálati anyagként az intézet rendelkezésére bocsátották Pasztellák István írásmintáit:

a) szabadkézi írásminták — két füzetben lévő feljegyzések formájában, összesen 12 lapon;

b) kísérleti írásminták — 8 lapon.

Az írásminták ceruzával és tintával készültek, normál folyóírással, illetve nyomtatott betűkkel.

[244] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 3., 127–128. Írógéppel írott, orosz nyelvű dokumentum.

A vizsgálat alá vont dokumentumokat a „KNIISZE[245] sz.” feliratú bélyegzőlenyomattal látták el.

A szakértői vizsgálat lefolytatásával az intézetben Berzin V. főmunkatársat bízták meg, aki felsőfokú végzettséggel és hatéves szakértői gyakorlattal rendelkezik.

A szakértő a szakvélemény adásának megtagadásáért, illetve a tudatosan hamis szakvélemény adásáért való büntetőjogi felelősségéről tájékoztatva lett.

Vizsgálat

A vizsgálatra beérkezett három darab röplap részletes leírását a Kijevi Igazságügyi Szakértői Tudományos Kutatóintézet 1958. évi 144. cə számú jegyzőkönyve tartalmazza, ezért a jelen jegyzőkönyvben az nem kerül ismertetésre. A jelen iratban a 144. cə számú jegyzőkönyv vizsgálati adatainak kifejtésekor alkalmazott jelöléseket (1., 2., 3. számú röplap) használjuk.

Ahogyan az a 144. cə számú jegyzőkönyvből látható, az 1. és 2. számú röplapok első 6 sorát egyidejűleg, indigópapír használatával készítették (az 1. számú röplap volt az eredeti példány, a 2. számú pedig a másolati példány). Ezt követően a 2. számú röplapon az indigóval készült első 6 sort ceruzával átírták. A röplapok szövege magyar nyelvű, tartalmuk azonos.

Mindhárom röplap első hat sorának bejegyzései, valamint a 2. számú röplap alsó részén szereplő „Istenért hazáért szabadságért” szavak nyomtatott betűkkel készültek. A röplapokon szereplő minden egyéb bejegyzés normál folyóírással íródott.

A röplapok szövegeit kiforrott írásképpel, közepes írássebességgel készítették. A betűméret apró (a 2. számú röplap alsó részén közepes), a betűk dő-

[245] КНИИСЭ [KNIISZE], ma КНДІСЕ [Київський науково-дослідний інститут судових експертиз] – Kijevi Igazságügyi Szakértői Tudományos Kutatóintézet

lése balra dőlő (egyes betűk függőlegesek, a nyomtatott jellegű bejegyzésekben pedig jobbra dőlőek is előfordulnak). A betűk alsó szárainak végpontjai a papír vonalazásán vagy az alatt helyezkednek el. A röplapokon margó nem található.

A három röplap szövegének (kivéve a 2. számú röplap első hat sorában található bejegyzéseket) és Pasztellák I. normál folyóírással, valamint nyomtatott betűk utánzásával készült írásmintáinak összehasonlító vizsgálata során egyezést állapítottunk meg az íráskép egészének szerkezetében, a mozdulatok kidolgozottságában, az írás tempójában, a méretben, a dőlésszögben, a betűk kötésmódjában, a szövegek papíron való elhelyezkedésében, továbbá az írás alábbi egyedi jellemzőiben:

a) a „nyomtatott" betűk tekintetében – a „g", „a", „u", „p" betűk formájában (az 1. számú táblázat 1-3. ábráján 1, 2, 3, 4 számokkal jelölve), a „k" betű más kisbetűkhöz viszonyított méretében (5-ös jelölés), a „y" és „l" betűk leírásakor alkalmazott mozdulatirányok sajátosságaiban (6, 10 jelölések), az „n" betű második alapvonalának és az „m" betű harmadik alapvonalának az ezen betűk első alapvonalához viszonyított dőlésében (7, 8 jelölések), a „g" betű alsó szárának kivitelezésében (9, 11 jelölések), ahol a „g" betűnél (az említett részen) a hurok alig kifejezett vagy egyáltalán nem látható (11, 12 jelölések); az „R", „B", „A", „D", „E", „n" betűk formájában, az „A" betű elemeinek egymáshoz kapcsolásában, az „s" és „z" betűk leírásakor alkalmazott mozdulatirányok sajátosságaiban, a „b" betű alapvonalának és ovális részének irányultságában, valamint az „Istenért hazáért szabadságért" szavak egymáshoz viszonyított elhelyezkedésében a 2. számú röplap alsó részén;

b) a folyóírásos betűk tekintetében – az „s", „k", „M", „n", „H" betűk leírásakor alkalmazott mozdulatirányok sajátosságaiban (14, 15, 16, 17,

22, 25 jelölések), az „u” betű formájában (18-as jelölés), valamint az „m” és „n” betűk felső szárainak végpontvonalaiban (19, 20 jelölések), az „A” betű alapvonalaiban a mozdulatkezdő pontok egymáshoz viszonyított elhelyezkedésében (21-es jelölés), az „m” betű harmadik alapvonalának és az „n” betű második alapvonalának az ugyanazon betűk első alapvonalához viszonyított dőlésében (23, 24 jelölések).

Meghatározó különbség nem megállapítható.

A felsorolt egyezések állandóak, lényegiek, jelentősek, és összességükben alapul szolgálnak azon következtetés levonásához, miszerint az 1., 2. és 3. számú röplapok szövegeit (kivéve a 2. számú röplap első hat sorának bejegyzéseit) Pasztellák István írta.

Amint azt korábban jeleztük, a vizsgálat megállapította, hogy a 2. számú röplap első hat sorát indigópapírral, az 1. számú röplap első hat sorával egyidejűleg készítették, majd később ceruzával átírták.

Mivel az összehasonlító vizsgálat megállapította, hogy az 1. számú röplap első hat sorát (miként az adott röplap többi részét is) Pasztellák I. írta, ebből következően a 2. számú röplap első hat sorát is Pasztellák I. készítette (indigópapír segítségével).

Azon kérdést illetően, hogy a 2. számú röplap első hat sorának ceruzás átírását Pasztellák I. vagy más személy végezte-e el, nem lehetséges döntést hozni. Az átírás vonalaiban ugyanis nem tükröződnek az azt végző személy írásának egyedi jellemzői: az ilyen esetekben rendszerint az eredeti bejegyzést készítő személy írásmozdulatait ismétlik meg, így az átírást végezhette maga Pasztellák I. vagy bárki más személy is.

SZAKVÉLEMÉNY

Az „Oktober 23...” szóval és számokkal kezdődő, 1., 2., 3. számmal jelölt szovjetellenes tartalmú röplapok szövegeit (a 2. számú röplap első hat sorá-

ban található betűk ceruzás átírásának kivételével) Pasztellák István írta.
Annak megállapítása, hogy a 2. számú röplap szövegének első hat sorában a betűk ceruzás átírását, megvastagítását Pasztellák István vagy más személy végezte-e, nem lehetséges.
Készítette: Berzin, tudományos főmunkatárs [s.k.]
Készült 2 példányban.
sz. pld. – a címzettnek
sz. pld. – az ügyirathoz.
Gépelte: M. L. k/r 170 1958. XI. 20.

111.
A Kijevi Igazságügyi Szakértői Tudományos Kutatóintézet szakértői véleményének melléklete[246]

Kijevi Tudományos Kutató Igazságügyi Szakértői Intézet
1. számú táblázat az 1958. évi 145 /ə. számú szakértői jegyzőkönyvhöz

October 23 hangja

Ma október 23-án van a 2. évfordulója a magyar forradalomnak. Ezelőtt 2 évvel akarták a magyar hazafiak kivívni a szabadságot. Nem sikerült nekik, mert a véreskezű szovjet diktátorok parancsára vérbefojtották ezt az igaz ügyet. Minden magyar hazafi ha nyilvánosan nem is, de lelkében együtt érezzen azokkal az emberekkel, akik harcoltak és meghaltak a szabadságért. A forradalomnak sok vértanúja is volt. A kommunisták meggyilkolták Nagy Imrét és sok más hazafit. A kommunisták puszta gyanú alapján börtönbe vetik és kínozzák az embereket. Ne féljünk a szenvedésektől, minél nagyobb egy nép

[246] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 3., ark. 129. Az eredeti kézzel írot, magyar nyelvű röplap. Ennek Dobra tolmács által írógéppel írot, orosz nyelvű változata is az ezt követő oldalakat képezi oldaszámozás nélkül.

szenvedése annál közelébb a szabadulása.[247] Magyar ifjúság! Harcolj és küzdj a hazádért! A szovjethatalom sok ezer magyar fiatalt vitt el kényszermunkára és táborokba. Legnagyobb szégyen az volt, hogy letiport a Szovjetunió egy szabadságért küzdő kis országot. A magyar nép sohasem felejti el ezeket a szenvedéseket és megfizet érte.

Magyarok!

Harcoljatok hazátokért és szabadságotokért!

A rajzokon lévő feliratok:

Bal oldali zászlóban: „Nem” és egy ötágú csillag áthúzva

Jobb oldali zászlóban:

Istenért

Hazáért

Szabadságért

112.
Határozat fegyverek vizsgálatra küldéséről[248]
Ungvár, 1958. december 11.

JÓVÁHAGYOM:

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt Állambiztonsági Bizottság (KGB) Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának vezetője, Kurennoj alezredes [s.k.]

[247] Pasztellák István visszaemlékezésében a röplap szövegéről így ír: *„[...] Uvin százados, egy baskír-tatár kinézetű, középtermetű alak, aki a nyomozást vezette, engemet mindig arról faggatott, hogy áruljam el, ki diktálta nekem a röplapok szövegének tartalmát. Különösen nem tetszett neki két mondat: Minél sötétebb az éjszaka, annál közelebb a hajnal. Minél erősebb az elnyomás, annál közelebb a szabadulás. Állandóan azt hajtogatta nekem, hogy ezt te nem találhattad ki, ez csak egy okos, felnőtt embertől származhatott [...].”* Pasztellák István. Emlékképek 1956-ból. In: Nagy Zoltán Mihály (főszerk.): PASZTELLÁK István: Emlékeim Gecse Endre gálocsi református tiszteletesről. In: GORTVAY Erzsébet (felelős szerk.): Jó pásztor volt. Gecse Endre kárpátaljai mártír tiszteletes emlékezete. Emlékkönyv. Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest, 2003. 39–40. p.

[248] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 3., ark. 142–144. Írógéppel írott, orosz nyelvű dokumentum.

Én, az USZSZK Minisztertanácsa melletti KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának főnyomozója, Uvin százados, megvizsgálva a Pasztellák István és társai ellen az USZSZK Btk. 54-10. cikkely II. része és 54-11. cikkelye alapján elkövetett bűncselekmény vádjával folytatott 3429. számú büntetőügy anyagait

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

hogy a szovjetellenes csoport tagjainál foganatosított házkutatások során az alábbi fegyverek és lőszerek kerültek elő és lettek lefoglalva. Így Pasztellák Istvántól lefoglalásra került:

1. Egy darab tőr típusú szurony 34200-as számú külföldi puskához.

2. Egy darab külföldi mintájú, hatlövetű revolver sátorvas, elsütőbillentyű, ütőrugó és markolathéj nélkül.

3. Egy puskacső, amely egy kútból került elő.

Perduk Tibortól lefoglalásra került:

1. Egy darab szurony külföldi puskához, markolat nélkül.

Szanyi János Jánostól lefoglalásra került:

1. Egy darab 132-es /154313/ számú külföldi mintájú pisztoly, lőszertár nélkül;

2. Két darab külföldi gyártmányú éles puskalőszer.

3. Egy darab tőr típusú szurony fém hüvelyben, bőr tartóval, azonosítószáma: A-44308.

Molnár Lászlónál rejtekhelyen elhelyezve találták és foglalták le az alábbiakat:

1. Egy darab külföldi mintájú, hatlövetű revolver, lőszer nélkül.

2. Külföldi puskákhoz való lőszerek – géppuskaszalag-darabban, töltényűrben és ömlesztve – összesen 69 darab.

3. „TT” típusú pisztolyhoz való lőszer – 5 darab.

4. Külföldi pisztolyhoz való lőszer – 4 darab.

5. Puskazár – két darab.

6. Sátorvas géppisztolyhoz.

7. Tőr típusú szuronyok külföldi puskákhoz – öt darab, melyek közül három az alábbi azonosítószámmal rendelkezik: B-33167, B-31528, 394.

Deák Ferencnél lefoglalásra került:

1. Egy darab, JUR 2187-es számú puskából készült fűrészelt csövű puska (stukkó), 11554-es számú zárral.

2. Külföldi gyártmányú revolver alkatrészei, egy kesztyűbe hajtogatva.

3. Egy darab tőr típusú szurony külföldi puskához, azonosítószáma: 7400.

A nyomozás megállapította, hogy a fent nevezett személyek a felsorolt lőfegyvereket, hidegfegyvereket és lőszereket szovjetellenes céllal gyűjtötték és tárolták.

A fegyverek és lőszerek műszaki állapotának, valamint harci felhasználásra való alkalmasságának megállapításához különleges szakértelem szükséges.

A fentiek alapján, az USZSZK Be. 64. cikkelyét alapul véve, az alábbiakat

HATÁROZTAM:

A fent felsorolt lőfegyvereket, hidegfegyvereket és lőszereket vizsgálat céljából az az USZSZK Minisztertanácsa melletti KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Tudományos-Technikai Csoportjához kell továbbítani.

A Tudományos-Technikai Csoport (NTG) szakértője elé az alábbi kérdéseket kell terjeszteni:

1. Határozzák meg a fent felsorolt lőfegyverek típusát (rendszerét), azok műszaki állapotát és jelenlegi formájukban való alkalmasságukat a lövések leadására; a fegyverek meghibásodása esetén állapítsák meg, hogy azok javíthatóak-e házilagos módszerekkel.

2. A kesztyűben talált fegyveralkatrészek egyazon revolverhez tartoznak-e, hiányoznak-e alkatrészek az adott revolverhez, továbbá megállapítandó, hogy azok helyreállíthatóak-e házilagos módszerekkel.

3. Határozzák meg a puskákhoz való tőr típusú szuronyok típusát (rendszerét) és azok állapotát.

4. Állapítsák meg a puska- és pisztolylőszerek műszaki állapotát és éleslövészetre való alkalmasságukat.

A fegyvervizsgálati jegyzőkönyvet az USZSZK Minisztertanácsa melletti KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatóságának Felderítési Osztályára kell benyújtani.

Az USZSZK Minisztertanácsa melletti KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának főnyomozója, Uvin százados [s.k.]

113.
Határozat
a gránátok és robbanóanyagok vizsgálatra küldéséről[249]
Ungvár, 1958. december 12.

JÓVÁHAGYOM:

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt Állambiztonsági Bizottság (KGB) Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának vezetője, Kurennoj alezredes [s.k.]

Én, az USZSZK Minisztertanácsa melletti KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának főnyomozója, Uvin százados, megvizsgálva a Pasztellák István és társai ellen az USZSZK Btk. 54-10. cikkely II. része és 54-11. cikkelye alapján elkövetett bűncselekmény vádjával folytatott 3429. számú büntetőügy anyagait

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

A szovjetellenes csoport tagjánál, Molnár Lászlónál 1958. november 24-én foganatosított házkutatás során a háza udvarán egy speciálisan kialakított

[249] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 3., ark. 145–146. Írógéppel írott, orosz nyelvű dokumentum.

rejtekhelyen az alábbiak kerültek előkerítésre és lefoglalásra:

1. Két darab külföldi gyártmányú gránát.
2. Lőpor: kátrányszappanos üvegben, bádogdobozban, alumíniumdobozban és egy kis zsákban.
3. Robbanóanyag darabokban, az alábbiak dobozaiban elhelyezve: cukor, hintőpor, gyermek fogpor, púder, gyufa, széntabletta; továbbá egy üvegcsében, egy műanyag dobozban, valamint ezen felül három különálló, henger alakú darab.
4. Egy darab gránátgyújtótest.
5. Egy darab ütőszeg gránáthoz.
6. Egy darab robbanóanyaggal töltött kupak (gyutacs).
7. Egy darab gyújtó.

Annak megállapításához, hogy ezen darabok robbanóanyagnak minősülnek-e, különleges szakértelem szükséges.

A fentiek alapján, az USZSZK Be. 64. cikkelyét alapul véve, az alábbiakat

ELRENDELEM:

A fent felsorolt robbanóanyagot, gránátokat és a gránátok különálló alkatrészeit vizsgálatra kell küldeni.

A tüzérségi fegyverzeti szakértő elé az alábbi kérdéseket kell terjeszteni:

1. A szürkés-sárgás színű anyagdarabok robbanóanyagnak minősülnek-e, és alkalmasak-e harci felhasználásra?
2. Lőpornak minősül-e az üvegcsében és a dobozokban található anyag?
3. Határozzák meg a gránátok típusát, azok műszaki állapotát és harci felhasználásra való alkalmasságukat.

Az USZSZK Minisztertanácsa melletti KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának főnyomozója, Uvin százados [s.k.]

114.
Jegyzőkönyv robbanóanyagok, lőszerek vizsgálatáról[250]
Ungvár, 1958. december 15.

Az USZSZK Minisztertanácsa melletti KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának 1958. december 12-i határozata alapján én, Szotnyik Nyikolaj technikai szolgálati őrnagy – aki a 96875. számú alakulat tüzérségi fegyverzeti főnökének lőszerekért felelős helyetteseként dolgozom, a Leningrádi Tüzérségi-Műszaki Iskola[251] pirotechnikai szakán szerzett speciális pirotechnikai végzettséggel és ezen a szakterületen 17 éves munkatapasztalattal rendelkezem – szakértőként lettem kijelölve a 3429. számú büntetőügyben a határozatban felsorolt robbanóanyagok és lőszerek vizsgálatára.

A tudatosan hamis szakvélemény adásáért, valamint a Pasztellák István és társai ellen folytatott 3429. számú ügy előzetes nyomozati adatainak engedély nélküli nyilvánosságra hozataláért való felelősségemre az USZSZK Btk. 89. és 91. cikkelyei alapján figyelmeztettek.

A rendelkezésre bocsátott tárgyi bizonyítékok vizsgálata során az alábbiakat állapítottam meg:

1. A 60 milliméter átmérőjű, 130 milliméter hosszúságú, henger alakú darabban lévő anyag sárgásszürke színű, kristályos szerkezetű, külső felületét ellenálló fekete lakkréteg fedi. Az anyagtömb végpontján (torca) egy beolvasztott, halványsárga színű anyag található, a másik oldalon pedig egy kifejezett paraboloid alakú mélyedés (kumulatív tölcsér) helyezkedik el. A sárgásszürke anyagból

[250] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 3., ark. 153–157. Írógéppel írott, orosz nyelvű dokumentum.

[251] Leningrádi Tüzér Műszaki Akadémia. A szovjet tüzérségi–műszaki felsőfokú oktatási intézmény volt, ahol a Magyar Néphadsereg tisztjei is tanultak. A szovjet katonai oktatás egyik kulcsfontosságú intézménye volt a tüzérség és műszaki–tüzérségi területeken. A szovjet hadsereg számára képzett magas szintű tüzérségi–műszaki szakembereket.

vett apró részecske olvad, kormozó lánggal ég, maga után alumíniumport hagyva; az anyag íze a pikrinsavra jellemző.

Az ebbe a tömbbe beolvasztott halványsárga színű anyag könnyen olvad, sziszegve, gyorsan ég, jelentéktelen mennyiségű kormot kibocsátva. A tömb összes tömege: 520 g.

Az anyag ezen fizikai tulajdonságai és formája alapján arra a határozott következtetésre jutottam, hogy a sárgásszürke színű anyag egy nagy erejű robbanóanyag – schneiderit, amely melinit és alumíniumpor ötvözetéből áll; a beleolvasztott halványsárga színű anyag pedig egy iniciáló (gyújtó), detonáló robbanóanyag – tetril, amely a kezelés során robbanásveszélyes.

A robbanóanyag-darab mérete és a kumulatív tölcsér megléte arról tanúskodik, hogy ez az anyag egy külföldi gyártmányú, 75 milliméteres kumulatív – páncéltörő tüzérségi lövedék testében foglalt helyet, azonban a kilövéskor a gyújtószerkezet hibája miatt nem robbant fel.

2. Két darab sárgásszürke színű, henger alakú anyagtömb, amelyek a végeiknél (torca) illesztve egyetlen, 518 gramm súlyú egységet alkotnak; ez méreteiben, a kumulatív tölcsér meglétében, tetriltöltetében és tulajdonságaiban teljesen azonos az elsővel. Ez az anyag szintén nagy erejű robbanóanyag – schneiderit. A darabokba ágyazott detonáló anyag – tetril – jelenléte e két tömböt a kezelés során robbanásveszélyessé teszi.

3. A kristálycukros, gyermek fogporos, hintőporos, széntablettás dobozokban, valamint két púderes és két gyufásdobozban található, összesen 796 gramm súlyú, sárgásszürke és halványsárga színű anyagdarabok fizikai tulajdonságaikban teljesen megegyeznek az első tömb anyagával, mivel az olvadás és égés során azonos eredményeket mutatnak, azaz schneiderit- és tetrildarabok.

A darabok formája alapján levonható az a következtetés, hogy ezek egy tüzérségi kumulatív lövedék egyetlen, szétaprózódott schneiderit- és tetriltöltetét alkották. A schneiderit és tetril apró darabjainak keveréke a kezelés során robbanásveszélyes.

4. A fém csavaros kupakkal ellátott üvegfiolában lévő, 128 gramm súlyú, világosszürke színű por állagú anyag fizikai tulajdonságai alapján légvédelmi lövedékek füstfokozó (füstjelző) anyaga. Ezen anyag részecskéi nehezen olvadnak, égésük közben sűrű fekete füstöt bocsátanak ki. Kezelésük során nem robbanásveszélyesek.

5. A vászonzacskóban található, sötétbarna színű, belül csatornával ellátott rövid henger formájú anyag fizikai tulajdonságai alapján külföldi gyártmányú, 7/1 típusú nitroglicerin-lőpor. Ezt a lőport külföldi hadseregekben használják kivetőtöltetként aknavetők és lövegek tüzelésekor. Nyílt téri próbák során ez a lőpor gyorsan, sziszegve ég, szinte semennyi kormot nem bocsát ki. Súlya: 32 gramm.

6. Egy műanyag dobozban 18 gramm súlyú, sötétbarna színű, belül csatornával ellátott henger formájú anyag található; nyílt téri próbák során ez az anyag gyorsan, sziszegve ég, szinte semennyi kormot nem bocsát ki. Fizikai tulajdonságai és formája alapján ez az anyag 18/1 típusú nitroglicerin-lőpor, amelyet külföldi hadseregekben használnak aknavetők és lövegek tüzelésekor.

7. Egy „Május 1.” feliratú édességes bádogdobozban, egy alumíniumdobozban és egy folyékony kátrányszappanos üvegfiolában sötét színű, csillogó, apró lemezkék formájú anyag található. A lemezkék mérete 1x1 mm, vastagságuk legfeljebb 0,2 mm. Ez az anyag gyorsan, sziszegve ég, szinte semennyi kormot nem bocsát ki. Ezen fizikai tulajdonságok alapján határozottan kijelenthető, hogy az anyag füst nélküli nitroglicerin-lőpor, amellyel a német és a magyar hadsereg puskalőszereit töltötték a második világháború idején. A lőpor össztömege: 725 gramm.

8. Egy 50 mm átmérőjű, 75 mm magasságú, vasból készült, henger alakú test, melynek felső, elkeskenyedő részén egy 20 mm átmérőjű nyílás található. A testbe halványsárga színű apró anyagdarabok és sötétbarna színű, henger alakú anyagszemcsék vannak behelyezve.

A test formája és méretei alapján határozottan megállapítható, hogy ez egy, a második világháború időszakából származó magyar királyi honvédségi kézi támadógránát (vélhetően 31. M. „Vécsey" gránát) teste. A gránáttestben található anyagdarabok nagy erejű tetril robbanóanyag és piroxilin-lőpor keveréke; ez a keverék a kezelés során robbanásveszélyes. A test és a robbanóanyag együttes súlya: 170 gramm.

9. A vizsgálatra csonka kúp alakú gránátként bemutatott tárgy testének méretei a következők: alapátmérő – 45 mm, csúcsátmérő – 35 mm. A vékony vaslemezből készült fejrész paraboloid alakú. Teljes hossza 120 mm. A test nagy erejű tetril robbanóanyaggal van töltve, amely a test alapján lévő nyíláson keresztül látható. Formája alapján ez a tárgy egy német gyártmányú, 1-es számú kézi Faustpatrone (Pancserfaust) robbanófeje. A lövedék gyújtószerkezete a test fejében található. Súlya: 271 g. A lövedék vékony falú fején lévő rozsdaréteg miatt a tárgy a kezelés során robbanásveszélyes.

10. Egy rajzszöges dobozban az alábbiak találhatók:

a) egy darab magyar gyártmányú gránátgyújtótest. A gyújtótestben iniciáló és detonáló anyag nem található.

b) a határozatban gránátgyújtónak nevezett, robbanóanyaggal töltött alumíniumtest egy külföldi mintájú aknagyújtóhoz való detonátor; sérülés nyoma nem látható rajta; nagy erejű detonáló anyaggal – tetrillel – van töltve. Ez a detonátor szerkezeti sajátosságai és a kezelés közbeni robbanásveszélyessége miatt nem szerelhető szét.

c) a fehér fémből készült, világossárga robbanóanyagot tartalmazó kupak egy német aknagyújtóhoz

való kiegészítő detonátor, amely detonáló anyaggal – tetrillel – van töltve.

d) a határozatban gránátgyújtó-ütőszegnek nevezett szerkezet kialakítását tekintve egy nyomógyújtós aknagyújtóhoz tartozó, ütőtüskés ütőszeg.

ÖSSZEFOGLALÓ VÉLEMÉNY

A fentiek alapján az alábbi szakértői véleményt adom:

1. A vizsgálatra bemutatott, darabos formájú robbanóanyagok nagy erejű robbanóanyagok – schneiderit (melinit és alumíniumpor ötvözete) és tetril, amelyek alkalmasak robbantások végrehajtására, és a kezelés során robbanásveszélyesek. A robbanóanyag össztömege: 1834 gramm.

2. A fémdobozokban, a kátrányszappanos üvegben, a zacskóban és a műanyag dobozban lévő anyag külföldi gyártmányú nitroglicerin-lőpor, amely alkalmas harci felhasználásra huzagolt csövű katonai és sima csövű vadászfegyverekből történő tüzeléskor (a lőpor össztömege: 775 gramm).

3. A robbanóanyaggal töltött gránát gyújtószerkezet megléte esetén alkalmas robbantásra. A gránát felrobbantása a rendelkezésre álló aknagyújtó-detonátor segítségével is megvalósítható.

4. A Faustpatrone (páncélököl) robbanótöltete akár a lövedékfejet érő véletlen ütődés hatására is felrobbanhat annak eldobásakor, vagy a rendelkezésre álló aknagyújtó-detonátor segítségével.

5. Az aknagyújtóhoz való detonátor és a kiegészítő detonátor működőképes állapotban van; gyújtózsinór (Bickford-zsinór) megléte esetén felhasználhatóak a fentebb megjelölt, vizsgálat alá vont robbanóanyagok felrobbantására.

Szakértő: Szotnyik őrnagy [s.k.]

115.
Jegyzőkönyv lefoglalt fegyverekről[252]
H.n., 1958. december 20.

Belügyminisztérium – az USZSZK Kárpátalja Megye Dolgozók Képviselőinek Tanácsa Végrehajtó Bizottságának Belügyi Igazgatósága (Tudományos-technikai csoport)
153. számú jegyzőkönyv (akt)

Az USZSZK Minisztertanácsa mellett működő Állambiztonsági Bizottság (KGB) Kárpátaljai Megyei Nyomozati Osztályának 1958. december 12-i 487. számú megkeresése és december 11-i határozata alapján szakértői vizsgálatra az alábbi eszközöket nyújtották be:

1. Pasztellák István lakásán végzett házkutatás során lefoglalva:
    1. 34200. gyári számú szurony;
    2. Revolver;
    3. Puskacső.
2. Perduk Tibornál lefoglalva:
    1. Szurony.
1. Szanyi Jánosnál lefoglalva:
    1. 132 /154123/ gyári számú pisztoly és tár;
    2. 2 darab lőszer;
    3. A-44308 gyári számú szurony tokkal.
1. Molnár Lászlónál lefoglalva:
    1. Revolver;
    2. Lőfegyverbe való lőszer: 78 darab;
    3. 2 darab puskazár;
    4. Sátorvas (elsütőbillentyű-védő);
    5. 5 darab szurony;
    6. 147. gyári számú „Zbrojovka” pisztoly.
1. Deák Ferencnél lefoglalva:
    1. JUR-2187 nyilvántartási számú fűrészelt csövű puska (stukkó), 11554 számú zárral;

[252] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 3., ark. 164–171. Írógéppel írott, orosz nyelvű dokumentum.

2. Revolveralkatrészek;
3. 7400. gyári számú szurony.

Az ügy körülményei a szakértői kirendelésről szóló határozatból ismertek.

A vizsgálat elé terjesztett kérdések:

1. Alkalmasak-e rendeltetésszerű használatra (lövésre) a vizsgálatra benyújtott lőfegyverek és lőszerek?

2. Nem képezik-e a kesztyűben talált alkatrészek ugyanazon lőfegyver részeit, és az eszköz alkalmas-e lövésre?

3. A vizsgálatra benyújtott szuronyok a hidegfegyverek típusai közé tartoznak-e?

Technikai ellenőrzés és vizsgálat

1. A Pasztellák Istvántól lefoglalt és vizsgálatra megküldött fegyverek:

a) A vizsgált szurony teljes hossza 47,8 cm, a penge hossza 33,8 cm, szélessége 2,5 cm, vastagsága pedig 7 mm, a markolat hossza 14 cm. A szurony pengéjét rozsda borítja, a penge kétoldali élezésű, az élek tompák. A markolat fából készült, az egyharmad része teljes hosszúságban hiányzik, a markolat maradék része spárgával átkötve. A szuronyt a puskához rögzítő szerkezeten a 34200 gyári jelzés található. A méretei, a készítés formája, a szuronyt a puskához rögzítő szerkezet alapján arra lehet következtetni, hogy a vizsgált szurony egy külföldi gyártmányú puskához való, és a szúró-vágó hidegfegyverek csoportjába tartozik;

b) a külföldi gyártmányú revolver mindegyik része rozsdával borított. Az adott revolvernek hiányzik a ravaszvédő kengyele, a ravasza, a csappantyúja, az ütőszege törött, az ütőrugója, a dobrekesztője, a puskavessője, a helyretoló rugója, a markolatborítása. Az adott revolver tüzelésre alkalmatlan;

c) a vizsgált lőfegyvercső teljes hossza 35 cm, a cső végén törésnyomok, a cső csatornája tele van földdel, a cső külső felületét is föld borítja. Az

adott cső Mannlicher rendszerű puskához tartozik, kalibere 8 mm, lövésre alkalmatlan.

2. A Perduk Tibortól elkobzott szurony teljes hossza 45,6 cm, a penge hossza 33,6 cm, a markolat hossza 12 cm, a penge szélessége 2,4 cm, a vastagsága 7 mm, a penge kétoldali élezésű, az élek tompák. A pengét és a markolatot rozsda borítja. A méretei és a készítés formája arra engednek következtetni, hogy a vizsgált szurony a külföldi gyártmányú puskaszurony típusú szúró-vágó hidegfegyverek csoportjába tartozik;

3. A Szanyi Jánostól elkobzott fegyverek:

a) A vizsgált pisztoly a Frommer Stop rendszerűek közé tartozik, kalibere 7,65 mm, a pisztoly vázán 154123. gyári jelzés lenyomata látható. A pisztoly minden külső részét sűrű kenőanyag borítja. A pisztoly markolatában elhelyezkedő, a tár részére kialakított nyílás egy kemény fafajtából készült fadarabbal van betömve. A pisztoly markolatában lévő tárnyílásban 5 darab henger alakú sárga színű fém csődarab látható, amelyek átmérője 8 mm, hosszúságuk 1,7 cm.

A pisztoly részeinek kölcsönös együttműködésére tett kísérlet (töltények nélkül) során annak működése helyesnek bizonyult, kísérleti lövéseket az adott pisztolyból nem adtunk le, mivel a tudományos-műszaki csoportnak az adott rendszerű fegyverekhez tölténye nincs.

A nevezett vizsgálatok arra engednek következtetni, hogy a 154123. számú Frommer Stop rendszerű pisztoly tüzelésre, lövésre alkalmas.

b) Házilag készített, műbőrből (kerza) varrt pisztolytáska, sárga színű cérnával és dróttal megerősítve, amely a vizsgált pisztoly tárolására szolgált;

c) Két darab lőszer – a hüvelyek sárgarézből készültek, palack alakúak. A lőszerek magassága 7,5 cm, a hüvelytalp átmérője 2,4 cm, a hüvelynyak

átmérője 9 mm, a lövedék átmérője 8 mm. Az egyik lőszer hüvelye deformált, a lövedékek köpenyét rozsda fedi. Gyártási formájuk és méretadataik alapján a vizsgált lőszerek a 8 mm kaliberű „Mannlicher" rendszerű puskához tartoznak.

Egy 8 mm kaliberű Mannlicher puskából az adott töltényekkel kísérleti lövéseket adtunk le. Az eldeformálódott töltény nem fért bele a tárba, a másik töltény pedig besült.

A két töltény Mannlicher rendszerű puskához tartozik, tüzelésre alkalmatlanok.

d) Bőrszíjjal ellátott fémtokban vizsgálatra küldött szurony. A szurony teljes hossza 48 cm, a penge hossza 34 cm, a szélessége 3,3 cm, a vastagsága 8 mm, a markolat hossza 14 cm. A penge élezése kétoldali, a penge éles, a markolaton a szuronyt a puskához rögzítő szerkezet található. A szuronyt a puskához rögzítő szerkezeten az A-44308 gyári jelzés található.

A méretei, a készítés formája, és a szuronyt a puskához rögzítő szerkezet arra engednek következtetni, hogy a vizsgált szurony egy külföldi gyártmányú puskához való, és a szúró-vágó hidegfegyverek csoportjába tartozik.

4. A Molnár Lászlónál lefoglalt fegyverek:

a) A 8 mm-es kaliberű külföldi revolver. A revolver külső részeit kenőanyag borítja, a cső belsejében szennyeződés látható. A jobboldali markolathéj házi készítésű. A dobrekesztője hiányzik. A revolver részeinek kölcsönös együttműködésére tett kísérlet (töltények nélkül) során annak működése helytelennek bizonyult. A kakast nem lehet felhúzni, a dob pedig nem forog a tengelye körül.

A revolver szétszedése megállapította, hogy hiányzik az ütőrugója, ezért nem lehet a kakast kibiztosítani.

A 8 mm-es kaliberű külföldi gyártmányú revolver lövésre alkalmatlan.

b) a 78 darab töltény tölténytárban, ömlesztve és egy darab fém-töltényszalagban küldték vizsgálatra. A vizsgálat megkönnyítése érdekében a töltényeket szortíroztuk méretük és készítési formájuk szerint.

49 tölténynek palack formája van, a töltények magassága 8 cm, a fenék átmérőjük 1,2 cm, a nyak átmérője 9 mm, a lövedék átmérője 8 mm.

Méreteik és készítési formájuk alapján ítélve az adott töltények a 7,92 mm-es Mauser puskatöltények közé sorolhatók;

c) 20 töltény, a töltényhüvelyek sárga színű fémből készültek, palack formájúak. A töltények magassága 7,5 cm, a töltényfenék átmérője 1,4 cm, a nyak átmérője 9 mm, a lövedék átmérője 8 mm;

Méreteik és készítési formájuk alapján a vizsgált töltények a 8 mm-es kaliberű Mannlicher rendszerű puskatöltények osztályába tartoznak;

d) 5 darab palack formájú töltény, amelyek magassága 3,4 cm, a töltényfenék átmérője 10 mm, a nyak átmérője 8 mm, a lövedék átmérője 7,5 mm;

Méreteik és készítési formájuk alapján ítélve az adott töltények a 7,62 mm kaliberű TT pisztolytöltények közé sorolhatók;

e) 4 darab henger alakú töltény, a töltények magassága 3,5 cm, a töltényhüvely átmérője 9,5 mm, a lövedék átmérője 9 mm.

Méreteik és készítési formájuk alapján ítélve az adott töltények a 9 mm kaliberű Savage pisztolytöltények közé sorolhatók;

A Molnár Lászlónál lefoglalt vizsgált töltények közül 3-3 kísérleti lövés lett leadva a tudományos-műszaki csoportnál meglévő fegyverből, a lövés mindegyik tölténnyel sikeres volt;

f) a vizsgálatra megküldött két tolózár szerkezeti felépítésüket tekintve a puskatolózárakhoz tartozik, az egyik a Mauser típusú puskákhoz, a másik pedig a Mannlicher típusú puskákhoz. Mindkét tolózár működőképes.

g) a tűzváltóval ellátott elsütő szerkezete a 7,62 mm-es Spagin-géppisztolyhoz (PPS) tartozik – működőképes;

h) az 5 szurony méretei – teljes hosszúság 35 cm-től 60 cm-ig terjed, pengeszélesség 2,2 cm-től 2,5 cm-ig, gerincvastagság 5-től 8 mm-ig. A puskához való rögzítésre szolgáló elemekre és a pengenyakakra gyári jelzések nyomtatva: B-33167, B-31528, 394. Két szuronyhoz fémtok is tartozik. A szuronyok és a tokok fém részeit rozsda borítja.

Figyelembe véve a szerkezeti adataikat és méreteiket, arra a következtetésre lehet jutni, a hogy a megvizsgált 5 szurony a szúró-vágó hidegfegyverek csoportjában a külföldi puskaszuronyok típusához tartozik;

i) a 7,65 mm-es Cseh Zbrojovka pisztoly. A pisztoly vázán, jobb oldalon gyári nyomtatott jelek láthatók – 147, a pisztoly minden külső tartozékát rozsda borítja, a cső belsejében szennyeződés található. A bal oldali markolathéj hiányzik, a jobb oldali bádoglemezből készült.

A pisztoly részeinek kölcsönös együttműködésére tett kísérlet (töltények nélkül) során annak működése helyesnek bizonyult.

A pisztoly szétszedése megállapította, hogy az ütőrugója meggyengült, az ütőszeg ütése gyenge, az ütőszeg rozsdás és a tolózárban nem mozog.

Az adott pisztolyból lövések leadhatók, amennyiben kicserélik az ütőrugót, az ütőszeget megtisztítják a rozsdától és a pisztoly tartozékait lekenik.

5. A Deák Ferenctől lefoglalt fegyverek:

a) Levágott csövű puska, tus nélkül, a cső és a csőtok teljes hossza 68,5 cm. A levágott csövű puska részein a következő gyári jelzések lenyomata látható: a zárfogantyún – 13810, a tolózár fején – 11154, a táron - JUR2187. A ravasz rugója egy az adott fegyverhez nem tartozó, a csőtokon lévő csavarra van rögzítve. A ravasz tengelye sárga színű

fémből készült, a tengely végei beszegecselve. A csövet átfúrták. A levágott csövű puska tárában egy kilőtt töltényhüvely volt látható, amely a Mannlicher rendszerű puskákba való 8 mm-es töltények közé tartozik. A karimáján számtalan csúszás-vonás nyomai láthatók.

A szerkezeti adatok alapján a vizsgált levágott csövű puska az 1891/1930-as 7,62 mm-es modellekhez tartozik.

A levágott csövű puska részeinek tesztelésénél, az alkotórészeinek egymásra kifejtett hatását vizsgálva (töltények nélkül) – az helyesnek bizonyult. A vizsgált levágott csövű puskából nyomás segítségével 3 lövést adtunk le az adott rendszerű puskákba való töltényekkel, amelyekkel a tudományos-műszaki csoport rendelkezett, a lövéseknél elakadás nem volt.

A vizsgáltra küldött levágott csövű puska az 1891/1930-as modellekhez tartozik, tüzelésre alkalmas.

b) a szétszedett állapotban vizsgálatra küldött 8 mm-es külföldi gyártmányú revolver. A markolat baloldalán a 11125. gyári jelzések láthatók. A revolver tartozékainak tanulmányozása közben megállapítást nyert, hogy hiányzik az elsütőbillentyűje.

Az adott revolver tüzelésre alkalmatlan;

c) a vizsgált fémtokos szurony teljes hossza 48 cm, a penge hossza 34 cm, a szélessége 2,4 mm, a vastagsága 7 mm, a markolat hossza 14 cm. A szuronyt a puskához rögzítő alkalmatosságon a 7400. gyári jelzés látható.

A méretei, a készítési alakja arra engednek következtetni, hogy a vizsgált szurony a szúró-vágó hidegfegyverek csoportjába tartozik, a típusa külföldi gyártmányú puskaszurony.

A felsorolt vizsgált fegyverekről, a töltényekről és fegyveralkatrészekről fényképes felvétel készült, és a fényképek az adott szakértői jelentéshez mellékelve vannak.

ÖSSZEFOGLALÓVÉLEMÉNY:

1. A Pasztellák Istvántól lefoglalt fegyverek:

a) a 34200. számú szurony a szúró-vágó hidegfegyverek csoportjába tartozó külföldi gyártmányú puskaszurony;

b) a külföldi gyártmányú revolver tüzelésre alkalmatlan;

c) a 8 mm-es Mannlicher rendszerű puskához tartozó puskacső lövésre alkalmatlan.

2. A Perduk Tibortól elkobzott szurony a külföldi gyártmányú puskaszurony típusú szúró-vágó hidegfegyverek csoportjába tartozik.

3. A Szanyi Jánostól elkobzott fegyverek:

a) a 154123. számú külföldi gyártmányú 7,65 mm-es Frommer Stop típusú pisztoly tüzelésre alkalmas;

b) a két töltény a Mannlicher rendszerű puskákhoz való töltényekhez tartozik, tüzelésre alkalmatlanok;

c) A-44308. számú szurony a külföldi gyártmányú puskaszurony típusú szúró-vágó hidegfegyverek csoportjába tartozik.

4. A Molnár Lászlótól lefoglalt fegyverek:

a) a külföldi gyártmányú revolver tüzelésre alkalmatlan;

b) a 49 db töltény a 7,92 mm-es Mauser típusú puskatöltények közé tartozik, tüzelésre alkalmasak;

c) a 20 db töltény a Mannlicher rendszerű puskákhoz való töltények közé tartozik, tüzelésre alkalmasak;

d) az 5 darab töltény a 7,62 mm-es TT pisztolytöltények közé tartozik, tüzelésre alkalmasak;

e) a 4 darab töltény a 8 mm-es Savage pisztolytöltények közé tartozik, tüzelésre alkalmasak;

f) a két tolózár a Mauser és a Mannlicher rendszerű puskákhoz tartozik, működőképesek;

g) a tűzváltóval ellátott elsütő szerkezete a 7,62 mm-es Spagin-géppisztolyhoz (PPS) tartozik – működőképes;

h) az 5 szurony a külföldi gyártmányú puskaszurony típusú szúró-vágó hidegfegyverek csoportjába tartozik;

i) a 7,65 mm-es Cseh Zbrojovka pisztoly tüzelésre alkalmatlan.

5. A Deák Ferenctől lefoglalt fegyverek:

a) a levágott csövű puska a 7,62 mm-es 1891/1930-as modellekhez tartozik, tüzelésre alkalmas;

b) a külföldi gyártmányú revolver tartozékok egy fegyvertípushoz tartoznak, hiányzik az elsütőbillentyű, tüzelésre alkalmatlan;

c) 7400. számú szurony a külföldi gyártmányú puskaszurony típusú szúró-vágó hidegfegyverek csoportjába tartozik.

Szakértő: Szokolov [s.k.]

116.
Határozat robbanóanyagok, gránátok és puskapor megsemmisítéséről és a 3429. számú nyomozati ügyhöz való csatolásukról[253]
Ungvár, 1958. december 16.

JÓVÁHAGYOM:

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt Állambiztonsági Bizottság (KGB) Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának vezetője, Kurennoj alezredes [s.k.]

Én, az USZSZK Minisztertanácsa melletti KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának főnyomozója, Uvin százados megvizsgálva Pasztellák István és társai ellen az USZSZK Btk. 54-10. cikkely II. része és 54-11. cikkelye alapján elkövetett bűncselekmény vádjával folytatott 3429. számú büntetőügy anyagait

[253] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 3., ark. 181–182. Írógéppel írott, orosz nyelvű dokumentum.

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

A tűzszerész 1958. december 15-ei szakvéleménye értelmében a Pasztellák István bűntársánál, Molnár Lászlónál tartott házkutatás során lefoglalt robbanóanyagok, gránát, páncélököltöltet, Faustpatrone robbanótöltet, lőpor, aknagyújtó és pótdetonátor a szakértő-pirotechnikus 1958. december 15-i véleménye alapján kezelésük során robbanásveszélyesek.

A leírtakkal kapcsolatban a fentnevezett tárgyi bizonyítékokat az adott ügyben robbantásos úton meg kell semmisíteni.

A kifejtettek alapján, az Ukrán SZSZK Büntető-eljárási Törvénykönyvének 59., 67. és 69. cikkelyei szerint

ELRENDELEM:

1) A robbanóanyagokat – amatol és tetril, amelyek összsúlya: 1834 gramm;

2) A nitroglicerinport – súlya 775 gramm;

3) A külföldi gyártmányú gránátot;

4) A Faustpatrone-1 robbanótöltetet;

5) Az aknához való detonátort;

6) A pótlólagos detonátort az aknarobbantóhoz;

7) A gránát gyújtóházat és

8) a gránát ütőszeget az aknarobbantóhoz – tárgyi bizonyítékokként csatolni a Pasztellák István és társai vádolásáról szóló 3429. számú nyomozati ügy anyagaihoz.

Ugyanakkor, figyelembe véve az adott tárgyak robbanásveszélyességét és tárolásuk lehetetlenségét az ügy mellett és a tárgyi bizonyítékok tárolására szolgáló helyiségben, azokat robbantás útján meg kell semmisíteni.

A robbantás elvégzését tűzszerész szakértőre bízni és azt a meglévő akna-detonátor és pótlólagos detonátor segítségével elvégezni.

A robbanóanyagok, a puskapor, a gránát, a Faustpatrone robbanótöltet és a többi tárgy megsemmisítéséről szóló jegyzőkönyvet csatolni a 3429. számú nyomozati ügy anyagaihoz.

Az USZSZK Minisztertanácsa melletti KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának főnyomozója, Uvin százados [s.k.]

117.
Határozat tárgyi bizonyítékok ügyhöz csatolásáról[254]
Ungvár, 1958. december 30.

JÓVÁHAGYOM:

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt Állambiztonsági Bizottság (KGB) Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának vezetője, Kurennoj alezredes [s.k.]

Én, az USZSZK Minisztertanácsa melletti KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának főnyomozója, Uvin százados megvizsgálva Pasztellák István és társai ellen az USZSZK Btk. 54–10. cikkely II. része és 54–11. cikkelye alapján elkövetett bűncselekmény vádjával folytatott 3429. számú büntetőügy anyagait

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

hogy 1958. október 23-án és 26-án Grünwald Viljám, Kárpátalja megye Ungvári járás Gálocs községbeli Iszkra Kolhoz párttitkára átadott az USZSZK Minisztertanácsa melletti KGB Kárpátaljai Megyei Nyomozati Osztályának három darab, kockás füzetlapra kézzel, nyomtatott betűkkel, magyar nyelven írt röplapot. Mindegyik röplap szövege az „Október 23...” szavakkal kezdődik és „ a szabadságunkért” szavakkal, valamint két zászló rajzával végződik.

1958. október 26-án a Pasztellák István lakásán tartott házkutatás során a következő dolgokat találtuk és foglaltuk le.

[254] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 3., ark. 185–187. Írógéppel írott, orosz nyelvű dokumentum.

1. Egy ív indigópapír, amelyen látható szövegmaradvány olvasható, kezdve az „Október 23” szavakkal;
2. Egy iskolai füzet három papírlappal, melyek egyikén az „Október 23” szöveg szerepel;
3. Egy iskolai tollszár tollheggyel;
4. Egy darab egyszerű grafitceruza;
5. Egy üveg lila színű tinta.

A Pasztellák írásmódjának és a röplapoknak a bűnügyi (kriminalisztikai) szakértői vizsgálata, valamint a fentebb felsorolt tárgyi bizonyítékoknak a Kijevi Igazságügyi Szakértői Tudományos Kutatóintézetben elvégzett vizsgálata megállapította, hogy a röplapok szövegeit Pasztellák István készítette a tőle 1958. október 26-án, a házkutatás során lefoglalt indigópapír, ceruza, tollszár és tinta felhasználásával (144-sz és 145-sz számú szakértői jegyzőkönyvek).

A Pasztellák lakásán és a melléképületekben 1958. november 26-án végzett házkutatás során az alábbiakat találták és foglalták le:

1. №-34200 számú, külföldi mintájú puskához való szurony;
2. Külföldi mintájú, hatlövetű, szám nélküli revolver – üzemképtelen – a Pasztellák háza udvarán lévő kútban megtalálva;
3. „Mannlicher” rendszerű puskacső – üzemképtelen, a Pasztellák szomszédjának kútjában megtalálva.

Perduk Tibornál az 1958. november 27-i házkutatás során lefoglalva:

1. Külföldi puskához való szurony.

Az antiszovjet csoport résztvevőjénél, Molnár Lászlónál az 1958. november 24-én és 26-án a fáskamrában és az udvaron lévő rejtekhelyen végzett házkutatás során, valamint december 16-án a kútból az alábbiakat foglalták le:

1. Külföldi gyártmányú revolver fekete rongyból készült pisztolytáskában, üzemképtelen;
2. №-147 számú „Česká zbrojovka” pisztoly, üzemképtelen;

3. Öt darab tőrszerű szurony külföldi puskákhoz: №-B-33167, B-31523, 394 számúak, és kettő szám nélküli;

4. 69 darab puskalőszer „Mannlicher” és „Mauser” rendszerű puskákhoz; ebből a mennyiségből hat darab lőszer a szakértői vizsgálat során felhasználásra került;

5. „TT” pisztolylőszer – öt darab, melyből három darab a szakértői vizsgálat során felhasználásra került;

6. Négy darab pisztolylőszer a „Savage” rendszerű pisztolyhoz, melyből három darab a szakértői vizsgálat során felhasználásra került;

7. Két darab puskazár „Mannlicher” és „Mauser” rendszerű puskákhoz;

8. PPS géppisztolyhoz való elsütőszerkezet – egy darab;

9. Puskalőszer-hüvelyek – 42 darab;

10. Hét darab ólomöntvény lövedékekből;

11. Műbőr (kerza) pisztolytáska.

A Szanyi Jánostól az 1958. november 24-ei házkutatás során lefoglalt fegyverek:

1. Külföldi gyártmányú, „Frommer Stop” rendszerű pisztoly, №-154123 gyári számmal – üzemképes – egy darab;

2. Külföldi puskához való szurony, №-A-44308 számmal – egy darab;

3. Két darab puskalőszer – lövésre alkalmatlanok.

Deák Ferencnél az 1958. november 27-i házkutatás során lefoglalva:

1. Orosz puskából készült fűrészelt csövű puska (stukkó), №-JUR-2187 számmal, №-11554 számú zárral. A csőfurat fel van fúrva, a stukkó lövésre alkalmas;

2. Külföldi gyártmányú revolver alkatrészei kesztyűben; összeszerelt állapotban a №-11125 számú revolvert alkotják, amely a ravaszemelő hiánya miatt üzemképtelen;

3. Külföldi mintájú tőrszerű szurony, №-7400 számmal – egy darab.

Ezenfelül 1958. november 26-án Pasztellák megmutatta három, általa talált tüzérségi lövedék tárolási helyét, amelyeket elszállításuk és tárolásuk veszélyessége miatt a helyszínen, robbantással megsemmisítettek.

Tekintettel arra, hogy a fentebb felsoroltak: a három darab röplap, egy ív indigópapír, három ív füzetlap, a tollszár a tollheggyel, a ceruza és a tintásüveg, valamint a lőfegyverek, hidegfegyverek és lőszerek az ügyben tárgyi bizonyítékként szolgálnak, az Ukrán SZSZK Büntetőeljárási Törvénykönyvének 59. és 67. cikkelyei alapján úgy

HATÁROZTAM:

hogy a Pasztellák István és társai elleni 3429. számú bűnügyhöz tárgyi bizonyítékként csatolandó:

1. Három darab röplap – külön borítékban (№-1/t.3 dosszié, 137. oldal);

2. Három ív füzetlap, a tollszár a tollheggyel, a ceruza és egy ív indigópapír – külön borítékban (№-4/t.3 dosszié, 141. oldal);

3. A többi tárgyi bizonyítékot: a tintásüveget, a pisztolyokat, revolvereket, szuronyokat, lőszereket, hüvelyeket, ólomöntvényeket, zárakat, puskacsövet, pisztolytáskákat és a PPS elsütőszerkezetét – tekintettel azok súlyára és méretére – át kell adni az USZSZK Minisztertanácsa mellett működő KGB Kárpátaljai Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztálya bűnjelmegőrzőjébe.

Az USZSZK Minisztertanácsa melletti KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának főnyomozója, Uvin százados [s.k.]

118.
Határozat tárgyi bizonyítékok nyomozati ügyhöz való csatolásáról[255]
Ungvár, 1959. január 12.

JÓVÁHAGYOM:

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt Állambiztonsági Bizottság (KGB) Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának vezetője, Kurennoj alezredes [s.k.]

Én, Golovanov őrnagy, az USZSZK Minisztertanácsa alárendelt Állambiztonsági Bizottság (KGB) Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának főnyomozója, megvizsgálva a Gecse András ellen az Ukrán SZSZK Büntető Törvénykönyve 54-10. cikk II. része alapján, valamint Pasztellák István és Perduk Tibor ellen az 54-1 „a”, 54-11, 54-10 II. része és 196. cikkelyei alapján indított 3429. számú bűnügy nyomozati anyagait

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

A jelen ügyben szereplő vádlottaknál végzett házkutatások során nagy mennyiségű különböző irodalmat foglaltak le, melyek egy részét a szakértői bizottság reakciósnak, ellenforradalminak és antiszovjetnek minősítette, tehát tárgyi bizonyítékul szolgálnak. A többi irodalom a vádlottak bűnös tevékenységének bizonyítása szempontjából nem releváns.

Így a vádlott Gecse Andrásnál a házkutatás során lefoglalt irodalmak közül bizonyítéknak minősült az alábbi:

1. *Magyarország története*, szerzője Kosáry Domokos, Budapest, 1943-as kiadás, 412 oldalon, magyar nyelven;

[255] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 3., ark. 188–191. Írógéppel írott, orosz nyelvű dokumentum.

2. *A magyar nemzet története*, szerzője Novi Ferenc, 204 oldalon, magyar nyelven;

3. *Evangélikus imakönyv*, kiadva Berlinben, német nyelven, 95 oldalon;

4. *Segédlet a leventeifjúság vallás-erkölcsi oktatásához*, kiadva Budapesten 1943-ban, 188 oldalon, magyar nyelven.

5. *Református Világszemle*

5. *Református Világszemle* № 3, 1944. július, 98-tól 144. oldalig, magyar nyelven;

6. A Magyarországi Református Egyház körlevele, 1942. október 10., kiadva Budapesten, 4 oldalon;

7. *Magyar Nők Lapja*, № 16, 1944. július, magyar nyelven;

8. *Új honfoglalás* című brosúra, kiadva 1939-ben, 32 oldalon, magyar nyelven;

9. *Pesti Hírlap* újság, 1939. április 23.;

10. *Felvidéki Magyar Hírlap* újság, 1939. április 15.;

11. *Új Magyarság* újság, 1940. szeptember 17.;

12. Melléklet a *Prágai Magyar Hírlap* folyóirathoz 1936-ból és 1937-ből, nyolc íven;

13. Különböző szerzőktől származó, hét verset tartalmazó, írógéppel írt verseskötet magyar nyelven, amelyben többek között megtalálható a Magyar harangok; Ó, mi szépen leng a zászló, stb.

A részletesen felsorolt irodalom leírását az 1958. december 16-i házkutatási szemlejegyzőkönyv tartalmazza, az 1959. január 6-i szakértői vélemény pedig részletesen bemutatja azok reakciós, ellenforradalmi és szovjetellenes jellegét.

A Gecsénél lefoglalt további irodalom: A Huszti Református Egyház története, egy írógéppel írt levél 2 lapon, *Az Est* újság, két *Prágai Magyar Hírlap*, a *Református Élet* újság, a *Református Világszemle* № 1 (1944. január), a *Református Konvent jegyzőkönyve* brosúra és *Tolnai Világlapja* című folyóirat nem bírnak közvetlen relevanciával az ügy szempontjá-

ból, nem minősülnek bizonyítéknak, ezért megsemmisítendők.

A vádlott Pasztellák Istvántól lefoglalt irodalom a következő:

1. *A janicsárok végnapjai*, szerzője Jókai Mór, 1893-as budapesti kiadás, magyar nyelven, 232 oldalon;

2. *Milyen asszonyok?*, szerzője Jókai Mór, 1906-os budapesti kiadás, magyar nyelven, 346 oldalon.

3. *A magyarok csillaga*, szerzője Makkai Sándor, 1937-es budapesti kiadás, magyar nyelven, 344 oldalon;

4. *Bojgás az világba*, szerzője Göre Gábor, 160 oldalon, magyar nyelven;

5. *Vakarts* című könyv, szerzője Göre Gábor, 1925-ös budapesti kiadás, magyar nyelven, 104 oldalon;

6. *Julcsa kútja*, szerzője Gardonyi Géza, 1916-os budapesti kiadás, magyar nyelven, 152 oldalon;

7. *A hazáért és szabadságért*, szerzője Barna Jónás, 1908-as kiadás, 96 oldalon, magyar nyelven;

8. *Ellenforradalmi erők a magyar októberi eseményekben*, I., II. és III. rész, kiadva Budapesten a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány által / Fehér Könyv/, magyar nyelven, három kötetben;

9. *Ellenforradalmi erők a magyar októberi eseményekben*. Kárpátontúli Területi Könyvkiadó, Ungvár, 1956.

10. *Nagy Imre és bűntársainak ellenforradalmi összeesküvése*, kiadva a Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa által, magyar nyelven, 184 oldalon;

11. *Tolnai Világlexikona* /enciklopédia/, első kötet, 1912-es kiadás, magyar nyelven, 768 oldalon.

Az 1., 2., 3., 4., 5. és 11. pontokban felsorolt irodalmat Pasztellák olvasás céljából Gecse András lelkésztől kérte el, ami megerősíti a Pasztellák és Gecse közötti kapcsolatot. Ezen könyvek közül a Göre Gábor által írt Vakarts, amely 1925-ben jelent meg Budapesten, rágalmakat tartalmaz az 1919-es magyarországi forradalomról és annak egyik vezetőjéről, Kun Béláról, így ez a mű a Gecse és Pasztellák

közötti bűnös antiszovjet kapcsolat tárgyi bizonyítéka.

A vádlott Perduk Tibor lakásán lefoglalták az *Ez Magyarország* című könyvet, szerzője Asztalos Miklós, kiadva Budapesten 1940-ben, amely nem képezi Perduk tulajdonát és nem képvisel bizonyítási értéket.

Molnár Lászlónál a házkutatás során lefoglaltak egy 22 lapból álló jegyzetfüzetet különböző feljegyzésekkel, amely nem bír relevanciával az ügy szempontjából, ezért megsemmisítendő.

A fentiek alapján, az Ukrán SZSZK Büntetőeljárási Törvénykönyve 59. és 67. cikkelyei szerint úgy

HATÁROZTAM:

1. A vádlott Gecse András lakásán végzett házkutatás során lefoglalt, a jelen határozat 1–13. pontjaiban felsorolt irodalmat, valamint a vádlott Pasztellák István lakásán lefoglalt *Vakarts* című könyvet a jelen bűnügyhöz tárgyi bizonyítékként csatolni kell, és megőrzésre a KGB bűnjelmegőrzőjébe kell leadni.

2. A vádlott Pasztellák I.-nál lefoglalt, a jelen határozatban jelzett többi irodalmat bizonyítékként az ügyhöz kell csatolni, mint amelyek igazolják Pasztellák érdeklődését az 1956-ban Magyarországon zajlott ellenforradalmi események iránt, és ezeket a bíróság döntéséig a KGB bűnjelmegőrzőjében kell tárolni.

3. Az alábbi irodalmat: *A Huszti Református Egyház története*, egy 2 lapos levél, *Az Est*, a *Prágai Magyar Hírlap*, a *Református Élet*, a *Református Világszemle* № 1. száma, a *Református Konvent jegyzőkönyve* brosúra, a *Tolnai Világlapja* folyóirat, egy jegyzetfüzet és az *Ez Magyarország* című könyv – égetéssel meg kell semmisíteni, a megsemmisítésről szóló jegyzőkönyvet pedig a jelen ügyhöz kell csatolni.

Golovanov őrnagy, az USZSZK Minisztertanácsa alárendelt Állambiztonsági Bizottság (KGB) Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának főnyomozója [s.k.]

119.
Határozat a büntetőeljárás megindításának elutasításáról[256]
Ungvár, 1959. január 12.

JÓVÁHAGYOM:

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt Állambiztonsági Bizottság (KGB) Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának helyettes vezetője ,Szavcsuk ezredes [s.k.]

Én, Golovanov őrnagy, az USZSZK Minisztertanácsa mellett működő Állambiztonsági Bizottság (KGB) Kárpátaljai Megyei Nyomozati Osztályának főnyomozója, megvizsgálva a pasztellák István és Perduk Tibor ellen az Ukrán SZSZK Büntető Törvénykönyve 54-1 „a", 54-11, 196. cikkelyei, Pasztellák esetében továbbá az 54-10 II. része alapján indított 3429. számú bűnügy nyomozati anyagait

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

A Pasztellák I. és Perduk T. vallomásai alapján az ügyben érintettek az alábbi galocsi (Ungvári járás, Kárpátalja megye) lakosok is:

1. Szanyi János, született 1944. október 27-én, aki tagja volt a Pasztellák által létrehozott szovjetellenes csoportnak, részt vett a csoport gyűlésein, valamint lőfegyverek, hidegfegyverek és lőszerek gyűjtésében;

2. Molnár László, született 1945. november 19-én, aki tagja volt a Pasztellák által vezetett szovjetellenes csoportnak, és a csoport szükségleteire összegyűjtött fegyverek és lőszerek raktárosa volt;

3. Tóth János, született 1945. február 24-én, aki 1957 őszén beleegyezését adta, hogy tagja legyen a fent nevezett szovjetellenes csoportnak, azonban

[256] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 3., ark. 195–196. Írógéppel írott, orosz nyelvű dokumentum.

később a csoport tevékenységétől elzárkózott, és egyéb bűncselekményt nem követett el;

4. Deák Ferenc, született 1942. szeptember 24-én, aki jogellenesen tartott magánál egy fűrészelt csövű puskát (stukkót) és egy szuronyt, 1958 nyarán pedig beleegyezését adta Pasztelláknak és Perduknak, hogy a szovjetellenes csoport tagja lesz, de gyakorlati bűncselekményt nem követett el, és a későbbiekben nem tartott kapcsolatot a csoport tagjaival.

Az ügy anyagaiból látható, hogy a büntetőeljárás megindításának időpontjáig, azaz 1958. október 23-ig Szanyi J., Molnár L. és Tóth J. még nem töltötték be a tizennegyedik életévüket, aminek következtében az Ukrán SZSZK Büntető Törvénykönyvének 11. cikkelye alapján büntetőjogi felelősségre nem vonhatók.

Az ügy anyagaiból továbbá megállapítható, hogy Deák F. letartóztatásához nincs elegendő bizonyíték az ő gyakorlati szovjetellenes tevékenységére vonatkozóan.

A fentiek alapján úgy

HATÁROZTAM:

hogy a vádlottak, Pasztellák és Perduk vallomásaiban érintett Szanyi János, Molnár László és Tóth János ellen az Ukrán SZSZK Büntetőeljárási Törvénykönyve 4. cikkelyének „e” pontja alapján, Deák Ferenc ellen pedig az Ukrán SZSZK Büntetőeljárási Törvénykönyve 197. cikkelyének II. része alapján a büntetőeljárás nem indul.

A határozat másolatát megküldeni a megyei ügyésznek.

Az USZSZK Minisztertanácsa alárendelt Állambiztonsági Bizottság (KGB) Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának főnyomozója, Golovanov őrnagy [s.k.]

EGYETÉRTEK:

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt Állambiztonsági Bizottság (KGB) Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának vezetője, Kurennoj alezredes [s.k.]

120.
Határozat a nyomozati szakasz és a vádlott fogvatartási idejének meghosszabbításáról[257]
Ungvár, 1958. december 19.

JÓVÁHAGYOM:

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának helyettes vezetője, Szavcsuk ezredes [s.k.]. 1958. december 19.

Engedélyezem: a nyomozati eljárás és a vádlott, Pasztellák István letartóztatásának időtartamát 1959. január 20-ig meghosszabbítani. Kárpátalja megye ügyésze, a III. osztályú állami igazságügyi tanácsos, Ruszin [s.k.]. 1958. december 22.

Én, Uvin százados, a KGB Kárpátaljai Megyei Nyomozati Osztályának főnyomozója, megvizsgálva a Pasztellák István ellen az Ukrán SZSZK Büntető Törvénykönyve 54-10. cikk I. része alapján indított 3429. számú bűnügy anyagait

MEGÁLLAPÍTOTTAM:

Pasztellák I.-t 1958. október 28-án tartóztatták le, mivel 1958. október 23-ára virradó éjszaka szovjetellenes röplapokat készített és terjesztett az ungvári járásban található Gálocs községben, amelyekben arra szólította fel Kárpátalja magyar lakosságát, hogy folytassanak harcot a szovjethatalom ellen.

A vádemelés során Pasztellák bűnösnek vallotta magát; bűnös tevékenységét emellett megerősítik Kótyuk, Grünwald, Orémus, Pasztellák I., Pasztellák M. és más tanúk vallomásai, valamint az írásszakértői vizsgálat és a tárgyi bizonyítékok (indigópapír, ceruza, tinta) vizsgálatának eredményei, melyekkel a röplapokat készítette.

[257] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 3., ark. 197–199. Írógéppel írott, orosz nyelvű dokumentum.

A további nyomozás során megállapítást nyert, hogy Pasztellák 1957 őszén magyar nacionalista meggyőződésből és a szovjethatalommal szembeni ellenséges érzületből a helyi fiatalságból egy szovjetellenes csoportot hozott létre, amelybe bevonta Gálocs község lakosait: Szanyi Jánost (szül. 1944), Molnár Lászlót (szül. 1945), Perduk Tibort (szül. 1942) és Deák Ferencet (szül. 1942).

A Pasztellák lakásán tartott alakuló gyűlésen őt választották meg a csoport vezetőjének, Perdukot a helyettesének, Szanyi Jánost titkárnak, Molnár Lászlót pedig a fegyverek és lőszerek raktárosának. Ekkor dőlt el az is, hogy a csoport fő feladata a szovjethatalom elleni fegyveres harc lesz, és a csoport tagjai a nemzetközi helyzet bonyolódása esetén fegyverrel a kézben lépnek fel ezen célok megvalósítása érdekében.

A szovjetellenes csoport tagjainál tartott házkutatások során rejtekhelyekről az alábbiakat találták és foglalták le: schneiderit és tetril robbanóanyagok, gránát, egy páncéltörő gránát (faustpatron) gyújtótöltete, 71 darab puskalőszer, detonátor, lőpor, 9 darab tőrszerű szurony és 5 darab lőfegyveralkatrész, valamint három tüzérségi lövedék.

Pasztellák társai közül 1958. november 26-án Perduk Tibort, december 2-án pedig Gecse András református lelkészt tartóztatták le, aki Pasztellákot szovjetellenes szellemben befolyásolta.

A lefoglalt lőfegyvereket, szúró-vágó fegyvereket és lőszereket szakértői vizsgálatra a Belügyminisztérium Kárpátaljai Megyei Igazgatóságának tudományos-technikai csoportjához küldték, a lelkésztől lefoglalt irodalmat pedig irodalomtudományi szakértői vizsgálatnak kell alávetni.

A jelen ügyben a nyomozás befejezéséhez a következőket kell elvégezni:

1. Pasztellák, Perduk és Gecse vádlottak kihallgatásával meg kell állapítani bűnös tevékeny-

ségük teljes körét, e tevékenység kezdeményezőit és inspirálóit, valamint további tettestársaikat;

2. Tanúként ki kell hallgatni Deákot, Szanyit, Molnárt és más személyeket, akik előtt ismert a letartóztatottak bűnös tevékenysége, és az ellentmondások feloldása érdekében szembesítéseket kell végezni közöttük;

3. Le kell foglalni a Molnár Lászlónál még elrejtett lőfegyvert – egy pisztolyt;

4. Végre kell hajtani a vádlottaktól lefoglalt robbanóanyagok és gránátok megsemmisítését robbantással.

5. Létre kell hozni egy irodalomtörténeti szakértői bizottságot a Gecse lelkésztől lefoglalt irodalom megvizsgálására, valamint annak eszmei és politikai tartalmának meghatározására;

6. Pasztellák, Perduk és Gecse letartóztatottak teljes szovjetellenes tevékenységének minden tényét megállapítva, pótvádat kell emelni ellenük.

Ezen intézkedések végrehajtása 1958. december 28-ig, azaz a nyomozati és fogvatartási határidő lejártáig nem lehetséges, mivel ehhez hosszabb időre van szükség.

A fentiek alapján, figyelembe véve azt is, hogy a lefoglalt lőfegyverek, hidegfegyverek és lőszerek vizsgálata még nem fejeződött be, valamint a Gecse lelkésztől lefoglalt szovjetellenes irodalom elemzése is folyamatban van, az Ukrán SZSZK Büntetőeljárási Törvénykönyvének 113. és 157. cikkelyei alapján úgy

HATÁROZTAM:

hogy kezdeményezem a Kárpátaljai Megyei Ügyésznél a nyomozás időtartamának és a vádlott, Pasztellák István fogva tartásának meghosszabbítását egy hónappal, azaz 1959. január 28-ig.

A hosszabbítás iránti kérelmet első ízben terjesztjük elő.

A határozat másolatát tájékoztatásul meg kell küldeni az USZSZK Minisztertanácsa mellett működő KGB

Kárpátaljai Megyei Igazgatósága nyilvántartási és archív osztályának vezetője részére.

Uvin százados, a KGB Kárpátaljai Megyei Nyomozati Osztályának főnyomozója [s.k.]

EGYETÉRTEK:

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt Állambiztonsági Bizottság (KGB) Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának vezetője Kurennoj alezredes [s.k.]

121.
Perduk Tibor iskolaigazgató által kiállított igazolása[258]
Ungvár, d.n.

Igazolás Perduk Tibor (apja neve Gyula) tanuló részére

Perduk Tibor 1942-ben született, Gálocs (Ungvári járás) község lakosa, 1957. október 1-jén nyert felvételt az Ungvári 2. Számú Dolgozó Ifjúság Esti Középiskolájába.

Az iskolában eltöltött idő alatt gyenge tanulmányi előmenetelt mutatott, osztályzatai többnyire „hármas" volt, továbbá orosz nyelvből őszi pótvizsgára küldték.

A tanév során 205 tanórát mulasztott, melyek többsége igazolatlan hiányzás volt.

Az 1958/59-es tanévben – melyben mindössze másfél hónapot tanult – 10 órát mulasztott igazolatlanul. Tanulmányi eredménye gyenge, „elégséges" szintű volt.

Iskolaigazgató: Motornaja [s.k.]

[258] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 3., ark. 220. Írógéppel írott, orosz nyelvű dokumentum.

122.
Pasztellák István iskolaigazgató által kiállított igazolása[259]
Ungvár, d.n.

Igazolás Pasztellák István(apja neve István) tanuló részére

Pasztellák István 1943-ban született, Gálocs (Ungvári járás) község lakosa, 1957. szeptember 10-én nyert felvételt az Ungvári 2. Számú Dolgozó Ifjúság Esti Középiskolájába.

Az iskolában eltöltött idő alatt tudása leginkább „hármas" és „négyes" osztályzatoknak felelt meg. Ezen időszak alatt 206 tanórát mulasztott, melyek többsége igazolatlan mulasztás volt.

Az 1958/59-es tanév első negyedében tudása szintén „hármas" és „négyes" volt, mulasztásainak száma pedig 55 tanóra, melyek túlnyomó részt igazolatlan okokból történtek.

Iskolaigazgató: Motornaja [s.k.]

123.
Jegyzőkönyv a nyomozás lezárásáról[260]
Ungvár, 1959. január 19.

Mi, Golovanov őrnagy, az Ukrán SZSZK Minisztertanácsának alárendelt Állambiztonsági Bizottság (KGB) Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának kiemelt nyomozója, és Szagun igazságügyi tanácsos, Kárpátalja megye ügyészhelyettese, megvizsgáltuk a 3429. számú bűnügyet, amelyben Pasztellák István (született 1943. január 25-én) ellen emeltünk vádat az Ukrán SZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-1 „a", 54-11, 54-10 II. rész és 196. cikkelyei alapján elkövetett bűncselekmények miatt.

[259] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 3., ark. 221. Írógéppel írott, orosz nyelvű dokumentum.
[260] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 3., ark. 222. Írógéppel írott, orosz nyelvű dokumentum.

Az előzetes nyomozást befejezettnek nyilvánítva, és az ügyben összegyűjtött adatokat a bíróságnak való átadásra elegendőnek ítélve, az Ukrán SZSZK Büntetőeljárási Törvénykönyvének 200. cikkelye alapján erről a vádlottat tájékoztattuk. Puglik magyar nyelvű tolmács közreműködésével a vádlott elé tártuk az ügy összes iratát megismerés céljából, ill. megkérdeztük, kívánja-e bármivel kiegészíteni a nyomozást.

A vádlott, Pasztellák István nyilatkozata: Kijelentem, hogy az alábbi időpontokban:

• január 16-án 11:30-tól 13:30-ig és 15:00-tól 18:00-ig,

• január 17-én 9:00-tól 13:45-ig,

• január 19-én 9:45-től 11:45-ig, megismertem a bűnügy összes anyagát három kötetben, összesen kilencszázharminckét (932) lapon. A nyomozást kiegészíteni nem kívánom, az üggyel kapcsolatban indítványt nem terjesztek elő.

A vádlott aláírása: Pasztellák [s.k.]

Golovanov őrnagy, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt Állambiztonsági Bizottság (KGB) Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának kiemelt nyomozója [s.k.]

Szagun, Kárpátalja megye ügyészhelyettese – igazságügyi tanácsos [s.k.]

Puglik magyar nyelvű tolmács az USZSZK Büntetőeljárási Törvénykönyvének 200. cikkelyének végrehajtása során az USZSZK Büntető Törvénykönyvének (BTK) 89. cikkelye alapján a hamis fordításért való felelősségére figyelmeztetve lett.

Puglik magyar nyelvű tolmács [s.k.]

124.
Jegyzőkönyv a nyomozás lezárásáról[261]
Ungvár, 1959. január 19.

Mi, Golovanov őrnagy, az Ukrán SZSZK Minisztertanácsának alárendelt Állambiztonsági Bizottság (KGB) Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának kiemelt nyomozója, és Szagun igazságügyi tanácsos, Kárpátalja megye ügyészhelyettese, megvizsgáltuk a 3429. számú bűnügyet, amelyben Perduk Tibor (született 1942. április 22-én) ellen emeltünk vádat az Ukrán SZSZK Büntető Törvénykönyvének 54-1 „a”, 54-11 és 196. cikkelyei alapján elkövetett bűncselekmények miatt.

Az előzetes nyomozást befejezettnek nyilvánítva, és az ügyben összegyűjtött adatokat a bíróságnak való átadásra elegendőnek ítélve, az Ukrán SZSZK Büntetőeljárási Törvénykönyvének 200. cikkelye alapján erről a vádlottat tájékoztattuk. Puglik magyar nyelvű tolmács közreműködésével a vádlott elé tártuk az ügy összes iratát megismerés céljából, ill. megkérdeztük, kívánja-e bármivel kiegészíteni a nyomozást.

A vádlott, Perduk Tibor nyilatkozata: Kijelentem, hogy az alábbi időpontokban:

- január 16-án 11:30-tól 13:30-ig és 15:00-tól 18:00-ig,
- január 17-én 9:00-tól 13:45-ig,
- január 19-én 9:45-től 11:30-ig, megismertem a bűnügy összes anyagát három kötetben, összesen kilencszázharminckét (932) lapon. A nyomozást kiegészíteni nem kívánom, az üggyel kapcsolatban indítványt nem terjesztek elő.

A vádlott aláírása: Perduk [s.k.]

[261] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 3., ark. 223. Írógéppel írott, orosz nyelvű dokumentum.

Golovanov őrnagy, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt Állambiztonsági Bizottság (KGB) Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának kiemelt nyomozója [s.k.]

Szagun, Kárpátalja megye ügyészhelyettese – igazságügyi tanácsos [s.k.]

Puglik János magyar nyelvű tolmács az USZSZK Büntetőeljárási Törvénykönyvének 200. cikkelyének végrehajtása során az USZSZK Büntető Törvénykönyvének (BTK) 89. cikkelye alapján a hamis fordításért való felelősségére figyelmeztetve lett.

Puglik magyar nyelvű tolmács [s.k.]

125.
Vádirat Pasztellák István és Perduk Tibor ellen[262]
Ungvár, 1959. január 19.

JÓVÁHAGYOM:
Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt Állambiztonsági Bizottság (KGB) Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának vezetője Szavcsuk ezredes [s.k.]

Vádirat a 3429. számú bűnügyben, amelyben vádat emeltünk: Pasztellák István ellen az USZSZK BTK 54-1 „a”, 54-10 II. rész, 54-11 és 196. cikkelyei alapján elkövetett bűncselekmények miatt, valamint Perduk Tibor ellen az USZSZK BTK 54-1 „a”, 54-11 és 196. cikkelyei alapján elkövetett bűncselekmények miatt.

A KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága 1958. október 23-án indított büntetőeljárást a 3429. számú ügyben, miután az Ungvári járási Gálocs községben szovjetellenes röplapokat terjesztettek.

A jelen ügyben folytatott nyomozás során letartóztatásba került: 1958. október 23-án – Pasztellák

[262] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 3., ark. 224–232. Írógéppel írott, orosz nyelvű dokumentum.

István (szül. 1943); 1958. november 26-án – Perduk Tibor (szül. 1942); és 1958. december 2-án – Gecse András (szül. 1907), a református egyház lelkésze. Ez utóbbi 1959. január 4-én meghalt.

A nyomozás során megállapítást nyert, hogy: Pasztellák István 1957–1958 folyamán rendszeresen látogatta Gecse András gálocsi református lelkész lakását, akitől különböző szépirodalmi és történelmi könyveket kapott, melyek a burzsoá Magyarország szemléletét tükrözték. Gecse András szovjetellenes beszélgetései, a tőle kapott könyvek, valamint az Amerika Hangja, a BBC és a Szabad Európa rádióállomások külföldi adásainak hatására Pasztellák a magyar burzsoá nacionalizmus és a szovjet hatóságokkal szembeni ellenséges hozzáállás álláspontjára helyezkedett.

Ezt megerősítik:

Magának a vádlottnak, Pasztellák I.-nak a vallomásai arról, hogy a könyvek olvasása és a nyugati rádióadások hallgatása következtében kialakult magyar nacionalista, szovjetellenes meggyőződése véglegesen a Gecse András lelkésszel folytatott szovjetellenes beszélgetések során erősödött meg. (I. kötet, 71., 75., 78., 119–127., 164–165. oldalak).

Perduk T. vádlott vallomása, aki elmondta, hogy Pasztellák I. valóban látogatta Gecse lelkészt és könyveket kölcsönzött tőle olvasásra, valamint Pasztellák mesélt neki a hallgatott szovjetellenes rádióadásokról (I. kötet, 212., 214., 243. oldalak);

Szanyi J. tanú vallomásai, aki elmondta, hogy Pasztellákkal együtt látogatták Gecse lakását, ahol Pasztellák könyveket kölcsönzött olvasásra és a lelkészt a nemzetközi eseményekről kérdezgette (I. kötet, 285., 319., 320. oldalak);

Tárgyi bizonyítékok, azaz a Gecse lelkésztől és Pasztelláktól lefoglalt szovjetellenes, burzsoá szemléletű irodalom (I. kötet, 31–35. oldalak; II. kötet, 215–251. oldalak; III. kötet, 188–194. oldalak).

1957 őszén Pasztellák I. magyar nacionalista meggyőződésétől és a szovjethatalommal szembeni ellenséges viszonyától vezérelve, iskoláskorú fiatalokból szovjetellenes csoportot hozott létre Gálócs községben azzal a céllal, hogy a nemzetközi helyzet romlása vagy a Szovjetunió elleni háború esetén fegyveres harcot folytassanak a szovjethatalom ellen.

Az említett csoportba Pasztellák I. 1957 őszén bevonta Perduk Tibort, Szanyi Jánost, Molnár Lászlót, majd 1958 nyarán Perduk Tibor részvételével bevonták a csoportba Deák Ferencet is.

Ezt megerősítik: Pasztellák I. (I. kötet, 164–170. oldalak) és Perduk T. (I. kötet, 204., 212., 217., 219., 225., 226. oldalak) vádlottak vallomásai; Szanyi J. (I. kötet, 292., 320. oldalak), Molnár L. (I. kötet, 344., 315–324. oldalak), Tóth J. (I. kötet, 374–380. oldalak) és Deák F. (II. kötet, 8–38. oldalak) tanúk vallomásai.

Az 1957 őszén Pasztellák lakásán tartott szervezeti megbeszéléseken utóbbit választották meg a csoport vezetőjének, Perduk Tibort a helyettesének, Szanyi Jánost titkárnak, Molnár Lászlót pedig a fegyverek és lőszerek raktárosának. Ekkor Pasztellák és Szanyi összeállították az egymás iránti hűségeskü szövegét a szovjethatalom elleni harcra, amelyet a csoport minden tagja letett a tettestársai előtt. Ezzel egyidejűleg döntés született hideg- és lőfegyverek, vágófegyverek, továbbá lőszerek gyűjtéséről, azzal a céllal, hogy a nemzetközi helyzet romlása vagy a Szovjetunió elleni háború esetén fegyverrel a kézben lépjenek fel a szovjethatalom ellen.

Ezt megerősítik: Pasztellák I. (I. kötet, 164–170. oldalak; II. kötet, 290–305., 315–324. oldalak) és Perduk T. (I. kötet, 205., 227–230. oldalak) vádlottak vallomásai; Szanyi J. (I. kötet, 292–320. oldalak), Molnár L. (I. kötet, 344–352. oldalak) és Tóth J. (I. kötet, 377. oldal) tanúk vallomásai.

A kitűzött tervek megvalósítása érdekében Pasztellák István, mind személyesen, mind pedig társaival közösen, 1957–1958 folyamán több alkalommal tett gyakorlati lépéseket lőfegyverek, vágófegyverek, lőszerek és robbanóanyagok felkutatására a korábbi harcok helyszínein. A megszerzett fegyvereket és lőszereket Molnár Lászlónak, a csoport raktárosának adták át, a fegyverek egy részét pedig a csoport tagjai saját használatukra maguknál tartották.

Így Pasztellák I. magánál tartott egy puskaszuronyt és egy működésképtelen revolvert, Perduk T. egy puskaszuronyt, Szanyi J. egy szuronyt és egy pisztolyt, Molnár L. pedig egy pisztolyt és egy revolvert. Az összegyűjtött robbanóanyagokat – schneideritot és tetrylt, egy gránátot, egy páncéltörő rakéta (faustpatron) robbanótöltetét, egy gyutacsot, valamint 78 darab puska- és pisztolytöltényt, öt szuronyt és puskaport – egy speciális rejtekhelyen tárolták Molnár Lászlónál. 1958 nyarán Pasztellák megbízta Szanyi Jánost, hogy végezze el ezen fegyver- és lőszerraktár leltározását.

Ezt megerősítik: Pasztellák I. (I. kötet, 164–170., 207., 208., 231–232., 235–239. oldalak) és Perduk T. (I. kötet, 206. oldal) vádlottak vallomásai; Szanyi J. (I. kötet, 292., 301. oldalak), Molnár L. (I. kötet, 352–373. oldalak) és Tóth J. (I. kötet, 379. oldal) tanúk vallomásai; a házkutatási jegyzőkönyvek (I. kötet, 15–24., 25–33., 275–278., 334–339. oldalak); a fegyver- és robbanóanyag-szakértői vizsgálati anyagok (III. kötet, 142–180. oldalak) és a tárgyi bizonyítékok: fegyverek, lőszerek és robbanóanyagok (III. kötet, 181–184. oldalak).

1958 októberében Pasztellák I. több alkalommal javasolta társainak szovjetellenes tartalmú röplapok készítését és terjesztését Gálocs községben, az 1956-os októberi-novemberi magyarországi ellenforradalmi lázadás második évfordulója alkalmából.

Ezt megerősítik: Pasztellák I. (I. kötet, 169., 170. oldalak) és Perduk T. (I. kötet, 193., 194., 220.,

233. oldalak) vádlottak vallomásai; Szanyi J. (I. kötet, 282., 283., 294., 295., 302–304. oldalak) és Molnár L. (II. kötet, 321–322. oldalak) tanúk vallomásai.

1958. október 22-én Pasztellák I. személyesen, tintával és ceruzával, füzetlapokra, indigó használatával három darab szovjetellenes röplapot készített és terjesztett el az Ungvári járási Gálocs községben. A röplapok felhívást intéztek Kárpátalja magyar lakosságához, hogy szervezkedjenek és folytassanak harcot a szovjethatalom, a Kommunista Párt és a szovjet kormány ellen. Ezek a röplapok gyalázatos rágalmakat tartalmaztak a szovjet kormányra és a Kommunista Pártra vonatkozóan, a Szovjetunió által nyújtott segítségről a magyar népnek az 1956. októberi-novemberi magyarországi ellenforradalmi lázadás leveréséhez. Ezeket a röplapokat gálócsi lakosok találták meg, és átadták a nyomozó hatóságoknak.

Ezt megerősítik: Pasztellák I. (I. kötet, 70., 169., 170. oldalak; II. kötet, 272–289. oldalak) és Perduk T. (I. kötet, 193., 195., 198., 234. oldalak) vádlottak vallomásai; Szanyi J. (I. kötet, 283., 305. oldalak; II. kötet, 290–305. oldalak), Molnár L. (II. kötet, 321–322. oldalak), Grünwald V. (III. kötet, 11–17. oldalak), Kótyuk L. (III. kötet, 18–36. oldalak), Orémus E. (III. kötet, 42–46. oldalak), Nyisztor I. (III. kötet, 47–51. oldalak), Tóth P. (III. kötet, 52–55. oldalak), Veres I. (III. kötet, 65–70. oldalak), Bocán I. (III. kötet, 71–74. oldalak) és Pasztellák I. (III. kötet, 90–101. oldalak) tanúk vallomásai; a röplapok lefoglalási jegyzőkönyvei (III. kötet, 1–10. oldalak); a Kijevi Igazságügyi Szakértői Tudományos Kutatóintézet szakvéleménye Pasztellák írásképének, az indigónak, a tintának, a tollnak és a ceruzának a vizsgálatáról (144-sz. és 145-sz. jegyzőkönyvek; II. kötet, 121–141. oldalak); valamint tárgyi bizonyítékok: három röplap (III. kötet, 137. oldal), indigópapír, ceruza, tollszár tollheggyel, három papírlap a füzetből és tinta a tintásüvegben (III. kötet, 141. oldal).

A röplapok elkészítése és terjesztése után Pasztellák I. erről beszámolt bűntársainak, és letartóztatását előre látva utasítást adott nekik a náluk lévő fegyverek és lőszerek elrejtésére.

Ezt megerősítik: Pasztellák I. (I. kötet, 164–170. oldalak; II. kötet, 272–289., 290–305., 315–324. oldalak) és Perduk T. (I. kötet, 233., 234. oldalak; II. kötet, 272–289. oldalak) vádlottak vallomásai; Szanyi J. (I. kötet, 305. oldal; II. kötet, 290–305. oldalak) és Molnár L. (I. kötet, 361–362. oldalak; II. kötet, 321–322. oldalak) tanúk vallomásai.

Az USZSZK BTK 54-1 „a", 54-10 II. rész, 54-11. és 196. cikkelyei alapján emelt vádakban Pasztellák I. teljes mértékben bűnösnek vallotta magát (I. kötet, 68–72., 160–170. oldalak).

Perduk Tibor, osztva bűntársai szovjetellenes meggyőződését, 1957 őszén belépett a Pasztellák István által létrehozott szovjetellenes csoportba, amely célul tűzte ki a fegyveres harcot a szovjethatalom ellen a nemzetközi helyzet romlása vagy a Szovjetunió elleni háború esetén, 1958-ban pedig Pasztellákkal közösen bevonták a csoportba Deák Ferencet is.

Ezt a vádpontot megerősítik: Pasztellák I. vádlott vallomásai (I. kötet, 164–170. oldalak); Szanyi J. (I. kötet, 292., 320. oldalak), Molnár L. (I. kötet, 344. oldal) és Deák F. (II. kötet, 8–38. oldalak) tanúk vallomásai; valamint magának Perduk T. vádlottnak a vallomásai (I. kötet, 198., 199., 217–219., 224–234., 240–242. oldalak).

Az 1957 őszén Pasztellák lakásán két alkalommal megtartott szervezeti megbeszéléseken Perdukot választották meg a szovjetellenes csoport vezetőhelyettesévé, és ekkor tett hűségesküt bűntársai előtt a szovjethatalom elleni harcra. Ezeken a megbeszéléseken Perduk közvetlenül részt vett a szovjetellenes csoport vezetőjének, Pasztelláknak a megválasztásában – ahol őt magát helyettesnek választották –, a titkár és a raktáros megválasztásában, a fegyver- és lőszergyűjtés kérdéseinek megvi-

tatásában, valamint a titkos levelezéshez szükséges kód elfogadásában.

Ezt megerősítik: Perduk vádlott vallomásai (I. kötet, 199–204., 226–230. oldalak); Pasztellák vádlott vallomásai (I. kötet, 164–170. oldalak; II. kötet, 290–305. oldalak); Szanyi J. (I. kötet, 292. oldal) és Molnár L. (I. kötet, 344–352. oldalak; II. kötet, 325–330. oldalak) tanúk vallomásai.

A szovjetellenes csoport tagjaként Perduk bűntársaival, Szanyival, Molnárral és Pasztellákkal közösen, több alkalommal tett gyakorlati lépéseket fegyverek és lőszerek beszerzésére. Perduk személyesen egy puskaszuronyt tartott magánál és őrizte azt a letartóztatásáig, a csoport raktárába pedig egy puskazárat és puskaport adott le, amelyeket korábbi harcok helyszínein talált lőszerekből gyűjtött össze. Emellett Perduk, bár közvetlenül nem vett részt a szovjetellenes röplapok elkészítésében a letartóztatástól való félelme miatt, tudott arról, hogy a szovjetellenes csoport vezetője, Pasztellák az 1956-os magyarországi ellenforradalmi lázadás második évfordulója alkalmából több szovjetellenes röplapot írt és terjesztett 1958 októberében az Ungvári járási Gálocs községben.

Ezt megerősítik: Perduk vádlott vallomásai (I. kötet, 205–208., 231–234. oldalak; II. kötet, 306–314. oldalak); Pasztellák vádlott vallomásai (I. kötet, 164–170. oldalak; II. kötet, 272–289. oldalak); Szanyi J. (I. kötet, 292. oldal) és Molnár L. (I. kötet, 352–372. oldalak) tanúk vallomásai; a házkutatási jegyzőkönyvek (I. kötet, 181–184. oldalak); a fegyver- és robbanóanyag-szakértői vizsgálati anyagok (III. kötet, 142–180. oldalak) és a bűnjellajstrom (III. kötet, 181–184. oldalak).

Az USZSZK BTK 54-1 „a”, 54-11 és 196. cikkelyei alapján emelt vádakban Perduk T. teljes mértékben bűnösnek vallotta magát (I. kötet, 223–234, 253–257. oldalak).

A fent említettek alapján vád alatt állnak:

Pasztellák István, született 1943. január 25-én, gálocsi (Ungvári járás, Kárpátalja megye) származású és lakos, szegényparaszt családból származik, Szovjetunió állampolgára, magyar, pártonkívüli, korábban nem volt büntetve, letartóztatásáig az Iszkra Kolhozban dolgozott és az Ungvári 2. számú esti iskola 9. osztályában tanult. A szovjethatalommal szembeni ellenséges szemléletétől vezérelve, 1957 őszén gálocsi fiatalokból szovjetellenes csoportot hozott létre a szovjethatalom elleni harcra.

E csoport vezetőjeként két szervezeti megbeszélést tartott bűntársaival, és hűségesküt tett a szovjetellenes csoport tagjai előtt. Az elfogadott döntésnek megfelelően részt vett fegyverek és lőszerek beszerzésében, amelyeket a szovjethatalom elleni fegyveres fellépéshez készítettek elő a nemzetközi helyzet romlása esetén. Személyesen, letartóztatásának napjáig egy puskaszuronyt és egy működésképtelen pisztolyt tartott magánál.

1958. október 23-ra virradó éjszaka Gálócs községben három szovjetellenes röplapot készített és függesztett ki, amelyekben Kárpátalja magyar lakosságát szervezkedésre, a szovjethatalom, a Kommunista Párt és a szovjet kormány elleni harcra szólította fel, egyúttal megrágalmazta a szovjet kormányt és a Kommunista Pártot a magyar népnek az 1956. októberi-novemberi ellenforradalmi lázadás leveréséhez nyújtott szovjet segítség kapcsán. Vagyis elkövette az USZSZK BTK 54-1 „a”, 54-11, 54-10 II. rész és 196. cikkelyei szerinti bűncselekményeket.

Perduk Tibor, született 1942. április 22-én, Sátoraljaújhelyen (Magyarország), munkáscsaládból származik, Szovjetunió állampolgára, pártonkívüli, magyar, korábban nem volt büntetve, letartóztatásáig Gálocs községben (Ungvári járás) élt, az Iszkra Kolhozban dolgozott és az ungvári 2. számú esti iskola 9. osztályában tanult. Osztva bűntársai szovjetellenes meggyőződését, 1957 őszén belépett

a Pasztellák István által Gálocs községben létrehozott szovjetellenes csoportba, ahol a csoport vezetőhelyettesévé választották, és aktívan részt vett a csoport megbeszélésein.

1958 nyarán Pasztellákkal közösen beszervezte a csoportba Deák Ferencet, közvetlenül részt vett fegyverek és lőszerek beszerzésében a szovjethatalom elleni harchoz, beszerzett és letartóztatásának napjáig magánál tartott egy puskaszuronyt, vagyis elkövette az USZSZK BTK 54-1 „a", 54-11 és 196. cikkelyei szerinti bűncselekményeket.

Az USZSZK Be. 204. cikkelye alapján a 3429. számú bűnügyet Pasztellák I. és Perduk T. vádjával megküldjük Kárpátalja megye ügyészének a bírósági illetékesség szerinti továbbítás céljából.

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt Állambiztonsági Bizottság (KGB) Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának kiemelt nyomozója, Golovanov őrnagy [s.k.].

EGYETÉRTEK:

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt Állambiztonsági Bizottság (KGB) Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának vezetője, Kurennoj alezredes [s.k.].

TÁJÉKOZTATÓ

1. Pasztellák István és Perduk Tibor vádlottak a KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatóságának belügyi börtönében (Ungvár város) vannak fogva tartva.

2. A személyi okmányok az ügyhöz csatolva, külön csomagokban találhatók (III. kötet, 219–220. oldalak).

3. A tárgyi bizonyítékok, határozatok alapján az ügyhöz csatolva és a bűnjeltárba leadva (III. kötet, 185–194. oldalak).

4. Gecse András vádlott értéktárgyai megőrzésre átadva az Állambiztonsági Bizottság (KGB) Főigazgatóságának pénzügyi osztályára (II. kötet, 78. oldal).

5. A szakértői vizsgálatok bírósági költségeit – az 1958. november 22-i 145-sz. és az 1958. no-

vember 11-i 144-sz. számlák alapján – Pasztellák István vádlott terhére kell elszámolni (III. kötet, 200–201. oldalak).

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt Állambiztonsági Bizottság (KGB) Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának kiemelt nyomozója, Golovanov őrnagy [s.k.].

Névsor a bírósági tárgyalásra beidézendő személyekről:

Vádlottak:

Pasztellák István, fogva tartva a KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatóságának belügyi börtönében, Ungvár város.

Perduk Tibor, fogva tartva a KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatóságának belügyi börtönében, Ungvár város.

Tanúk:

Szanyi János, szül. 1944, lakhelye: Gálocs, 70. sz. ház (I. kötet, 279–286. oldalak).

Molnár László, szül. 1945, lakhelye: Gálocs, 98. sz. ház (I. kötet, 342–373. oldalak).

Deák Ferenc, szül. 1942, gálocsi lakos (II. kötet, 8–38. oldalak).

Tóth János, szül. 1945, gálocsi lakos (I. kötet, 374. oldal).

Grünwald Viljám, szül. 1920, lakhelye: Bátfa (Ungvári járás) (III. kötet, 11–17. oldalak).

Kótyuk Lajos, szül. 1931, lakhelye: Gálocs, 60. sz. ház (III. kötet, 18–36. oldalak).

Tanúk:

Orémus Endre, szül. 1907, lakhelye: Gálocs, 96. sz. ház (III. kötet, 42–46. oldalak).

Veres János, szül. 1921, lakhelye: Gálocs, 35. sz. ház (III. kötet, 65–70. oldalak).

Bocán István, szül. 1897, lakhelye: Gálocs, 62. sz. ház (III. kötet, 71–74. oldalak).

Pasztellák István (apja neve János), szül. 1914, lakhelye: Gálocs, 36. sz. ház (III. kötet, 75–89. oldalak).

Nyisztor István, szül. 1900, lakhelye: Bátfa, 25. sz. ház (III. kötet, 47–51. oldalak).

Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt Állambiztonsági Bizottság (KGB) Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának kiemelt nyomozója, Golovanov őrnagy [s.k.]

126.
Bírósági intézkedés tanúk beidézéséről és tolmács kirendeléséről[263]
Ungvár, 1959. január 26.

Címzett: Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt Állambiztonsági Bizottság (KGB) Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Felderítési Osztályának vezetője, Kurennoj alezredes elvtárs részére

A Kárpátaljai Megyei Bíróság 1959. január 30-án, délelőtt 10 órára kitűzött tárgyalására Pasztellák István és Perduk Tibor büntetőügyében az alábbi tanúk megjelenésének biztosítását kérem:

Sorszám	Tanú neve (magyarosítva)	Lakhely	Házszám
1.	Szanyi János (apja neve János)	Gálocs	70.
2.	Molnár László (apja neve István)	Gálocs	98.
3.	Deák Ferenc (apja neve József)	Gálocs	
4.	Tóth János (apja neve János)	Gálocs	
5.	Kovács Lajos (apja neve Lajos)	Gálocs	60.
6.	Orémus Endre (apja neve István)	Gálocs	96.
7.	Veres János (apja neve János)	Gálocs	35.
8.	Bocán István (apja neve György)	Gálocs	62.
9.	Pasztellák István (apja neve János)	Gálocs	36.
10.	Nyisztor István (apja neve György)	Gálocs	25.
11.	Grünwald Viljám (apja neve József)	Bátfa	

[263] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 3., ark. 237. Írógéppel írott, ukrán nyelvű dokumentum.

Kiegészítő rendelkezések: Egyidejűleg kérem a tárgyalásra egy magyar nyelvű tolmács kirendelését, valamint a Városi Oktatási Osztály képviselőjének részvételét a kiskorú tanúk kihallgatása során.
A Kárpátaljai Megyei Bíróság megbízott elnöke: Martin [s.k.]

127.
Bírósági tárgyalási jegyzőkönyv[264]
Ungvár, 1959. január 30-31.

Az USZSZK Igazságügy Minisztériuma
Ügyszám: 2/1-59.
1959. év január hónap 30-31. napján a Kárpátalja Megyei Bíróság Büntetőjogi Bírói Testülete a következő összetételben:
Elnöklő bíró: Rafalovszki
Népi ülnökök: Veres, Lugovszkij
Titkár: Gyicsko
Ügyész: Kovalcsuk
Ügyvédek: Glagola, Kabanov
zárt bírósági ülésen tárgyalta Ungvár városában a büntetőügyet, amelyben vádat emeltünk:
Pasztellák István ellen az USZSZK BTK 54-1 „a”, 54-11, 54-10 II. rész és 196. cikkelyei alapján, és Perduk Tibor ellen az USZSZK BTK 54-1 „a”, 54-11 és 196. cikkelyei alapján.

A tárgyalás 12 órakor vette kezdetét.

A bírósági tárgyaláson megjelentek a vádlottak, Pasztellák I. és Perduk T., akiket őrizet alatt szállítottak a bíróságra.

[264] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 3., ark. 245–257. Kézzel írott, ukrán nyelvű dokumentum.

A tanúk: Szanyi J., Molnár L., Deák F., Tóth J., Kótyuk L., Orémus E., Veres I., Bocán I., Pasztellák I. J., Nyisztor I.

Grünwald V. tanú nem jelent meg.

Az állami vádat képviseli: Kovalcsuk ügyész elvtárs

Glagola ügyvéd, a vádlott Pasztellák I. érdekeit védi, Kabanov ügyvéd, a vádlott Perduk T. érdekeit védi.

Az ügyben részt vesz a népi oktatási szervek képviselője, Ivaskovics elvtárs.

Mivel a vádlottak nem beszélik az ukrán nyelvet, a bíróság tolmácsnak Puglikot jelöli ki, akit az USZSZK BTK 89. cikkelye alapján figyelmeztettek a fordítás pontosságára magyar nyelvről ukrán nyelvre és az ukrán nyelvről magyar nyelvre.

Az elnöklő bíró megbizonyosodik a vádlott Pasztellák István személyazonosságáról, aki a következő adatokat ismertette önmagáról.

Pasztellák István (apja neve István), született 1943. január 25-én, Gálocs községből (Ungvári járás, Kárpátalja megye) származik és annak lakosa, szegényparaszt családból származik, Szovjetunió állampolgára, magyar nemzetiségű, pártonkívüli, korábban nem volt büntetve, letartóztatásáig az Iszkra Kolhozban dolgozott és az ungvári 2. számú esti iskola 9. osztályában tanult. A vádirat másolatát 1959. január 26-án vette át. Vallomását magyar nyelven kívánja tenni.

Az elnöklő megbizonyosodik a vádlott Perduk T. személyazonosságáról, aki a következő adatokat ismertette önmagáról.

Perduk Tibor (apja neve Gyula), született 1942. április 22-én, Magyarországon, munkásszármazású, szovjet állampolgár, pártonkívüli, magyar nemzetiségű, büntetlen előéletű, a letartóztatásáig Kárpátalja megye, Ungvári járás, Gálocs községében lakott, az Iszkra Kolhozban dolgozott, az ungvári 2. számú esti iskola 9. osztályában tanult. A vádirat

másolatát 1959. január 26-án vette át. Kéri, hogy vallomását magyar nyelven tehesse meg.

Kabanov ügyvéd kérdésére Perduk vádlott a következőket válaszolta: Az elmúlt évben a kolhozban 90–100 munkanapot dolgoztam.

Az elnöklő bíró ismertette a bíróság összetételét, és felvilágosította a vádlottakat, hogy jogukban áll elfogultsági kifogást emelni a bírói tanács tagjai ellen. A vádlottak nem jelentettek be elfogultsági kifogást.

Az elnöklő bíró kikérte a felek véleményét az ügy tárgyalhatóságáról a meg nem jelent Grünwald V. tanú hiányában.

Az ügyész lehetségesnek tartotta a tárgyalás megkezdését, javasolva, hogy a meg nem jelent tanú kérdése maradjon nyitva a bizonyítási eljárás végéig. Az ügyvédek egyetértettek az ügyész véleményével.

A bíróság a helyszínen tanácskozva meghozta a következő végzést: A meg nem jelent tanú kérdését a bírósági vizsgálat végéig függőben hagyja.

A tanúkat: Szanyi J., Molnár L., Deák F., Tóth J., Kótyuk L., Orémus E., Veres I., Bocán I., Pasztellák I., Nyisztor I. az USZSZK Btk. 89. cikke értelmében a hamis tanúvallomás és a tárgyalóterem elhagyása esetére figyelmeztetve.

Az elnöklő a vádlottaknak elmagyarázta az eljárás szerinti jogaikat, amelyekkel a bíróságon élhetnek.

A bírósági szakaszt megelőzően Pasztellák és Perduk vádlottak kifogással nem éltek.

A felek sem emeltek kifogást.

Az elnöklő bíró kihirdette a tárgyalás megkezdését, felolvasta a vádiratot, elmagyarázta a vádlottaknak a vád lényegét.

Az elnöklő bíró megkérdezte Pasztellák I. vádlottat, hogy bűnösnek vallja-e magát.

Pasztellák I. vádlott bűnösnek vallotta magát.

Az elnöklő megkérdezte Perduk T. vádlottat, hogy bűnösnek vallja-e magát.

Perduk T. vádlott bűnösnek vallotta magát.

Az elnöklő megkérdezte az ügyész véleményét a bírósági vizsgálati szakasz menetéről.

Az ügyész javasolta, hogy a bírósági vizsgálatot a vádlottak kihallgatásával kezdjék, majd a tanúk meghallgatásával folytassák.

Glagola és Kabanov ügyvédek az ügyész véleményével egyetértettek.

A bíróság a helyszínen tanácskozva meghozta a döntést a bírósági vizsgálat menetéről: a bírósági vizsgálatot a vádlottak kihallgatásával kezdi meg.

A bíróság megkezdte a vádlottak kihallgatását.

Pasztellák István vádlott a következőket mondta:

1957 szeptemberében felkerestem Szanyi Jánost, és javasoltam neki, hogy hozzunk létre egy szovjetellenes csoportot. Szanyi beleegyezett. Mondtam, hogy én beszervezem a csoportba Perdukot, ő pedig szervezze be Molnár Lászlót.

Bizonyos idő elteltével, egy vasárnapi napon megegyeztünk, hogy össze kell jönnünk egy lakáson, hogy tisztázzuk, mivel fogunk foglalkozni. Vasárnap össze is jöttünk a lakáson, megfogalmaztuk az eskü szövegét, és megegyeztünk, hogy fegyvereket fogunk gyűjteni.

A következő vasárnap tisztújítást tartottunk: engem választottak meg a csoport vezetőjének, helyettesemnek Perdukot, titkárnak Szanyit, raktárosnak pedig Molnárt választottuk.

Télen a sáncokhoz jártunk, de nem találtunk semmit, viszont nyáron a mezőkön fegyvereket gyűjtöttünk. 1958 nyarán Perdukkal együtt elmentünk Deák Ferenchez, és őt is beszerveztük a szervezetbe.

1958 őszén, a magyarországi események második évfordulója előtt javasoltam Perduknak, Szanyinak és Molnárnak, hogy készítsünk szovjetellenes röplapot, de ők ezt elutasították.

Ekkor én egyedül készítettem 3 darab röplapot, és 1958. október 22-ről 23-ra virradó éjszaka kifüggesztettem azokat a faluban. Úgy gondoltam, hogy ha-

marosan letartóztatnak, és ezért azt mondtam a csoport többi tagjának, hogy rejtsék el a fegyvereket.

Az ügyész kérdésére Pasztellák a következőket felelte: Az ötlet, hogy szovjetellenes csoportot hozzunk létre, 1957 szeptemberében fogalmazódott meg bennünk. Miért? – Szovjetellenes rádióadásokat hallgattam, szovjetellenes irodalmat olvastam, beszélgettem Gecse tiszteletessel. Vele 1958 tavasza óta találkozgattam. Kétszer egy héten. Gecsét gyermekkorom óta ismertem, mivel könyveket kölcsönöztem tőle. Első ízben akkor ismerkedtem meg vele, amikor szépirodalmat kölcsönöztem tőle. A községi könyvtárban csak orosz nyelvű irodalom volt, a tiszteletesnél magyar nyelvű irodalom is volt, és voltak nála régi külföldi íróktól származó könyvek is.

Ellenforradalmi irodalmat a tiszteletestől nem kölcsönöztem. A tiszteletesnek voltak könyvei a burzsoá Magyarországról. Gecse azt mondta, hogy nekem bármelyik könyvet odaadja, én meg vittem sorban az összes könyvet.

Az iskolában nem tudták, hogy én könyveket kölcsönzöm a tiszteletestől.

Gecse tiszteletes mesélt nekem Magyarországról, az ellenforradalmi eseményekről, hogy az igaz ügy. Erről a témáról több beszélgetést is folytattunk. Gecse figyelmeztetett, hogy ezekről a beszélgetésekről senkinek se szóljak.

A szovjethatalom nekem semmi rosszat nem tett. A szüleim szegények voltak, sokat dolgoztak. Az új házat a szüleim 1947-ben építették, már a szovjethatalom idején. A kolhozban jól kerestek, bár pontosan nem emlékszem mennyit. A házunk cseréptetős, van benne villany, korábban nem volt világítás.

Gecse tiszteletes befolyása alatt álltam. Úgy gondoltuk, hogy a szovjethatalom ellen akkor fogunk fellépni, amikor változás áll be a nemzetközi helyzetben. Gecse azt mondta, hogy olyan független Magyarországért kell harcolni, amely nem áll semmilyen hatalom fennhatósága alatt.

A csoport vezetőjének hárman neveztek meg azok közül, akik ott voltak.

A szervezetünk célja helytelen volt.

Glagola ügyvéd kérdésére Pasztellák vádlott a következőket mondta:

Pontosan emlékszem, hogy a szervezet 1957 szeptemberében alakult, amikor iskolába kezdtünk járni. Korábban nem volt szó a csoport megalakításáról.

A röplap elkészítésére a magyarországi események második évfordulójának közeledte ösztönzött.

Én személyesen tettem bejelentést arról, hogy terjesztettem a röplapokat. 1958. október 25-én bementem a kolhoz irodájába és beszámoltam az állambiztonsági szervek munkatársának a röplapokról. Ő rögzítette a bejelentésemet.

Az ügyész kérdésére: A röplapokat 1958. október 22-én, otthon írtam. A röplapok szövegét senki sem látta. Gecse tiszteletes a röplapokról nem tudott, mivel ő ebben az időben Huszton tartózkodott. A szöveget magam találtam ki. A szervezetünk 4 vagy 3 pisztolyra, néhány darab szuronyra és robbanóanyagra tett szert. Ezeket mi a korábbi harci cselekmények helyszínein találtuk. Hogy hogyan fogjuk használni a robbanóanyagot – azt nem tudtuk.

A családomban a szervezetről semmit sem tudtak. Fiútestvérem nincs, csak egy 10 éves lánytestvérem van.

Glagola ügyvéd kérdésére: A pisztolyokból nem lőttünk, mert nem voltak töltényeink. A pisztolyokat javítani kellett volna, úgy gondoltuk, hogy magunk fogjuk azokat megjavítani.

Az elnöklő bíró kérdésére: Három röplapot készítettem, egyet a kolhoziroda kapujára függesztettem ki, egyet a templom melletti bódéra, egyet pedig a szövetkezet udvarában. A röplapokról a szervezetben tudott Szanyi, Perduk és Molnár is. Nem emlékszem, hogy ezzel kapcsolatban bármit is mondtak volna.

Ezekkel a fegyverekkel a szovjethatalom ellen akartunk harcolni. A fegyvereket gyűjtve nem féltünk. Hogy ki és hol találta a lövedékeket, azt nem

tudom, mert akkor nem voltam ott. Tudtuk, hogy hol folytak harcok, és ott gyűjtöttük a fegyvert. Senki sem adott nekünk eligazítást.

Gecse a fegyverekről nem tudott.

Az ő szerepe a szervezetben – hogy ő ellenséges beszédeket mondott, amelyek hatással voltak rám, és én létrehoztam a szovjetellenes szervezetet.

Gecse nem beszélt egyértelműen, nyíltan egy ilyen szervezet létrehozásáról, de lehetséges, hogy gondolt erre. Én csak a lakására jártam hozzá.

Több tag szervezetbe történő bevonásával nem foglalkoztunk.

A szervezetnek programja nem volt, az volt a célunk, hogy megerősítsük a csoportot. 1957-ben javasolták nekem, hogy lépjek be a Komszomolba, de nem akartam, nem emlékszem már, milyen indokkal. A 7. osztályban jól tanultam, a 8. osztályban már nem volt kedvem a tanuláshoz.

A fegyvert Molnár fészerében rejtettük el. A rádión Budapestet, Moszkvát, Párizst, Rómát és a BBC-t hallgattam, valamint a Szabad Európát magyar nyelven.

Úgy gondoltuk, hogy fegyverrel fogunk fellépni a szovjethatalommal szemben, hogy konkrétan ki ellen – azt nem tudom. Ezen a kérdésen nem gondolkodtam. Ki adott volna utasítást a fellépésre? – azt majd megláttuk volna. Gecse nem mondta nekem, hogy az irodalom, amit nekem ad – az ellenforradalmi lenne.

Hogy mi volt Perduk szerepe a szervezetben, azt nem tudom. Nem adtam neki utasításokat, hogy mit tegyen. A gyűlésen beszéltünk arról, hogy mit tegyünk a fegyverekkel, és foglalkoztunk a tagsági díjak kérdésével is, de abból nem lett semmi.

A röplapokat 1958. október 22-én 23 órakor aggattam ki, a rákövetkező nap, 1958. október 23-án pedig elmondtam a csoport többi tagjának, hogy röplapokat terjesztettem.

A hatóság munkatársának 1958. október 25-én, szombaton tettem bejelentést a röplapokról.

Az eskü szövegét Szanyi kezdte el, és én fejeztem be. Az esküt mindenki külön tette le, azaz a szövegét mindenki külön olvasta. Az eskü megszegéséért járó büntetésről nem beszéltünk. Perduk, úgy emlékszem, szintén esküt tett.

Perduk Tibor vádlott a következőket mondta: Az iskolából hazafelé menet Pasztellák azt mondta nekem, hogy alapítani kell egy csoportot, már megbeszélte Szanyival és Molnárral.

Vasárnap összegyűltünk, hogy beszéljünk a fegyvergyűjtésről, a kódolásról, titkosításról. A szervezet gyűlésein kétszer voltam. Később azt mondtam, hogy Szanyival és Molnárral semmit sem kellene tenni. Akkor Pasztellák azt mondta, hogy titokban fogunk működni, és Pasztellákkal vagy háromszor összejöttünk.

Az ügyész kérdésére:

Gecse tiszteleteshez nem jártam, olvasmányt tőle nem kölcsönöztem. Pasztellák a szervezet létrehozásáról, amelynek célja a szovjet hatalom elleni harc, én pedig beleegyeztem.

A fegyverből lőni akartunk, hogy kire, – arról nem beszéltük. A szovjethatalom nekem semmi rosszat nem tett. Én rádiót nem hallgattam. Barátkoztam Pasztellákkal, mivel együtt jártunk iskolába. Ő könyveket olvasott és mesélt nekem azokról. A magyar eseményeket is beszélgettünk, úgy véltem, hogy azok igaz cselekedetek voltak.

Hogy ki hozta fel ezeket az eseményeket a szervezet tagjai közül, arra nem emlékszem.

Én csak egy szuronyt hordtam, körülbelül egy hónapig. A mezőn 120 darab töltényt gyűjtöttem össze, amiket hazavittem és kiszedtem belőlük a puskaport, egy részét elégettem, egy részét pedig odaadtam Molnárnak, aki ezért adott nekem egy zárat.

A községi könyvtárból körülbelül 5 könyvet kölcsönöztem. Gecsével nem találkoztam. Édesapám nem tudta, hogy a szervezet tagja vagyok.

Az iskolában és a községünkben engem senki sem bántalmazott.

Kabanov ügyvéd kérdéseire Perduk válasza: A csoportba engem Pasztellák vont be, azt mondta, hogy fegyvert fogunk gyűjteni, amikor pedig együtt leszünk, akkor megvitatjuk, hogy mit kell tennünk. Hogy ezért felelősségre fognak vonni, azt nem tudtam.

Amikor először összegyűltünk, akkor tudtam, hogy ezért felelni fogunk. Mondtam Pasztelláknak, hogy nem kellene ezt csinálni. Pasztellák mesélt arról, hogyan zajlottak az események Magyarországon. Mint idősebb, nem magyaráztam el Pasztelláknak, hogy ezért felelősségre vonhatnak.

Egyszer véletlenül találtam töltényeket, két alkalommal pedig mindannyian együtt mentünk gyűjteni.

Deákot én hívtam el, de Pasztellák beszélt vele. Először Deák nem akart belépni a csoportba, de aztán beleegyezett. Nem emlékszem, hogy én győztem-e meg Deákot.

Édesapám és a fiútestvérem nem kérdezték tőlem, hogy honnan van nekem puskaporom.

Glagola ügyvéd kérdésére Perduk vádlott a következőket válaszolta: A töltényeket először véletlenül egy árokban találtam a mezőn. A puskaport mind a 120 töltényből kiszedtem. Nem volt semmilyen szándékom.

A golyókat azért szedtem szét, hogy sörétet készítsek belőlük a vadászpuskámhoz. Arra nem emlékszem, megbeszéltük-e, hogy ezek a tettek államellenesek. Arról, hogy ez szovjetellenes tevékenység, tudtam. Pasztellák azt mondta, van egy titkos kódja, és meg fog tanítani minket használni. De többet nem gyűltünk össze, és a kódot sem használtuk.

Nálam otthon találtak egy szuronyt. Gecse lakásán nem jártam. Az édesapám a kolhozban dolgozik, az édesanyám háztartásbeli. Otthon nálam találtak okmányokat, az édesapám fegyverviselési engedélyét.

Glagola ügyvéd kérdéseire Pasztellák vádlott a következőket válaszolta: A tanárok közül nálunk otthon senki sem volt, az életkörülményeink iránt nem érdeklődtek.

Kabanov ügyvéd kérdésére Pasztellák vádlott a következőket válaszolta: Gecse tiszteleteshez egyedül jártam, néhányszor voltam Szanyival is, aki harangozó. Gecse nem járt a lakásunkon.

Az ügyész kérdésére Perduk vádlott a következőket válaszolta: A helyettesi szerepemről semmit sem beszéltünk. Nem tudom, hogy a községben voltak-e más szervezetek is. A családtagjaim voltak az iskolában, de az iskolából nálunk otthon senki sem volt. A házunkat 1950-ben építettük. A szovjethatalom ellenem semmi rosszat nem tett.

Veres népi ülnök kérdésére Pasztellák vádlott a következőket válaszolta: Senki sem tartott nekünk eligazítást titkosírás kapcsán. A titkosírást egyedül találtam ki. Titkosírással szerettünk volna írni a szervezet tagjainak.

Glagola ügyvéd kérdésére Pasztellák vádlott a következőket válaszolta: Hogy hány óra hiányzásom volt az 1957–1958-as tanévben, arra nem emlékszem. A hiányzásom azért volt, mert vagy otthon kellett maradnom, vagy rossz volt az időjárás.

Az elnöklő kérdéseire Perduk vádlott a következőket válaszolta: Én személy szerint senkit sem vontam be a szervezetbe, Deákot közösen vontuk be Pasztellákkal.

A szovjethatalommal szembeni fellépésre akkor került volna sor, amikor a nemzetközi helyzet megváltozik, vagyis kitör egy háború.

A vádlottak kihallgatása befejeződött.

Összegzésképpen a városi népnevelési osztály képviselője, Ivaskovics elmondta, hogy a vádlottak, Pasztellák és Perduk – mint kiskorúak – vallomásaikat átgondoltan, önállóan, külső kényszer nélkül tették meg.

A bíróság megkezdte a tanúk kihallgatását:

Megjelent Grünwald V. tanú, akit az USZSZK BTK 89. cikkelye alapján figyelmeztettek a hamis tanúzásért való felelősségre.

Grünwald Viljám (apja neve József) tanú 1920-as születésű, párttag, az Iszkra Kolhoz pártszervezetének titkáraként dolgozik, a vádlottakat ismeri, a vádlottaknak nem rokona, nem haragszik rájuk, és a következőket mondja:

1958. október 23-án röplapokat találtak, iskolai füzet lapokra kézzel írt szöveggel. Az adott röplapok szovjetellenes tartalmúak voltak, átadtam azokat az illetékes szerveknek.

Hogy ki írta a röplapokat, akkor még nem tudtam. A nyomozás folyamatában megtudtam, hogy a röplapokat Pasztellák írta. Pasztellák személyesen jelentette a kolhozelnöknek, hogy a röplapokat ő, Pasztellák írta.

A kolhozelnök ezt elmondta nekem. A röplapokról, vagyis hogy azokat ő írta, Pasztellák 1958. október 25-én, 14 órakor tett bejelentést. Kérdeztem Pasztellákot, hogy mi késztette arra, hogy bejelentést tegyen a röplapokról, de semmit nem felelt.

Bátfa községben volt az állambiztonsági szervek képviselője, és én tájékoztattam a röplapokról azt követően, hogy Pasztellák megtette a beismerését.

Hogy bejelentette-e a szerveknek maga a vádlott Pasztellák is, azt nem tudom. A kolhozirodán, amikor Pasztellák bejelentést tett a röplapokról, a hatóságok munkatársai közül senki sem volt jelen. Pasztellák azt mondta, hogy 3 röplapot készített. Egy röplapot Kótyuktól kaptam, egyet Nyisztortól, egyet padig Verestől.

Mind a három röplapnak ugyanaz a tartalma.

Tudom, hogy a vádlott Pasztellák igen sok könyvet olvasott. Úgy gondolom, hogy külső segítség nélkül Pasztellák nem tudta volna megírni a röplapokat.

Glagola ügyvéd kérdésére Grünwald tanú a következőket válaszolta: Eddig az esetig én sehol sem fedeztem fel töltényeket vagy lövedékeket a mezőkön.

Az elnöklő kérdésére: Arra, hogy mi késztette Pasztellákot az adott röplapok megírására,

Pasztellák nem adott választ. Pasztellák apja rokkant, őrként dolgozik a kolhozban. Az anyja ukrán. Pasztellák szülei egykoron szegények voltak, jelenleg tehetősen élnek.

Az ügyész kérdésére a tanú elmagyarázta: Pasztellákot a községben zárkózottnak tartották. Megpróbálták bevonni a Komszomolba, de Pasztellák azt elutasította. Nem láttam, hogy Pasztellák járt volna templomba.

Előzetesen Pasztellákot október 23-án vagy 24-én kihallgatták a biztonsági szervek képviselői, akkor sokakat kihallgattak, többek között engem is és Pasztellákot is.

Az ügyész kérdésére Pasztellák vádlott a következőket válaszolta: A hatóságok munkatársa engem pénteken hallgatott ki, a bejelentést meg szombaton tettem. Pénteken nem ismertem be.

Szanyi János tanú, 1944-es születésű, Gálocs község 70. szám alatti lakos, a vádlottakat ismeri, nem haragszik rájuk, nem rokonok, a következőket mondta:

1957 szeptemberében meglátogatott Pasztellák, és felajánlotta nekem, hogy alapítsunk egy szovjetellenes csoportot. Beleegyeztem. Megkérdezte, hogy én kit tudnék bevonni a csoportba. Azt válaszoltam, hogy Molnár L-t. Pasztellák azt mondta, hogy ő bevonja a csoportba Perdukot.

Egyik vasárnap mind a négyen összegyűltünk a kultúrház melletti kertben, és megbeszéltük, hogy a következő vasárnap összejövünk. Összejöttünk, és úgy döntöttünk, hogy fegyvert fogunk gyűjteni.

A következő vasárnap ismét összejöttünk Pasztelláknál, én elkezdtem összeállítani az eskü szövegét, Pasztellák pedig befejezte azt. Választást tartottunk, a csoport vezetőjévé Pasztellákot választottuk, helyettesnek Perdukot, engem titkárnak, Molnárt meg raktárosnak.

Télen iskolába jártunk és semmivel sem foglalkoztunk. A nyár elején, tavasszal elkezdtünk lőszе-

reket gyűjteni, amelyeket le kellett adnunk Molnárnak a raktárba.

1958. október 21-én vagy 22-én Pasztellák azt mondta, hogy valamit tennünk kell, mivel közeledik a magyarországi események második évfordulója. Beleegyeztem, hogy Pasztellákkal közösen megírom a röplapot.

Másnap megtagadtam a röplapok készítését. Pasztellák azt mondta: „Ha te gyáva vagy, én megírom egyedül." Másnap Pasztellák elmondta, hogy megírta a röplapokat és azokat ki is aggatta a községben. És én is hallottam a faluban, hogy megjelentek a röplapok.

Az ügyész kérdésére a tanú a következőket válaszolta: Engem Pasztellák szervezett be; azt mondta, amikor eljön az ideje, fegyverrel fogunk fellépni a szovjethatalom ellen. Hogy miért egyeztem bele a tagságba – nem tudom.

A pisztolyt egy fiútól vettem, és a fészerbe rejtettem el azt. Raktáron volt nálunk körülbelül 120 töltény, 1 vagy 2 gránát, puskapor, robbanóanyag, 5 vagy 6 tőr. Ezt mindet a fészerben tároltuk egy ládában. Édesanyám a kolhozban, a dohánybrigádban dolgozik, édesapám elhunyt. 1958-ban nekem 35 ledolgozott munkanapom volt, 1958. május hónapjáig az iskolában tanultam.

Glagola ügyvéd kérdéseire a tanú a következőket válaszolta:

Féltem megírni a röplapokat. Azért javasoltam Pasztellákot a csoport szervezőjének, mert ő mindenkitől nagyobb növésű. A helyettesi kötelezettségeim: elkészíteni a szervezet tagjainak névsorát, ellenőrizni a lőszerraktárt. Volt listám a lőszerekről, hiány nem volt. Harangozó voltam a templomban. Gecse tiszteletes nekem nem adott könyveket olvasni. Rádión az Amerika Hangját, a Szabad Európát hallgattam Pasztelláknál. Pasztellák adott nekem szépirodalmat olvasni.

Az eskü tartalma: egymást nem elárulni, és harcolni a hazáért, a Horthy idejében létező Magyaror-

ságért. Az emberek azt beszélték, hogy akkor jobb volt, mindenkinek volt földje.

Az elnöklő kérdéseire a tanú a következőket válaszolta: Az eskü megszegéséért járó büntetésről nem volt szó. Megfogadtuk, hogy nem áruljuk el egymást, ezért nem tehettem bejelentést arról, hogy Pasztellák röplapokat írt.

Kabanov ügyvéd kérdéseire a tanú a következőket válaszolta: A harangozói munkámért 60 rubelt kapok, jól jön a pénz. Engem a röplapokról nem kérdeztek.

Molnár László (apja neve István) tanú 1945. november 19-én született, Gálocs község 98 szám alatti lakos, a vádlottakat ismeri, nem haragszik rájuk, Perduk vádlott az unokatestvére.

1957 szeptemberében Szanyi megkérdezte tőlem, hogy akarok-e egy szovjetellenes csoport tagja lenni. Beleegyeztem. Raktáron voltak nálunk: tőrök, amelyeket Szanyi adott; Perduk adott puskaport, Pasztellák semmit sem hozott. Pasztellák volt a vezető, Perduk meg a helyettese.

Az ügyész kérdéseire Pasztellák vádlott a következőket válaszolta: Azért vettük be a kiskorú Molnárt a szervezetbe, mert úgy gondoltuk, hogy rá senki sem fog gyanakodni. Felnőtteket azért nem vettünk be a szervezetbe, mert nem volt közöttük megfelelő személy.

Glagola ügyvéd kérdéseire Pasztellák vádlott a következőket válaszolta: Amikor beléptünk a szervezetbe én 14 éves voltam, Molnár pedig 12 éves.

Az elnöklő bíró kérdéseire Molnár tanú a következőket mondta: Az én kötelességem az volt, hogy őrizzem a fegyvert. Én nem játszottam a fegyverrel, csak tartottam a kezemben. Senki sem tanított fegyverhasználatra. Otthon nálam volt puskapor, töltények és szurony. Akkor akartunk fellépni, amikor kitör a felkelés. Hogy ki adta volna ki rá a parancsot, nem tudom.

Esküt tettünk, hogy nem áruljuk el egymást. A tiszteleteshez nem jártam, a röplapot Pasztellák ké-

szítette, én semmit sem csináltam. Nekem Pasztellák mesélt a röplapról, én neki semmit sem mondtam.

A szüleim nem tudták, hogy van fegyverem.

Glagola ügyvéd kérdésére a tanú elmondta: A puskaport Perduk hozta nekem, én meg adtam neki egy zárat.

Deák Ferenc (apja neve József) tanú, 1942-es születésű, Gálocs községbeli lakos, szülei nincsenek, a fiútestvérével él, a vádlottakat ismeri, nem rokonok, nem haragszik rájuk.

1958 nyarán vagy tavaszán Pasztellák és Perduk eljöttek hozzánk, és Pasztellák arról kezdett beszélni, hogy jó lenne egy szervezetet létrehozni. Én azt mondtam nekik, hogy ez nem jó ötlet, és ők elmentek.

3–4 hónappal ezelőtt Perduk elhívott Pasztellákhoz, és én elmentem Perdukkal. Pasztellák megint arról kezdett beszélni, hogy fegyvert kell szerezni, pontosan nem mondta, hogy mihez.

Pasztellák azt mondta, hogy a szervezetbe már belépett ő, Perduk, Molnár és Szanyi. Én egyértelműen nem egyeztem bele. Esküt nem tettem. Nem tudom, hogy milyen céllal hozták létre a szervezetet, se Pasztellák, se Perduk nem mesélt nekem erről. Pasztellák azt mondta, hogy ő hallgatott külföldi rádióadásokat.

Gecséről Pasztellák semmit sem mondott, csak azt, hogy Pasztellák könyveket kapott a tiszteletestől.

Volt egy pisztolyom, és egy puskám, amiket találtam.

Pasztellák azt mondta, hogy szerez fegyvert.

Az ügyész kérdésére Pasztellák vádlott a következőket felelte: Deák nem volt a szervezet tagja.

Az ügyész kérdésére Perduk vádlott a következőket felelte: Tudtam, hogy Deáknak volt fegyvere. Nem jelentettem be, mert nem szerettem volna, hogy kellemetlenségei legyenek emiatt.

Glagola ügyvéd kérdéseire Deák tanú a következőket válaszolta: Pasztellák és Perduk 1958-ban beszéltek velem. Nem tudtam, hogy röplapokat készített. Javasolták nekem, hogy lépjek be a szervezetbe.

Tóth János (apja neve János) tanú, 1945-ös születésű, Gálocs község 107. szám alatti lakos, a vádlottakat ismeri, nem rokonok, nem haragszik.

Körülbelül két és fél évvel ezelőtt mesélte nekem Molnár, hogy van egy szervezet, és nem akarok-e belépni. Gyűlésre kellett, hogy sor kerüljön, de én nem mentem el. Később Pasztellák azt mondta nekem, hogy a szervezet többé már nem létezik. Én fegyvert nem gyűjtöttem, esküt nem tettem.

Az ügyész kérdésére Molnár tanú a következőket válaszolta: Én ajánlottam Tóthnak, hogy lépjen be a szervezetbe.

Az ügyész kérdésére Pasztellák vádlott a következőket válaszolta: Volt olyan eset 1957 őszén, amikor én azt mondtam, hogy a szervezet nem fog létezni, ez akkor történt, amikor iskolába mentünk. Én nem emlékszem, hogy mondtam volna Tóth jelenlétében, hogy a szervezet feloszlik.

Az elnöklő kérdésére Tóth tanú elmagyarázta: Nálam semmilyen fegyvert nem találtak. Senki sem mondta nekem, hogy ez milyen szervezet.

A következtetések levonásához szót kapott a városi oktatási hivatal képviselője, Ivaskovics, aki elmondta, hogy a kiskorú tanúk kihallgatása átlagos, nyugodt környezetben zajlik, kényszer nélkül. A tanúvallomásaikat a kiskorúak szabadon, megfontoltan teszik.

Kótyuk Lajos (apja neve Lajos) tanú, 1931-es születésű, Gálocs község 60. szám alatti lakos, a vádlottakat ismeri, nem rokon, nem haragszik.

Találtam egy röplapot a kolhoziroda kapuján, egyet a szövetkezet udvarában. Nem tudtam, hogy ki írta ezeket a röplapokat. Most már tudom, hogy azokat Pasztellák írta. Ezeket a röplapokat én mutattam Pasztelláknak és Grünwaldnak. Pasztellák azt mondta, hogy „valaki jól megírta”.

A röplapokat átadtam Grünwaldnak. Amikor Pasztellák beismerte, hogy ő készítette a röplapokat, én nem voltam a kolhozirodán.

Orémus Endre (apja neve István) tanú, 1907-es születésű, Gálocs község 96. szám alatti lakos, a kolhozban dolgozik a kolhozistálló nappali őreként, a vádlottakat ismeri, nem rokonok, nem haragszik rájuk.

1958. október 23-án reggel Kótyuk behívott engem az irodába, hogy olvassak el egy röplapot. De nem tudtuk elolvasni, mert nem volt szemüvegünk, így én magammal vittem a röplapot, hogy elolvassam, aztán pedig visszaadjam neki. Útközben találkoztam Nyisztorral, a farmvezetővel, átadtam neki a röplapot, hogy továbbítsa azt Grünwaldnak. A röplapot nem olvastam.

Veres János (apja neve János) tanú, 1921-es születésű, Gálocs község 35. szám alatti lakos, a vádlottakat ismeri, nem rokonok, a viszonyuk átlagos.

1958. október 26-án reggel a faluban, a tűzvédelmi bódé mellett, a sárban találtam egy röplapot, amelyet átadtam Grünwaldnak. Hogy ki írta a röplapot, azt nem tudom.

Pasztellák István (apja neve János), 1914-es születésű, Gálocs község 36. szám alatti lakos, őrként dolgozik a kolhozban, Pasztellák vádlott édesapja.

A röplapot este Kótyuk mutatta meg nekem. Hogy ki írta a röplapokat, azt nem tudom, mert közelről a röplapot nem láttam. A szovjethatalom előtt nem volt földem, sem házam, napszámosként dolgoztam. Jelenleg jobban élek. Nem tudom megérteni, hogy a fiam miért tette ezt. Amikor megkérdeztem a fiamat, azt mondta, nem tudom, mit tettem.

Nem tudtam arról, hogy a tiszteleteshez járt. Állandóan dolgozom. A fiam nekem nem mondta, hogy a szovjethatalom rossz lenne. A fiamat eltartottam, etettem, öltöztettem.

Az ügyész kérdésére Pasztellák vádlott válaszolt: Azért cselekedtem így, mert a tiszteletes és a rádió befolyása alatt álltam.

Pasztellák tanú elmondta, hogy a fia, Pasztellák vádlott fertőző betegségekben nem szenvedett, gyermekkorában egy műtéten esett át: kivágták a polipját.

A tanárok közül hozzánk haza senki nem jött, de a faluban találkoztam a tanárokkal, akik elmondták, hogy a fiam jól tanul.

Amikor a fiam az ungvári esti iskolában tanult, a tanárok szintén nem kerestek fel minket otthon.

Személy szerint én a rádiót nem hallgatom; egyébként is egy olyan kisrádiókészüléken, mint a mienk az Amerika Hangját, vagy a BBC-t nem lehet fogni.

Kérem a bíróságot, hogy kezességet vállalhassak a fiamért, mivel ő nem rossz, csak idegen befolyása alatt áll.

Nyisztor Sztepán (apja neve György) tanú, 1960-as születésű, Bátfa község 25. szám alatti lakos, a vádlottakat ismeri, nem rokonok, nem haragszik rájuk.

1958. október 23-án találkoztam Orémusszal, aki átadta nekem a röplapot, hogy továbbítsam azt Grünwaldnak. Ezt a lapot én átadtam Grünwaldnak. Hogy ki írta a röplapot, azt akkor nem tudtam. Most tudom, hogy Pasztellák vádlott írta. A röplapot nem olvastam, a szöveg apró betűkkel volt írva.

A bírósági tárgyalásra nem jelent meg Bocán I. tanú. Az elnöklő bíró kikérte a felek véleményét az ügy Bocán tanú nélküli tárgyalásáról.

Az ügyész úgy véli, hogy az ügyet le lehet zárni Bocán tanú nélkül is, mivel az ügy körülményei kellően tisztázottak. Az ügyvédek egyetértenek az ügyész véleményével.

A bíróság a helyszíni tanácskozást követően, a következőképpen döntött: Az ügy tárgyalását a meg nem jelent Bocán I. tanú távollétében folytatni.

Az elnöklő bíró megkérdezte Pasztellák I. vádlottat, kívánja-e bármivel kiegészíteni a bírósági vizsgálatot.

Pasztellák vádlott azt válaszolta, hogy a bírósági vizsgálatot nem kívánja kiegészíteni.

Az elnöklő bíró kérdésére, hogy kívánja-e Perduk T. vádlott a bírósági nyomozást kiegészíteni, Perduk T. vádlott azt válaszolta, hogy nem kívánja kiegészíteni.

Glagola és Kabanov ügyvédeknek, valamint az ügyésznek nincs további kiegészítése a bírósági vizsgálathoz.

A bírósági vizsgálat az ügyben lezártnak tekintendő. A bíróság megkezdi a felek vitáját.

Az állami vád alátámasztására a szót megkapja Kovalcsuk ügyész elvtárs.

Pasztellák I. vádlott bűntettének minősítését az USZSZK Btk. 54-1a., 54-11. cikkei, 54-10. cikkének 2. része és 196. cikke alapján, Perduk T. vádlottét pedig az USZSZK Btk. 54-1a., 54-11. és 196. cikkei alapján helyesnek vélem. Bűnösségüket az ügy anyagai bizonyítják.

Figyelembe véve az enyhítő körülményeket: Pasztellák vádlott esetében az életkorát és azt, hogy Gecse lelkész befolyása alá került, Perduk vádlott vonatkozásában pedig azt, hogy ő nem volt hajlandó megírni a röplapokat, a fiatal életkorát, kérem a két vádlott esetében az USZSZK Btk. 46. cikkét alkalmazni, Pasztellák vádlott vonatkozásában a büntetés mértékét 7 év szabadságvesztésben, Perduk vádlott vonatkozásában 5 év szabadságvesztésben megállapítani.

Egyúttal kérem határozatban értesíteni a járási pártbizottságot a gálocsi faluban folyó iskolán kívüli nevelőmunka hiányosságairól.

A bíróság szünetet hirdet 1959. január 31. 14 óráig.

A bírósági tárgyalás 1959. január 31-én folytatódik. A tárgyaláson részt vesz Dobra tolmács, akit figyelmeztettek a Btk. 89. cikke alapján a pontos fordítási kötelezettségre magyarról ukránra és ukránról magyarra.

A vádlott, Pasztellák érdekeinek védelmében szót kap Glagola ügyvéd, aki a következőket mondta:

Figyelembe véve azt a körülményt, hogy Pasztellák vádlott Gecse lelkész befolyása alatt állt, hogy a vádlott fiatal kora miatt öntudatlanul cselekedett, tetteinek súlyos következményei nincsenek, Pasztellák vádlott önként feladta magát, és saját maga mondta el, hogy ő készítette a röplapokat, a vádlott lelkiismeretesen elismerte vétkét a bíróság előtt, Pasztellák parasztcsaládból származik, az édesanyja sertésgondozó, az édesapja rokkant, a kolhoz éjjeliőre, kérem a bíróságot alkalmazzanak vele szemben enyhébb büntetést.

A vádlott, Perduk T. érdekeinek védelmében szót kap Kabanov ügyvéd, aki a következőket mondta:

Abból kiindulva, hogy Perduk vádlott kiskorú, semmilyen ellenséges tettet nem hajtott végre, tiltott irodalmat nem olvasott, társadalmilag hasznos munkát végzett, 1957-ben 105 ledolgozott munkanapja volt, kérem a bíróságot, alkalmazzanak Perdukkal szemben enyhébb büntetést.

A felek vitája véget ért.

Az utolsó szó jogán felszólalási lehetőséget kap Pasztellák I. vádlott, aki a bíróságtól semmit nem kér, beleegyezik a bíróság által kiszabott büntetésbe.

Az utolsó szó jogán felszólaló Perduk T. vádlott kéri a bíróságtól, hogy bocsásson meg neki és válasszon enyhébb büntetést a számára.

A bíróság ítélethozatal céljából elvonult a tanácsterembe.

Visszatérve a tanácsteremből az elnöklő kihirdette az ítéletet és elmagyarázta az ítélet elleni fellebbezés menetét az USZSZK Legfelsőbb Bíróságánál.

A bírósági tárgyalás 17.00 órakor véget ért.

Elnöklő bíró: Rafalovszki [s.k.]

Titkár: Gyicsko [s.k.]

128.
Ítélet Pasztellák István és Perduk Tibor ügyében[265]
Ungvár, 1959. január 30-31.

Az USZSZK Igazságügy Minisztériuma
Ítélet az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság nevében
1959. év január hónap 30-31. napján a Kárpátalja Megyei Bíróság Büntetőjogi Bírói Testülete az alábbi összetételben:
Elnöklő bíró: Rafalovszki
Népi ülnökök: Veres, Lugovszkij
Titkár: Gyicsko
Ügyész: Kovalcsuk
Ügyvédek: Glagola és Kabanov
nyílt bírósági tárgyalás keretében tárgyalta Ungvár városában a következő személyek büntetőügyét:

Pasztellák István, született 1943. január 25-én a Kárpátalja megyei, Ungvári járásbeli Gálocs községben, jelenleg is ugyanott él, magyar, pártonkívüli, szegény parasztcsaládból származik, az Iszkra Kolhozban dolgozott és az ungvári 2. számú esti iskola 9. osztályában tanult, szovjet állampolgár, büntetlen előéletű, akit az USZSZK Büntető Törvénykönyve 54-1a. cikke, 54-11. cikke, 54-10. cikkének II. része és 196. cikke szerinti bűncselekmények elkövetésével vádolnak

Perduk Tibor, született 1942. április 22-én, származási helye Sátoraljaújhely város (Magyarország), Kárpátalja megye, Ungvári járás, Gálocs községbeli lakos, magyar, pártonkívüli, munkáscsaládbeli, az Iszkra Kolhozban dolgozott és az ungvári 2. számú esti iskola 9. osztályában tanult, szovjet

[265] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 3., ark. 258–262. Kézzel írott, ukrán nyelvű dokumentum. A 263 –266. oldalak közötti dokumentum ugyanezzel a tartalommal írógéppel készített ukrán nyelven.

állampolgár, büntetlen előéletű, akit az USZSZK Büntető Törvénykönyve 54-1a., 54-11., és 196. cikkei szerinti bűncselekmények elkövetésével vádolnak.

Az adott tárgyalás során a Bírósági Testület

MEGÁLLAPÍTOTTA:

Pasztellák Istvánt azzal vádolják, hogy 1957-1958. folyamán az Ungvári járási, Gálocs községbeli református egyház tiszteletestől, Gecse Andrástól, – aki az előzetes nyomozás során 1959. január 4-én elhunyt – különböző szépirodalmi és a burzsoá Magyarország történelmét bemutató műveket kölcsönzött olvasás céljából.

A Gecse részéről elhangzó szovjetellenes megnyilvánulások, az elolvasott szovjetellenes irodalom és a meghallgatott Amerika Hangja, BBC és Szabad Európa rádióadásainak hatására Pasztellák vádlott a magyar burzsoá nacionalizmus és a szovjethatalommal szembeni ellenséges érzelmek útjára lépett.

Így, 1957 őszén Pasztellák saját magyar nacionalista burzsoá meggyőződésének hatására a szovjethatóságokkal szemben ellenérzéseket táplálva a Gálocs községi iskoláskorú fiatalokból szovjetellenes csoportot szervezett, amelynek célja a szovjethatalommal szembeni fegyveres küzdelem volt abban az esetben, ha kitörne egy Szovjetunió elleni háború vagy a nemzetközi helyzet egyéb fokozódására és feszültté válására kerülne sor. Többek között, 1957 végén Pasztellák vádlott bevonta a szovjetellenes szervezetbe az adott ügy másik vádlottját, Perduk Tibort, továbbá Szanyi Jánost, Molnár Lászlót, 1958 nyarán pedig Perduk vádlott segítségével bevonta Deák Ferencet is.

1957 őszén a szervezeti gyűléseken Pasztellák vádlottat (a lakásán) megválasztották a csoport vezetőjének, Perduk vádlottat pedig a helyettesének. Ugyanaznap Pasztellák és a többiek összeállították az egymás iránti hűségeskü szövegét a szovjethatóságokkal szembeni küzdelemben, amit minden tettestárs letett. Ezenkívül döntés született a lő- és hideg-

fegyverek, valamint lőszerek gyűjtéséről a szovjethatalommal szembeni fegyveres felkelés céljából.

1957-1958 folyamán Pasztellák vádlott a szervezet többi tagjával közösen lő- és hidegfegyvereket, töltényeket és robbanóanyagot gyűjtött a korábbi csaták helyszínein, és leadta azokat a közös raktárba, amelyekért Molnár felelt.

Személy szerint otthon magánál Pasztellák egy puskaszuronyt és egy működésképtelen revolvert őrzött.

1958 nyarán Pasztellák vádlott utasításokat adott Szanyi Jánosnak a fegyver- és lőszerraktár leltárjának elvégzésére.

1958 októberében Pasztellák vádlott többször is felajánlotta a szervezet tagjainak szovjetellenes röplapok készítését és terjesztését Gálocs községben a magyarországi 1956. október-novemberi ellenforradalmi lázadás második évfordulójának közeledte alkalmából.

Amikor szervezet tagjai megtagadták a röplapok készítésére vonatkozó utasítás végrehajtását, Pasztellák vádlott 1958. október 22-én személyesen, tintával és ceruzával füzetlapra írt és kihelyezett Gálocs községben, forgalmas helyekre három, Kárpátalja magyar lakosságát a szovjethatóságokkal, a Kommunista Párttal és a Szovjet Kormánnyal szembeni szervezett küzdelem folytatására felszólító szovjetellenes röplapot. A Pasztellák vádlott által elkészített röplapok jellegüket tekintve nyílt és rosszindulatú rágalmakat tartalmaznak a szovjet kormányra és a Kommunista Pártra nézve, a Szovjetunió által a magyar népnek nyújtott segítséggel kapcsolatban az 1956-os magyarországi ellenforradalmi lázadás leverése során.

Perduk Tibor vádlottat azzal vádolják, hogy a szovjetellenes csoport szovjetellenes nézeteit osztotta, 1957 őszén belépett a Pasztellák vádlott által létrehozott szovjetellenes csoportba, amelynek célja a szovjet hatóságokkal szembeni fegyveres küz-

delem volt abban az esetben, amennyiben a nemzetközi helyzet fokozódna vagy a Szovjetunióval szemben háború törne ki, 1958-ban Perduk vádlott Pasztellákkal közösen bevonták a csoportba Deák Ferencet is.

A csoport szervezeti gyűlésein Perduk vádlottat 1957 őszén megválasztották a szovjetellenes csoport helyettesvezetőjévé, és ugyanakkor esküt is tett a tettestársai iránti hűségre a szovjethatóságokkal szembeni küzdelemre, részt vett azon a gyűlésen, amelyen Pasztellákot megválasztották a szovjetellenes csoport vezetőjévé és megvitatta a fegyver- és lőszergyűjtésről szóló kérdést.

Ezenkívül Perduk vádlott közvetlenül gyűjtötte a fegyvert és adta le a közös raktárba, és magánál is hagyott egy puskaszuronyt, továbbá tudta, hogy Pasztellák vádlott készített és terjesztett Gálocs községben három szovjetellenes tartalmú röplapot.

A vádlottak a bűnösségüket teljes mértékben elismerték.

A saját beismerő vallomásukon túl, Pasztellák és Perduk vádlottak bűnösségét számos, az ügyben begyűjtött és a bírósági tárgyaláson ellenőrzött bizonyíték is alátámasztja. Többek között Deák, Molnár, Szanyi, Tóth, Kótyuk, Grünwald, Orémus, Veres és Nyisztor tanúk vallomásai. Az adott tanúk vallomásainak valószínűségéhez semmilyen kétség nem fér. Ezenkívül számos házkutatási és lefoglalási jegyzőkönyv, a fegyverek rejtekhelyéről készült fényképek és a csatolt szovjetellenes röplapok, az elhunyt Gecse Andrástól a Pasztellák vádlott által használt szovjetellenes irodalom lefoglalásról készült jegyzőkönyvek, Gecsével az előzetes nyomozás során felvett kihallgatási jegyzőkönyvek, Gecse vád alá helyezéséről szóló határozat (2. kötet, az ügyirat 94. lapja) és a Gecse ellen folyó bűnügyi eljárás megszüntetéséről szóló határozat (2. kötet, az ügyirat 270., 271. és 272. lapjai), a bűnügyi írásszakértői vizsgálat jegyzőkönyve (3. kötet, az

ügyirat 127-132. lapjai), tárgyi bizonyítékok: az elítélt Pasztellák által készített és terjesztett szovjetellenes röplapok (3. kötet, az ügyirat 137., 138. lapjai), a fegyverszakértői vizsgálatról szóló jelentés (3. kötet, az ügyirat 164-176. lapjai), a robbanóanyagok szakértői vizsgálatáról szóló jelentés (3. kötet, az ügyirat 153-157. lapjai) és egyéb, az ügyben összegyűjtött bizonyítékok.

A nevezett bizonyítékok teljes mértékben bizonyítják az elítéltek bűnösségét: Pasztellák István esetében az USZSZK Btk. 54-1a. cikke, 54-11. cikke, 54-10. cikke 2. része és 196. cikke szerinti bűnösségét, Perduk Tibor esetében pedig az USZSZK Btk. 54-1a. cikke, 54-11. cikke és 196. cikke szerinti bűnösségét.

Pasztellák és Perduk vádlottak igen súlyos bűncselekményt követtek el a Szovjet állammal szemben, és szigorú büntetést érdemelnek. Ugyanakkor a Bírósági Testület a büntetés mértékének megválasztásánál figyelembe vette Pasztellák és Perduk fiatal életkorát, azt hogy első ízben követtek el bűncselekményt, és őszintén elismerték bűnösségüket.

Ezenkívül, a bírósági testület figyelembe vette azt is, hogy Pasztellák vádlott egy felnőtt, a református egyház lelkésze, Gecse András befolyása alatt állt.

Mindezeket a körülményeket figyelembe véve a bírósági tanács lehetségesnek tartja Pasztellákra és Perdukra az Ukrán SZSZK Büntető Törvénykönyve 46. cikkének alkalmazását.

Az USZSZK Büntetőeljárási Törvénykönyv 296., 297. cikkei alapján a Bírósági Testület

ÍTÉLETE:

Pasztellák István (apja neve István) az USZSZK Btk. 54-1a. cikke, 54-11. cikke, 54-10. cikke 2. része és 196. cikke szerint elkövetett bűncselekményekért halmozottan, az USZSZK Btk. 45. cikkével összhangban, az USZSZK Btk. 46. cikkének alkalmazásával

vagyonelkobzás nélkül 6 év javító-nevelő munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre ítélni;

Perduk Tibor Gyulovicsot az USZSZK Btk. 54-1a. cikke, 54-11. cikke és 196. cikke szerint elkövetett bűncselekményekért halmozottan, az USZSZK Btk. 45. cikkével összhangban, az USZSZK Btk. 46. cikkének alkalmazásával vagyonelkobzás nélkül 2 év javító-nevelő munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre ítélni.

A vádlottak, Pasztellák és Perduk előzetes letartóztatását érvényben kell tartani. A büntetés kitöltésének idejét Pasztellák esetében 1958. október 28-tól, Perduk esetében pedig 1958. november 28-tól kell számítani.

Az ítélet kihirdetve, ami ellen fellebbezéssel lehet élni az USZSZK Legfelsőbb Bíróságához 5 napon belül.

Elnöklő bíró: Rafalovszki [s.k.]

Népi ülnökök: Veres [s.k.], Lugovszkij [s.k.]

129.
Szolgálati tájékoztató Pasztellák Istvánra kiszabott ítélet jogerőre emelkedéséről[266]
Ungvár, 1959. február 10.

Az USZSZK Belügyminisztériuma Kárpátalja Megyei 1.sz. börtön parancsnokának,

Igazolás az ítélet jogerőre emelkedéséről

A Kárpátalja Megyei Bíróság ítélete 1959. január 30-31-től Pasztellák István (apja neve István), született 1943. január 25-én ügyében, akit az USZSZK BTK, 54-1. „a”, 54-11., 54-10. 2. és 196. cikkelye alapján 6 év szabadságvesztésre ítéltek, mivel fellebbezés az ügyben a törvényben meghatározott határidőn belül nem történt, 1959. február 9-én az

[266] Archív USZBU ZO, f. 43., op., 1., szpr. 3429., t. 3., ark. 269. Írógéppel írott, orosz nyelvű dokumentum. Megjelent: VÁRADI Natália: Az 1956-os forradalom és hatása az Ukrajna Állambiztonsági Szolgálata Ungvári Levéltárában őrzött KGB-dokumentumok tükrében, 585. p.

ítélet jogerőre emelkedett és annak végrehajtása azonnali hatályú.

A Kárpátalja Megyei Bíróság elnöke: Rafalovszki [s.k.]

Titkár: Gyicsko [s.k.]

130.
Szolgálati tájékoztató Perduk Tiborra kiszabott ítélet jogerőre emelkedéséről[267]
Ungvár, 1959. február 10.

Az USZSZK Belügyminisztériuma Kárpátalja Megyei 1.sz. börtön parancsnokának,

Igazolás az ítélet jogerőre emelkedéséről.

A Kárpátalja Megyei Bíróság ítélete 1959. január 30-31-től Perduk Tibor (apja neve Gyula), született 1942. április 22-én ügyében, akit az USZSZK BTK, 54-1. „a" 54-11., 54-10. 196. cikkelye alapján 2 év szabadságvesztésre ítéltek, mivel fellebbezés az ügyben nem történt a megadott határidőn belül, az ítélet 1959. február 10-én jogerőre emelkedett és haladéktalanul végrehajtandó.

A Kárpátalja Megyei Bíróság elnöke: Rafalovszki [s.k.]

Titkár: Gyicsko [s.k.]

131.
Rendkívüli jogorvoslat Perduk Tibor elítélt ügyében[268]
H.n., 1959. március 26.

Iktsz. 01-42465-58

1. számú példány

[267] Archív USZBU ZO, f. 43., op., 1., szpr. 3429., t. 3., ark. 270. Írógéppel írott, orosz nyelvű dokumentum. Megjelent: VÁRADI Natália: Az 1956-os forradalom és hatása az Ukrajna Állambiztonsági Szolgálata Ungvári Levéltárában őrzött KGB-dokumentumok tükrében, 585. p.

[268] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 3., ark. 273–274. Írógéppel írott, ukrán nyelvű dokumentum.

Titkosítás alól feloldva

Az USZSZK Legfelsőbb Bíróságának Büntetőjogi Bírói Testületéhez

Felügyeleti óvás Perduk T. elítélt ügyében, akit a Kárpátalja Megyei Bíróság 1959. január 30-31-ei ítéletével az USZSZK Btk. 54-1 „a", 54-11 és 196. cikkei alapján 2 év javító-nevelő munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre ítéltek.

Perduk Tibor, született 1942. április 22-én Sátoraljaújhely városában (Magyarország), Kárpátalja megye, Ungvári járás, Gálocs község lakosa, munkáscsaládbeli, magyar, kolhozmunkás, szovjet állampolgár, büntetlen előéletű.

Ugyanezzel az ítélettel elítélték Pasztellák I.-t is, akit a letartóztatás alól szabadlábra helyeztek, mivel nem töltötte be a 16. életévét.

Perdukot azért ítélték el, mert 1957 őszén belépett a Pasztellák által létrehozott szovjetellenes csoportba, amelynek célja a szovjet hatalom elleni fegyveres harc volt egy esetleges háború kitörése esetén. 1958-ban Pasztellákkal közösen vonta be ebbe a csoportba Deák Ferencet.

A csoport szervezeti gyűlésein Perdukot 1957 őszén a szovjetellenes csoport vezetőhelyettesévé választották, és hűséget fogadott társainak a szovjet hatalom elleni harcban. Részt vett a fegyverek és lőszerek gyűjtésének megvitatásában, maga is gyűjtött fegyvereket és lőszert, a fegyvereket leadta a csoport közös raktárába, magánál pedig egy külföldi gyártmányú puskaszuronyt tartott. Tudott arról, hogy Pasztellák szovjetellenes tartalmú röplapokat készített és terjesztett.

Kasszációs[269] rendben, az ügy nem került megvitatásra.

[269] A kasszációs szó a jogi nyelvben a semmisségi vagy felülvizsgálati eljárást jelenti. A latin cassare (megsemmisíteni, eltörölni) szóból ered. Azaz a döntés megsemmisítése. A kasszációs eljárás lényege, hogy egy felsőbb bíróság nem a teljes ügyet tárgyalja újra (pl.

A Perdukra vonatkozó ítélet módosításra szorul az alábbi indokok alapján.

Perduk bűnössége a számára felrótt bűncselekmény elkövetésében az ügy anyagaival bizonyított, azonban az Ukrán SZSZK BTK 54-1 „a" cikkelye alapján a bűncselekmény minősítése nem helyes. Az Ukrán SZSZK BTK 54-1 „a" cikkelyében egyértelműen meg van határozva, hogy mit kell a hazaárulásnak tekinteni, Perduk tettei ezen ismérvek egyikének sem felelnek meg.

Figyelembe véve, hogy a csoport gyülekezésein szovjetellenes tartalmú beszélgetések folytak, valamint szervezési munka zajlott, fegyvert gyűjtöttek és tároltak, Perduk tetteit az Ukrán SZSZK BTK 54-10 1 része, 54-11 és 196. cikkei alapján kell minősíteni.

Az SZSZKSZ Ügyészi felügyeletéről szóló szabályzat 25. cikke allapján,

INDITVÁNYOZOM:

A Kárpátalja Megyei Bíróság Perduk Tibor vonatkozásában hozott 1959. január 30-31-i ítéletét módosítani, Perduk tetteit az 54-1 „a" cikkről minősítsék át az Ukrán SZSZK BTK 54-10 1. részére, és tekintsék őt elítéltnek az 54-10 1. rész, 54–11 és 196. cikkek alapján a bíróság által korábban kiszabott büntetés mértékében.

MELLÉKLET: A 3429. számú büntetőügy 3 kötetben.

Az Ukrán SZSZK ügyészhelyettese 3. osztályú állami igazságügyi tanácsos: Arderihin I. [s.k.]

nem hallgat meg tanúkat újra), hanem csak azt vizsgálja, hogy az alsóbb fokú bíróság helyesen alkalmazta-e a törvényt, vagy elkövetett-e valamilyen eljárási hibát. Ha hibát találnak, az ítéletet „kasszálják", azaz megsemmisítik vagy megváltoztatják. A dossziéban látható „Óvás" (Протест) dokumentumban azért említik, hogy „Kasszációs (fellebbviteli) eljárásban az ügyet nem tárgyalták", mert a vádlottak (vagy védőik) a kiszabott 5 napos határidőn belül nem éltek fellebbezéssel. Mivel senki nem fellebbezett, az ítélet jogerőre emelkedett. Emiatt volt szükség a felügyeleti óvásra (протест у порядку нагляду), ami egyfajta „rendkívüli kasszáció": ilyenkor nem a vádlott, hanem az ügyészség kezdeményezi a jogerős ítélet megváltoztatását, mert rájöttek, hogy a „hazaárulás" vádja jogilag hibás volt. Az ügyészhelyettes azért nyújtott be óvást, mert a „hazaárulás" (54-1 „a" cikk) jogi ismérvei nem álltak fenn Perduk tetteiben. A kasszációs jellegű felülvizsgálat célja tehát az volt, hogy a hibás jogi minősítést töröljék (megsemmisítsék) és egy enyhébb cikkelyre cseréljék.

Készült 4 példányban
2. címzett
4. ügyirat
Száma 1622.

132.
Jogerős bírói döntés az ügyészi óvás elfogadásáról Perduk Tibor ügyében[270]
Kijev, 1959. április 7.

Az ügyirat száma 759.

Besorolás: Titkosítás alól feloldva

Előadó Taraszenko elvtárs.

VÉGZÉS az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság nevében

Az Ukrán SZSZK Legfelsőbb Bíróságának Büntetőügyi Kollégiuma az alábbi összetételben:

Elnöklő bíró: Zbarascsenko A.

A bíróság tagjai: Taraszenko F., Tubolec Je.

Ügyész: Oszipenko P.

1959. április 5-i bírósági tárgyalás keretében felülvizsgálta a büntetőügyet az Ukrán SZSZK ügyészhelyettesének felügyeleti óvása alapján, amely a Kárpátalja Megyei Bíróság 1959. január 30-31-i ítélete ellen irányult. Az említett ítélettel az Ukrán SZSZK BTK 54-1 „a”, 54-11 és 196. cikkei alapján 2 év szabadságvesztésre ítélték javító-nevelő munkatáborban letöltendő:

Perduk Tibort, született 1942. április 22-én, magyarországi származású, gálocsi lakos, kolhoztag, korábban büntetlen előéletű.

[270] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 3., ark. 275. Kézzel írott, orosz nyelvű dokumentum (ukrán nyelvű ürlapon). A 276. oldal uagynez a szöveg írógéppel készítve.

Az óvásban felvetették az ítélet megváltoztatásának és Perduk tettei átminősítésének kérdését az 54-1 „a" cikkről az Ukrán SZSZK BTK 54-10. 1. cikkére.

Meghallgatva a Legfelsőbb Bíróság tagjának, Taraszenko elvtársnak az üggyel kapcsolatos beszámolóját, valamint az Ukrán SZSZK ügyészének, Oszipenkónak a véleményét, aki az óvást fenntartotta, a Kollégium

MEGÁLLAPÍTOTTA:

Perdukot bűnösnek nyilvánították abban, hogy 1957 őszén belépett a Pasztellák által létrehozott szovjetellenes szervezetbe, amelynek a szovjet hatóságokkal szembeni fegyveres küzdelem folytatása volt a célja egy háború esetén. Perduk részt vett a fegyverek és lőszerek gyűjtésében, továbbá tudott a szovjetellenes röplapok Pasztellák általi terjesztéséről.

A nevezett tettek Perduk általi elkövetése az ügy során bizonyítást nyert, ugyanakkor azok nem esnek az USZSZK Btk. 54-1 „a", cikkének hatálya alá, azokat az USZSZK Btk. 54-10 1. része alapján kell minősíteni.

A leírtakból kiindulva, és az óvással egyetértve, a bírói kollégium az Ukrán SZSZK Büntető Perrendtartásának 352. cikke alapján:

ELRENDELTE:

A Kárpátalja Megyei Bíróság 1959. január 30-31-i ítéletét Perduk Tibor tekintetében módosítja, tetteit az 54-1„a", cikkről az Ukrán SZSZK BTK 54-10 1. részére minősíti át, és tekinti őt elítéltnek az Ukrán SZSZK BTK 54-10 1. rész, 54-11 és 196. cikkei alapján a bíróság által hozott ítéletben meghatározott büntetés mértékében.

Elnöklő bíró: Zbarascsenko A. [s.k.]

A bíróság tagjai: Taraszenko F. [s.k.], Tubolec Je. [s.k.]

133.
Kísérőlevél a Legfelsőbb Bíróság végzésének megküldéséről a dubnói gyermeknevelő munkatábor részére[271] Ungvár, 1959. április 22.

USZSZK Belügyminisztériuma, Kárpátalja Megyei Dolgozók Küldötteinek Tanácsa Végrehajtó Bizottságának Belügyi Igazgatósága

Ikt.sz.: 1/0401

Sürgősen kézbesítendő

Besorolás: titkosítás alól feloldott

Címzett: A Rovnói Területi Tanács Dolgozói Küldöttei Végrehajtó Bizottsága Belügyi Igazgatósága 1. Különleges Osztályának vezetője, Rovnó város

Másolat: Kárpátontúli Területi Bíróság Ungvár város

Mellékelten megküldjük végrehajtásra az Ukrán SZSZK Legfelsőbb Bírósága Büntetőügyi Kollégiuma 1959. április 5-i végzésének másolatát az alábbi elítélt ügyében:

Perduk Tibor, szül. 1942, akit 1959. április 6-án elszállíttak az ungvári 1. számú börtönből a Rovnói területen található Dubnói Gyermeknevelő Kolóniába.[272]

Perduk tekintetében az ítélet módosult: a BTK 54-1 „a" cikk szerinti vádat átminősítették az Ukrán SZSZK BTK 54-10 1. részére, és tekintendő elítéltnek az 54-10 1. rész, 54-11 és 196. cikkek alapján az ítéletben meghatározott büntetési tétel mellett.

[271] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 3., ark. 278. Írógéppel írott, orosz nyelvű dokumentum.

[272] ДТК –Детская Трудовая Колония – Javító-Nevelő Kolónia, gyermekmunkás-gyarmat, kiskorúak büntetőtelepe, gyermeknevelő munkatábor, gyermek munkakolónia. A sztálini időszak utáni jogi terminológiában „Воспитательно-Трудовая Колония" (VTK). Hivatalosan és következetesen a Szovjetunió 1958-as büntetőjogi reformjai után rögzül, de az 1950-es évektől használják.

A végrehajtásról értesítsék a Kárpátalja Megyei Bíróságot.
Melléklet: 1 lap, másolat (csak az első címzettnek).
A Kárpátalja Megye Végrehajtó Bizottság Belügyi Igazgatósága 1. Különleges Osztályának vezetője: Koliskin alezredes [s.k.]

134.
Értesítés a KGB részére Perduk Tibor amnesztiájáról[273]
Ungvár, 1959. november 3.

USZSZK Kárpátalja Megyei Bíróság
Az USZSZK Minisztertanácsa melletti KGB Kárpátalja Megyei Főigazgatósága Nyilvántartási és Archív Osztályának vezetője, Lazarenko elvtárs részére
Ikt.sz.: 2-1/59.
Mellékelten megküldjük az Ukrán SZSZK Legfelső Tanácsa Elnöki Bizottságának 1959. szeptember 18-i ülési jegyzőkönyvéből készült kivonatot.
A kivonat az elítélt Perduk Tibor további büntetésének letöltése alóli felszabadításáról és a büntetett előélet törléséről szól az ügyhöz való csatolás céljából.
Melléklet: 2 lapon.
Kárpátalja Megyei Bíróság elnöke: Girin L. [s.k.]

[273] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 3., ark. 279. Írógéppel írott, orosz nyelvű dokumentum.

135.
Jegyzőkönyvkivonat
Perduk Tibor szabadon bocsátásáról[274]
Dubnó, 1959. szeptember 18.

KIVONAT A 37. SZÁMÚ JEGYZŐKÖNYVBŐL

Az Ukrán SZSZK Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének azon bizottságának üléséről, amely a szabadságvesztésüket töltő, kisebb veszélyességű bűncselekményt elkövetett személyek ügyeinek felülvizsgálatával foglalkozik a Rovnói területen.

Fiatalkorúak javító-nevelő munkakolóniája

Jelen voltak:

A bizottság elnöke: Veligockij V.

A bizottság tagjai:

Litovcsenko A.

Komolov I.

Karpuncsev A.

Szimonec A.

Szlovodaljuk A.

Pljaszun G.

A bizottság az SZSZKSZ Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének 1959. augusztus 14-én[275] kelt a kevésbé veszélyes bűntettekért szabadságvesztésre ítélt, büntetés végrehajtási intézményekben tartózkodó személyek ügyeinek megvizsgálásáról szóló utasítása és az Uk-

[274] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 3., ark. 281. Irógéppel írott, orosz nyelvű dokumentum.

[275] A Szovjetunió Legfelső Tanácsa Elnökségének 1959. augusztus 14-i rendelete: *„A kevésbé veszélyes bűncselekmények miatt szabadságvesztést töltő személyek ügyeinek felülvizsgálatáról”* a nem súlyos bűncselekmények miatt elítéltek ügyeinek felülvizsgálatát célozta, és lehetőséget biztosított a büntetés enyhítésére vagy feltételes szabadlábra helyezésre, ami összhangban állt az 1950-es évek szovjet jogalkotásának általános humanizálási törekvéseivel. A rendelet érintette a kegyelem és az amnesztia kérdéskörét is, és fontos lépést jelentett a Szovjetunió büntetés-végrehajtási politikájának reformja irányába. Президиум Верховного Совета СССР. Указ от 14 августа 1959 года «О порядке и условиях отбывания наказания осуждёнными к лишению свободы за менее опасные преступления». https://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=ESU&n=26407#7tKjr9VcbpKjLSrH1 Utolsó letöltés: 2023. december 12.

rán SZSZK Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének 1959. augusztus 27-ei 107/2. számú határozata alapján megvizsgálta a következő kiskorú személyi aktáját:
Perduk Tibor (apja neve Gyula), születési éve: 1942., születési helye: Kárpátalja megye, Ungvári járás, Gálocs község, magyar, pártonkívüli, végzettsége: 8 osztály, nőtlen, van apja és anyja, akik a születési helyén élnek.
A BIZOTTSÁG DÖNTÉSE:
Perduk Tibort felmenteni büntetésének további letöltése alól a büntetett előéletének törlésével, átadva őt az édesanyja: Perduk Olga (apja neve Mihály) és a nagymamája: Kálmán Verona (apja neve András) kezességére.
A bizottság elnöke: Veligockij V. [s.k.]
A bizottság tagjai:
Litovcsenko A. [s.k.]
Komolov I. [s.k.]
Karpuncsev A. [s.k.]
Szimonec A. [s.k.]
Szlovodaljuk A. [s.k.]
Pljaszun G. [s.k.]
Kivonat a Dubnói Fiatalkorúak Javító-Nevelő Munkakolóniája képviselője részére, Tirenko [s.k.]

136.
Záró rendelkezés Pasztellák István rehabilitációs kérelméről[276]
Kijev, 1994. július 6.

Ukrajna Legfőbb Ügyészsége
Ukrajna Legfőbb Bíróságának Plénuma részére
Ikt.sz.: 13a-38514-93.

[276] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 3., ark. 290–293. Írógéppel írott, ukrán nyelvű dokumentum.

Óvás felügyeleti rendben Pasztellák I. I. és Perduk T. Gy. ügyében

A Kárpátalja Megyei Bíróság Büntetőjogi Bírói Testülete 1959. január 30-31-ei ítéletével Pasztellák Istvánt, született 1943. január 21-én az Ungvári járásbeli Gálocs községben, jelenleg is ugyanott él, magyar, a letartóztatása előtt az Iszkra Kolhozban dolgozott és az ungvári 2. számú esti iskola 9. osztályában tanult, büntetlen előéletű, akit az USZSZK Büntető Törvénykönyve 54-1a. cikke, 54-11. cikke, 54-10. cikkének II. része és 196. cikke szerinti bűncselekmények elkövetéséért halmozottan az USZSZK Btk. 46. cikkének alkalmazásával vagyonelkobzás nélküli 6 év gyermek javító- és munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre ítéltek;

Perduk Tibort, született 1942. április 22-én, Sátoraljaújhely városában (Magyarország), Ungvári járás, Gálocs községbeli lakos, magyar, az Iszkra Kolhozban dolgozott és az ungvári 2. számú esti iskola 9. osztályában tanult, büntetlen előéletű, az USZSZK Btk. 54-1a. cikke, 54-11. cikke és 196. cikke szerint elkövetett bűncselekményekért halmozottan, az USZSZK Btk. 46. cikkének alkalmazásával vagyonelkobzás nélküli 2 év gyermek javító-nevelő és munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre ítélték (az ügyirat 259-263. lapjai, 3. kötet).

Az USZSZK Legfelsőbb Bírósága Büntetőügyi Kollégiuma 1959. április 5-i határozata az USZSZK helyettes államügyészének óvására, Perduk Tibor vonatkozásában megváltoztatta a Kárpátalja Megyei Bíróság 1959. január 30-31-én kelt ítéletét, és a cselekedeteit átminősítette az Ukrán SZSZK BTK 54-10 cikk 1. részére, 54-11 és 196. cikkeire, az ítéletben meghatározott büntetési tétel fenntartása mellett (az ügyirat 276. lapja, 3. kötet).

Az ügyben hozott bírósági döntések módosításra szorulnak az alábbi indokok alapján.

A bíróság az elítélteket a következő bűncselekmények elkövetésében találta vétkesnek:

Pasztellák Istvánt abban, hogy 1957–1958 folyamán az ungvári járási Gálocs község református tiszteletesét, Gecse Andrást látogatta, – aki az előzetes letartóztatás ideje alatt, 1959.04.04-én elhunyt, – és tőle különféle szépirodalmi, valamint a burzsoá Magyarország történelmével foglalkozó könyveket kért olvasásra. Gecse részéről elhangzó szovjetellenes megnyilvánulások, az elolvasott szovjetellenes irodalomnak, valamint az általa hallgatott Amerika Hangja, BBC és Szabad Európa rádióadásainak hatására, Pasztellák a magyar burzsoá nacionalizmus és a szovjethatalommal szemben táplált ellenséges érzelmek útjára lépett.

Így, 1957 őszén Pasztellák magyar nacionalista burzsoá meggyőződésének hatására, a szovjet hatóságokkal szemben ellenérzéseket táplálva a Gálocs községi iskoláskorú fiatalokból szovjetellenes csoportot szervezett, amelynek célja a szovjethatalommal szembeni fegyveres küzdelem volt. Többek között, 1957 végén Pasztellák bevonta a szovjetellenes szervezetbe Perduk Tibort, Szanyi Jánost, Molnár Lászlót, 1958 nyarán pedig Perduk segítségével bevonta Deák Ferencet is.

1957 őszén a csoport szervezeti gyűlésein Pasztellákot (annak lakásán) megválasztották a csoport vezetőjének, Perdukot a helyettesének. Ugyanaznap Pasztellák és a többiek összeállították az egymás iránti hűségeskü szövegét a szovjethatóságokkal szembeni küzdelemben. Ezenkívül döntés született a lő- és hidegfegyverek, valamint lőszerek gyűjtéséről a szovjethatalommal szembeni fegyveres felkelés céljából.

1957–1958. folyamán Pasztellák vádlott a szervezet többi tagjával közösen lő- és hidegfegyvereket, valamint töltényeket gyűjtött a korábbi harcok helyszínein, és leadta azokat abba a közös raktárba, amelykért Molnár felelt.

Perduk Tibor bűnös abban, hogy osztotta a szovjetellenes csoport tagjainak szovjetellenes nézete-

it, 1957 őszén belépett a Pasztellák által létrehozott szovjetellenes csoportba, amelynek célja a szovjethatóságokkal szembeni fegyveres küzdelem volt abban az esetben, amennyiben a nemzetközi helyzet fokozódna vagy a Szovjetunióval szembeni háború törne ki, 1958-ban pedig Perduk vádlott Pasztellákkal közösen bevonták a csoportba Deák Ferencet is.

Emellett, Perduk közvetlenül gyűjtötte is a fegyvert, továbbá adta le a közös raktárba, és magánál is hagyott egy puskaszuronyt, valamint tudta, hogy Pasztellák vádlott készített és terjesztett Gálocs községben három szovjetellenes tartalmú röplapot.

A vádlottak a bűnösségüket teljes mértékben elismerték (az ügyirat 247. lapjának hátoldala, 3. kötet).

A saját beismerő vallomásukon túl Pasztellák és Perduk vádlottak bűnösségét számos az ügyben összegyűjtött és a bírósági tárgyaláson ellenőrzött bizonyíték is alátámasztja. Többek között, Deák, Molnár, Szanyi, Tóth, Kótyuk, Grünwald, Orémus, Veres és Nyisztor tanúk vallomásai. Az adott tanúk vallomásainak valószínűségéhez semmilyen kétség nem fér. (az ügyirat 252–257. lapjai, 3. kötet).

Ahogy az az ügy anyagaiból látszik, Pasztellák I. I. cselekményeiből hiányoznak az Ukrán SZSZK BTK 54-1a cikkében meghatározott tényállási elemek, azaz: nem folytatott kémkedést, nem szolgáltatott ki katonai vagy állami titkot, nem állt át az ellenség oldalára, nem kísérelt meg külföldre szökni, ezért a „Hazaárulás” vádja miatti elítélése megalapozatlannak tekintendő.

Nem megalapozott továbbá Pasztellák István és Perduk Tibor elítélése sem az USZSZK Btk. 54-11. cikke szerint, mivel az általuk létesített „szovjetellenes ifjúsági szervezet (csoport)” nem követett el semmilyen konkrét, az USZSZK Btk. első fejezetében szereplő ellenforradalmi bűncselekmény előkészítésére vagy végrehajtására irányuló cselekedetet, a tagok többsége kiskorú volt, nem töltötték be a 14. életévüket.

Az elítéltek cselekményei, amelyeket a BTK 54-10 cikk 2. része és 54-10 cikk 1. része alapján „szovjetellenes agitációnak” minősítettek, aláesnek az 1991. április 17-i, „Az ukrajnai politikai represszió áldozatainak rehabilitációjáról” szóló törvény 1. cikkének[277], ami alapján rehabilitálandóak.

A fentiekből kiindulva ezen büntetőügy a Pasztellák István az Büntető Törvénykönyve 54-1a. cikke, 54-10. cikkének II. része, 54-11. cikke, és Perduk T. BTK 54-10 1. rész, 54-11 cikke elítélésére vonatkozó részében az ukrán büntetőeljárási törvénykönyv 6. cikkének 2. pontja alapján – bűncselekmény hiányában – megszüntetendő.

Ami Pasztellák I. és Perduk T. elítélését illeti a BTK 196. cikke alapján [lőfegyver jogellenes tartása], a bírósági döntések ezen része megalapozott, mivel az ügyben elegendő bizonyíték gyűlt össze arra vonatkozóan, hogy a vádlottak jogellenesen, törvénytelenül nagy mennyiségű lő- és hidegfegyvert, valamint lőszereket tároltak mind maguk a vádlottak, mind a „szovjetellenes csoport” kiskorú tagjai: Szanyi, Molnár, Tóth, Deák, akiknek büntetőjogi felelősségre vonásától elálltak (az ügyirat 195-196. lapjai, 3. kötet).

Pasztellák és Perduk bűnössége az USZSZK Btk. 196. cikke szerinti bűncselekmény elkövetésében igazolt – a beismerő vallomásukon kívül – a fegyverek és lőszerek fellelése és lefoglalási jegyzőkönyveivel (az ügyirat első kötetének 26-27., 29., 182-183. lapjai), valamint az 1958. december 20-án kelt 153. számú bűnügyi fegyverszakértői jegyzőkönyvvel (az ügyirat első kötetének 164–176. lapjai).

A leírtak alapján, Ukrajna Büntetőeljárási Törvénykönyve 384. cikke által alapján,

[277] Закон України від 17.04.1991 № 962-XII «Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні» https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-12/ed20121209#Text Utolsó letöltés: 2018.05.06.

INDITVÁNYOZOM:

a Kárpátalja Megyei Bíróság büntetőügyi kollégiumának 1959. január 30-31-én kelt ítéletét, valamint az Ukrán SZSZK Legfelsőbb Bírósága büntetőügyi kollégiumának 1959. április 5-én kelt végzését Pasztellák István és Perduk Tibor tekintetében megváltoztatni.

A Pasztellák I. elleni bűnügyi eljárást az Ukrán SZSZK BTK 54-1a, 54-10 2. része és 54-11 cikkei alapján, valamint a Perduk T. elleni eljárást a BTK 54-10 1. része és 54-11 cikkei alapján az Ukrán Büntetőeljárási Törvénykönyv 6. cikkének 2. pontja értelmében bűncselekmény hiányában megszüntetni.

Pasztellák I.-t és Perduk T.-t az Ukrán SZSZK BTK 196. cikke alapján bűnösnek nyilvánítani, és ezért őket személyenként egy-egy év szabadságvesztésre ítélt személyeknek tekinteni.

Ukrajna Legfőbb Ügyészének helyettese Melynik V. [s.k.]

Igazolás (adatközlés):

1. Az elítélt Paszteljak I. 1958. október 23-án lett letartóztatva, és 1959. március 12-én szabadult a szabadságvesztés-büntetés végrehajtásának helyeiről. Szabadságvesztés helyén 4 hónapot és 20 napot töltött.

Pasztellák István a Kárpátalja megyei, Ungvári járás Gálocs község, 55. szám alatt él.

2. Perduk Tibor elítélt 1958. november 28-án lett letartóztatva, a szabadságvesztés-büntetés végrehajtásának helyeiről 1959. szeptember 18-án szabadult. Szabadságvesztés helyén 9 hónapot és 20 napot töltött.

Perduk Tibor a Kárpátalja megyei, Ungvári járás, Téglás község, Lenin út 74. szám alatt él.

3. Az ügy felülvizsgálatára Pasztellák István 1994. június 27-én benyújtott kérelme alapján kerül sor.

Szükségességének elmúltával az ügyet vissza kell küldeni az Ukrán Biztonsági Szolgálat Kárpátalja Megyei Igazgatóságához.
Készítette: Volynicsenko K.

137.
Ukrajna Legfelsőbb Bíróságának 1994-es határozata Pasztellák István és Perduk Tibor rehabilitációjáról[278]
H.n., 1994. október 7.

Ukrajna Legfelsőbb Bírósága Plénumának 306H94. számú határozata
Ukrajna Legfelsőbb Bíróságának Plénuma, Butenko G. elnökletével, Ukrajna Legfőbb Ügyészhelyettesének, Sevcsenko V.-nek a részvételével, Szelivanova M. plénumtitkár jelenlétében megvizsgálta Ukrajna Legfőbb Ügyészhelyettesének óvását Pasztellák I. és társai ügyében.

A Kárpátalja Megyei Bíróság 1959. január 31-i döntésével elítéltettek:

Pasztellák István elítélt, szül. 1943, gálocsi (Ungvári járás) lakos, az Ukrán SZSZK BTK 54-1a, 54-11, 54-10 2. rész és 196. cikkei alapján, a 45. és 46. cikkek alkalmazásával 6 év szabadságvesztésre;

Perduk Tibor elítélt, szül. 1942, gálocsi (Ungvári járás) lakos, az Ukrán SZSZK BTK 54-1a, 54-11 és 196. cikkei alapján, a 45. és 46. cikkek alkalmazásával 2 év szabadságvesztésre.

Az Ukrán SZSZK Legfelsőbb Bírósága büntetőügyi kollégiumának 1959. április 5-i végzése Perduk T. esetében az 54-1a vádját átminősítette az Ukrán SZSZK BTK 54-10 cikk 1. részére, egyebekben az ítéletet helybenhagyta.

[278] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 3., ark. 294–296. Irógépel írott, ukrán nyelvű dokumentum. A 297–299. oldalak ugyanezzel a tartalommal, cask aláírások nélkül körpecséttel ellátva.

Pasztellák Istvánt abban találták bűnösnek, hogy 1957 őszén az ungvári járási Gálocs községben iskoláskorú fiatalokból szovjetellenes csoportot szervezett, amelynek célja a szovjethatalommal szembeni fegyveres küzdelem volt abban az esetben, amennyiben a Szovjetunióval szembeni háború törne ki vagy a nemzetközi helyzet fokozódna.

1957 végén az adott csoportba belépett Perduk is, akit megválasztottak Pasztellák helyettesének. Ugyanakkor Pasztellák és a csoport többi tagja összeállították és letették az egymás iránti hűségesküt a szovjet hatóságokkal szembeni küzdelemben. Ezenkívül az adott harc folytatása érdekében döntés született a lő- és hidegfegyverek, valamint lőszerek gyűjtéséről.

1957–1958 folyamán Pasztellák és Perduk korábbi harcok helyszínein fegyvereket és lőszereket gyűjtöttek, amelyeket Molnárnál, a csoport egyik tagjánál helyeztek el, de saját lakhelyükön is tároltak fegyvereket.

1957 októberében, miután a csoport tagjai nem támogatták Pasztellák javaslatát röplapok készítésére, ő maga készített és terjesztett három röplapot Kárpátalja magyar lakossága körében. Ezekben a szovjethatalom és a párt elleni harcra szólított fel, és rágalmakat fogalmazott meg a Szovjetunió politikájával, valamint az 1956-os magyarországi ellenforradalmi felkelés leverésével kapcsolatban.

Az óvásban felvetették a bírósági döntések hatályon kívül helyezését Pasztellák és Perduk ügyében az Ukrán SZSZK BTK 54-1a, 54-10 és 54-11 cikkei alapján, az eljárás megszüntetésével bűncselekmény hiányában.

Meghallgatva Ukrajna Legfelsőbb Bírósága bírájának Fedcsenko O. beszámolóját, ill. az ügyészét, aki az ellenvetést támogatta, megvizsgálva az ügy anyagait a Plénum úgy ítéli meg, hogy az óvás alapos, ellenvetésnek helyt kell adni.

Ahogyan az az ügy anyagaiból kitűnik, Pasztellák és Perduk, akik 1957-ben 14. és 15. életévüket töl-

tötték be, valóban tagjai voltak egy magyar ifjúsági nacionalista szervezetnek, és, többek között, lő- és hidegfegyver, valamint lőszerek gyűjtésével foglalkoztak.

Ezeket a körülményeket maguk az elítéltek vallomásai, Molnár, Grünwald, Deák, Veres és a többi tanú vallomásai is alátámasztják.

Azonban az összegyűjtött bizonyítékok elemzése azt mutatja, hogy Pasztellák nem követett el olyan cselekményeket, amelyek kimerítenék a BTK 54-1 „a" cikkében meghatározott hazaárulás, kémkedés vagy államtitok kiszolgáltatása tényállását. Emiatt Pasztellák az USZSZK Btk. 54-1a. cikke szerinti elítélése megalapozatlan.

Továbbá megalapozatlan Pasztellák és Perduk bűnössé nyilvánítása a BTK 54-10 és 54-11 cikkei szerinti bűncselekmények elkövetésében, mivel az általuk létrehozott csoport tagjainak többsége nem töltötte be a 14. életévét, és nem követtek el semmilyen konkrét, ellenforradalmi bűncselekmény elkövetésére vagy előkészítésére irányuló tevékenységet.

A felülvizsgálati (kasszációs) bíróság, miközben megváltoztatta a Perdukra vonatkozó bírósági ítéletet, határozatában nem jelölte meg konkrétan, hogy az elítélt mely cselekményeit kellene olyan bűncselekményként értékelni, amely kimeríti az Ukrán SZSZK BTK 54-10. cikk 1. részében foglalt ismérveket.

Ami a Pasztellák által készített és terjesztett három röplapot illeti: azok tartalmából látszik, hogy az elítélt csupán a saját véleményét fejezte ki az 1956-os magyarországi eseményekkel kapcsolatban, és ezek a megnyilvánulások nem tartalmazzák a BTK 54-10 cikk 2. részében meghatározott bűncselekmény elemeit.

A bíróság következtetése Pasztellák és Perduk bűnösségéről lőfegyverek és lőszerek jogellenes tartása tekintetében megalapozott, és megfelel az ügyben összegyűjtött bizonyítékoknak.

Pasztellák és Perduk lő- és hidegfegyverek, valamint lőszerek törvénytelen tárolásában való bűnösségének bebizonyítottságára vonatkozó bírósági végzés megalapozott és megfelel a megvizsgált bizonyítékoknak: maguknak az elítélteknek a tanúvallomásai, a tanúvallomások Perduk és Pasztellák fegyver- és lőszergyűjtéséről és tárolásáról, valamint a kriminalisztikai szakértői vélemények arról, hogy a lefoglalt tárgyak, beleértve az elítéltektől elvett tárgyakat is, valóban használható fegyverek és lőszerek.

Az elítéltek adott cselekedeteinek az USZSZK Btk. 196. cikke szerinti minősítése helytálló.

A leírtak alapján, és Ukrajna Büntetőeljárási Törvénykönyve 393., 394. cikkei alapján, Ukrajna Legfelsőbb Bíróságának Plénuma

HATÁROZATOT HOZ:

Ukrajna Legfőbb Ügyészhelyettesének óvását helybenhagyja.

A Kárpátalja Megyei Bíróság 1959. január 31-i ítéletét, valamint az Ukrán SZSZK Legfelsőbb Bírósága büntetőügyi kollégiumának 1959. április 5-i végzését Pasztellák István tekintetében az Ukrán SZSZK BTK 54-1 „a”, 54-10 2. rész, 54-11 cikkei, Perduk Tibor tekintetében pedig a BTK 54-10 1. rész, 54-11 cikkei szerinti elítélésük részében hatályon kívül helyezi, és az eljárást ezen részekben az Ukrán Büntetőeljárási Törvénykönyv 6. cikkének 2. pontja alapján, bűncselekmény hiányában megszünteti.

Pasztellák Istvánt és Perduk Tibort az USZSZK Büntető Törvénykönyve 196. cikke szerint külön-külön egy évig terjedő szabadságvesztésre elítélteknek tekinteni.

Ukrajna Legfelsőbb Bíróságának elnöke nevében: Butenko G. [s.k.]

Ukrajna Legfelsőbb Bíróságának ügyvivő elnöke, Sztefanyuk V. [s.k.]

A Plénum titkára, Ukrajna Legfelsőbb Bírósága bírája, Szelyivanov M. [s.k.]

138.
Értesítés az Ukrán Legfelsőbb Bíróság ítéletfelülvizsgálati határozatáról Perduk T. ügyében[279]
Kijev, 1994. november 23.

Ikt.sz.: 306H94

Ukrajna Legfelsőbb Bírósága

Címzett: Perduk Tibor, Kárpátalja megye, Ungvári járás, Téglás, Lenin u. 74.

A Kárpátalja Megyei Bíróság 1959. január 31-ei ítéletével az 1942-ben Sátoraljaújhelyen (Magyarország) született Perduk Tibort, az USZSZK Btk. 54-1a., 54-11., 196. cikkelyei alapján az USZSZK Btk. 45., 46. cikkelyeinek alkalmazásával magyar nacionalista ifjúsági szervezetben való részvétel, valamint lőfegyverek és lőszerek törvénytelen gyűjtése és tárolása vádjával 2 év szabadságvesztésre ítélte.

Az Ukrán SZSZK Legfelsőbb Bírósága büntetőügyi kollégiumának 1959. április 5-i végzésével a Perduk T. D. tekintetében hozott ítéletet megváltoztatták, az Ukrán SZSZK BTK 54-1”a” cikkelye szerinti cselekményét az Ukrán SZSZK BTK 54-10 1. részére minősítették át, az ítélet többi részét változatlanul hagyva.

Az Ukrán Legfelsőbb Bíróság Plénumának 1994. október 7-i határozatával a Perduk T. tekintetében hozott bírósági döntéseket az Ukrán SZSZK BTK 54-10 1. rész és 54-11 cikkelyei szerinti részében hatályon kívül helyezte, a büntetőügyet pedig ezen részében az Ukrán Bűnvádi Eljárási Törvénykönyv 6. cikkének 2. pontja alapján bűncselekmény hiányában megszüntette, lezárva.

Perduk Tibor polgár az USZSZK Büntető Törvénykönyve 196. cikke szerint egy évig terjedő szabadságvesztésre elítéltnek tekintendő.

Az Ukrán Legfelsőbb Bíróság büntetőügyi kollégiuma elnökének helyettese, Ovcsinnyikov Je. [s.k.]

[279] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 3., ark. 300. Írógéppel írott, ukrán nyelvű dokumentum.

139.
Értesítés az Ukrán Legfelsőbb Bíróság ítéletfelülvizsgálati határozatáról Pasztellák I. ügyében[280]
Kijev, 1994. november 23.

Ikt.sz.: 306H94

Ukrajna Legfelsőbb Bírósága

Címzett: Pasztellák I. Kárpátalja megye, Ungvári járás, Gálocs k., 55.

A Kárpátalja Megyei Bíróság 1959. január 31-i ítéletével az 1943-as születésű, gálocsi (Ungvári járás) származású és lakos Pasztellák Istvánt, az USZSZK Btk. 54-1a., 54-11., 54-10. cikkely 2. része, 196. cikkely szerint az USZSZK Btk. 45., 46. cikkelyeinek alkalmazásával magyar nacionalista ifjúsági szervezetben való részvétel, lőfegyverek és lőszerek törvénytelen gyűjtése és tárolása, röplapok készítése és terjesztése vádjával 6 év szabadságvesztésre ítélte.

Az Ukrán Legfelsőbb Bíróság Plénumának 1994. október 7-i határozatával a Pasztellák I. tekintetében hozott bírósági döntéseket az Ukrán SZSZK BTK 54-1"a", 54-10 2. rész, 54-11 cikkelyei szerinti részében hatályon kívül helyezte, a büntetőügyet ezen részében az USZSZK Büntető Törvénykönyve 6. cikkének 2. pontja alapján bűncselekmény hiányában megszüntette, lezárta.

Pasztellák I. polgár az Ukrán SZSZK BTK 196. cikkelye alapján 1 év szabadságvesztésre ítéltnek tekintendő.

Az Ukrán Legfelsőbb Bíróság büntetőügyi kollégiuma elnökének helyettese, Ovcsinnyikov Je. [s.k.]

[280] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 3., ark. 301. Írógéppel írott, ukrán nyelvű dokumentum.

140.
Ügyészségi megkeresés büntetőügy felülvizsgálata és rehabilitáció tárgyában[281]
H.n., 1993. június 04.

2.sz.számú példány

Kárpátalja megye ügyészének, III. osztályú állami igazságügyi jogtanácsos Bondarenko O. úrnak,

Az archív bűnügyi akta áttanulmányozása után megküldjük az 5608. számú irattári büntetőügyet Perduk Tibor és Pasztellák István vonatkozásában felügyeleti rendben történő felülvizsgálat céljából.

Egyidejűleg tájékoztatjuk, hogy az Ukrán Biztonsági Szolgálat Igazgatóságának vezetőségi végzése szerint Perduk Tibor és Pasztellák István rehabilitálása célszerű, mint akiket 1958-ban megalapozatlanul vetettek represszió alá.

Melléklet: az 5608. számú ügyirat 3 kötetben, igazolások 12 lapon.

Az Ukrán Biztonsági Szolgálat Igazgatóságának ügyvivő vezetője, Macijevszkij V. [s.k.]

141.
Pasztellák István levele a Magyar Köztársaság ungvári főkonzuljának, Németh Jánosnak[282]
H.n., 1998. október 26.

Tisztelt Főkonzul Úr!

Hivatkozva az 1956-os forradalmi események kárpátaljai résztvevőinek tiszteletére 1998. október 19-én rendezett találkozóra, melyen Ön felajánlotta, hogy a megyei adminisztrációs szervekhez, többek között Petriscse Petro úrhoz, a Kárpátaljai

[281] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 3., ark. 303. Írógéppel írott, ukrán nyelvű dokumentum.

[282] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 3., ark. 307–308. Irógéppel írott, magyar nyelvű dokumentum. A 309–310. oldalak ennek a tartalomnak ukrán nyelvű fordítása.

Megyei Állami Közigazgatás nemzetiségi és nyelvpolitikai főosztályának vezetőjéhez fog fordulni Gecse Endre huszti református tiszteletes, Perduk Tibor, ungvári járási Téglás község 74. szám alatti lakos, Pasztellák István, ungvári járási Gálocs 55. szám alatti lakos rehabilitációja érdekében.

Gecse Endre huszti tiszteletest, aki 1958 májusáig Gálocs községben volt református lelkész, a Gálocsban tevékenykedő szovjetellenes magyar ifjúsági csoport eszmei vezetőjeként akarták beállítani az eltervezett koncepciós perben, akinek halvány fogalma sem volt e csoport létezésének, az ungvári KGB börtönében meghalt 1959 januárjában, és akit a mai napig sem rehabilitáltak.

A fent említett Perduk Tibor, Pasztellák István az 1956-os forradalmi események hatása alatt szovjetellenes magyar ifjúsági csoportban tevékenykedtek. Az 1956-os forradalmat támogató, a magyar lakosságot ellenállásra búzdító röplapokat terjesztettek, a háború után több mint egy évtizedig a föld alatt rozsdásodó fegyverek gyűjtésével foglalkoztak egészen 1958 őszéig, a KGB szervek általi letartóztatásukig.

1959. január 30–31-én Ungváron a Kárpátaljai Megyei Bíróság zárt bírósági tárgyaláson Perduk Tibort az Ukrán SZSZK Btk. 54-I„a”, 54-11, valamint 196. paragrafusában foglalt bűncselekmények elkövetéséért, összhangban az USZSZK Btk. 45. paragrafusával és az USZSZK Btk. 46. paragrafusának alkalmazásával gyermeknevelő munkalágerben letöltendő 2 évi szabadságvesztésre ítélte.

Pasztellák Istvánt az USZSZK Btk. 54-I„a”, 54-11 és 54-10/2, valamint 196. paragrafusában foglalt bűncselekmények elkövetéséért, összhangban az USZSZK Btk. 45. paragrafusával és az USZSZK Btk. 46. paragrafusának alkalmazásával gyermeknevelő munkatáborban letöltendő 6 évi szabadságvesztésre ítélte.

Mivelhogy a szovjet hatóságok 1959-ben le akarták zárni az 1956-os forradalmi eseményekkel kapcsolatos kárpátaljai megtorló intézkedéseket, bennünket ugyanebben az évben amnesztiában részesítettek, így is közel egy évet ültünk börtönben.

Ukrajna 1991-ben történő függetlenné válása után megkezdődött a volt politikai foglyok rehabilitálása. Mi is vártuk évekig, de semmi sem történt. Végül is 1994 májusában először a megyei ügyészséghez, utána az Ukrán Legfőbb Ügyészséghez fordultunk rehabilitációnk ügyében.

1994. július 26-án a Legfőbb Ügyészség az ügyünket átküldte az Ukrán Legfelsőbb Bírósághoz, azonban a többszöri sürgetésünkre 1994. november 23-án megkaptuk a végzést, hogy a magyar nacionalista ifjúsági csoportban való részvételért, a röplapok terjesztéséért fel vagyunk mentve, de a fegyverek rejtegetéséért 1 évre el vagyunk ítélve. Ez az ítélet mai napig is érvényes, amnesztiában nem részesültünk.

Mivelhogy az elítéltetésünk és az amnesztiában való részesülésünk óta már negyven év eltelt, a Szovjetunió is felbomlott, nekünk nagyon érthetetlen, hogy a független ukrán igazságszolgáltatás mindeddig nem rehabilitált bennünket azzal az indoklással, hogy az 1956-os forradalom idején fegyvert rejtegettünk.

Ezért kérjük Önt, a Magyar Köztársaság képviselőjét, hogy rehabilitációs ügyünket, ahogyan azt Petriscse úr is ajánlotta, a megyei adminisztrációs szervekkel együtt a magyar–ukrán kormányközi bizottság ez év november 10-i ülésszaka elé terjesszék.

Tisztelettel:

Pasztellák István [s.k.]

FORRÁS- ÉS IRODALOMJEGYZÉK

Törvények, jogszabályok

Закон України від 17.04.1991 № 962-XII «Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні» https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-12/ed20121209#Text Utolsó letöltés: 2018.05.06.

Кримінальний Кодекс УРСР. Затверджений Центральним Виконавчим Комітетом Української РСР 8 червня 1927 р. (З. У. УРСР 1927 р. № 26–27, ст. 131). Офіціальний текст із змінами і доповненнями на 1 листопада 1949 р., з постатейними матеріалами і додатками. Міністерство Юстиції УРСР, Державне Видавництво Політичної Літератури УРСР, Київ, 1950.

Президиум Верховного Совета СССР. Указ от 14 августа 1959 года «О порядке и условиях отбывания наказания осуждёнными к лишению свободы за менее опасные преступления». https://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=ESU&n=26407#7tKjr9VcbpKjLSrH1 Utolsó letöltés: 2023.12.12.

Publikálatlan források

Архів Управління Служби безпеки України в Закарпатській області – Ukrajna Állambiztonsági Szolgálata Kárpátalja Megyei Igazgatóságának Levéltára, Ungvár, f. 43.

Архів Управління Служби безпеки України в Закарпатській області – Ukrajna Állambiztonsági Szolgálata Kárpátalja Megyei Igazgatóságának Levéltára, Ungvár, f. 2558.

Державний архів Закарпатської області – Kárpátaljai Területi Állami Levéltár, f. 1.

Державний архів Закарпатської області – Kárpátaljai Területi Állami Levéltár, f. p-14.

Державний архів Закарпатської області – Kárpátaljai Területi Állami Levéltár, f. 15.

Державний архів Закарпатської області – Kárpátaljai Területi Állami Levéltár, f. p-195.

Державний архів Закарпатської області – Kárpátaljai Területi Állami Levéltár, f. 454.

Центральний державний архів вищих органів влади та управління України – Az Ukrán Legfelsőbb Hatóságok és Közigazgatási Hivatalok Központi Állami Archívuma, f. 4648.

Doktori értekezések

DUPKA György: *A kollektív bűnösség elvének alkalmazása a kárpátaljai magyarokkal és németekkel szemben, a 4. Ukrán Front Katonai Tanácsa határozatainak végrehajtása az NKVD-jelentések tükrében, 1944–1946*. Doktori (PhD) értekezés. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar. Történettudományi Doktori Iskola. Budapest. 2014. https://karpataljaiadatbank.com/wp-content/up-loads/2021/10/Dupka-Gyorg-Disszert.-vegleges-2014-2.pdf, Utolsó letöltés: 2021.04.20.

MOLNÁR D. Erzsébet: *Kárpátaljai magyarok a Szovjetunió hadifogoly- és munkatáboraiban (1944-1953)*. Doktori (PhD) értekezés. Debreceni Egyetem. BTK. 2015. https://dea.lib.unideb.hu/dea/bitstream/handle/2437/217124/dolgozat_Molnar_D._E.pdf, Utolsó letöltés: 2021. 04. 20.

Korabeli sajtó

BADÓ Zsolt: „Mártír lelkész volt" Gecse Endre emlékezete. In: *Kárpátalja*. 2003. október 17., www.karpataljalap.net/?q=2003/10/17/martir-lelkesz-volt Utolsó letöltés: 2017.04.26.

S.n. Kölcsönös gesztusok. *Magyar Nemzet*. 2007. július 11. LXX évf. 187. sz.

Dr. SZALÓKY László: Ötvenes évek Kárpátalján. Gecse Endre lelkipásztor élete és sorsa. *Reformátusok lapja*. A Magyarországi Református Egyház hetilapja. 1989. november 12. XXXIII. évf. 46. sz.

Irodalom

BÍRÓ Gáspár: *Az identitásválasztás szabadsága*. Osiris–Századvég, Budapest, 1995.

BOTLIK József: *Hármas kereszt alatt. Görög katolikusok Kárpátalján az ungvári uniótól napjainkig (1946–1997)*. Hatodik Síp Alapítvány, Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest, 1997.

CZÉBELY Lajos: *Visk története*. KMKSZ, Ungvár, 2002.

DUPKA György – HORVÁTH Sándor: *'56 Kárpátalján*. Dokumentumgyűjtemény. Ungvár–Budapest, 1993.

DUPKA György: *„Jön még egy jobb világ…"* A magyar '56 kárpátaljai kézikönyve (A forradalom visszhangja a „megrengetett Szovjetföldön", 1956–1959). Ungvár–Budapest, Intermix Kiadó, 2020.

DUPKA György: *A szovjet hatóság megtorló tevékenysége Kárpátalján (1944–1991)*. Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest, 2014.

DUPKA György: *Egyetlen bűnük magyarságuk volt*. Patent–Intermix, Ungvár–Budapest, 1993.

GÁL Éva – HEGEDÜS B. András – LITVÁN György – RAINER M. János (szerk.): *Jelcin-dosszié. Szovjet dokumentumok 1956-ról*, Századvég Kiadó – 56-os Intézet, Budapest, 1993.

GORTVAY Erzsébet (szerk.): *Jó pásztor volt. Gecse Endre kárpátaljai mártír tiszteletes emlékezete*. Emlékkönyv. Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest, 2003.

KOVÁCS Elemér: *Az igazság mindenek felett! Kárpátaljai ötvenhatosok: Varga János*, Intermix Kiadó, Ungvár – Budapest, 2016.

LENIN Vlagyimir Iljics: „*Törvénytervezet a nemzetek egyenjogúságáról és a nemzeti kisebbségek jogainak védelméről."* In: TÓTHNÉ SZENDRÉNYI Jolán (szerk.): V. I. Lenin művei. 20. kötet. 1913. december – 1914. augusztus. Szikra Kiadás, Budapest, 1955. 284–286. p.

LIZANEC Péter: Ötéves az Ungvári Állami Egyetem magyar tagozata. In: CSUKÁS István (főszerk.): *Felsőoktatási Szemle*. XVIII. évf. Budapest, Ifjúsági Lapkiadó Vállalat, 1969. 187–189. p.

MOLNÁR József – MOLNÁR D. István: *Kárpátalja népessége és magyarsága a népszámlálási és népmozgalmi adatok tükrében*, PoliPrint, Ungvár, 2005.

OFICINSZKIJ Román: A szovjet időszak sajátosságai Kárpátalja történelmében. In: FEDINEC Csilla – VEHES Mikola (szerk.): *Kárpátalja, 1919–2009: történelem, politika, kultúra*. Argumentum MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete, Budapest, 2010. 216–233. p.

OFICINSZKIJ Román: Mezőgazdaság. In: FEDINEC Csilla–VEHES Mikola (szerk.): *Kárpátalja, 1919–2009: történelem, politika, kultúra*. Argumentum MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete, Budapest, 2010. 274–287. p.

PASZTELLÁK István: „Minél sötétebb az éjszaka, annál közelebb a hajnal". Emlékképek ifjúkoromból. In: DUPKA György (szerk. biz. elnök): *Együtt*. 2002. 3./1. évf. 3. sz. Kárpátaljai Szövetség, Magyarok Háza, Budapest, 2002.

PASZTELLÁK István: Emlékképek 1956-ból. In: NAGY Zoltán Mihály (felelős szerk.): *Együtt*. 2006. 8. évf. 3. sz. Kárpátaljai Szövetség, Magyarok Háza, Budapest, 2006.

SZEREDA Vjacseszlav – SZTIKALIN Alekszandr (szerk.): *Hiányzó lapok 1956 történetéből. Dokumentumok a volt SZKP KB levéltárából.* Móra Ferenc Könyvkiadó, Budapest, 1993.

VÁRADI Natália: *Az 1956-os forradalom és hatása az Ukrajna Állambiztonsági Szolgálata Ungvári Levéltárában őrzött KGB-dokumentumok tükrében.* Budapest Főváros Levéltára, Budapest, 2022.

VEHES Mikola – MOLNÁR D. István – MOLNÁR József – OSZTAPEC Jurij – OFICINSZKIJ Román – TOKAR Marian – FEDINEC Csilla – CSERNICSKÓ István: *Kárpátalja évszámokban 1867–2010.* Ukrán–magyar kétnyelvű kiadvány. Hoverla Kiadó, Ungvár, 2011.

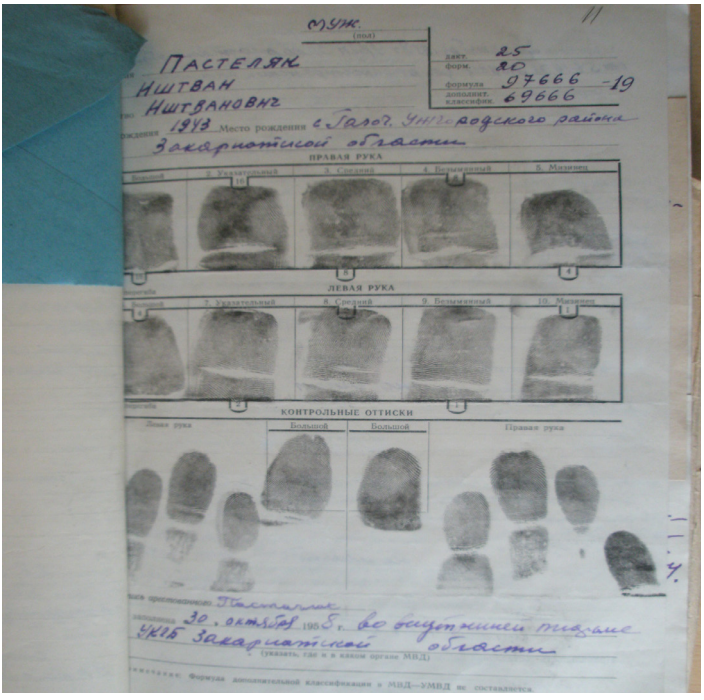
VIDA István – ZSELICZKY Béla: Az 1945. június 29-ei szovjet–csehszlovák szerződés Kárpátaljáról, *Külügyi Szemle*, 2004. tavasz–nyár

ЗДАНОВИЧ, А. А. – БЫЛИНИН, В. К. – ГАСАНОВ, В. К. – КОРОТАЕВ, В. И. – ЛАШКУЛ, В. Ф.: *Венгерские события 1956 года глазами КГБ и МВД СССР: сборник документов*, Объединенная редакция МВД РФ, Москва, 2009.

FÜGGELÉK

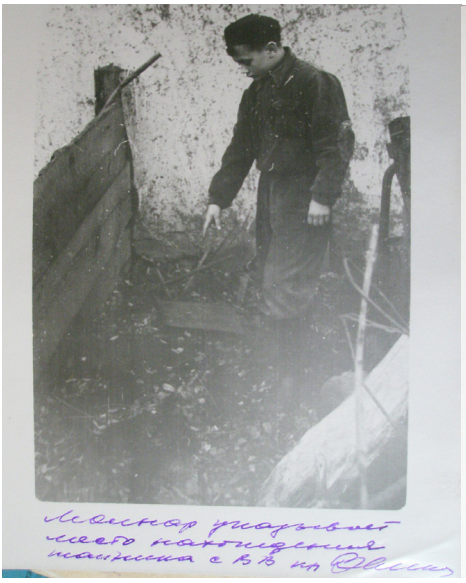
1. függelék
Pasztellák István letartóztatott személyi adatlapjában látható fényképe és ujjlenyomata[283]

[283] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 1., ark. 10–11.

2. függelék
Molnár László megmutatja a robbanóanyagot, a fegyvereket tartalmazó rejtekhelyeket[284]

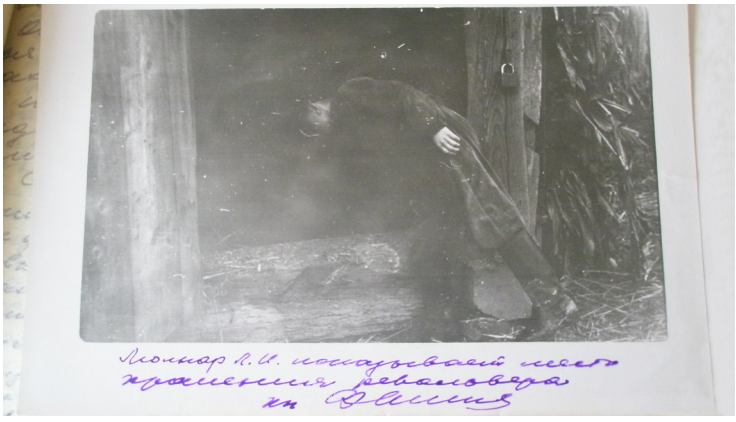

[284] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 1., ark. 30.

3. függelék
Pasztellák István megmutatja a robbanóanyag tárolásának helyét

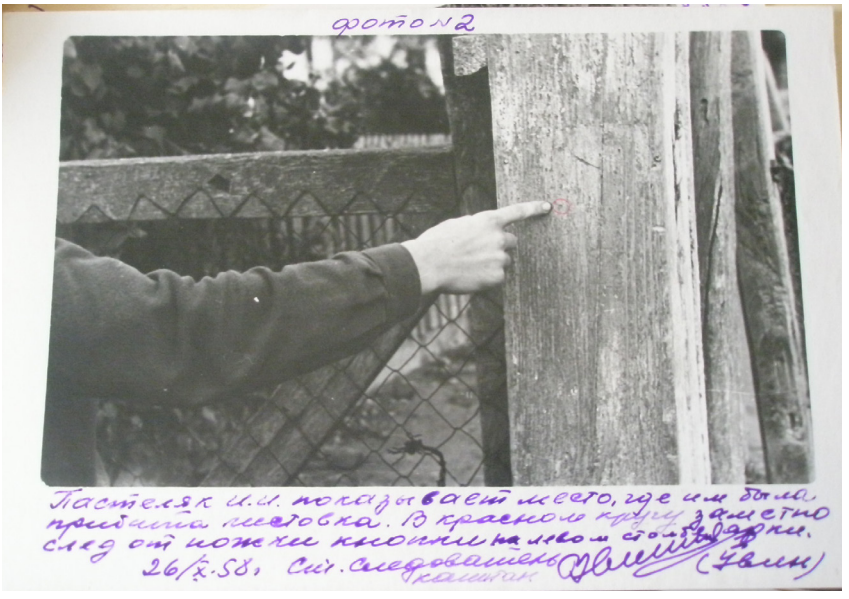
4. függelék
Vázlat a 1958. október 26-i jegyzőkönyvhöz.
A röplapok elhelyezésének helye (piros színnel jelölve)[285]

[285] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 1., ark. 66.

5. függelék
Pasztellák István megmutatja a röplapok kihelyezésének helyét[286]

[286] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 1., ark. 67., valamint archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 3., ark. 34–36.

Общий вид магазина №3 всем Тамоч. Пакетный показывает на двери маг. где он приобрел вторую мясо-булку.
25.2.88г. ст. следователь капитан (Ивин)

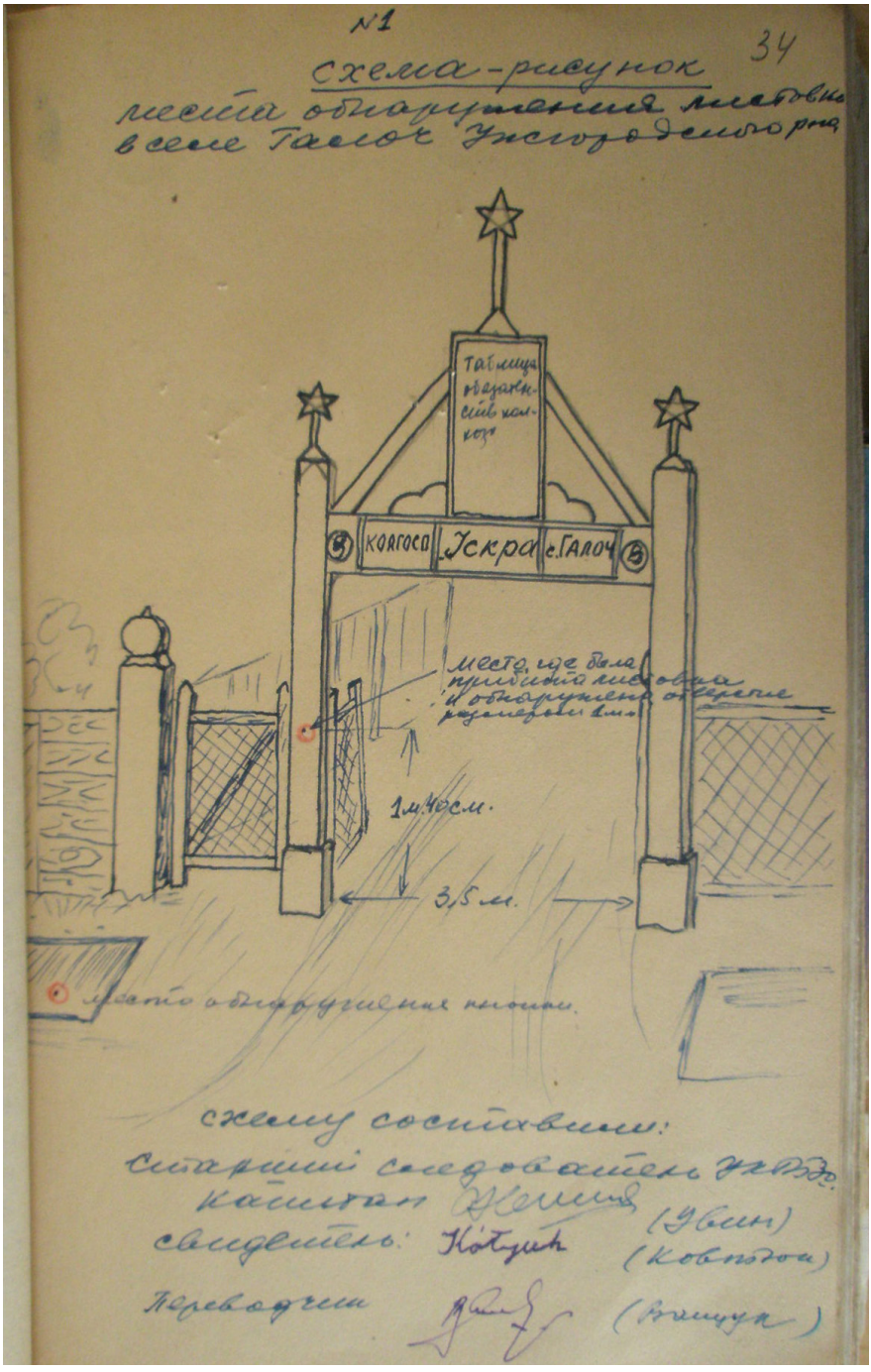

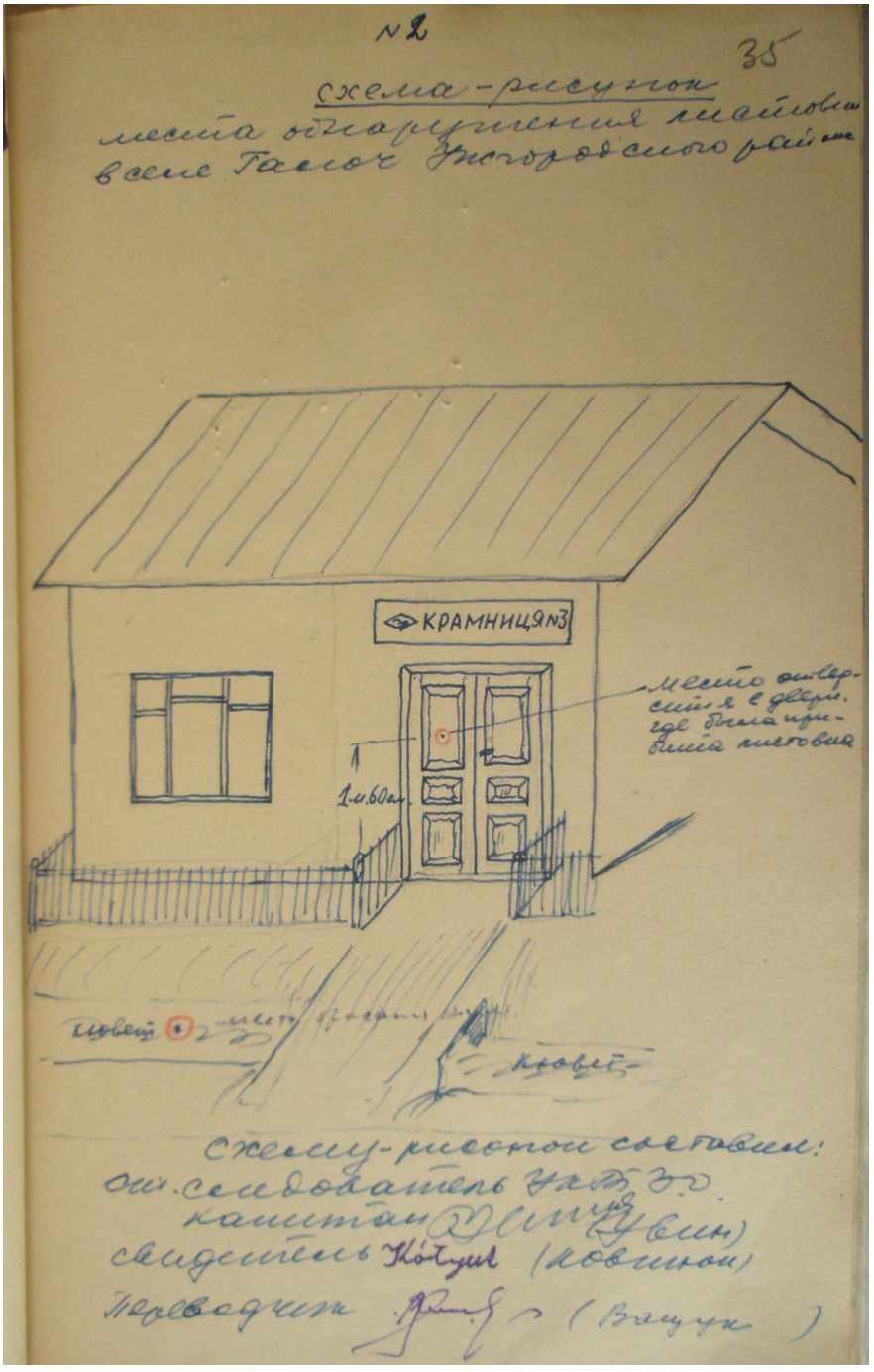
Пакетный Ш.И. показывает на двери магазина место приобретения им второй мясо-булки. В красном кругу виден след от пули.
26.2.88г. ст. следователь капитан (Ивин)

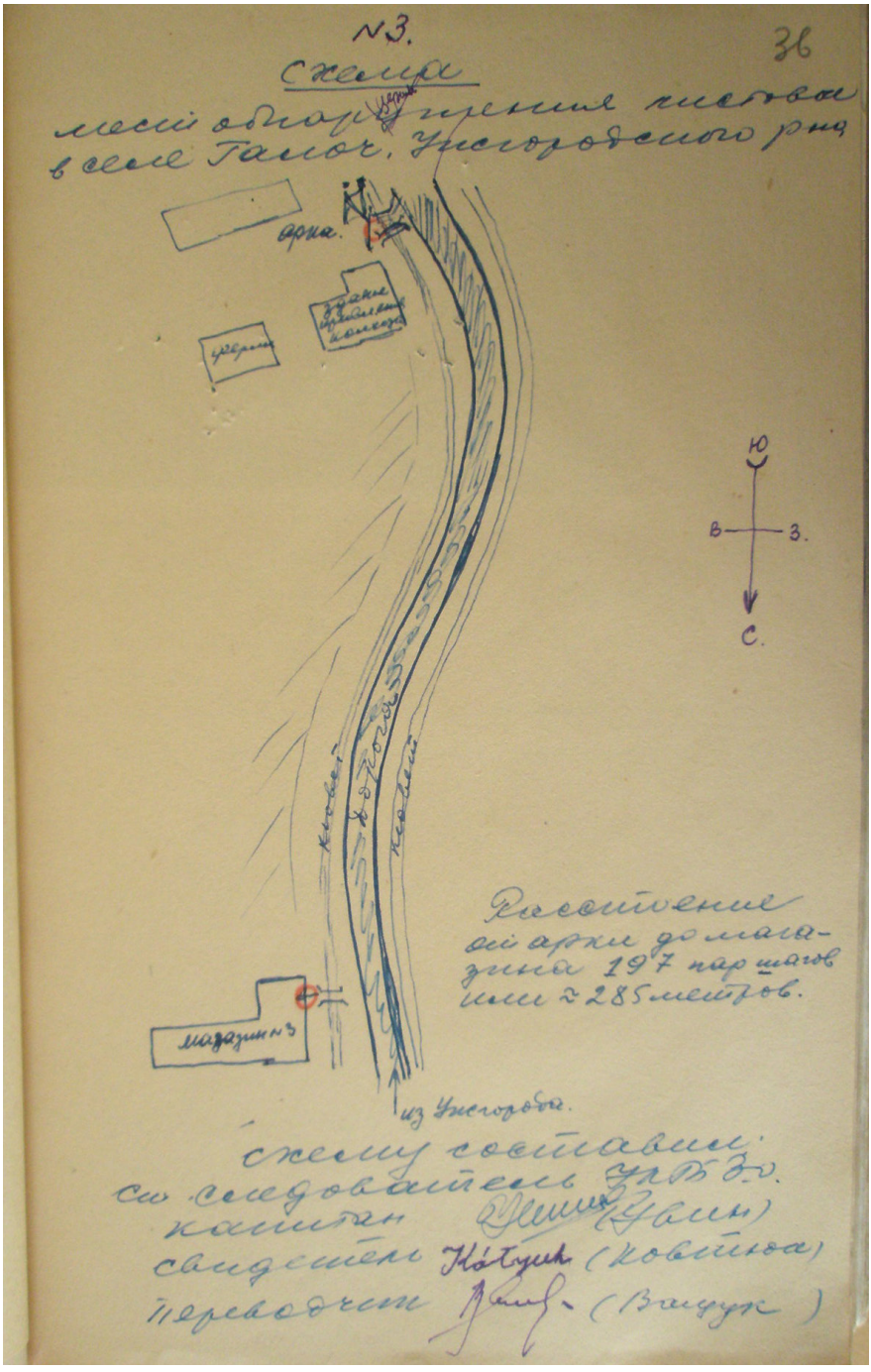

Пакетный Ш.И. показывает на поверхности двери место приобретения им второй мясо-булки. В красном кругу виден след от пули.
26.2.88г. ст. следователь капитан (Ивин)

фото N 5

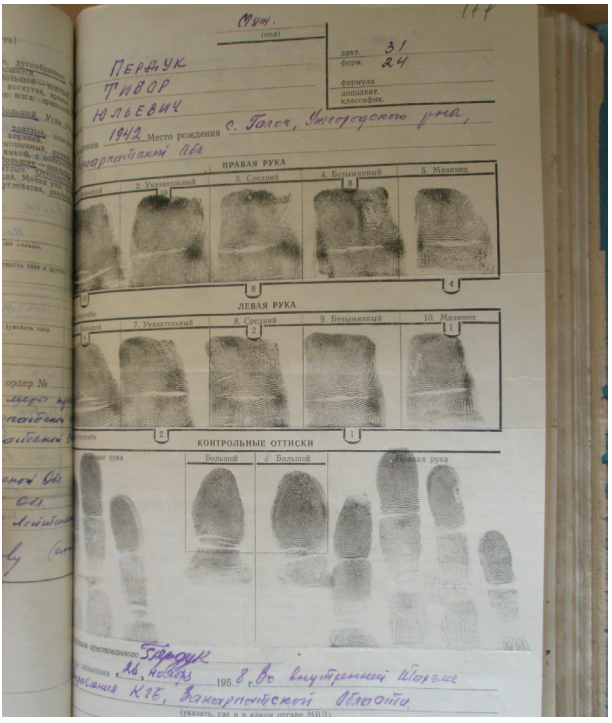

№1
34
схема-рисунок
места обнаружения
в селе Галоч
колгосп Искра с. Галоч
1м 40см.
3,5 м.
схему составили:
Старший следователь
капитан
следователь:
Переводчик
(Ушин)
(Кобзарь)
(Ващук)

№2
35
схема-рисунок
места обнаружения листовок
в селе Гасток Ужгородского райо
КРАМНИЦЯ№3
место обнаружения в двери, где была прибита листовка
1 м. 60 см.
схему-рисунок составили:

№3.
Схема
36
место обнаружения
в селе Галок. Ужгородского р-на
арка
ю
в
з.
с.
Расстояние
от арки до маг-
зина 197 шагов
или ≈ 285 метров.
магазин №3
из Ужгорода.
Схему составил
Ст. следователь УКГБ
капитан
Свидетели
(Ковтюха)
Переводчик
(Вигдух)

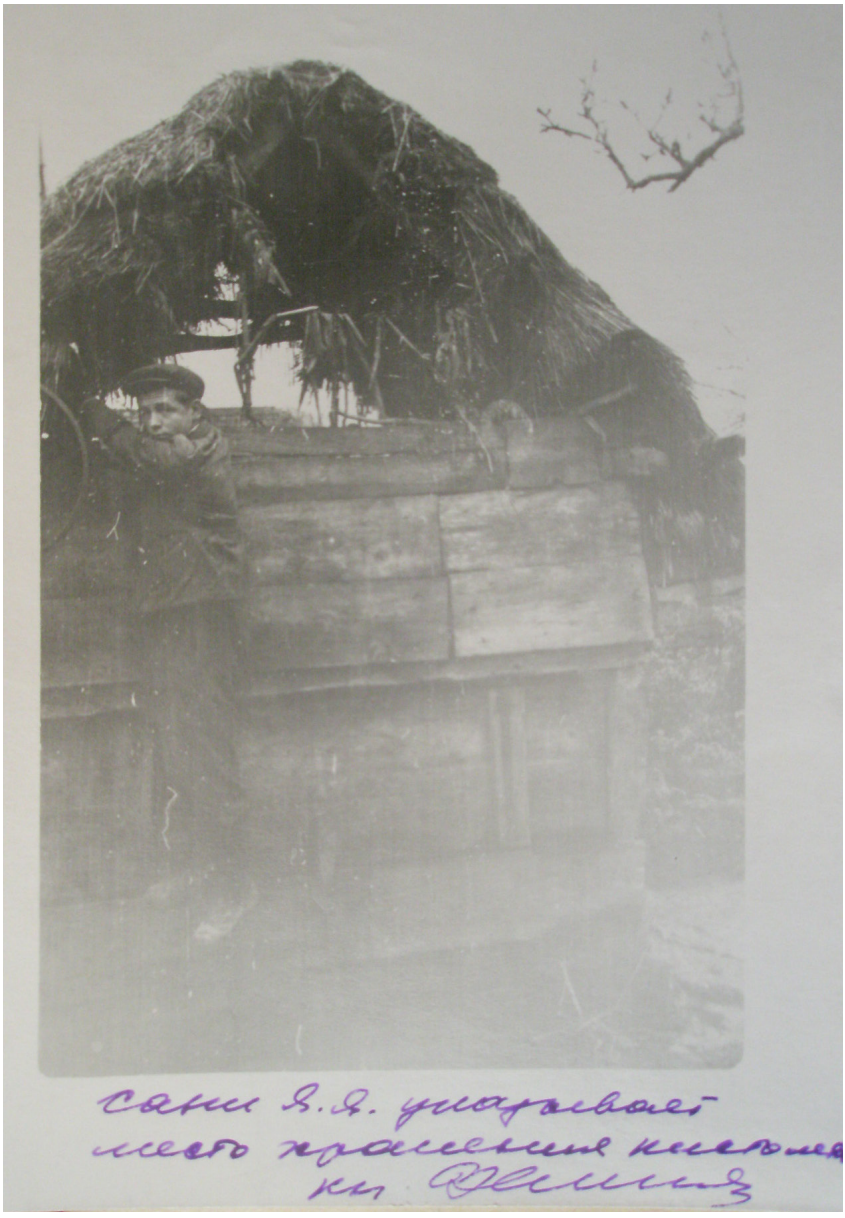
6. függelék
Perduk Tibor személyi aktájában látható fénykép és ujjlenyomat[287]

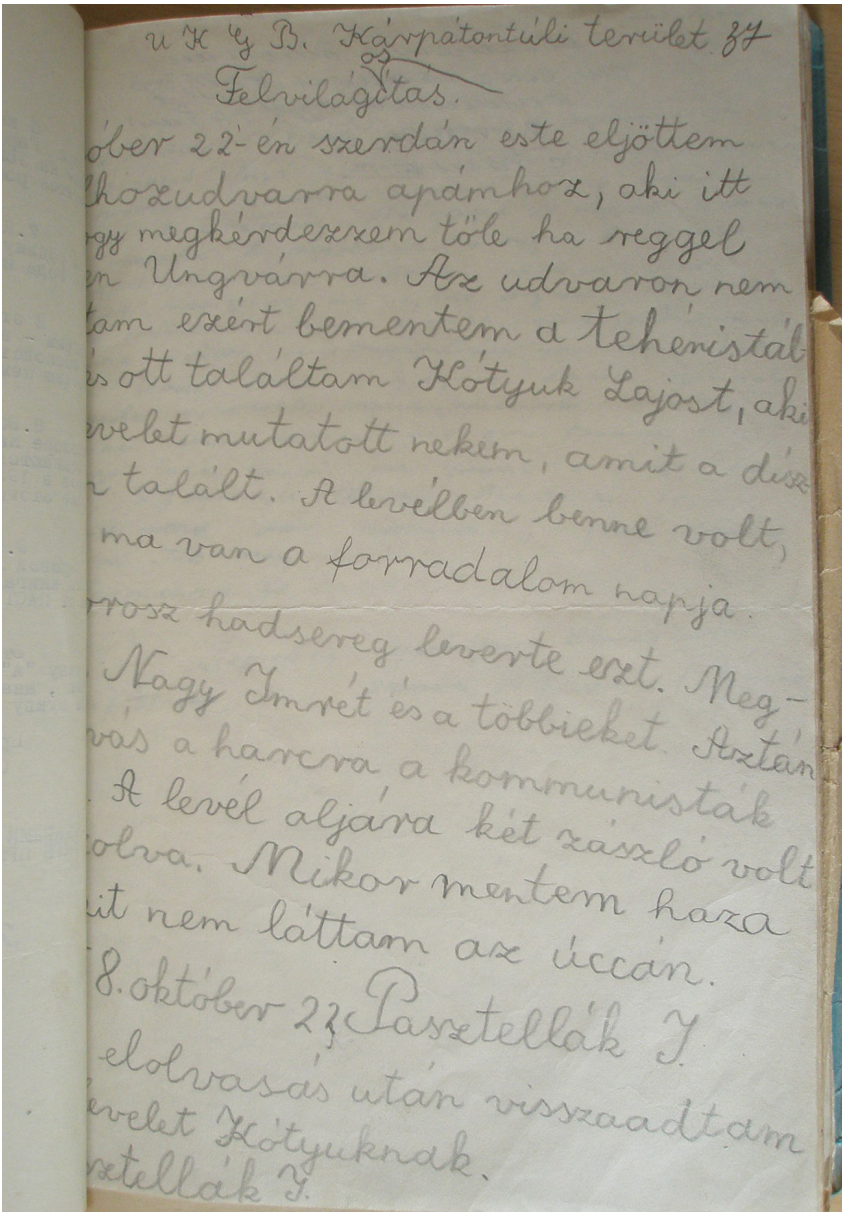
[287] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 1., ark. 176–177.

7. függelék
Szanyi János miközben megmutatja a pisztoly tárolási helyét[288]

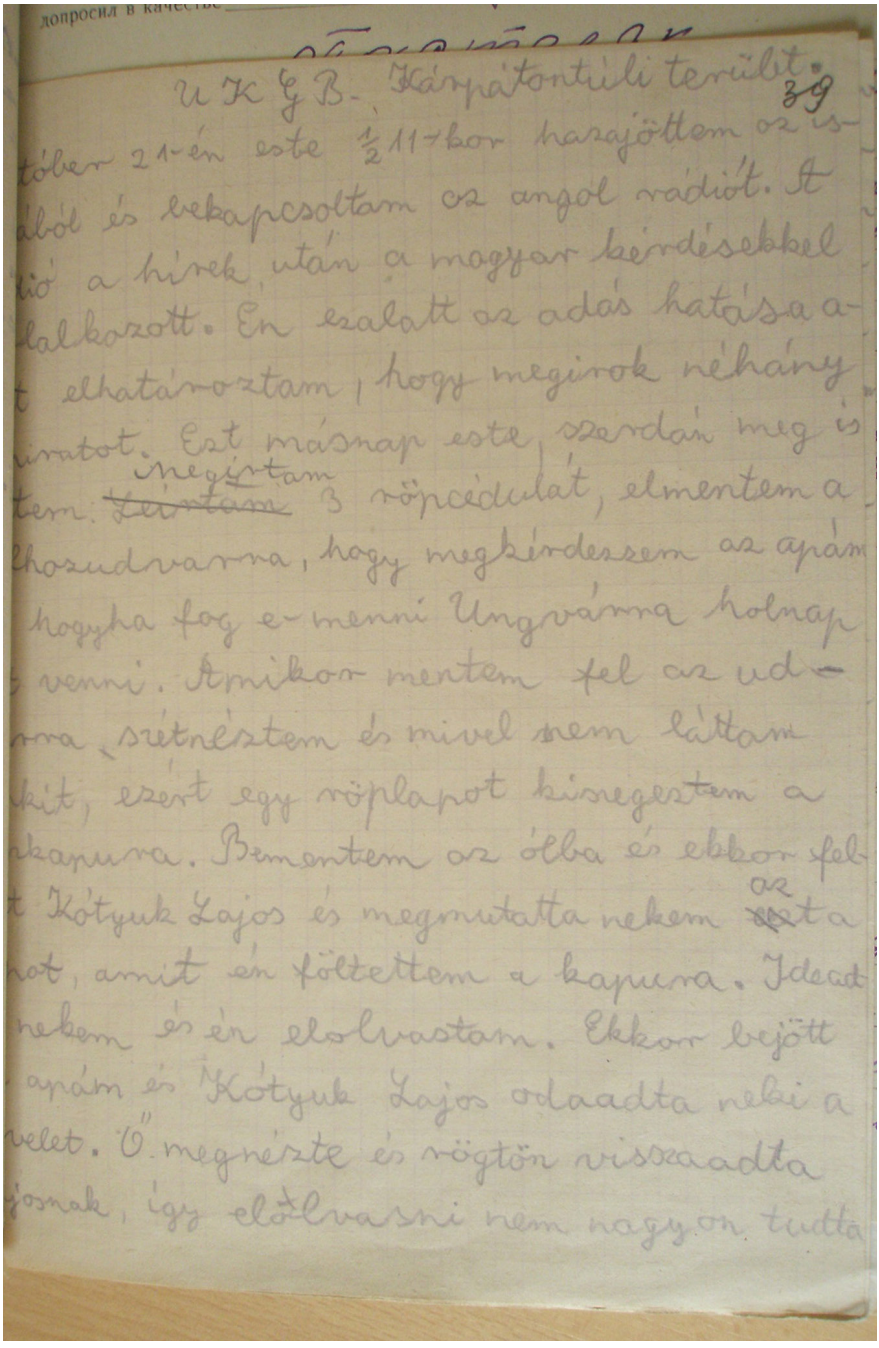
[288] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 1., ark. 278.

8. függelék
Pasztellák István kézzel írott beszámolója, 1958. október 23. és október 25.[289]

u K Gy B. Kárpátontúli terület 27
Felvilágítás.
óber 22-én szerdán este eljöttem
hozudvarra apámhoz, aki itt
gy megkérdezzem tőle ha reggel
n Ungvárra. Az udvaron nem
tam ezért bementem a tehénistál
s ott találtam Kótyuk Lajost, aki
velet mutatott nekem, amit a disz
találtam. A levélben benne volt,
ma van a forradalom napja.
rosz hadsereg leverte ezt. Meg-
Nagy Imrét és a többieket. Aztán
vás a harcra a kommunisták
A levél aljára két zászló volt
olva. Mikor mentem haza
it nem láttam az úccán.
8. október 23. Pasztellák I.
elolvasás után visszaadtam
velet Kótyuknak.
sztellák I.

[289] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 1., ark. 37., 39–40.

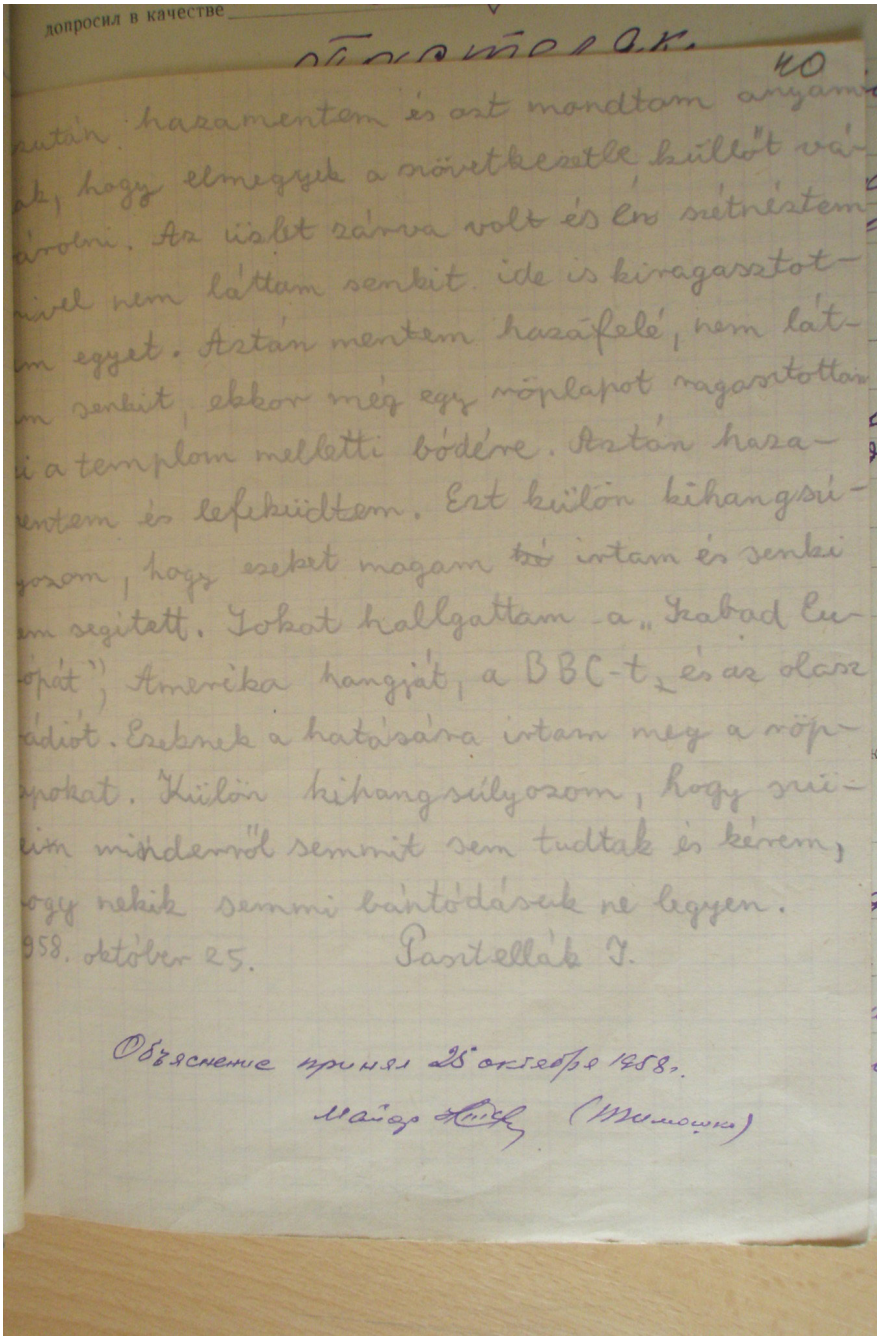

допросил в качестве

39

U K G B- Kárpátontúli terület

tóber 21-én este ½11-kor hazajöttem az is-
ából és bekapcsoltam az angol rádiót. A
ió a hírek után a magyar kérdésekkel
lalkozott. Ez alatt az adás hatása a-
t elhatároztam, hogy megírok néhány
iratot. Ezt másnap este, szerdán meg is
tem: ~~tettam~~ megírtam 3 röpcédulát, elmentem a
hozudvarra, hogy megkérdezzem az apám
hogyha fog e menni Ungvárra holnap
venni. Amikor mentem fel az ud-
rra, szétnéztem és mivel nem láttam
kit, ezért egy röplapot kinéztem a
kapura. Bementem az ólba és ekkor fel-
t Kótyuk Lajos és megmutatta nekem ~~ezt~~ az a
hot, amit én föltettem a kapura. Idecat
nekem és én elolvastam. Ekkor bejött
apám és Kótyuk Lajos odaadta neki a
velet. Ő megnézte és rögtön visszaadta
jának, így elolvasni nem nagyon tudta

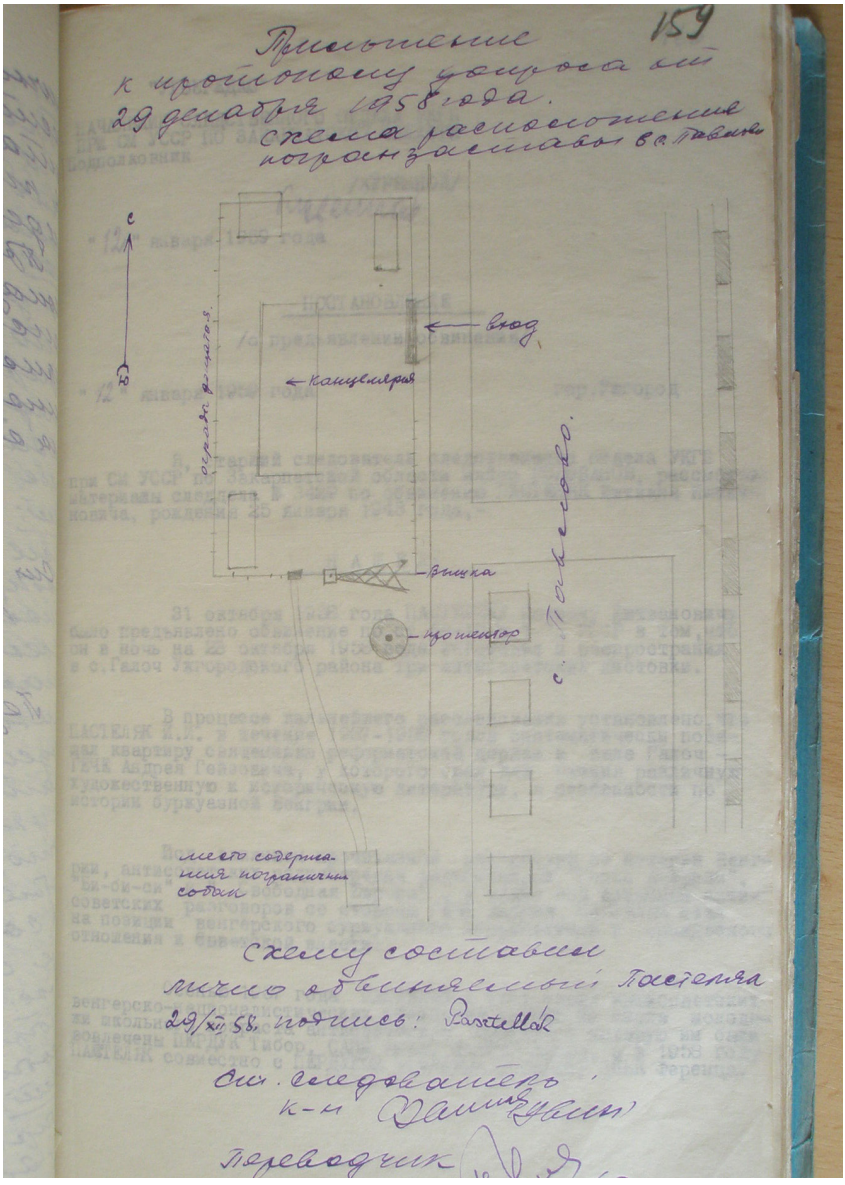
допросил в качестве

40

...után hazamentem és azt mondtam anyám...
...ak, hogy elmegyek a szövetkezetbe külföldi vá...
...várni. Az utcát zárva volt és én sétáltam...
...mivel nem láttam senkit ide is kiragasztot...
...em egyet. Aztán mentem hazafelé, nem lát...
...em senkit, ekkor még egy röplapot ragasztottam...
...i a templom melletti bódéra. Aztán haza...
...mentem és lefeküdtem. Ezt külön kihangsú...
...lyozom, hogy ezeket magam ~~tő~~ írtam és senki...
...em segített. Sokat hallgattam a „Szabad Eu...
...rópát"; Amerika hangját, a BBC-t, és az olasz...
...rádiót. Ezeknek a hatására írtam meg a röp...
...lapokat. Külön kihangsúlyozom, hogy szü...
...leim mindenről semmit sem tudtak és kérem,...
...hogy nekik semmi bántódásuk ne legyen.
1958. október 25. Pasztellák I.

Объяснение принял 25 октября 1958.
Майор [illegible] (Мишкин)

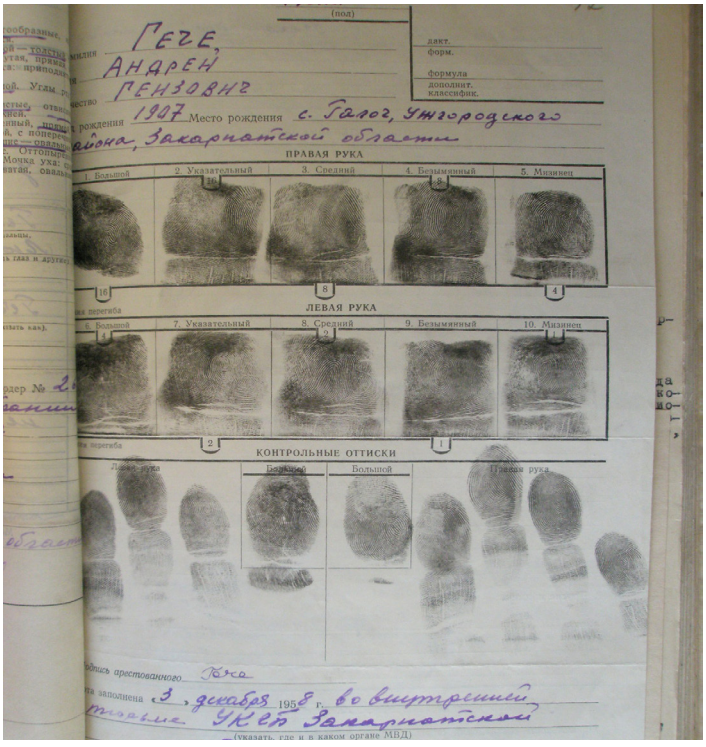
9. függelék
Melléklet az 1958. december 29-i kihallgatási jegyzőkönyvhöz. A helyiségek elrendezésének vázlata Gálocs községben. Készítette Pasztellák István[290]

[290] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 1., ark. 159.

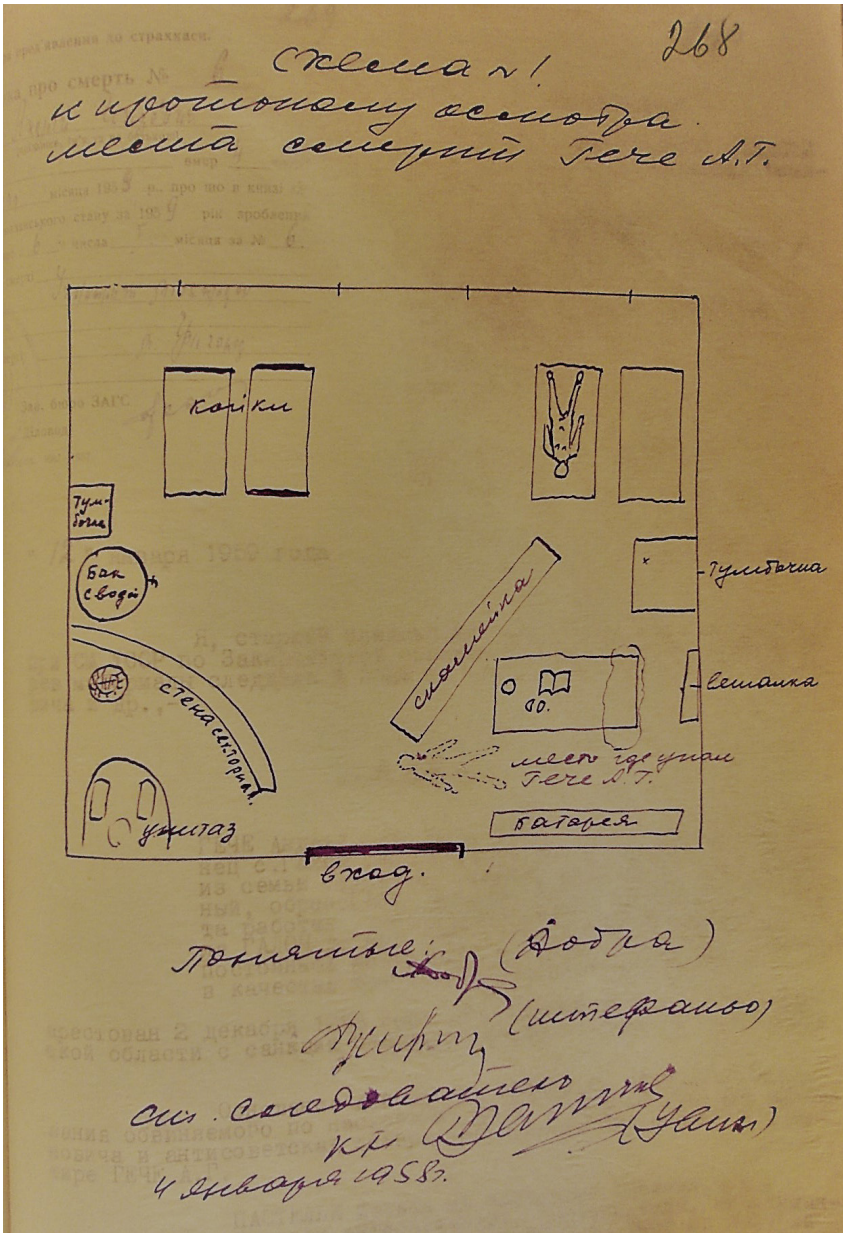
10. függelék
Gecse Endre aktájában található fényképe és ujjlenyomata[291]

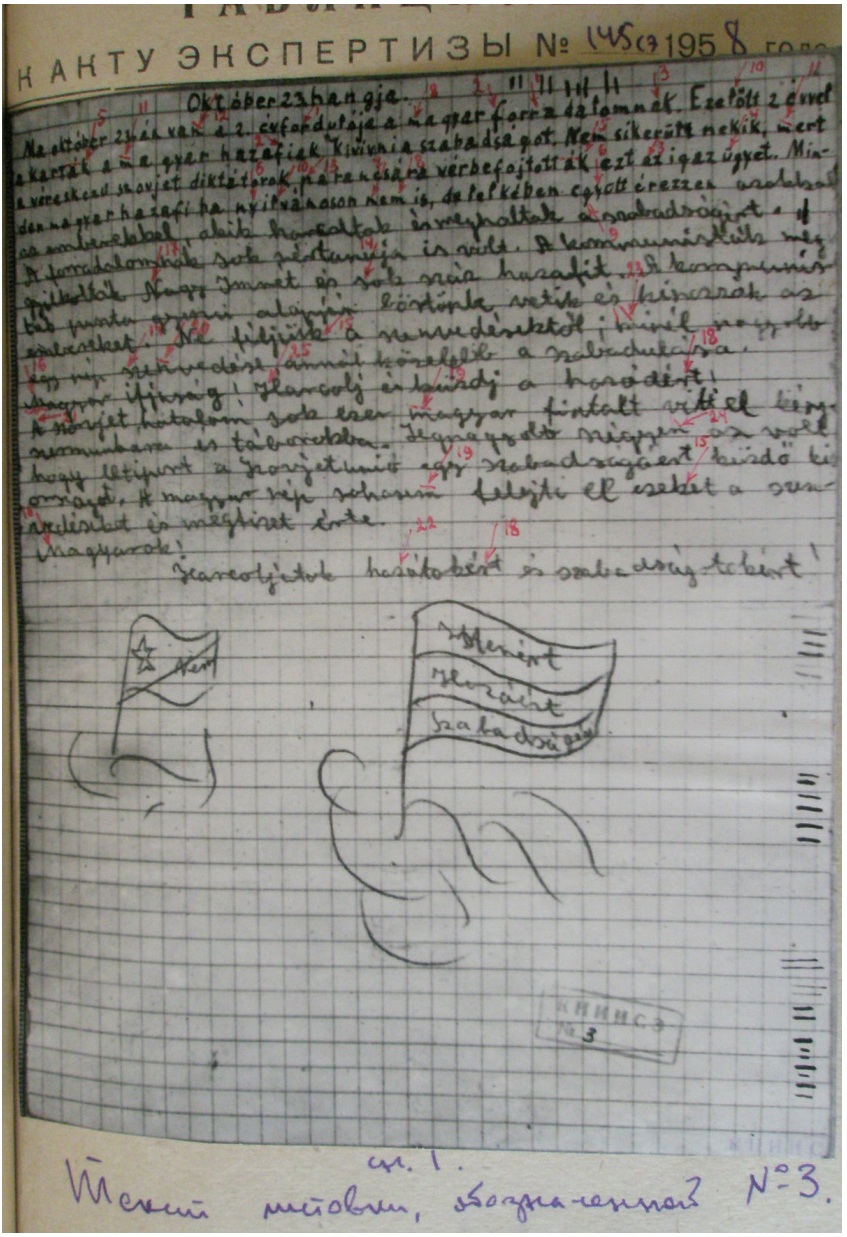
[291] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 2., ark. 51–52.

11. függelék
Gecse Endre halálának cellahelyszíne[292]

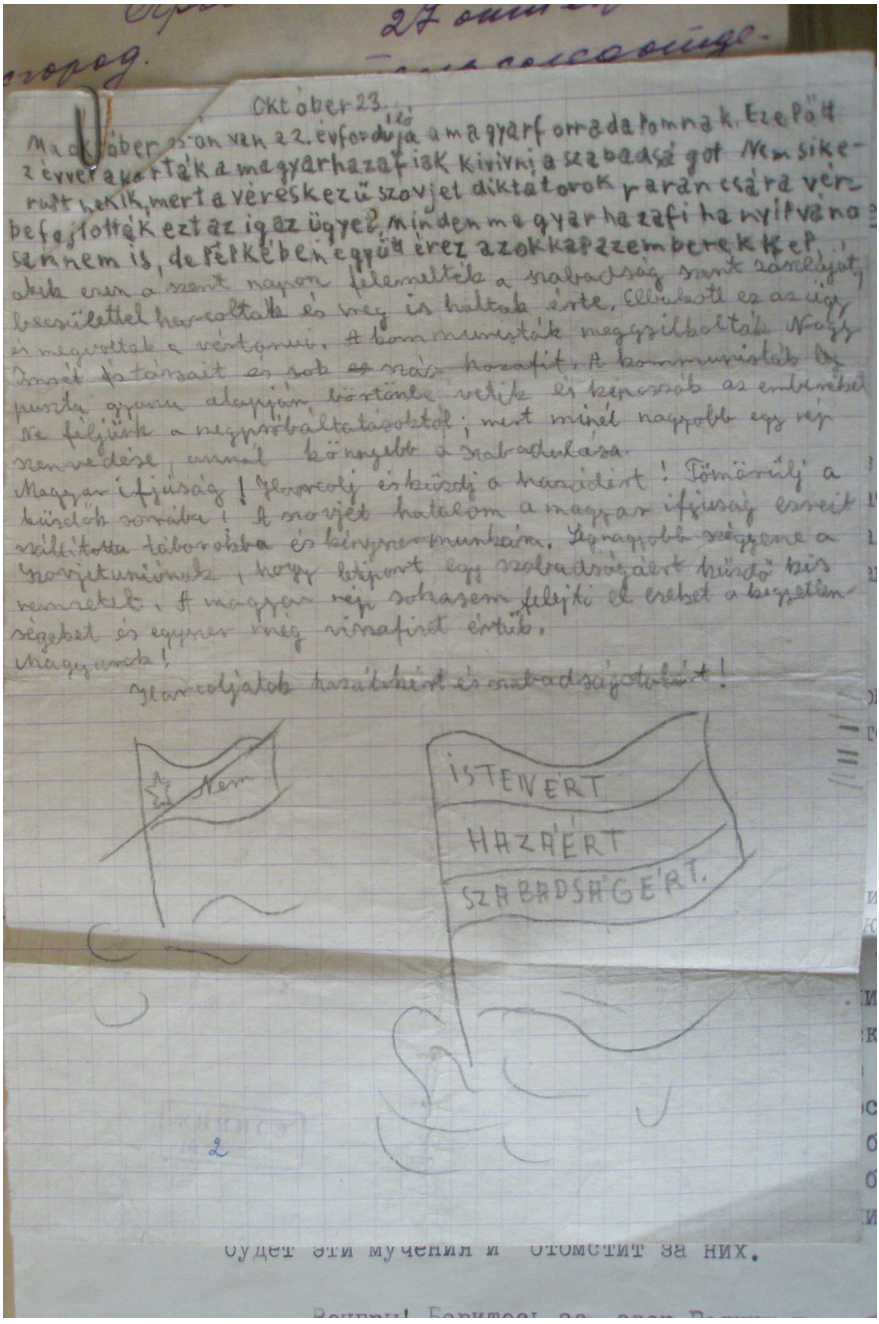

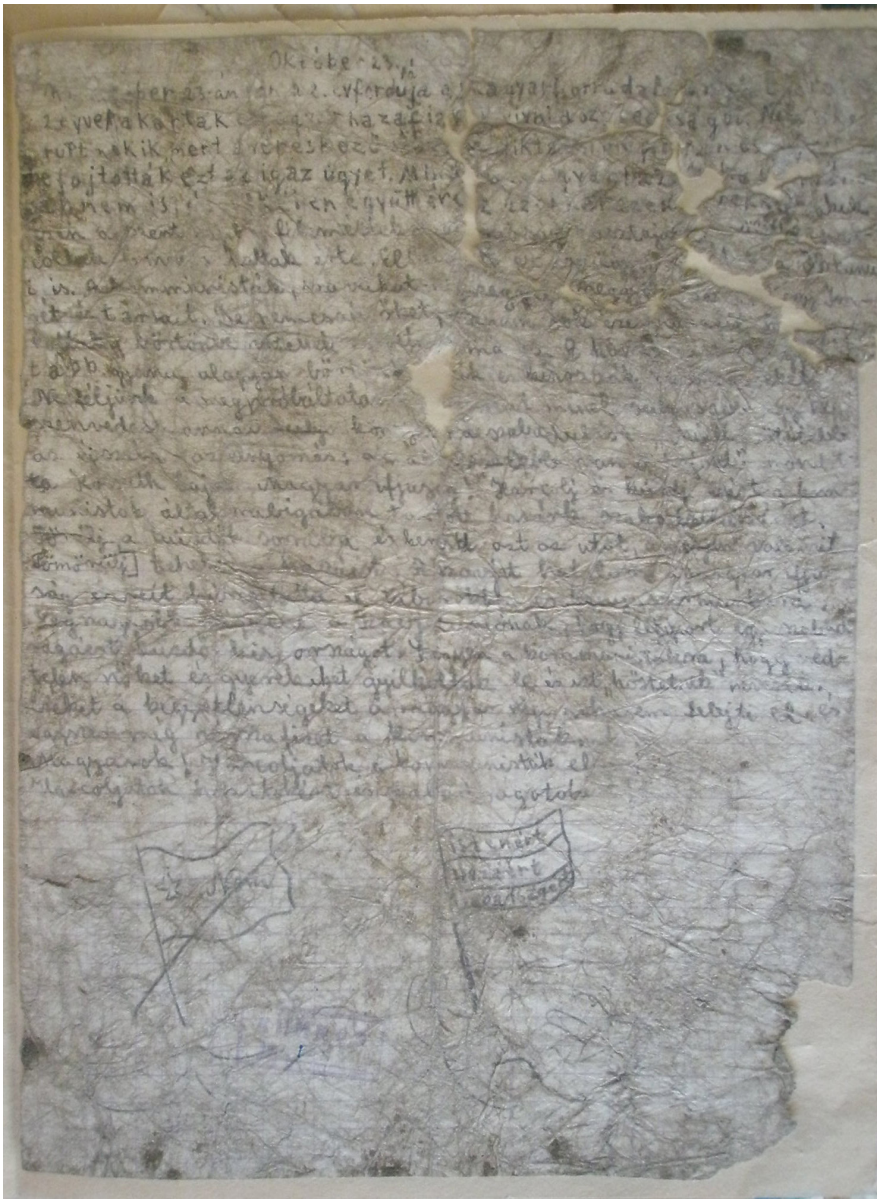
[292] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 2., 268.

12. függelék
Pasztellák István által készített röplap[293]

[293] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 3., 129.

Október 23.
ISTENÉRT
HAZÁÉRT
SZABADSÁGÉRT.
Nem

Október 23. hangja.

Ma október 23-án van a 2. évfordulója a magyar forradalomnak. Ezelőtt 2 é
a kartács a magyar hazafiak kivívni a szabadságot. Nem sikerült nekik, me
a vérengző szovjet diktátorok parancsára vérbefojtották ezt az igaz ügyet. Mi
den magyar hazafi ha nyíltan/hangosan nem is, de lelkében együtt érezzen azokka
az emberekkel, akik harcoltak és meghaltak a szabadságért. A
A forradalomnak sok pártolója is volt. A kommunisták me
gijedtek Nagy Imrét és sok szép hazafit. A kommuni
ták puszta gyűlöletből börtönbe vetik és kivégzik az
embereket. Ne féljünk a rendőrségtől; minél nagyobb
egy nép rendőrségét, annál közelebb a szabadulásra.
Magyar ifjúság! Harcolj és küzdj a hazádért!
A szovjet hatalom sok ezer magyar fiatalt vitt el kén
szermunkára és táborokba. Legnagyobb részben az vol
hogy ellenfelét a szovjetunió egy szabadságáért küzdő
országot. A magyar nép sohasem fogja el ezeket a rend
rendőröket és megtisztet érte.
Magyarok!
Harcoljatok hazátokért és szabadságotokért

13. függelék
A Molnár Lászlónál lefoglalt robbanóanyagok, gránátok, házi készítésű aknák alkatrészei *(házilag készített aknákhoz való alkatrészek)* és lőpor általános képe[294]

14. függelék
Pasztellák Istvántól lefoglalt fegyverek. Az 1958. december 20-i, 153. számú szakértői vélemény melléklete[295]

[294] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 3., 158.
[295] Archív USZBU ZO, f. 2558., op., 1., szpr. 3429., t. 3., 172–176.

ТАБЛИЦА № 2

к акту экспертизы № 153 от 20 декабря 195 8 года

по делу № 3429.

Фотоснимок № 2.

Оружие изъятое у Бердук Тибора Йожефа.

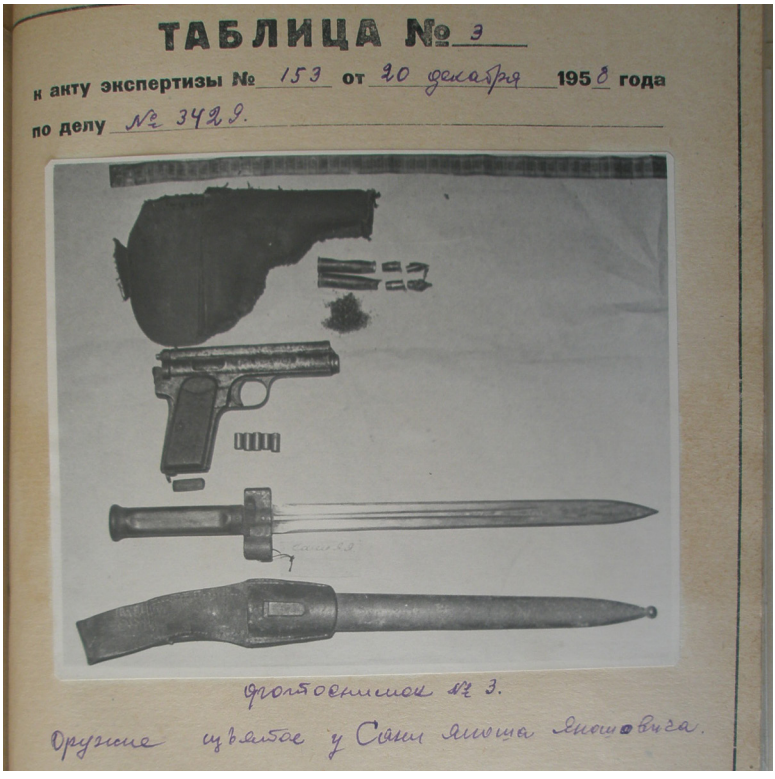

ТАБЛИЦА № 3

к акту экспертизы № 153 от 20 декабря 195 8 года

по делу № 3429.

Фотоснимок № 3.

Оружие изъятое у Сани Янош Янковича.

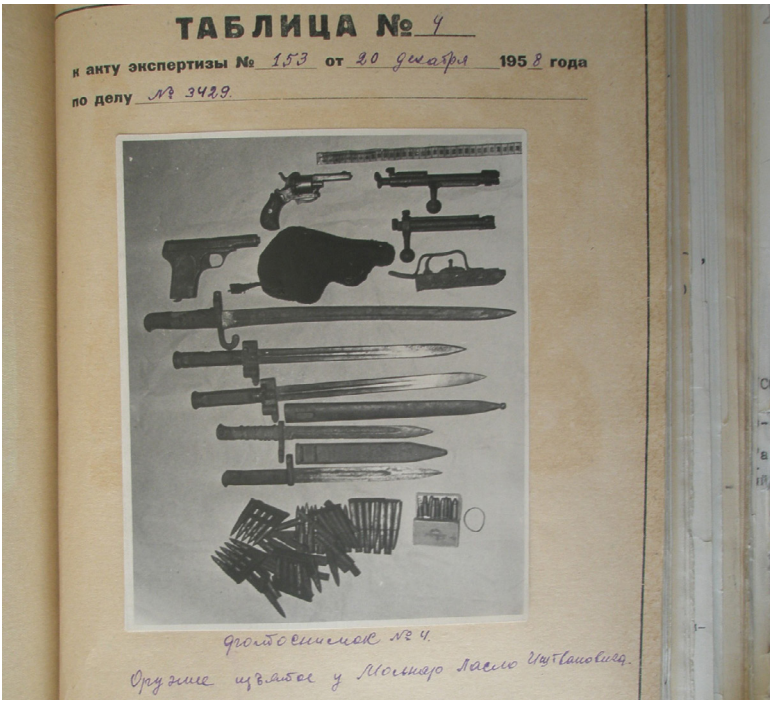

ТАБЛИЦА № 4

к акту экспертизы № 153 от 20 декабря 1958 года

по делу № 3429.

фотоснимок № 4.

Оружие изъятое у Молнар Ласло Иштвановича.

ТАБЛИЦА № 5

к акту экспертизы № 153 от 20 декабря 1958 года

по делу № 3429.

фотоснимок № 5.

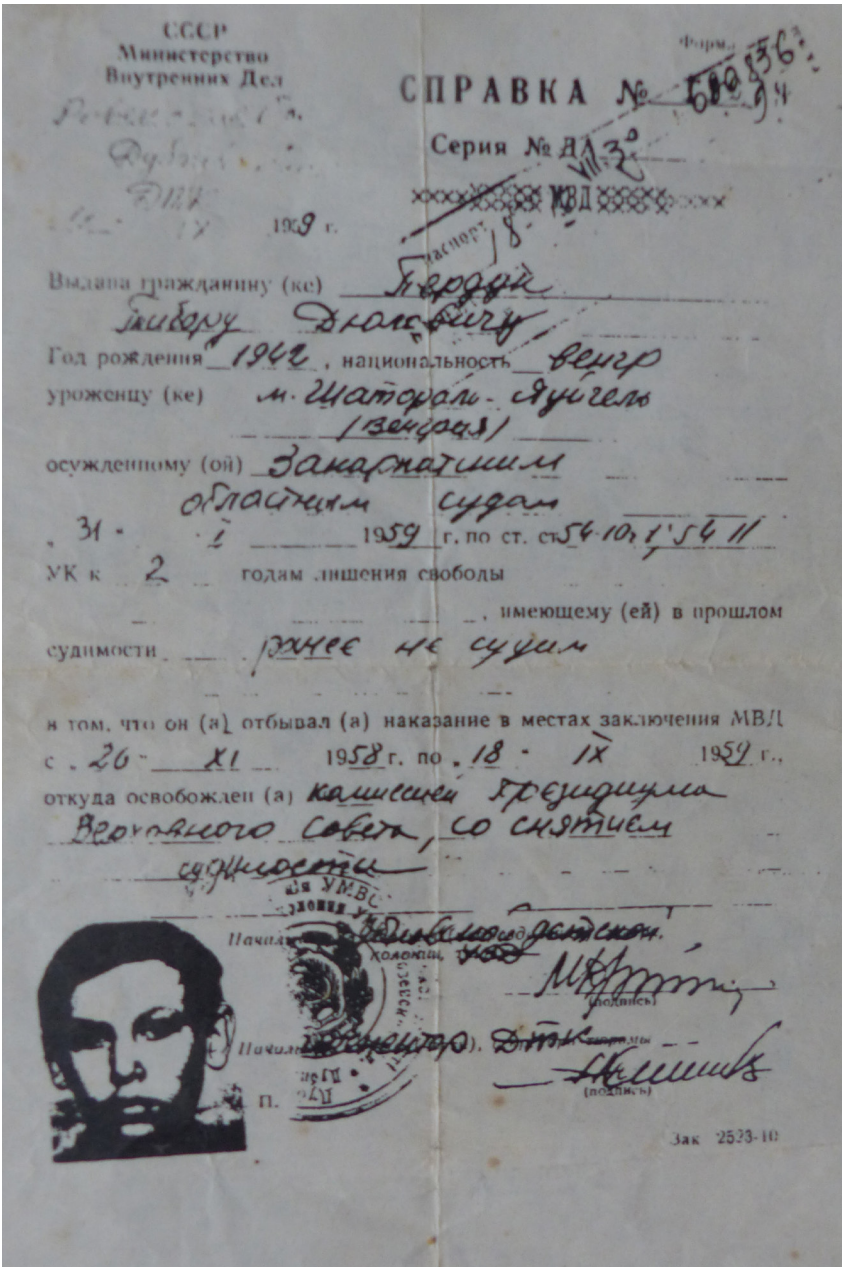
Общий вид немецкого оружия изъятого у Фелак Ференца Шандоровича.

15. függelék
Perduk Tibor a dubnói gyermekmunka-kolóniában
(a Perduk család tulajdona)

16. függelék
Perduk Tibor szabadon bocsájtó irata
(a Perduk család tulajdona)

СССР
Министерство
Внутренних Дел

СПРАВКА № 58836

Серия № ДД

МВД

1959 г.

паспорт

Выдана гражданину (ке) Гергай

Тибору Дюлевичу

Год рождения 1942, национальность венгр

уроженцу (ке) м. Чатфалу-Яунгель

(Венгрия)

осужденному (ой) Закарпатским

областным судом

31 - I 1959 г. по ст. ст. 54-10, ч. I; 54-11

УК к 2 годам лишения свободы

, имеющему (ей) в прошлом

судимости ранее не судим

и том, что он (а) отбывал (а) наказание в местах заключения МВД

с 26 - XI 1958 г. по 18 - IX 1959 г.,

откуда освобожден (а) Калининским Президиума

Верховного Совета, со снятием

судимости

Начальник

(подпись)

Начальник

(подпись)

М.П.

Зак 2533-10

SZEMÉLYNÉVMUTATÓ

A

Agejenko 186

B

Baja Mihály 221
Belocerkovec 17, 98, 100
Béres Sándor 239
Bocán István 39, 166, 258, 315, 317, 318, 320, 392, 393
Borok I. 281, 284

CS

Cserneckaja N. 281, 282, 284
Csernih 184, 185, 213, 222
Csirpák Anna (szül. Gecse Anna) 222
Csirpák Emil 50, 51, 52, 222
Csonka Menyhért 223, 236
Csontos László 224

D

Deák Ferenc 37, 41, 46, 122, 132, 136, 140, 144, 149, 171, 174, 175, 176, 179, 180, 181, 182, 295, 348, 356, 361, 364, 368, 375, 377, 385, 388, 391, 392, 393, 397, 408, 415, 417, 421, 430, 431
Dobra Leonyid 16, 98, 281, 284

G

Gajdos János 16
Gecse Endre (Gecse András) 26, 37, 39, 45, 46, 47, 48, 50, 51, 52, 53, 61, 126, 127, 129, 130, 131, 135, 159, 167, 183, 184, 185, 186, 187, 190, 191, 194, 196, 197, 200, 202, 204, 205, 206, 207, 213, 222, 225, 228, 230, 231, 232, 234, 235, 236, 237, 238, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 251, 252, 253, 254, 255, 257, 258, 259, 261, 263, 264, 265, 266, 267, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 284, 285, 286, 287, 288, 346, 370, 372, 373, 377, 384, 391, 415, 417, 418, 430, 441, 446, 447, 468, 469

Gecse Anna 47
Gecse Erzsébet 47, 198
Gecse Géza 47, 198, 237
Gecse István 47, 198
Gecse Leóna 202
Gecse Terézia 47, 198, 224
Gerskovics Lajos 255
Glagola 17, 43, 394, 395, 397, 399, 402, 403, 404, 406, 407, 408, 412, 413, 414
Golovanov 17, 59, 60, 61, 131, 134, 135, 137, 157, 160, 179, 189, 194, 195, 197, 200, 201, 202, 204, 205, 206, 207, 213, 221, 222, 225, 227, 229, 233, 235, 236, 237, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 261, 263, 264, 265, 266, 276, 277, 278, 279, 280, 285, 287, 296, 301, 303, 304, 307, 311, 370, 373, 374, 375, 380, 381, 382, 383, 391, 392, 393
Golubec Jolán 47, 198
Grega Sándor 16, 206, 207, 213, 222, 225
Grünwald Viljám 39, 62, 90, 93, 313, 315, 316, 392, 393, 404
Guzinyec Sz. 176

GY

Gyicsko 17, 394, 413, 414, 420

H

Hoklov 281, 282, 284

I

Id. Pasztellák István 325, 328, 332

K

Kabanov 17, 43, 394, 395, 396, 397, 402, 403, 407, 412, 413, 414

Knyázevoj E. 309
Kolomijec 186, 187, 188, 190, 191, 192, 194
Kovács Péter 210, 224
Kótyuk Bertalan 250
Kótyuk Lajos 62, 80, 81, 313, 314, 316, 317, 319, 320, 326, 392, 409
Kukuly Lajos 229
Kukuly László 233
Kurennoj 17, 61, 66, 71, 96, 118, 131, 140, 145, 151, 185, 204, 261, 279, 281, 284, 287, 339, 346, 349, 364, 366, 370, 375, 379, 391, 393
Kuzma László 17, 237, 240

L

Leco Anna 75, 76, 322, 323
Leco Ferenc 121, 122
Leco Sándor 75, 76

M

Markinaj P. 309
Molnár László 37, 39, 41, 46, 52, 59, 108, 109, 111, 112, 113, 114, 115,116, 121, 123, 132, 133, 149, 157, 160, 169, 173, 289, 290, 291, 292, 294, 304, 347, 349, 356, 359, 360, 363, 365, 373, 374, 375, 377, 378, 385, 386, 392, 393, 397, 407, 415, 430, 452, 474

NY

Nyisztor István 314, 317, 393

O

Omeljanenko Mihály 263, 265, 266, 275
Orémus Endre 39, 48, 90, 200, 240, 314, 317, 323, 324, 392, 393, 410
Ozsvát Kálmán 235

P

Paládi Ida 35
Pápai Elek 47, 199, 242
Pasztellák András 309
Pasztellák Anna 90, 318, 333
Pasztellák Béla 309
Pasztellák Ilona 309
Pasztellák István 17, 37, 39, 41 42, 43, 45, 52, 57, 58, 60, 61, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 79, 80, 81, 82, 85, 89, 90, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 101, 105, 110, 119, 120, 123, 124, 131, 133, 134, 135, 139, 140, 141, 144, 148, 151, 153, 155, 157, 158, 159, 161, 166, 168, 173, 174, 183, 185, 201, 226, 227, 286, 287, 288, 296, 304, 305, 306, 308, 318, 319, 321, 325, 326, 328, 329, 330, 332, 334, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 345, 346, 347, 349, 351, 356, 357, 363, 364, 365, 366, 367, 369, 370, 372, 373, 374, 376, 378, 380, 381, 383, 384, 386, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 397, 410, 414, 415, 418, 419, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 437, 439, 440, 441, 442, 448, 451, 454, 456, 464, 467, 470, 474
Pasztellák József 103, 104
Pcsolinszkij T. 281, 284
Perduk Gyula 59, 143,146, 147
Perduk Tibor 17, 37, 39, 43, 45, 46, 52, 58, 59, 60, 61, 101, 105, 106, 108, 109, 111, 113, 115, 116, 121, 122, 132, 133, 136, 138, 139, 140, 141, 142, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 157, 163, 166, 174, 183. 288, 289, 291, 304, 305, 347, 356, 358, 363, 367, 370, 373, 374, 377, 379, 382, 383, 384, 385, 388, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 401, 414, 415, 416, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 433, 434, 437, 438, 440, 441, 462, 477, 478
Petriscse Petro 440, 442
Petruska Sándor 189
Popenko V. 17, 101, 104
Prisztáj Mihály 188, 195
Puglik János (Iván) 17, 67, 182, 383

R

Rafalovszki 17, 394, 413, 414, 419, 420
Ravasz László 259, 260
Roteva Erzsébet 224
Rot Sándor 263, 265, 266, 275
Ruszka Ferenc 244
Ruszka Lőrinc 223, 246

S

Samudovszkaja Mária 160, 169, 172, 304

SZ

Szagun K. 17, 36, 98, 100, 135, 137, 206, 207, 281, 284, 380, 381, 382, 383
Szalóki László 224
Szanyi János 37, 39, 41, 46, 59, 101, 104, 105, 107, 108, 109, 112, 113, 114, 115, 116, 121, 122, 123, 124, 125, 130, 132, 133, 136, 149, 151, 152, 157, 161, 162, 163, 165, 166, 167, 173, 174, 183, 201, 278, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 296, 297, 304, 305, 306, 347, 358, 363, 368, 374, 375, 377, 385, 386, 392, 393, 397, 405, 415, 416, 430, 463
Szavcsuk P. 17, 65
Szerencsi Géza 227
Szécsényi István 30, 50, 203, 210, 212, 231, 232
Szíjjártó Lajos 210

T

Tárczy Jolán 226, 256
Tárczy Lajos 50, 223, 247
Timosko 65, 67, 69, 71, 82, 93, 96, 138, 152, 156, 179, 180
Tóth András 248
Tóth Bertalan 252

Tóth Ilona 46, 180
Tóth János 37, 41, 46, 48, 59, 123, 163, 170, 171, 172, 175, 199, 253, 289, 374, 375, 392, 393, 409
Tóth Pál 317, 323

U

Uvin 17, 61, 62, 63, 64, 66, 67, 69, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 79, 82, 93, 96, 97, 98, 101, 104, 105, 110, 118, 119, 120, 123, 130, 139, 140, 141, 144, 145, 146, 147, 150, 151, 172, 175, 277, 278, 281, 284, 288, 296, 311, 313, 314, 315, 316, 319, 325, 328, 331, 332, 333, 336, 339, 340, 341, 346, 347, 349, 350, 364, 366, 369, 376, 379

V

Veres János 315, 317, 392, 393, 410

ZS

Zsivotok Borisz 263, 265, 266, 276

HELYSÉGNÉVMUTATÓ

A

Aknaszlatina – Солотвино (Ukrajna) 24, 31

B

Bakos – Бакош (Ukrajna) 224

Beregszász – Берегове (Ukrajna) 23, 26, 47, 273

Budapest – Budapest (Magyarország) 17, 20, 22, 24, 25, 26, 28, 29, 33, 34, 36, 39, 42, 47, 52, 75, 76, 77, 78, 79, 127, 142, 153, 191, 192, 193, 210, 224, 259, 260, 262, 263, 267, 269, 270, 272, 346, 370, 371, 372, 373, 400, 446

CS

Csap – Чоп (Ukrajna) 19, 42, 51, 198, 222, 224

D

Debrecen – Debrecen (Magyarország) 23, 446

Derevci/Bátfa – Батфа (Ukrajna) 49, 93, 311, 316, 392, 393, 404, 411

Dubnó – Дубно (Ukrajna) 425, 427, 428, 477

G

Gálocs – Галоч (Ukrajna) 15, 19, 32, 37, 38, 39, 42, 43, 45, 46. 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 62, 63, 64, 65, 66, 69, 70, 71, 72, 74, 75, 80, 82, 83, 84, 85, 88, 93, 94, 96, 99, 101, 107, 131, 133, 135, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 144, 145, 146, 147, 148, 151, 152, 159, 160, 172, 173, 178, 179, 180, 182, 183, 184, 185, 186, 197, 198, 199, 201, 204, 211, 222, 223, 226, 228, 229, 230, 237, 238, 239, 240, 241, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 276, 277, 278, 286, 288, 291, 297, 301, 303, 306, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 324, 325, 326, 328, 329, 332, 333, 334, 335, 346, 366, 374, 376, 377, 379, 380, 383, 384, 385, 386, 387, 390, 391, 392, 393, 395, 405, 407, 408, 409, 410, 412, 414, 415, 416, 417, 421, 423, 428, 429, 430, 431, 433, 434, 435, 439, 441, 467

H

Huszt – Хуст (Ukrajna) 19, 21, 23, 30, 39, 40, 45, 47, 50, 52, 156, 159, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 193, 195, 196, 197, 198, 199, 203, 204, 208, 210, 212, 219, 222, 223, 224, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 238, 239, 240, 241, 248, 253, 261, 276, 286, 371, 373, 399, 441

K

Kemecse – Kemecse (Magyarország) 47, 198, 224

Kijev – Київ (Ukrajna) 310, 338, 340, 341, 342, 345, 367, 423, 428, 438, 439

L

London – London (Anglia) 21

M

Magyarország (Угорщина) 25, 27, 28, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 37, 38, 39, 40, 42, 47, 48, 50, 53, 78, 79, 85, 87, 92, 96, 97, 99, 102, 103, 104, 106, 107, 108, 109, 114, 117, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 131, 133, 135, 137, 143, 145, 146, 147, 150, 153, 154, 158, 185, 188, 193, 197, 198, 203, 205, 207, 209, 211, 212, 215, 217, 218, 219, 221, 224, 230, 231, 241, 253, 260, 262, 266, 267, 268, 269, 271, 272, 274, 275, 286, 288, 292, 295, 298, 302, 305, 317, 318, 322, 329, 330, 370, 371, 372, 384, 386, 387, 289, 390, 395, 397, 398, 399, 406, 416, 421, 429, 430, 435, 436, 446

Mátyóc (Mátyócvajkóc, Vajkóc) – Maťovce (Maťovské Vojkovce, Vajkovce) (Szlovákia) 46, 47, 51, 224

Munkács – Мукачево (Ukrajna) 23, 27, 28, 30, 273

N

Nagykapos – Veľké Kapušany (Szlovákia) 46, 51, 224, 253

Nagyszőlős – Виноградів (Ukrajna) 23, 32, 34, 36

P

Prága – Praha (Csehország) 192, 193, 208, 209, 211, 212, 219, 220, 226, 262, 274, 371, 373

R

Rónafő – Predanovci (Szlovénia) 210

SZ

Szalóc – Slavec (Szlovákia) 224

Szolyva – Свалява (Ukrajna) 23, 53

Szovjetunió – (Союз Радянських Соціалістичних Республік, CPCP) 20, 23, 25, 26, 27, 28, 30, 31, 37, 38, 42, 43, 85, 103, 104, 114, 117, 124, 127, 128, 136, 158, 159, 168, 172, 187, 198, 215, 216, 218, 220, 253, 263, 266, 268, 270, 271, 272, 273, 275, 283, 287, 289, 292, 297, 346, 385, 387, 288, 390, 415, 417, 425, 427, 431, 435, 442, 446

Sztrumkivka/Szürte – Сюрте (Ukrajna) 50, 167, 223

T

Tartu (Észt SZSZK) – Tartu (Észtország) 50, 223

Tatár-hágó – Яблуницький перевал (Ukrajna) 19

U

Ungvár – Ужгород (Ukrajna) 15, 17, 19, 20, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 34, 36, 37, 42, 45, 47, 48, 49, 51, 52, 57, 60, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 71, 76, 80, 81, 82, 83, 84, 88, 90, 93, 96, 97, 101, 102, 103, 105, 106, 110, 116, 120, 123, 131, 134, 138, 139, 141, 142, 144, 145, 147, 148, 151, 152, 153, 155, 157, 160, 161, 169, 172, 175, 176, 182, 184, 197, 198, 199, 200, 202, 204, 206, 207, 213, 222, 223, 225, 240, 242, 244, 246, 247, 248, 250, 252, 253, 255, 256, 258, 261, 263, 264, 265, 266, 273, 275, 276, 278, 279, 280, 281, 285, 288, 289, 290, 291, 296, 302, 304, 308, 311, 317, 319, 330, 336, 339, 346, 349, 351, 364, 366, 370, 374, 376, 379, 380, 382, 383, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 411, 414, 419, 420, 425, 426, 429, 440, 441, 445, 447, 448

УДК 930.253:94(477.87)"1956"
А 90

Аспекти Угорської революції 1956 року на Закарпатті. Діяльність політичної групи в селі Галоч за документами КДБ. Науково-джерелознавче видання (Збірник архівних документів) Закарпатського угорського університету імені Ференца Ракоці II / Документи відібрала, переклала на угорську мову та підготувала до опублікування з коментарями: Наталія Вароді. Берегове: Університет Ракоці, 2026. 496 с. (угорською мовою)

ISBN 978-617-8143-63-3 (палітурка)
ISBN 978-617-8143-64-0 (PDF)

Це науково-джерелознавче видання містить добірку документів із архівних матеріалів однієї з так званих антирадянських молодіжних організацій Закарпаття – галоцької політизованої групи. До збірника включено документи, що зберігаються в Архіві Управління Служби безпеки України в Закарпатській області й досі не були опубліковані. Публікацією цих документів ми прагнемо сприяти дослідженню закарпатських аспектів Угорської революції 1956 року, зокрема глибшому вивченню історії галоцької політизованої групи на підставі архівних матеріалів тогочасного КДБ. Науково-джерелознавче видання адресоване як історикам, що займаються цією проблематикою, так і всім, хто цікавиться історією Закарпаття XX століття та місцевими контекстами подій 1956 року.

Науково-джерелознавче видання

АСПЕКТИ УГОРСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1956 РОКУ НА ЗАКАРПАТТІ

Діяльність політичної групи в селі Галоч за документами КДБ

Збірник архівних документів

2026 р.

Рекомендовано до видання в друкованій та електронній формі (PDF) рішенням Вченої ради Закарпатського угорського університету імені Ференца Ракоці II (протокол №3 від «23» березня 2026 року)

Підготовлено до видання Видавничим відділом спільно з кафедрою історії та суспільних дисциплін Університету Ракоці

Документи відібрала, переклала на угорську мову та підготувала до опублікування з коментарями: *Наталія Вароді*

Вступ та вступну статтю написала, а також складала покажчики: *Наталія Вароді*

Фахове рецензування рукопису:

Юрій Дупко, доктор філософії з галузі гуманітарних наук, голова громадської організації «Товариство угорської творчої інтелігенції Закарпаття», директор Закарпатського угорського інституту культури (Україна)

Емеке Ковач, доктор філософії з галузі гуманітарних наук, співробітниця Фонду з увічнення пам'яті загиблих у ГУЛАГ-ах (Угорщина)

Єлизавета Молнар Д, доктор філософії з галузі гуманітарних наук, доцент кафедри історії та суспільних дисциплін Закарпатського угорського університету імені Ференца Ракоці II (Україна)

Технічне редагування: *Олександр Добош та Вівієн Товт*
Верстка та підготовка до друку: *Вівієн Товт*
Підготовка до видання в електронній формі (PDF): *Вівієн Товт*
Коректура: *Ільдіко Гріца-Варцаба*
Дизайн обкладинки: *Наталія Вароді та Вівієн Товт*
УДК: *Бібліотека ім. Опацої Чере Яноша Університету Ракоці*

Відповідальний за випуск: *Олександр Добош* (начальник Видавничого відділу Університету Ракоці)

Відповідальність за зміст і достовірність науково-джерелознавчого видання покладається на упорядницю архівних документів.

Зміст збірника архівних документів було перевірено на наявність збігів і запозичень сервісом «StrikePlagiarism.com».

Друк науково-джерелознавчого видання здійснено за підтримки Угорської академічної ради Закарпаття.

Видавництво: Закарпатський угорський університет імені Ференца Ракоці II (адреса: пл. Кошута 6, м. Берегове, 90202. Електронна пошта: egyetem@kme.org.ua; office@kme.org.ua) *Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції Серія ДК 8485 від 23 жовтня 2025 року.*
Друк: ТОВ «РІК-У» (адреса: вул. Карпатської України 36, м. Ужгород, 88006. Електронна пошта: print@rik.com.ua) *Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції Серія ДК 5040 від 21 січня 2016 року*

Підписано до друку 17.04.2026. Шрифт «Cambria».
Папір офсетний, щільністю 80 г/м^2. Друк цифровий. Ум. друк. арк. 40,3.
Формат 70x100/16. Замовл. № 1641. Тираж 100.

Jelen forráskiadvány a kárpátaljai úgynevezett szovjetellenes ifjúsági szervezetek egyikének, a gálocsi politizáló csoport tevékenységét mutatja be az Ukrajna Állambiztonsági Szolgálata Kárpátaljai Megyei Igazgatósága Levéltárában őrzött dokumentumok alapján.

A kötet 141 levéltári forrást tesz közzé, köztük kihallgatási jegyzőkönyveket, tanú- és önvallomásokat, letartóztatási parancsokat, szolgálati feljegyzéseket, nyomozati anyagokat, vádemelési határozatokat, bírósági jegyzőkönyveket, valamint szabadulási és rehabilitációs dokumentumokat.

A források átfogó képet nyújtanak a csoporttal szemben lefolytatott hatósági eljárásokról, a nyomozás menetéről, valamint az ungvári börtönben végrehajtott kihallgatások gyakorlatáról.

ISBN 978-617-8143-63-3